In zares: Kako živeti? Kako se kot človek uresničiti?

Od trenutka, ko je iz nature stopil na polje kulture, človek preizprašuje življenjsko pot, išče smisel bivanja. Tisti, ki so ostali v naturi – vse druge živalske vrste –, se o življenju ne sprašujejo, temveč živijo (kdo je na boljšem? – treba bi bilo zelo pozorno prebrati Ajshilovega *Vklenjenega Prometeja*). Le v bitju človeka je namreč potreba, da dovrši življenje pred smrtjo – da dočaka smrt s »pospravljeno mizo«. Zaradi tega ima del človeštva, tisti, ki ne preizprašuje pravilnosti hoje skozi življenje, občasno težave z nemirno vestjo. Ko pa smrt potrka na duri, življenje pa ni dovršeno, so muke peklenske. Zato vse takoimenovane svete knjige ponujajo razlage življenjskega smisla. Videti pratemelj – je večni izziv za mislece; objeti najsijajnejši vrh življenja – trajna spodbuda pesnikom. [...]

Vse, kar človek počne, je pravzaprav poskus doseganja življenjskega smisla. S tem, da modre knjige prebira ali velike hiše gradi; onesnažene reke čisti ali ob vojnem bobnu koraka; sočloveku roko ponuja ali mu goltanec reže; umirajočega mucka rešuje ali se na rdeči preprogi nastavlja; se za lepo človeškost bojuje ali z občutki trguje – človek lastni obstoj upravičuje. Dejstvo, da to počne na tako nasprotujoče si načine – poživlja in ubija – priča o tragični zmedenosti človeške vrste. Tako pa je od nekdaj. [...]

Zakaj smo na tem svetu? Kaj je smisel življenja?

Pojmovna zgradba človeštva hrani odgovore na ta in podobna vprašanja, vsebuje vse življenjske kažipote. Preverjene in potrjene s tisočletnimi življenjskimi izkušnjami. Sedeti v preddverju te zgradbe in razmišljati o odgovorih na ta vprašanja, je nesmisel, ki ga zmore le človek. Treba je stopiti v zgradbo – najbolje na oddelek antične umetnosti in filozofije – in pogledati. In imamo na dlani: Na tem svetu smo zato, da dajemo (čebelam zagotavljamo pogoje za življenje, vsem živalim dovolj prostora za zadovoljevanje naravnih potreb, sočloveku primerno pozornost) in prejemamo (vsako jutro zaužijemo žličko medu, poslušamo ptičje petje in opazujemo galop konj na zeleni jasi, uživamo v poživljajočem odnosu s sočlovekom). Takšnemu ravnanju najpogosteje rečemo: Biti dober!

Roditi sebe kot dobrega človeka – je najvišji smoter življenja.

Kot vemo, človek čebele zastruplja, zelene jase asfaltira, lastno vrsto obrezdušuje, najsvetlejše moralne like na grmadi sežiga. Tako je tudi učlovečenega sočloveka oropal za zdravilno žličko medu, za življenjsko poezijo zelene jase, za zanosna medčloveška doživetja, pa mu še zagrozil z grmado.

Bojevanje proti razkrojevalcem vseenosti, onemogočanje tistih, ki onemogoč[illegible] človeškost, je nadaljnja možnost, da se kot ljudje uresničimo in življenjski smisel dosežemo. T[illegible] možno le, č[illegible] rega človeka rodili.

Le eno je torej: Roditi sebe kot dobrega človeka![...]

V sedanji nuji časa – krivica je postala zakon, duh je [illegible] titev dozdajšnjega mišljenja« – Heidegger). Vsak pojav, dejanje in li[illegible] eherni posameznik pravilno poimenovati.

Če bi človek občasno slišal resnico o sebi, bi se iz nark[illegible]iranih prividov vrnil k resni[illegible] Ko[illegible]če bi se znašli v stekleni hiši – nenehno srečujemo lastni obraz; nepre[illegible]ma nas kdo [illegible] živeti. Se bližati *biti*. Stanju: *Biti*. Sestavina *biti* je tudi dramljenje. Se[illegible] kot poganjajoča spoznavnost. In kot očiščenje. [...]

Nam, navadnim, ni treba na novodobnega misleca ča[illegible] tukaj omenjenih Sinov Sonca ponotranjiti – je dovolj, da sebe kot dob[illegible] se resimo. [...]

Ali se Soncu splača greti in svetiti; čebeli od cveta do cveta letati; sla[illegible]

Sokrat ali njegov tožilec – v čigavi koži bi vsi mi raje bili?

Z dvomi v smiselnost Dobrote (*Dobrota – sirota*) je človek iz lepega krogotoka Narave izstopil. In umira ne da bi mizo pospravil, preden je življenje dokončal. Nesrečen.

Le z *Biti dober*, lahko življenjske naloge opravimo, pred smrtjo življenje končamo. A po tem je vsak dan darilo. In to je največ.

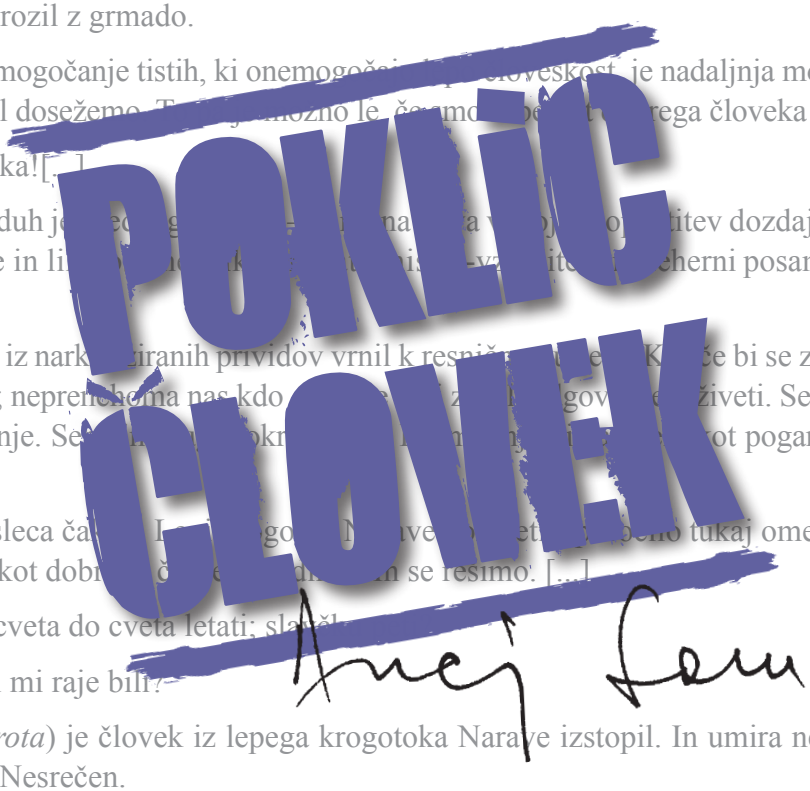

POKLIC ČLOVEK

Anej Sam

Anej Sam

POKLIC ČLOVEK

PLAMENICA

Ljubljana 2013

POKLIC ČLOVEK

Uredil in izbral slike:
Anej Sam

Oblikovala ovitek in DTP:
Ksenija Konvalinka

Natisnil:
Florjančič tisk, Miklavž

Založila:
Plamenica
Jakopičeva 10 Ljubljana
plamenica@plamenica.si
www.plamenica.si
gsm. 00386 (0) 41 390 604

© Plamenica

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

17.023.3

SAM, Anej
Poklic človek / Anej Sam. - Ljubljana : Plamenica, 2013

ISBN 978-961-92373-1-1

264769536

KAZALO

PREDGOVOR 5

SMISEL ŽIVLJENJA 7

Pratemelj 8

NOVA ODGOVORNOST 37

V jedro problema 38

Beseda 41

Prilagajanje 43

Rojevanje in vzgoja otrok 46

Dober in slab človek 50

Rasizem – nacionalizem – kozmopolitizem 55

Prebivalstvo – selitve – globalizacija 60

Bog 69

Novinarstvo 73

Družbena ureditev 79

Zaton mislecev 93

ALI SE SPLAČA BITI DOBER? 123

Pratemelj večno 124

Beseda o avtorju 125

Predgovor

NEKA KNJIGA

Človek se spreminja v neko novo, do sedaj neznano vrsto, pojem o Človeku pa bledi in izginja. Ker to poteka postopoma, torej nevidno, so le redki to ozavestili. Vsi pa vidimo in čutimo, da Zemlja postaja neznosno bivališče. Neznosno za človeka, pogubno za živalske in rastlinske vrste. In boljši odhajajo – učlovečeni del človeštva ne rojeva, samomorilnost narašča. Podobni procesi so čedalje opaznejši med živalmi. Zato človeštvo potrebuje neko knjigo, pravo knjigo, ki bo posameznika zdramila. (Tudi Nietzsche je na to opozarjal: »Z gromi in z nebeškimi ognjemeti moraš govoriti medlim in spečim čutom«).

Zoran Rožič: *Nova knjiga Aneja Sama*

Pravim *neko knjigo*, kajti knjig je, tako kot prebivalstva, že dolgo veliko preveč. In če bi bila knjiga (in umetnost nasploh) danes dejavnik učlovečevanja človeka, bi svet pokal od Dobrote in Lepote. Danes pa med sedmimi milijardami bivajočih zemljanov, ni toliko posameznikov na najvišji ravni učlovečenja, kolikor jih je bilo v Sokratovem času, ko je človeštvo štelo okrog sto milijonov ljudi. Podobno je s knjigo: med nekaj sto pravimi, učlovečujočimi (izgubljene so med milijoni tistih, ki zastrupljajo

duha), jih je bila večina porojenih v razmaku Homer–Ovidij, torej v času, ko je nastalo malo, zelo malo knjig.

Času neprimerna, a vseobsegajoča resnica: Manj rojevanja – več duha!

Ko dobimo knjigo, v katero bo Nekdo zlil trepetanje duše v blaženem motrenju lepega krogotoka Narave in neme krike štiridesetih tisoč danes od lakote umrlih otrok, knjigo, v katero bodo zlita doživetja in misli skupnega, se bo človek zdramil. In dojel, da ima le eno nalogo: postati Človek!

Knjiga, ki jo držimo v roki, je na tej sledi, a je premalo in jo razumem kot klic višjemu. A za spoznanje, da je človekov prvi poklic od vedno bil: poklic Človek – je dovolj učeča[1].

Avtor

Opomba avtorja

1 Ta knjiga gre v življenje brez lektorskega podpisa – končna oblika besedila je moja. Posledice: nekaj starinskih besed, ki so skoraj pozabljene; nekaj povsem novih, toda, jasnega pomena, in nekaj več vejic (tudi v tem stavku), pomišljajev, podpičij ... Razlog: Za večplastnejše življenje potrebujemo bogatejši besedni zaklad – beseda je misel, občutek; če ni besede, ki bi odražala misel ali občutek, ta ne more učinkovati pri bralcu – zato je treba starinske besede ohranjati, nove ustvarjati, besedni zakladi višati. To je pogoj višanja duše. Glede besednih ločil (pika, vejica, podpičje, dvopičje, pomišljaj ...), ta so piščevo dodatno orodje za izražanje lastnega temperamenta in pomoč bralcu pri sledenju ubesedenih misli. In ker ni takega jasnovidca – kaj šele jezikoslovca – ki bi se lahko potopil v dušo pisatelja, ki nekaj pripoveduje, lahko besedna ločila določi le pripovedovalec. Lektorji pa so – to dobro vemo – pridni čuvaji obstoječega stanja. To pa je dvojna nesreča: višjega zavirajo (z izločanjem »neobičajnih« besed, ki odražajo globlje misli in močnejša doživetja, ta pa prispevajo k učlovečenju na višji ravni), nižjega pa uvajajo v procese oblikovanja resničnosti (ko nepismeno ubesedeno, pa še morda razkrojevalno stališče, spravijo v slovnično sprejemljivo besedilo, ki lahko učinkuje). Pri tem se je treba spomniti na Orwella (*1984*): »Novorek namreč ni bil namenjen razširjanju, temveč zoževanju miselnega razpona in temu namenu so posredno stregli; ko so izbor besed krčili ... manjši ko je bil izbor, manjša je bila skušnjava mišljenja ... Ne bo razlike med lepoto in grdoto«. Le nelektorirano besedilo je, torej, avtorsko sporočilo in njegova »izkaznica«. Ta knjiga je le moja (pri prejšnjih je bilo nekaj zame škodljive »šminke« lektorja ali urednika). In morebitna naslednja bo le moja.

SMISEL
ŽIVLJENJA

PRATEMELJ

In zares: Kako živeti? Kako se kot človek uresničiti?

Od trenutka, ko je iz nature stopil na polje kulture, človek preizprašuje življenjsko pot, išče smisel bivanja. Tisti, ki so ostali v naturi – vse druge živalske vrste – se o življenju ne sprašujejo, temveč živijo (kdo je na boljšem? – treba bi bilo zelo pozorno prebrati Ajshilovega *Vklenjenega Prometeja*). Le v bitju človeka je namreč potreba, da dovrši življenje pred smrtjo – da dočaka smrt s »pospravljeno mizo«. Zaradi tega ima del človeštva, tisti, ki ne preizprašuje pravilnosti hoje skozi življenje, občasno težave z nemirno vestjo. Ko pa smrt potrka na duri, življenje pa ni dovršeno, so muke peklenske. Zato vse takoimenovane svete knjige ponujajo razlage življenjskega smisla. Videti pratemelj – je večni izziv za mislece; objeti najsijajnejši vrh življenja – trajna spodbuda pesnikom.

Čeprav so od Homerja in Platona do danes na to temo izpisane gore knjig, o smislu življenja resnično ne vemo nič več od tistega, kar je povedal Sokrat. Vsi resnični misleci in izgorevajoči pesniki so ljubimkali z miselnostjo stare Grčije. Seveda v lastni besedni oziroma stilistični preobleki.

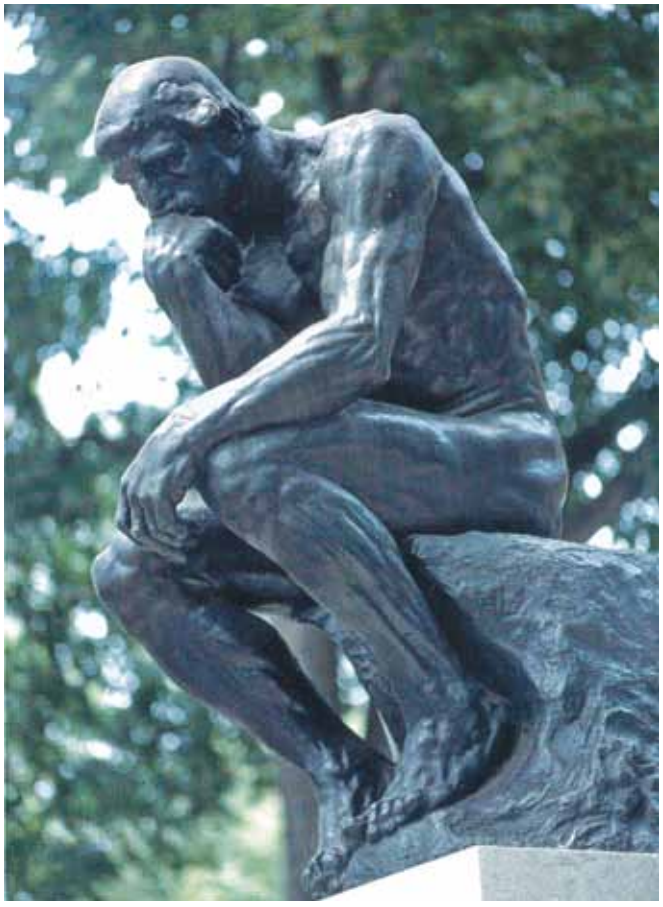

Rodin: *Mislec*

Le verstva in filozofija takoimenovane nove dobe (new age) ponujajo drugačne, »nove« razlage življenjskega smisla. Do življenja odgovoren posameznik pa se z njimi noče ukvarjati. Že s tem, da človeka pripravlja na verovanje, namesto na spoznavanje, je vsaka vera razčlovečujoča. Človeka kot (so)oblikovalca lastne usode enako zanika tudi new age miselnost. Vsebin tega učenja ni mogoče opredeliti – pomenijo vse, karkoli komu ustreza. Torej dobra podlaga za vseobsegajoče relativizacije (diktatura zla temelji na učenju, da dva in dva ni nujno štiri – lahko je tri ali pet), za posvečenje česarkoli, tudi najnizkotnejših gonov (spolna zloraba otroka lahko pomeni »razširjanje pozitivnih energij«), mrtvičenje življenja (lenobo ali odklanjanje odgovornosti, je možno razumeti kot »blaženost«) ... Z njimi se je torej treba ukvarjati le kot z dejavniki razčlovečevanja.

Dveri lepe človeškosti

Da v zadnjih dveh tisočletjih in pol človek ni dosegel višjega spoznanja o življenju, se zdi neverjetno. Toda le na prvi pogled. Poglejmo polje umetnosti! Številni teoretiki umetnosti in estetike menijo – pod to trditev se je prvi podpisal svetovno priznani teoretik umetnosti in filozof Benedetto Croce – da po Antiki ni estetskega napredka. Goethe ni napredek v primerjavi s Shakespearom, ta ne v primerjavi z Dantejem, avtor *Božanske komedije* pa zaostaja za Homerjem. In zares: tisti, ki so prebrali pesniške odposlance Neba – Homer, Ajshil, Vergilij, Dante, Tasso, Shakespeare, Goethe, Leopardi, Prešeren, Heine, Baudelaire ... – bi težko ugovarjali tej trditvi. Do iste ugotovitve pridemo z vrednotenjem likovnih stvaritev, a posebej je zgovorna arhitektura. In ko vemo, da je umetniško delo »otrok« samopreizpraševanja avtorja, postaja jasno: ista duhovna substanca (prežemanje srca in mišljenja) poraja visoka spoznanja (filozofija) in vzvišeno instrumentacijo stvarnosti (literatura, likovnost, glasba ...). Spomnimo se: Empedokles, Petronij, Erazem Rotterdamski, Giordano Bruno, Boetij, Voltaire, Diderot, Sartre, Huxley so bili enakovredni misleci in literati. Filozofi Platon, Aristotel, Lukrecij, Abelard, Grotius, Rousseau, Nietzsche so bili sijajni literati. V literaturi pa najdemo vseobsegajoče mislece: Homer, Ajshil, Katul, Vergilij, Horacij, Ovidij, Dante, Cervantes, Shakespeare, Swift, Schiller, Stendhal, Hugo, Njegoš (da bi prebral njegov *Gorski venec* v originalu, se je Goethe naučil srbsko), Flaubert, Dostojevski, Tolstoj, Hölderlin, Andrić, Brecht, Kocbek, Krleža ... Tovrstnih primerov je veliko.

Trditev o postopnem, a trajnem redčenju človeške duhovne substance je torej utemeljena. Še neki vidni kazalci iz meglenih pradavnin to potrjujejo. Ohranjena umetniška dela in ostanki arhitekture visokih kultur starega Vzhoda (sumerska, asirsko-babilonska, egipčanska, indijska, kitajska) in nekaterih plemen, živečih na ameriškem kontinentu (Azteki, Inki, Maji ...) pričajo o visoki stopnji učlovečenosti človeka že v pradavnih časih. Pot od bivališča v temni votlini do, vzemimo, atenske Akropole – ta pa je spričevalo človeške veličine – je naš prednik relativno hitro prehodil (v približno 50.000 letih). Na tej poti dosežena raven učlovečenja človeka in estetizacije njegovega okrožja je naravnost očarljiva. Če bi preobrazba človeške vrste potekala v isti smeri, s približno isto hitrostjo, bi bil danes svet videti bistveno drugače.

Johann Heinrich Füssli: *Umetnikov obup pred veličino antičnih fragmentov*

Michelangelo: *David*

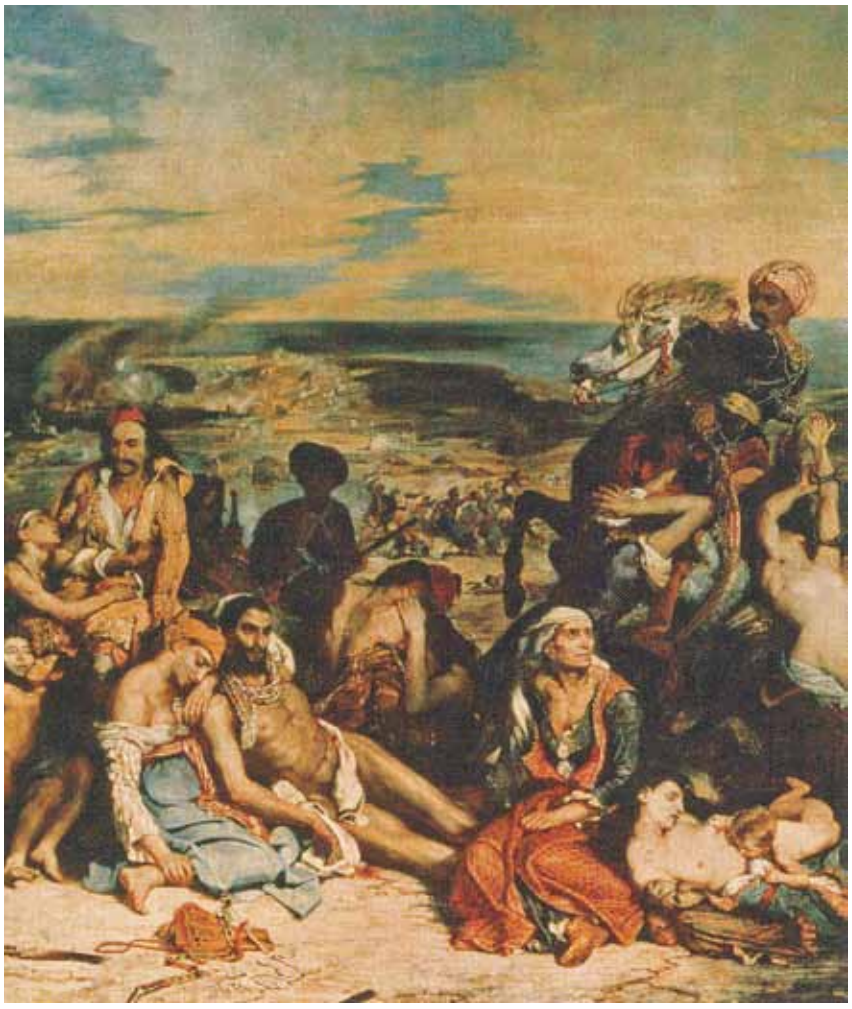

Eugène Delacroix: *Pokol na Hiosu*

Marc Chagall: *Ogenj v snegu*

Zakaj Sokratovi učenci niso nadgradili učitelja? Zakaj se je po Sokratu preusmerila civilizacijska pot antične Grčije (če pod pojmom civilizacija razumemo sredstva in postopke, s katerimi organizirana družba zagotavlja pogoje obstoja)?

Dejstvo je, da so Atene bile obkrožene z narodi, ki so videli perspektivo v osvajanju tujega ozemlja in izkoriščanju drugih. V obdobju najvišje poetizacije življenja, so morale Atene braniti svobodo pred močno, osvajalsko naravnano Perzijo (449 pr.n.š.), potem je prišlo do izčrpavajoče peloponeške vojne (404–431), v prvi polovici četrtega stoletja pa je potekalo bojevanje z Makedonijo. Zaradi barbarstva sosedov (nekateri so Akropolo videli kot posrečeno vojaško strateško točko; leta 86 pr.n.š. je Atene oropal rimski vojskovodja Sula, tisoč let po Sokratu so bili hrami, knjižnice, gledališča, izobraževalne in socialne ustanove pretvorjeni v skladišča orožja in opreme turške vojske; Partenon je služil kot mošeja, Propileje pa kot kasarna), pogostih vojn in trajne nevarnosti, je poetizacija življenja v Atenah potekala počasneje. Veliko moškega prebivalstva in denarja je bilo angažiranega v obrambi države, stanje trajne nevarnosti je vplivalo na miselnost, vzdušje negotovosti je porodilo potrebo po izpopolnjevanju opremljenosti vojske in mornarice. Tako se je v nekem obdobju, zaradi obstoja v okrožju barbarskih ljudstev, začelo znanstvenjenje duhovne substance antičnega človeka. S tem pa je – poenostavljeno povedano – tako: kolikor več je substance v funkciji eksperimenta oziroma znanosti, toliko je je manj v umetniškem in estetskem procesu. Pogoj za uspešno izvajanje znanstvenega postopka je namreč nemoteno delovanje možganov (nemirno srce in vroča kri sta moteča); umetnost in krilata beseda pa sta možni le v prekipevanju čutnosti. Tako se je z razvojem znanosti začela nižati količina duhovne substance v estetskem procesu. Z uvajanjem krščanske miselnosti, z razgradnjo umetnosti in

izživljanjem nizkotnih strasti, so mrtvičenje duha antične Grčije nekaj stoletij pospešeno izvajali izprijeni rimski imperatorji (od leta 146 pr.n.š. do 529 so bile Atene v sestavi *Rimskega cesarstva*) – cesar Justinijan je leta 529 podpisal dekret o ukinitvi *Platonove akademije*. Po nekaj stoletjih bivanja v latinski provinci duha je dočakal grško ljudstvo turški jarem. Spet dolga stoletja teme.

Raoul Hausmann: *Klepet doma*

Ta dolga obdobja mrtvičenja človeškega duha so čas zastrašujoče hitrosti znanstvenjenja resničnosti. In kolikor bolj je oddaljen od biti, toliko bolj mrzlično človek teče za bivajočim. Poglejmo človeka danes: kako le hiti! Kot da je z izgnanstvom Sokrata iz življenja, človek izgnan iz resnice biti. In »kroži okrog samega sebe kot *animal rationale*« (Heidegger).

Sokrat ni zapisal niti ene lastne ali tuje misli – njegove besede so zapisovali učenci; ohranjeno je največ Platonovih ter nekaj Ksenofanovih zapisov. Menil je, da zapisovanje mrtviči miselnost, in učil, da si je vredno misel treba zapomniti – tako krepimo duha. Preden ga obsodimo, premislimo: ali imajo (so imele) več od Homerja, Njegoša, Prešerna ... starejše generacije (med njimi so tudi nepismeni), ki so si številne verze oziroma misli iz njihovih del zapomnile za celo življenje, ali današnji šolarji, ki imajo obvezno branje v žepnem računalniku. V času, ko so bila zapisovanja težko izvedljiva ali nemogoča, si je človek dragocene misli zapomnil. Ponotranjil, jih živel, prenašal na potomce. Številne so bile spontano vgrajene v etični ustroj človeštva in so zaživele kot ljudski pregovori. Cel svet pozna kot pregovor, recimo, tisto misel: *Krpa krpo najde*. Ali: *Dobrota je sirota*. A malokdo ve – nič hudega – da je prva Homerjeva ugotovitev v *Odiseji*, druga Ajshilova v *Vklenjenem Prometeju*. Zato se je Sokrat upiral »zapeljivemu« poenostavljanju življenjskega vsakdana. Predstavljajmo si, kako bi se odzval, če bi mu ponudili pripomoček, ki opominja: *čez eno uro sestanek s Platonom* (torej ni treba misliti); *ne pozabiti zakleniti vrat* (torej ni treba misliti) ...! Spil bi (še enkrat) strup. Sokratov genij je ozavestil tragičnost odtujene znanosti (sicer je nasprotoval spoznavnoteoretskemu relativizmu, torej prepričanju, da je spoznanje zgolj subjektivno; v tem pa bi površen opazovalec lahko prepoznal brezpogojno prizadevanje za znanost). Zato je nenehno krepil celovitost lastne duhovne substance. Tako je razložljivo, da so bile antične Atene v času predsokratikov in Sokrata najbliže osrčju življenja.

Jean Honoré - Fragonard: *Bralka*

Miroslav Kraljević: *Pri delovni mizi*

To seveda ne pomeni, da skrivnosti življenja ne bomo spoznavali in estetskih doživetij zagotavljali z drugimi »sogovorniki«. Vsak resnični mislec in umetnik nam to omogoča, ob tem pa še odkriva posebnosti svojega časa in okolja. Je pa bistveno na boljšem tisti, ki bere druge, potem ko je spoznal starogrško filozofijo in literaturo. S tem, da spozna najvišje – očiščen v kopeli blagodejnega spoznanja – človek okrepi duševno zdravje, izostri merila vrednotenja. Po tem z manj tveganja stopa skozi filozofski in literarni metež svojega časa; lažje se upira opevanju nesmisla, lepljivi zgrabljivosti navideznih vrednot; zanesljiveje loči čutno svetlikanje idej od diletantizma rutiniranosti, lepo človeškost od lakirane preračunljivosti. Razen tega, naj človek prebere vse novodobne filozofe in literate tega sveta, o pratemelju bivanja ne bo izvedel kolikor iz Ajshilovega *Vklenjenega Prometeja*, zanesljivejše življenjske poti ne bo zasledil od tiste v Sokratovem zagovoru (Platon: *Apologija*), niti bolj poživljajoče lepote verza, kot je Homerjev v *Iliadi* ali *Odiseji*.

Poživljanje in ubijanje

Vse, kar človek počne, je pravzaprav poskus doseganja življenjskega smisla. S tem, da modre knjige prebira ali velike hiše gradi; onesnažene reke čisti ali ob vojnem bobnu koraka; sočloveku roko ponuja ali mu goltanec reže; umirajočega mucka rešuje ali se na rdeči preprogi nastavlja; se za lepo človeškost bojuje ali z občutki trguje – človek lastni obstoj upravičuje. Dejstvo, da to počne na tako nasprotujoče si načine – poživlja in ubija – priča o tragični zmedenosti človeške vrste. Tako pa je od nekdaj.

Krsto Hegedušić: *Anno domini 1573*

In zares: vsak izsek zgodovine ima tiste, ki poživljajo, in tiste, ki ubijajo. Na eni strani Sokrat, ki izgoreva v občečloveški skrbi (»Saj izrabljam ves svoj čas v to, da hodim okoli in vam neprestano prigovarjam, mladim in starim, da vam bodi prva in poglavitna skrb ne za telo, ne za imetje, temveč za čim večjo blaginjo duše.«), na drugi sodišče, ki ga obsoja na smrt. Na eni strani Seneka, najplodovitejši tvorec praktičnih napotkov za lepo človeškost in »filozofije, ki uči delovati, ne govoriti«, na drugi Neron (pa še v istem poslopju; pri okrutnem diktatorju je bil Seneka v službi, skušal mu je približati etiko), ki je v zadovoljevanju razdiralnih strasti dal sežgati Rim, Seneko in prej še Petronija pa je poslal v smrt. V času, ko je Giordano Bruno z duhovnim pogledom dojel najglobljе bistvo sveta, na grmado pa prišel dvignjene glave, rekoč inkvizitorjem, da so »z večjim strahom njegovo sodbo podpisali, kot jo je on vzel v vednost«; ko je Galilej žrtvoval podpori Kopernika

profesuro v Padovi in Firencah in se sprijaznil s trpinčenjem in z ječo; ko so Evropi izročena veličastna literarna dela Cervantesa in Shakespeara, je skoraj polovico stoletja vodil največjo evropsko državo (Rusijo) Ivan Grozni. Človek-zver, ki je vsak dan po zajtrku najprej šel v prostore za trpinčenje – opazovanje mučenja in ubijanja mu je krepilo prebavo. Zaradi »pospeševanja« njegove prebave je vsak dan v zverinskih mukah umiralo več ljudi. Hujše ko so bile prebavne motnje, več ljudi je umiralo – tudi sam je pogosto porival žrtvam nož v srce. V nekem primeru si je preveč slabo voljo popravil tako, da je opazoval umiranje 12.000 zapornikov zunaj Moskve na hudem mrazu. Imel je potrebo tudi po doživetju svetopisemskih scen mučenja in ubijanja. Neko takšno so kroniki opisali: v Novgorodu so njegovi »specialci« v nekaj tednih posilili, zverinsko mučili in okrutno ubili okrog 100.000 prebivalcev tega mesta.

Francisco Goya: K*ronos požira svoje otroke*

In to je stalnica človeške vrste, tako je tudi v sodobnem času; na eni strani Bertrand Russell, ki je prestižno univerzitetno kariero v Cambridgeu in slavo nobelovca zamenjal z barikadami v protivojnih in protijedrskih demonstracijah in z zaporom, na drugi Hitler in napoved vojne celemu svetu, Stalin in sibirske ječe, jedrska bomba in Hirošima ..., potem Srebrenica in tako naprej, tako je tudi dandanašnji, to je človeška vrsta.

Vprašanje, ki ga že slišim – ali je potem smiselno bojevati se za dostojnejši svet? – je nesmiselno. Nimamo možnosti primerjanja – ni paralelnega sveta brez genialnih posameznikov. Z miselno predelavo resničnosti in z nekaj domišljije pa je ugotovljivo: brez visoko učlovečenih posameznikov, ki krepijo lepo človeškost in upočasnjujejo redčenje oziroma drugačenje naše duhovne substance, bi bil ta svet pošasten. Ali ga sploh ne bi bilo – povsem je realno, da bi znanost hitreje napredovala in da bi kakšen Grozni (Ivan, John ali Li, vseeno) razsrediščil planet

Wilhelm Leibl: *Podeželani v pogovoru*

Francisco Goya: *Tretji maj 1808*

ali kloniral sebe, da bi bil cel svet en sam Grozni. (Premišljajoči o smislu življenja: vse, kar so počeli Grozni človeške vrste, je iskanje smisla življenja; vse, kar so počeli proti-Grozni, je iskanje smisla življenja – kdo je na boljšem?)

Površnim opazovalcem se zdi, da obstaja tudi tretje: nevmešavanje. In večina med njimi zagotovo meni, da so na najboljšem. Kakšna tragična zabloda! Tretjega namreč ni. Evolucija človeške vrste oziroma civilizacijski potek, je dejansko bojevanje med dobrim in zlom. Tisti, ki bi se lahko zlu uprl, pa tega ni storil, je zlo podprl. Ker je zlo nenehno dejavno, velja: Kdor ničesar ne počne na strani dobrega, podpira zlo. Vsak, ki pušča zlo in dobro pri miru, prispeva k svetu, ki bo en sam Grozni. Lahko smo torej Grozni ali proti-Grozni! Zato še enkrat: Kdo je na boljšem? (Za krepitev miselno-srčnih zmožnosti: So večji ničvredniki Grozni ali nevtralni?)

Skoraj vsi diktatorji-rablji so iskreno verjeli v pravilnost lastnega ravnanja. Praviloma je torej šlo za ljudi, ki so v genetskem nahrbtniku nosili takšne in drugačne bolezni, neredko hude. Tudi v stanju najhujših tveganj, so številni vztrajali v »vzvišenem poslanstvu«. V njihovi norosti je torej za površnega opazovalca nekaj viteškega in očarljivega. In zagotovo jim niso množice vedno ploskale zaradi strahu ali bedne preračunljivosti – pogosto so verjele v njihovo božanskost. Drugače je z njihovimi svetovalci, sodelavci, znanci, prijatelji, propagandisti – z vsemi, ki so vedeli, kako je z njimi, opravljali pa so naloge priliznjene ničle. To so ljudje, ki so se zavestno odločili za življenjski program *cunje na vetru.* Dali so si izsušiti srce in so negovali le polje bedne previdnosti. Takšni so vedno nevtralni in se iz tega stanja vedno pravilno »uvrščajo«. Zaradi njih in odrevenelih množic – eni in drugi so stalnica dušenja duše – se je treba spomniti, vsaj bežno, nekaterih, vsaj nekaterih, Sinov Sonca.

Dore Klemenčič Maj: *Črna duša*

Žuborenje večnosti

V času, ko so vsi verjeli v bogove, demone in druga nadnaravna bitja, je **Tales** (okrog 624 do 547 pr.n.š.) razlagal: »Iz vod, ki so tu pred nami, se rojevajo zemeljska kopna, izparevajo oblaki, prihajajo ribe, živali in rastline, in se spet vračajo v vodo, ki je mati narave.« Ko je človek vse, kar ga je obdajalo, razlagal mitično, je ta »praded filozofije« (Aristotel) pravilno napovedal sončni mrk 28. maja 585. »Nasprotovanje« bogovom – to pa je bilo zelo nevarno početje – je bilo začetek konca nadvlade mitičnega mišljenja, rojevanje logične misli in konstituiranje miselne in etične opremljenosti človeka.

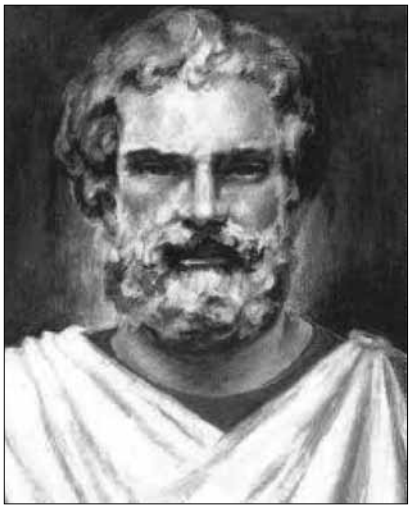

Tales

Rojen v plemiški družini, bi »temni« modrec brezmejne duše, **Heraklit** (ok. 540 – ok. 480 pr.n.š.), lahko lagodno živel, odločil pa se je za uboštvo v gozdni samoti. Tako si je zagotovil svobodo misli. Nikomur se ni dobrikal, bil je strog do sebe (»Jaz sem preiskoval sam sebe.«), neprizanesljiv do množic (»Gre jim za poln vamp.«) in do dozdevnih modrijanov (»Kopica znanja še ne prinese sprevidevnosti.«).

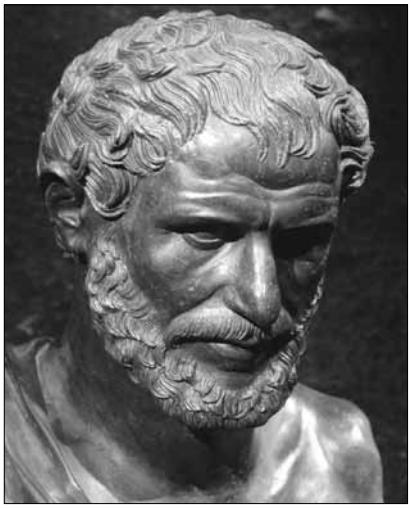

Heraklit

Ko so **Anaksagoro** (500–428 pr.n.š.) obdolžili brezboštva (povedal je, da zvezde niso od boga, temveč le žareče kamnite gmote), ni iskal zaščite vplivnih prijateljev Perikla in Evripida. Čeprav v visoki starosti, je zapustil Atene in preživel poslednja leta v Mali Aziji.

Vsestranski genialni ustvarjalec-mislec, retorik, zdravnik, naravoslovec, pesnik **Empedokles** (ok. 495 – ok. 435 pr.n.š.) je odklonil ponujeno vladarsko oblast. Več mu je pomenilo oplojevanje talentov in sledenje lastni »čudaškosti«. Dolga leta čaščen kot bog, je končal nekje na Peloponezu kot izgnanec.

Demokrit (ok. 460 – ok. 370 pr.n.š.) je porabil premoženje za raziskovalna potovanja. Razlagal je – in tako je živel – da bi raje pojasnil neki naravni pojav, kot postal perzijski kralj (njegov nauk o atomih je znanstveno nadgradilo šele devetnajsto stoletje).

Ko je bil **Sokrat** (469–399 pr.n.š.) na sodišču soočen s predlogom tožilstva: smrtna kazen zaradi pohujševanja mladine, ni predlagal sodišču milejše kazni (po takratnih zakonih je sodišče le potrjevalo predlog tožilstva ali obrambe). Menil je, da bi kakršnakoli kazen pomenila priznanje krivde. Čakajoč (mesec dni) na izvršitev kazni, je odklonil pomoč vplivnih prijateljev, da bi si z begom rešil življenje. »Filozof, ki je filozofijo živel, in ne pisal«, jo je odživel do konca. »Takšen je bil konec moža, ki je bil med vsemi, kar smo jih tedaj poznali, najboljši, najrazumnejši in najpravičnejši.« (Platon)

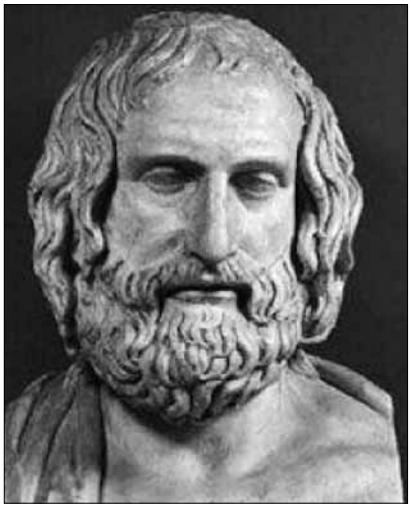

Anaksagora

Zaradi odkritosrčnosti je ujetništvo občutil tudi **Platon** (427–347 pr.n.š.). Zaprli so ga na dvoru Dionizija Starejšega na Siciliji, ker je

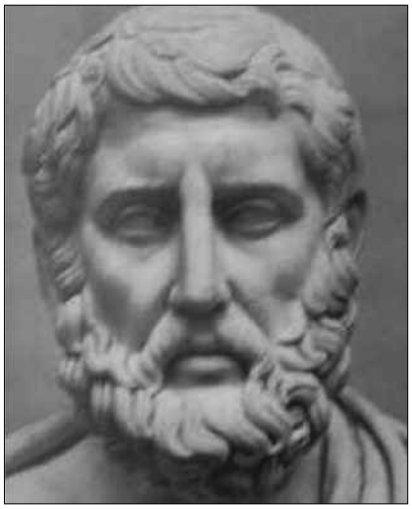

Empedokles

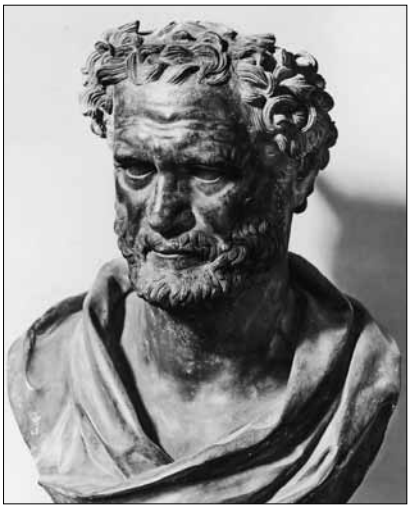

Demokrit

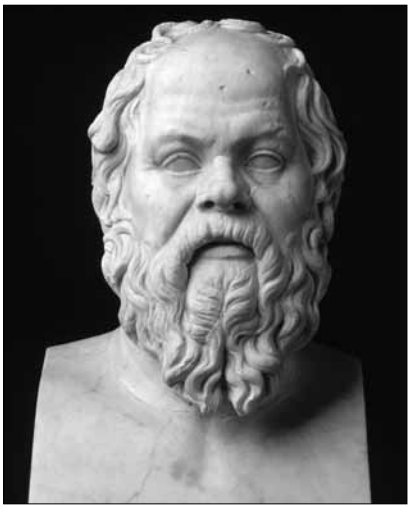

Sokrat

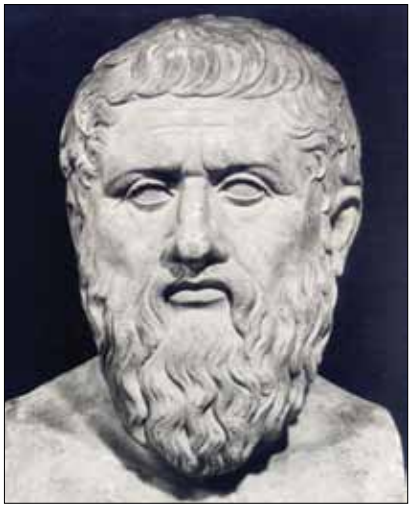

Platon

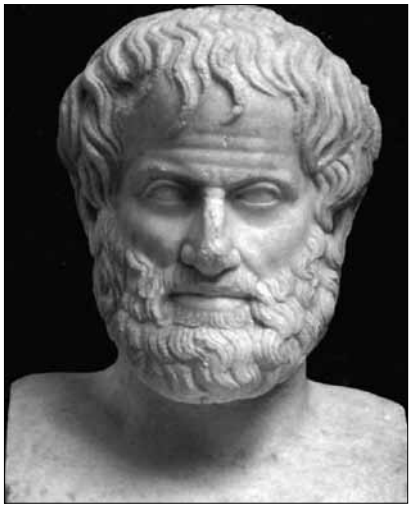

Aristotel

z življenjskimi nazori razdražil gostiteljevega zeta Diona (odkupil ga je Anikeris iz Kirene).

V izgnanstvu je umrl tudi Platonov učenec **Aristotel** (384–322 pr.n.š.). Obtožili so ga brezboštva (zagotovo je bila moteča tudi njegova povezava z Makedonci – Aleksandra Makedonskega je skušal navdušiti za filozofijo). Dejal je, da noče dovoliti Atencem, da bi se po Sokratu še enkrat pregrešili nad filozofijo, in – zbežal.

O objemanju filozofije in umetnosti na poti k istemu cilju – učlovečenje človeka – priča tudi življenjska pot rimskega pesnika **Ovidija** (43 pr.n.š. – 17 n.š.). Avtor veličastnih *Metamorfoz*, pesnik ljudskih src, se je zaradi sočutja z ljudstvom, svobodnega pesniškega izraza in kritičnega odnosa do družbenih pravil takratnega Rima, zameril oblasti. Leta 8 n.š. ga je Avgust izgnal v Tome (današnja Constanza v Romuniji). Tudi po desetletju težkega življenja v izgnanstvu (opisal ga je v zbirkah elegij *Žalostinke* in *Pontska pisma*) je Ovidij ostal pesnik bolečih krikov ljudskega srca.

Za nesebično življenje, ki je eno samo trpljenje, se je odločil tudi v Španiji rojeni mislec **Seneka** (ok. 4 pr.n.š. – 65 n.š.). Zaradi stremljenj po učlovečevanju posameznikov, ki imajo moč, je nenehno nosil glavo naprodaj. Že pod Kaligulo mu je grozila smrt, pod Klavdijem so ga za deset let pregnali na Korziko, poskus učlovečevanja okrutnega Nerona, ga je stal življenja.

Rimski pisatelj **Gaj Petronij Arbiter** (leto rojstva neznano, umrl 66 n.š.), aristokrat, zaradi pretanjenega okusa imenovan elegantiae arbiter, visoki državni uradnik, konzul, Neronov zaupnik in svetovalec za estetska vprašanja, je bil zaradi etičnih načel v trajni

Ovidij

Seneka

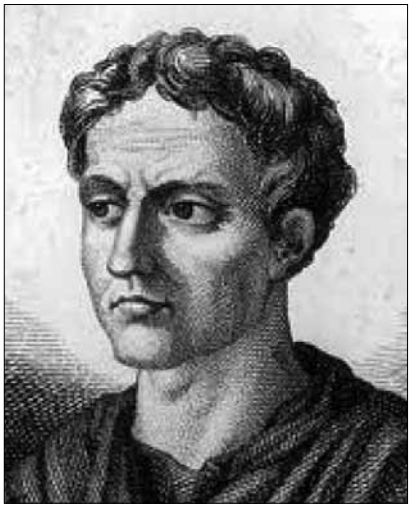

Petronij

nevarnosti. Za razliko od Seneke, ki je do konca življenja verjel v prevzgojo Nerona, je Petronij hitro dojel brezplodnost tovrstnih prizadevanj in se je lotil pošastnega diktatorja na drug način. V sijajnem romanu *Satirikon* (osrednje poglavje je bilo najdeno šele pred dobrima dvema stoletjema v Trogirju) je skozi briljanten opis nekega praznovanja na Neronovem dvoru prepričljivo predočil izprijenost ter duhovno bedo nadutega diktatorja (poglavje *Pojedina pri Trimalhionu*). Ko se je na cesarjevo zahtevo izražal o njegovih nastopih in »umetnostnih« stvaritvah (Neron je imel velike umetniške ambicije in je bil neskončno nečimrn), je Petronij teatralno hvalil njegovo »imenitnost« in »genialnost«. Ves Rim je vedel, da se norčuje, le Neron je temu verjel. In ko je nekdo prišepnil cesarju, kaj arbiter o njem resnično misli, ga je ta poslal v smrt. Toda preden je Petronij umrl, je krvožejni diktator slišal od njega te besede: »Rim si maši ušesa, ko te posluša, svet se ti smeje, jaz pa ne maram in ne morem več zardevati zaradi tebe. Kerberjevo tuljenje, dragi moj, tudi če me bo spominjalo na tvoje petje, mi bo manj zoprno, saj nisem bil nikoli njegov prijatelj in mi ne bo treba zardevati od sramu zaradi njega. Bodi zdrav, a ne prepevaj, pobijaj, samo ne piši verzov, zastrupljaj, a ne pleši, zažigaj, a ne igraj na citre, to ti želi in ti pošilja še zadnji prijateljski nasvet arbiter elegantiae.«

Kot nam je Hölderlin z vznemirljivo pesniško neposrednostjo približal Empedokla (poema *Empedoklova smrt*), nam je Sienkiewicz v epohalnem romanu *Quo vadis,* približal visoki moralni lik Petronija.

Boetij

Pesnik in mislec, v Atenah izšolani Rimljan **Boetij** (ok. 480 – ok. 524), je prepričljivo dokazoval, da lahko Antika veliko da krščan-

Pierre Abélard

Roger Bacon

Dante

skemu ljudstvu. Ta kristjan je to dokazoval v času, ko je grška filozofija še komaj životarila (cesar Justinijan je leta 529 zaprl filozofsko šolo v Atenah kot nekrščansko ustanovo in prepovedal učenje grške filozofije). Veliko delo *Uteha filozofije*, ki ga prežema antični duh, je napisal v ječi. Na ukaz Teodorika so ga umorili – soočen s smrtjo, ni klical Jezusa, temveč Sokrata.

Žrtev večne človeške »favšije« je bil francoski mislec in sijajni pripovedovalec **Pierre Abélard** (1079-1142). Njegove knjige so brali in o njih razpravljali v podeželskih gostilnah in na univerzah, na trgih in na papeškem dvoru. Njegov nasprotnik Bernard iz Clairvauxa, ki je v njem strastno sovražil tisto, kar bi sam hotel biti, pa ne more – krvosesi so večni – ga je vztrajno obrekoval in prispeval, da je bil Abelardov nauk dvakrat javno obsojen. Osramočen in izobčen – pa še zaradi ljubezni do učenke Heloize so ga kastrirali – toda pokončen in spokojen, je prerano umrl v nekem burgundskem samostanu.

Deset let je v samostanskem zaporu preživel mislec **Roger Bacon** (1219–1294) le zaradi tega, ker čas ni razumel njegove misli (oster kritik skorumpiranosti Cerkve in namišljenih vsevedežev, zagovarjal je eksperiment kot sredstvo znanstvene spoznave in napovedoval »plovilo brez vesel, vozila brez zaprege, leteče stroje, v katerih sedi človek ...«).

Literarni genij **Dante** (1265–1321), pesnik, »skozi katerega je spregovorilo deset stoletij« (Krleža), je celo življenje nosil glavo naprodaj. Ni hotel biti nema priča razčlovečujoče resničnosti in se rediti v državnih jaslih – kot izjemno nadarjen je že kot mladenič dobival obetavne državne službe: član občinske skupščine, mestni prior, diplomat – uprl se je zatiranju vseh oblik posvetnega življenja in papeževemu podrejanju Toskane. Izgubil je službo in bil izgnan iz rojstnih Firenc. Zaradi intelektualnega angažmaja v izgnanstvu, je bil obsojen na smrt (»Kjerkoli bo aretiran, naj bo živ sežgan.«). Ko je zaslovel kot pesniški genij, je bil povabljen, naj se opraviči in se vrne v Firence. Zaradi doslednosti, je preživel življenje v izgnanstvu – Arezzo, Verona, Ravena, Pariz (nekateri biografi zatrjujejo, da se je mudil tudi na Tolminskem) so le nekatera njegova začasna pribežališča. Napis na spomeniku v Raveni – »Tukaj počivam, jaz, Dante, pregnan iz rojstnega kraja« – je bila zadnja želja tvorca nesmrtne *Božanske komedije*.

Da odgovorno živeti pomeni kopičiti si sovražnike, je prepričljivo pokazal **Erazem Rotterdamski** (pravo ime Geert Geerts; 1467–1536). Zapustil je varne, dobro plačane službe, da bi lahko razširjal meje svobodne misli in se bojeval za človeško dostojanstvo. S kriti-

škim preizpraševanjem stvarnosti, se je zameril Vatikanu, Martinu Luthru, Sorboni ... Obsojali so ga kot sovražnika Cerkve, prevajalca njegove knjige *Pogovori* pa so sežgali na grmadi. Avtor večne *Hvalnice norosti* je bil do konca življenja preganjan.

Zavedajoč se, da tvega življenje, je britanski mislec **Thomas More** (1478–1535) napisal *Utopijo*. Svojo idealno državo je izoblikoval na osnovi Platonove *Države*, deloma Avguštinove *Božje države* ter neke razprave o komunistični organizaciji življenja v grško-katoliških samostanih na Atosu. Prizadeval si je za ukinitev zasebne lastnine, rešitev ženske podrejenosti in svobodno družinsko življenje. Resen svetovni problem je videl – pozor! – v prenaseljenosti planeta. Med spoštovanjem verskih predpisov (pripadal je katoliški veri) in skrbjo za resnične človeške potrebe, se je odločil za slednjo. In bil – po nalogu Henrika VIII. – umorjen. V ustvarjalnem zenitu.

Hans Holbein ml.: *Erazem Rotterdamski*

Skrb za trpeče je drago plačal tudi izraziti »naravni« filozof **Paracelsus** (1493–1541; rojen kot Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim). Skušal je slediti prvinskim zakonitostim narave in jo resnično doživeti. Zaradi posebnega odnosa do stvarnosti, je bil obdan z nerazumevanjem in zavračanjem. V iskanju prostora pod soncem, se je kot zdravnik poskusil ustaliti v Baslu. Ker se je javno zameril medicinski sholastiki – javno je sežgal uradni učbenik za zdravnike, v medicino je uvedel kirurgijo, študente je pošiljal k bolnikom (zahteval je: »Zdravnik mora biti razumevajoč in izkušen, ne skribent receptov.«) – je izgubil službo. Prehodil je večji del Evrope (dobršen del življenja je prebil v Beljaku), prijaznega okolja pa ni našel. Zadnja leta življenja je brezplačno zdravil siromake. Prezgodaj je umrl v nejasnih okoliščinah.

Thomas More

Veliko življenje in veliko trpljenje kaže tudi biografija **Giordana Bruna** (1548–1600). Od petnajstega leta, ko so ga kot mladega dominikanca obtožili krivoverstva, je bil do konca življenja nenehno preganjan. »Bogokletne« filozofske razprave, izjemna literarna nadarjenost, zanosni duh in vroča kri, so mu nastavljali nasprotnike na vsakem vogalu. On pa se je selil iz mesta v mesto in strastno zagovarjal svoje učenje. Ko mu je Italija postala pretesna in prenevarna, je šel v Ženevo. Po kratkem času si je zagotovil nevarnega nasprotnika v kalvinistični ortodoksiji, zato je zbežal v Francijo. Hitro so se ga naveličali v Toulousu in Parizu, po tem tudi v Oxfordu – od tam so ga pregnali zaradi zagovarjanja Kopernika. Kratek čas je mirno preživel v Londonu in dokončal več pomembnih del. Po še enem ponesrečenem poskusu s Parizom

Paracelsus

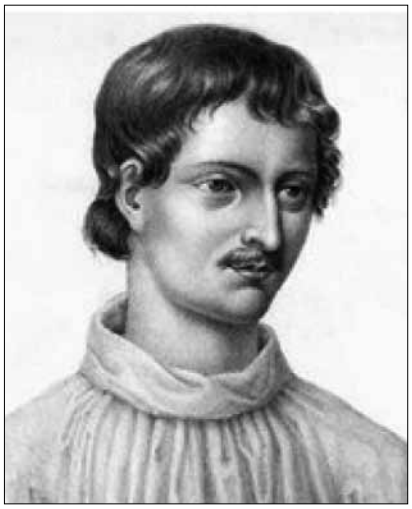

Giordano Bruno

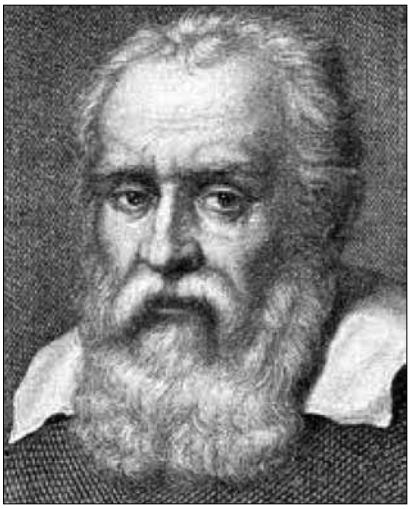

Galileo Galilei

Tommaso Campanella

Hugo Grotius

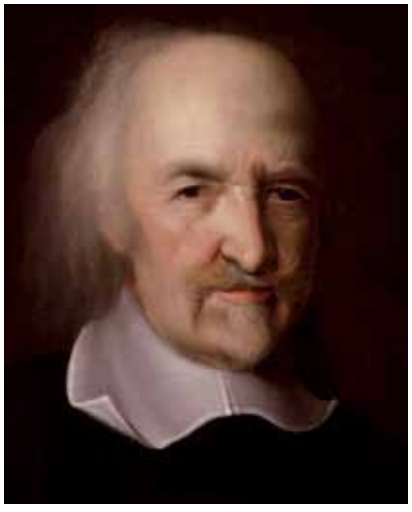

Thomas Hobbes

(1585) se je znašel v Wittenbergu. Ustvarjalni nemir ga je po dveh letih pripeljal v Prago, potem pa v Helmstedt. Po smrti vojvode iz Braunschweiga, ki ga je podpiral, so ga pregnali luteranski teologi. Nekaj časa je preživel v Frankfurtu, potem je šel – tragična odločitev – v Benetke. Padel je v roke inkviziciji, preživel v ječi sedem peklenskih let z nešteto brutalnimi zaslišanji, potem – s pogledom v zvezde – stopil na grmado.

Šest let okrutnega trpinčenja v ječi zaradi obrambe Kopernikovega heliocentričnega sistema, je preživel tudi **Galileo Galilei** (1564 –1642). Zaradi dostojanstvene poklicne drže – profesor na univerzah v Padovi in Firencah – je izgubil službo.

Brunov redovni brat **Tommaso Campanella** (1568-1639) je zaradi idej o reformi cerkve in zaradi etične drže (podpora Galileju) preživel v zaporu skoraj trideset let. Vztrajal je pri svojem nauku in preživel ostanek življenja v tujini (Francija).

Nizozemski mislec in pesnik **Hugo Grotius** (1583-1645) je imel različne prestižne funkcije v več evropskih državah, bil je med drugim švedski konzul na francoskem dvoru, lahko bi torej živel lagodno življenje. Ko je napisal knjigo *Mare liberum,* je izgubil službo. Zaradi vztrajnega zagovarjanja svobode morja na osnovi naravnega prava, je bil preganjan in večkrat zaprt, leta 1631 pa je bil dosmrtno izgnan iz Holandije.

Na kraljevem dvoru je izgubil službo angleški filozof **Thomas Hobbes** (1588-1679) zaradi znamenitega nauka o državi – knjiga *Leviathan* (1651). Potem je, kot »oče ateistov«, končal v izgnanstvu.

René Descartes

Baruch Spinoza

Pierre Bayle

V času izhajanja dela *Razprave o strasteh duše,* je **René Descartes** (1596-1650) prebival na trinajstih različnih krajih. Precej energije je porabil za skrivanje pred inkvizicijo, razprava *Le Monde*, na kopernikanski sledi, pa je bila objavljena po njegovi smrti.

Nizozemski mislec španskega rodu **Baruch Spinoza** (1632–1677) se je izšolal za rabina. Sinagogi pa je obrnil hrbet, ko se je spoznal z naravnimi zakonitostmi. S tem so se začele muke. Judovsko okrožje mu je to skušalo preprečiti s prepričevanjem, potem s podkupovanjem, z grožnjami, na koncu pa s poskusom umora. Nad triindvajsetletnim mladeničem so izrekli prekletstvo, on pa je mirno odgovoril s sijajnim delom *Teološko-politični traktat* (kritika *Svetega pisma*). Izobčen v Amsterdamu, je nadaljeval delo v zakotnih krajih Nizozemske. Odklonil je ponudbo za zaposlitev na heidelberški univerzi – filozofska neodvisnost mu je pomenila več. Za preživetje si je služil z brušenjem optičnih stekel.

Zaradi filozofske drže je trpel tudi **Pierre Bayle** (1647–1706). S kapitalnim delom *Zgodovinski in kritiški slovar* (1695–97) si je nakopal trajno sovraštvo vseh pomembnežev svojega časa. Sovraštvo nasprotnikov je poglabljal s prepričljivim razkrivanjem katoliške in protestantske hipokrizije; ostal je brez službe (profesura na akademiji v Sedanu in univerzi v Rotterdamu), sežgali so mu knjige, v ječi pa umorili brata. On pa je do smrti stoično branil svoj nauk.

Angleški pisatelj **Jonathan Swift** (1667–1745) bi lahko udobno župnikoval in pisal, pa je izbral trnovo pot. Ko je kot župnik spoznal Cerkev »od znotraj«, je spregovoril o dvoličnosti in drugih moralnih prepadih, in, seveda, izgubil službo. Čeprav v trajni eksistencialni negotovosti, je avtor nesmrtnih *Guliverjevih potovanj* razkrinkaval

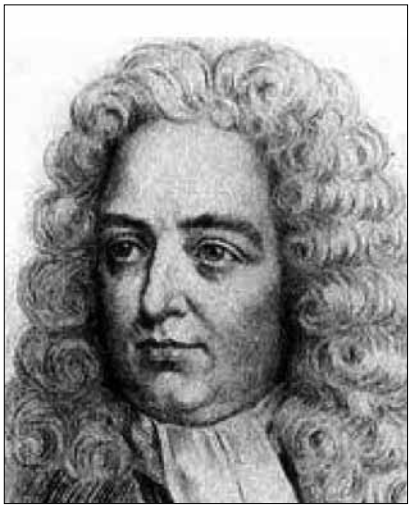

Jonathan Swift

Voltaire

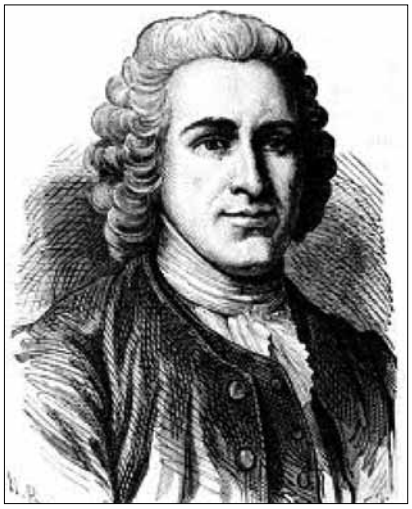

Jean-Jacques Rousseau

Denis Diderot

grdobije časa – rogal se je kralju, politikom, cerkvenim dostojanstvenikom, sodnikom, jasnovidcem ... Da bi se izognil kazenskemu pregonu, je to pogosto počel v alegorični obliki. Vsako popačenost je tako strastno in prepričljivo smešil, da je kronist zapisal: »Ko Swift druge smeši, se cel London smeje – z enega konca na drugega.«

Nalogam misleca in javnega intelektualca je viteško sledil **Voltaire** (1694-1778). Do zadnjega diha je ostal neuklonljiv bojevnik za idejo pravičnosti. Zaradi tega je veliko trpel, večkrat je končal v zaporu (že kot triindvajsetletnik je spoznal Bastiljo), sežigali so mu knjige in ga vztrajno zaničevali. Nenehno je bil na begu. Z nakupom graščine Ferney pri Ženevi, si je za kratko zagotovil nekaj miru. Ker so tudi švicarske meje svobode hitro postale preozke, je kupil še posestvo zraven, na francoski strani. Ko je postalo nevarno na švicarski strani, je šel v hišo čez mejo. Kadar so ga preganjali Francozi, pa spet čez mejo v graščino. Čeprav je neutrudno pisal, je pozorno spremljal družbeno stvarnost in se odzival na grdobije. Tipičen primer je afera Calas iz njegovih švicarskih časov. Ko je neki mladenič, sin protestanta iz Toulousa, naredil samomor, so mestni ortodoksni katoliki prepričali oblast, da sta oče in brat ubila mladeniča, ker je nameraval prestopiti h katoliški veri. Nesrečni oče je bil obsojen na brutalno smrt – raztrgali so ga z vozovi – brata so izgnali. Ko je izvedel za to, je Voltaire začasno opustil pisanje in z vulkansko energijo začel dokazovati krivico. Izboril je vnovično sojenje, obsojenca sta bila rehabilitirana, vdovi umrlega je kralj zagotovil dosmrtno pokojnino. Podobnih primerov je imel Voltaire precej.

S knjigami *Nauk o državi* in *Nauk o vzgoji in religiji* je **Jean-Jacques Rousseau** (1712–1778) ustvaril dragoceno gradivo za spodobno zakonsko ureditev družbe in etično krepitev človeštva. Rezultat: strastno preganjan do konca svojega mučeniškega življenja (sovraštvo se je stopnjevalo zaradi njegove intimne zveze z neko pariško točajko). Papež, Sorbona, pariški parlament, ženevska oblast, bernski kanton, vplivni krogi iz Nizozemske – vsi so ga zaničevali, preganjali, zahtevali zaplembo in sežig knjig. Ženeva, Pariz, Neufchatel, Bielsko jezero, Strassburg, Anglija, Erménonville ... so bila začasna pribežališča velikega misleca, ki se je do zadnjega dneva po levje bojeval za idejo pravičnosti.

Vseobsegajoči mislec, pisatelj, resnična duša *Enciklopedije*, **Denis Diderot** (1713–1784), je varni poklic (življenjsko pot je začel kot teolog) zamenjal z avanturo samostojnega ustvarjalca. V nenehni eksistencialni negotovosti, izpostavljen policijskim pregonom, zaporom in zaničevanju okolja, je pripravil in s sodelavci izdal naj-

višja dela revolucionarne dialektične misli francoskega razsvetljenstva – veličastne *Enciklopedije*.

Za drugo obliko mučeniškega življenja se je odločil utemeljitelj nove filozofije, povzročitelj mišljenjskega »kopernikanskega obrata«, sooblikovalec Kant-Laplaceove teorije o nastanku sončnega sistema, **Immanuel Kant** (1724–1804). V srednjem življenjskem obdobju se je odločil za asketsko življenje (v mlajših letih je živel vse oblike posvetne družbenosti – dneve je preživljal na popularnih zbirališčih, izletoval na morje in v visoke gore; rad je bil v družbi žensk, blizu mu je bila grofica Charlotte Keyserling ...). Kant je bil namreč med tistimi, ki so sanjali o novi ureditvi Evrope in tlakovali stezo za *Evropsko unijo*. Evropo kot harmonično skupnost svobodnih, dobronamernih, izobraženih in poštenih ljudi, je videl kot možnost za dostojno življenje in spodbudo drugim delom sveta. Zavedal pa se je, da je treba za zmago nad zgodovinskim kaosom in za oblikovanje učlovečene družbene skupnosti veliko narediti. Prevzel je breme te zgodovinske odgovornosti. Odločil se je, da izkoristi vsak trenutek za prispevanje k novi Evropi, da iztisne iz slabotnega telesa zadnje ustvarjalne moči (prisilil se je k strogemu dnevnemu urniku in se ga dosledno držal do konca življenja; znano je, da so lastniki lokalov, po njegovi mimohoji v službo, kontrolirali ure). V tihoti je izgorel za novo Evropo.

Immanuel Kant

Utemeljitelj britanskega socializma, v nekem življenjskem obdobju uspešen podjetnik, **Robert Owen** (1771–1858), je poslovno propadel – ni predvidel toliko sebičnih domislic dobičkonosno naravnanih soudeležencev. Čeprav mu ni uspelo vzgojiti novega človeka in uveljaviti meril, po katerih bi delavec dobil denar za zadovoljevanje resničnih potreb, je ostal zvest ideji socializma. Uspelo mu je spremeniti delavsko zakonodajo: skrajšanje delavnika za odrasle s 17 na 10 ur, prepoved dela za otroke pod desetim letom. V lastnih tovarnah je organiziral otroške vrtce in laične šole, estetsko oplemenitil delovne prostore, zgradil delavcem dostojna delavska naselja. Vse to je uresničil v lastnih tovarnah. Ni pa mu uspelo tisto ključno: dopovedati svetu tragičnosti osnovnega načela klasične šole ekonomije – *poceni kupiti in drago prodati*. Preprosto: količina neučlovečene duhovne substance je bila tudi v njegovem času močnejša. Resničnost pa je potrdila, da je Owen pravilno razumel nalogo učlovečenega človeka.

Robert Owen

Arthur Schopenhauer (1788–1860) je še en primer genialnega misleca, ki bi lahko živel lagodno življenje, odločil pa se je za »življenje, ki je eno samo trpljenje« (Schopenhauer). Toda, zdelo se mu je pomembneje opozoriti javnost na spekulativnost Heglove dialektike in osmešiti »diplomirane lutke«, ki so »filozofijo vezale na

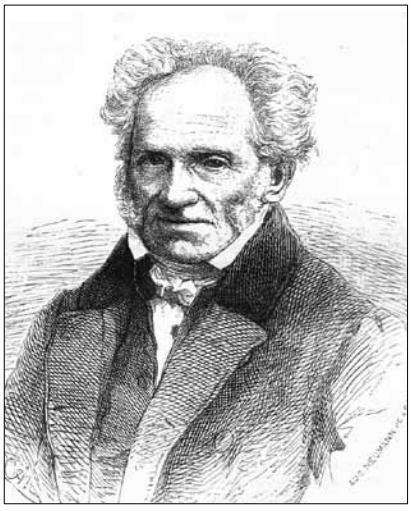

Arthur Schopenhauer

Émile Zola

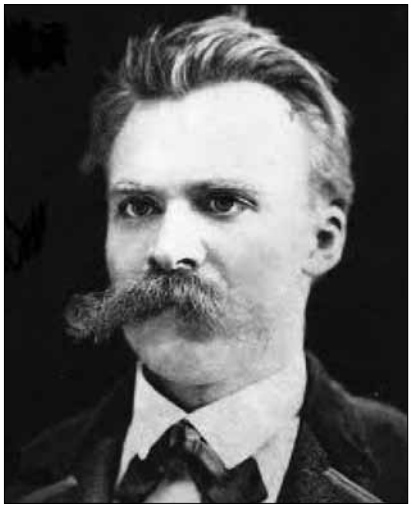

Friedrich Nietzsche

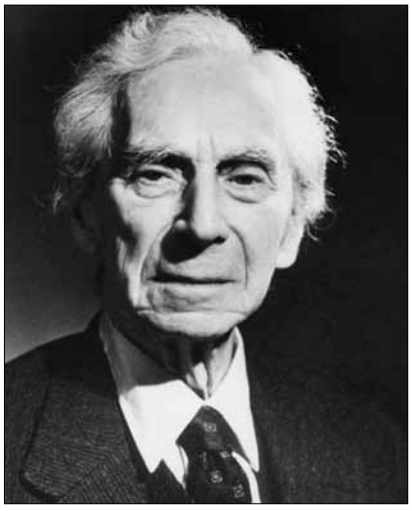

Bertrand Russell

povodec delodajalca«, kot brezskrbno živeti in se potrjevati na lestvici uspešnosti. Imel je namreč profesuro (in prav pod Heglom) na univerzi (lahko bi jo obdržal in kapitaliziral) in solidno rento. Toda ne! Tvorec veličastnega dela *Svet kot volja in predstava* (zaznamovalo je iztek klasične filozofije) si je določil še eno nalogo: odzivanje na popačena znamenja časa. To pa je vzvišeno in samomorilsko početje. Zaradi tega ter »čudaškega« vedenja (dejansko je šlo za samosvojost do eteričnosti pretanjene osebnosti; čudaški je bil, denimo, zato, ker so bile stene njegove podnajemniške sobe prekrite s slikami psov) je bilo njegovo življenje nenehno bojevanje. Tudi boj za elementarno preživetje – po izgubi službe je živel kot zasebni učenjak.

Tako kot Voltaire je tudi **Émile Zola** (1840–1902) v nekem trenutku opustil pisanje, da bi popravil neko napako družbe in omilil krivico, storjeno nedolžnemu posamezniku. V letu 1894 je bil namreč general Alfred Dreyfus obsojen na dosmrtno ječo zaradi »vohunjenja v korist Nemčije«. Zola pa se je tri leta kasneje dokopal do dokumentov tega procesa, iz katerih je bilo ugotovljivo: Dreyfus je nedolžen – sodišče je sledilo političnim navodilom (francoski obveščevalni službi se je zdelo, da bo čast armade najlažje ohranila, če preusmeri krivdo na edinega Juda v samem vrhu). Čeprav je tvegal zapor, se je Zola leto dni bojeval za pravico. Najprej je (decembra 1897) objavil časopisno razpravo v obrambo Dreyfusu ter *Pismo mladini* v obliki brošure, mesec dni kasneje pa odprto pismo predsedniku republike – znameniti *Obtožujem*. S prepričljivim razkritjem umazanih konstruktov vrha armade, je sprožil močne odzive javnosti. Vrh države ni več mogel molčati – prišlo je do revizije procesa, v katerem je bil Dreyfus rehabilitiran. Avtor literarnih mojstrovin *Germinal* in *Beznica,* je bil vmes obsojen na zaporno kazen zaradi »žalitve armade« in je zbežal v Anglijo. Po reviziji procesa je bil oproščen in se je (1900) vrnil v domovino.

Čeprav mu življenje ni bilo ogroženo, zasluži **Friedrich Nietzsche** (1844–1900) najvišje čaščenje za intelektualno odgovornost in pogum. Že tako, da je bil ves čas najstrožji do lastnega ljudstva – o Nemcih ni nihče povedal toliko slabega kot on – je tvegal akademsko kariero in se izpostavljal nevarnosti. Lastne težave je stopnjeval s tem, da je častil Schopenhauerja, ko je bil ta izobčen, in razkrinkal Wagnerja in Hegla, ko sta bila ljubljenca dvora. Že s tridesetimi leti je bil takšen miselni gigant, da si je malokdo upal izgovoriti njegovo ime. On pa je nenehno čutil tako močen odsev notranje svetlobe, da ni poznal strahu. Pisal je sebe – živel je zapisano.

Bertrand Russell (1872–1970), potomec zgledne plemiške družine, filozof, profesor v Cambridgeu, avtor monumentalnega dela

Principia mathematica, dobitnik *Nobelove nagrade* za književnost (1950), je prestižno kariero zamenjal za negotov vsakdanjik. Protivojne agitacije, protijedrske demonstracije, zaslišanja, zapori – tako je Russell razumel lastni poklic.

Tudi **Ivan Cankar** (1876–1918) je vsake toliko časa opuščal temeljne delovne naloge – umetniško ustvarjanje – da bi omilil kakšno bolečo krivico: krivico do umetnosti, do navadnega človeka, krivico do slovenskega ljudstva ... Tako se je ta izjemno plodoviti literat »sam izgnal na samotni otok svojega individualizma« (Izidor Cankar). V odzivanju na grdobije časa je bil strasten in prepričljiv – posebej je bil občutljiv na etične prepade – zato so oblast, številni ambiciozni posamezniki in različni interesni krogi izkoriščali vsako priložnost, da bi ga »spametovali«. Tako je Cankar, kot njegovi bratje v trpljenju, prehodil trnovo pot – javno so ga poniževali, sramotili, mu sežigali knjige, ga spravljali v ječo – in prezgodaj umrl.

Ivan Cankar

Resnica biti

Od nekdaj torej: dobro in zlo. Poživljanje in ubijanje. Lepota in grozota. Udeleženci pa smo vsi. Ne le tisti na odru: Sokrat in nedorasli tožilec, Giordano Bruno in veliki inkvizitor, Zola in obrezdušeni sodnik.

Ko je po nekaj letih vladanja Ivan Grozni začutil potrebo po bolj množičnem mesarjenju državljanov, se je obrnil na te iste državljane. Sporočil je, da bo sestopil z oblasti; ne more voditi države, sovražniki naroda ga onemogočajo, duhovniki mu zamerijo, če izdajalce kaznuje, on obžaluje, toda če ne sme kaznovati sovražnikov ljudstva, ne more vladati ... Odzivi naroda so ga »prepričali«, da ostane na oblasti. Tako mu je narod zagotovil kritje za najgrozovitejša izživljanja.

Ljudstvo je torej v tem primeru bilo Grozni (ne glede na motive: nevednost, strah, preračunljivost ...), v nekem drugem pa proti-Grozni (z odzivi na Zolajev *Obtožujem*, je prispevalo k osvoboditvi Dreyfusa). Opredeljujoč se tako ali drugače, se človek opredeljuje za dobro ali zlo; poživljanje ali ubijanje; za lepoto ali grozoto. Kdor se ne opredeljuje, je vedno opredeljen za zlo, za ubijanje, za grozoto. Učinek je, kot da bi se opredelil za zlo, za ubijanje, za grozoto. Le moralna beda je hujša.

Seveda so stanja, v katerih se posameznik nima možnosti javno izreči ali kakorkoli prispevati k razrešitvi nekega bolečega stanja. V takšnih primerih se rešuje človeškost z zaprepadenostjo, s krikom –

Jacques - Louis David: *Maratova smrt*

Ivan Meštrović: *Pietà*

glasnim ali nemim. Če je možno trpečemu posamezniku ali skupini napisati pismo ali kako drugače izročiti sporočilo podpore, je s tem veliko storjeno. Čeprav so, pravijo, tudi nemi kriki slišni. Vsekakor: tisti, ki se ni bojeval proti Džingiskanu, ki Giordanu Brunu ni poslal pisma podpore v ječo, ki ni pošiljal *Le Mondu* glasu podpore za Zolaja, ki ni protestno kriknil zaradi jedrske bombe na Hirošimo, je sodeloval v zločinu. Samozavajanje o nedolžnosti in mrtvičenje vesti ni rešitev – prej ali kasneje bo nemirna vest opravila svoje. Skupni jutri pa je sad današnjih početij.

Kdo pa je na boljšem: Sokrat ali sodnik, ki ga je poslal v smrt; tisti, ki se je javno izpostavil, podpirajoč Zolaja v aferi Dreyfus, ali tisti, ki je »previdno« molčal?

Vse je povedano – le dobre knjige je treba brati. Že Sokrat je na sojenju povedal: »Zdaj je pa čas, da gremo, jaz v smrt, vi v življenje. A kateri gremo v boljše, je vsakomur prikrito razen bogu.« (Platon: *Apologija*)

S tem je potrdil svoje znano stališče: »Bolje je krivico trpeti, kot jo drugemu povzročati.«

Skozi puščavska stoletja, čez zastrašujoče prepade duha, iznad glav brezosebnih množic, ki se brigajo zase, je Sokrat priklical druge nebeščane:

Rembrandt: *Razgovor starih mož*

»Boj se smrti zunaj nevarnosti, v nevarnosti pa ne; kajti biti moraš človek!« (Pascal: *Misli*);

»Vsak človek ima pravico tvegati lastno življenje, da bi si ga ohranil.« (Rousseau: *Družbena pogodba*);

»Ne slediti duši vodi velikokrat v prepad, toda slediti ji pač menda tudi. Najbolje je, da greš, zakaj to je večje.« (Hölderlin: *Hiperion*);

»Ne poznam boljšega smotra življenja kot propasti ob velikem in nemogočem.« (Nietzsche: *Času neprimerna premišljevanja*);

»Ne morete si misliti, kako je človeku, kadar umira. Spomni se, da ni v svojem življenju napravil ničesar dobrega, ničesar velikega, in od ža-

losti in kesanja umira tudi njegova duša.« (Cankar: *Popotovanje Nikolaja Nikiča*);

»Jaz zastopam načela, ne sebe in osebnih interesov.« (Krleža: *Banket v Blitvi*).

Življenjske izkušnje, stvaritve duha in vzvišena drža izjemnih posameznikov na opotekajoči se civilizacijski poti, so oblikovale sistem vsesplošnih vrednot. Ta sistem – najpogosteje mu rečemo duhovni ustroj človeštva – nam zagotavlja možnost ločevanja dobrega in zla in je zanesljiv kažipot v sledenju ideji pravičnosti. In človek nima opravičljivega razloga za ubijanje lepote. Tudi če to počne iz nevednosti, je kriv – vse o življenju so mu povedali.

Kaj je dobro in kako je s človekom – povedali so že predsokratiki:

Beden je vsak strahopetni ... Tisti, ki eno govori, drugo misli, zasluži prezir ... Ni je na svetu stvari, bolj pasje in huje nesramne, kakor ta mrzki želodec, ki siloma rine se v misel ...; Med vsemi bitji, ki dihajo in se po zemlji gibljejo, je človek najbednejši. (Homer);

Tisti, ki hlastajo po nepotrebnem, ostanejo brez tistega, kar resnično potrebujejo ... Ljudje lahko obljubljajo tisto, kar nimajo namen uresničiti ... Tudi če jo obdajaš z dobrotništvom, zloba je neukrotljiva ... Tisti, ki pomaga nedostojnim, ni dobrohotnež temveč bedak ... Ko spoznamo novega gospodarja, po prejšnjem se nam pogosto kolca ... Najgrozovitejša stanja postajajo z močjo navad normalna. (Ezop);

Slabi zakoni so vzrok mestu najhujšega zla ... Ljudstvu sem dal pravic le toliko, kolikor gre mu, nisem mu vzel časti, nisem primaknil je več ... Navadi se poslušati, pa boš znal ukazovati ... Ne svetuj meščanom, kar jim godi, temveč kar jim koristi. (Solon);

Če krivico trpiš, se poravnaj, če nasilje, se brani. (Hilon);

Ne lišpaj si vnanjosti, lep bodi po delih ... Ne odobravaj očetovih grehov. (Tales);

O neumni ljudje! Za umrlim prelivate solze,
rože pa ni vam žal, kadar ospe se ji cvet! (Teognis);

Kult le-ta je brez smisla, prav res, in prava krivica,
ceniti bicepsa moč bolj kakor znanja zaklad ...
majhna se mestu korist, bogme, iz športa rodi. (Ksenofan);

Za zakon se bojuj meščan ko za obzidje ... Oči in ušesa so ljudem slabe priče, ako imajo barbarsko dušo ... Narava se žene za nasprotji; iz teh napravlja ubranost, ne iz enakega: tako je gotovo sparila moško z ženskim, ne pa morda eno in drugo z istorodnim, ter ustvarila

Rembrandt: *Homer*

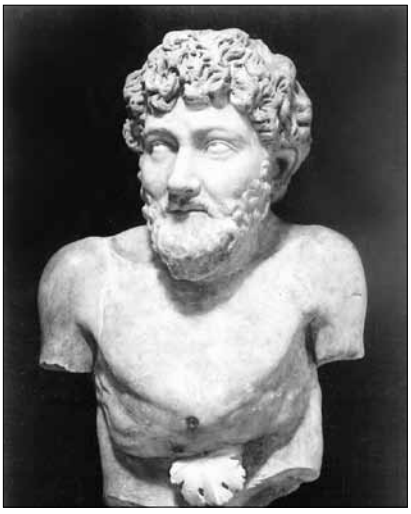

Ezop

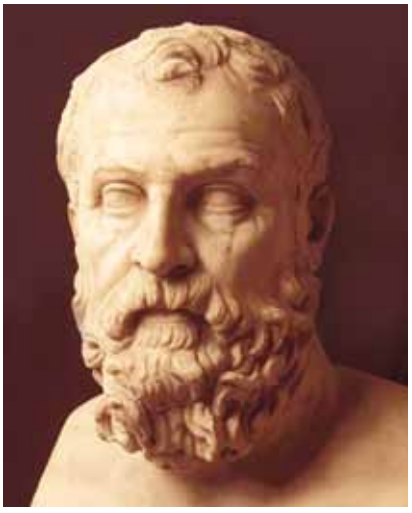

Solon

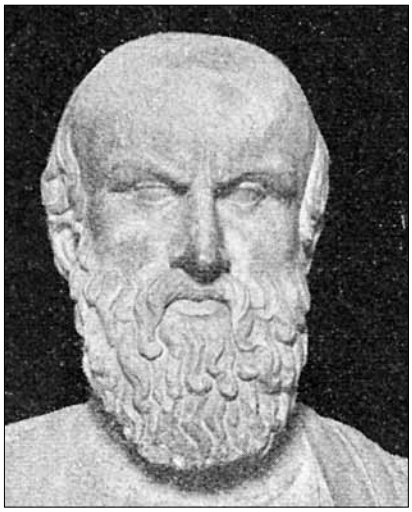

Ajshil

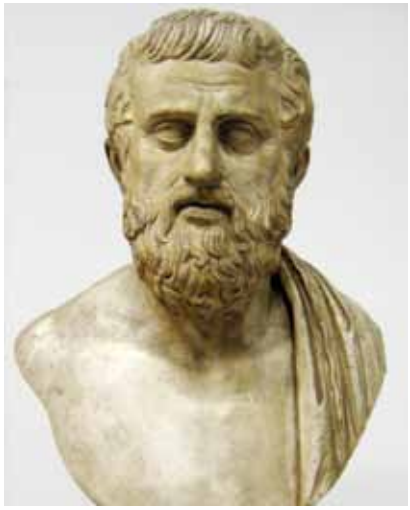

Sofokles

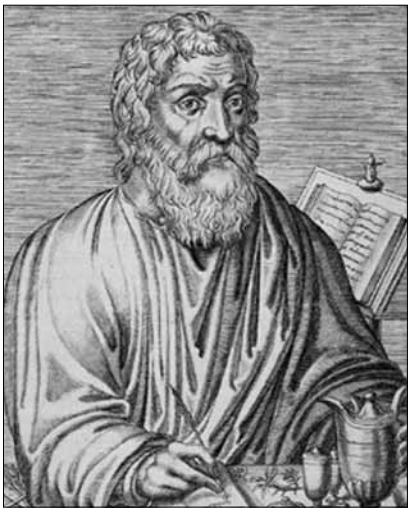

Hipokrat

prvo zvezo s tem, da je spojila nasprotne, ne pa istovrstne bitnosti. (Heraklit);

Telesna lepota je nekaj živalskega, če ni duha za njo ... Ne vdajaj se vsakemu veselju, temveč veselju nad lepim ... Bogovi ljubijo tiste, ki sovražijo krivico ... Nesmotrno živeti ni toliko slabo življenje, temveč dolgo umiranje ... Samo tista ljubezen je pravična, ki si brez greha prizadeva za lepo ... Koliko razumnejša je žival od človeka! Žival ve, koliko potrebuje, človek ne ve ... Ljudje smo za najvažnejše spretnosti učenci živali: tako pajka za tkanje in šivanje, lastovice za zidanje hiš, ptic pevk, na primer laboda in slavca, za petje – s tem da jih posnemamo ... Meni se ne zdi prav imeti otroke: zakaj v tem vidim veliko hudih nevarnosti in veliko trpljenja, koristi pa le malo in še te so majhne in neznatne. (Demokrit);

Glej, kako dobrota je sirota!
Reci dragi: kje je zdaj pomoč,
kje podpora bitij umrljivih?
Ali nisi videl prej, kako šibak,
onemogel in kot sen slaboten
in v nemoč uklenjen, kako slep je
rod človeški?
...
Ker sem imel usmiljenje z ljudmi,
sam nisem vreden zdaj usmiljenja.
...
To vedi: nikdar svojega trpljenja
zamenjal ne bi s hlapčevanjem tvojim!
...
Nikar me iz usmiljenja ne varaj!
Najhujše zlo lažnive so besede. (Ajshil);

Neumnost je sestra zlobe ... Država, v kateri nasilje ni kaznovano, končuje v globoki temi. (Sofokles);

Lepo je biti pod absolutno oblastjo človeka, ki je veliki duh. (Evripid);

Vse, kar presega meje narave, ni zdravo ... Tisti, ki ne čuti nikakšnih bolečin, je bolan psihično. (Hipokrat);

Bog je izmišljen, da bi brzdal človeška dejanja. (Kritija).

Že Sokratov čas je torej bil opremljen s spoznanjem o bistvu človeškega bivanja. Tožilci pa so zaradi »škodljivega« vpliva na mladino – »pohujševanje mladih ljudi« – obtožili Sokrata, ki je zagotovo živel najodgovornejše in družbeno najkoristnejše življenje v državi. Večina predstavnikov ljudstva v atenskem sodišču je odločila: Kriv je! Naravnost neverjetno!

Kako neverjetno je šele to: Sokratova zgodba se ponavlja ves čas. Tudi danes. Metode ubijanja najboljših se seveda prilagajajo prevladujočemu duhu časa, tudi »sokrati« se postopoma spreminjajo – vsak novi je nižji od predhodnika in nekoliko previdnejši – toda jedro primera je isto. Povsem isto!

Mirko Rački: *Gigant Antej položi pesnike na dno pekla*

Že tukaj omenjeni primeri – obsodbe Sokrata, Seneke, Petronija, Boetija, Abelarda, Danteja, Thomasa Mora, Giordana Bruna, Galilea, Campanelle, Zolaja; preganjanja Empedokla, Aristotela, Erazma Rotterdamskega, Paracelsusa, Descartesa, Spinoze, Voltaira, Rousseauja, Diderota, Russela, Cankarja ... (to pa je kaplja v morju primerov) so prepričljivi. Država in Cerkev sta torej preganjali, zapirali, obglavljali, sežigali najmodrejše in najnesebičnejše državljane. Tiste, ki so bili zmožni plemenitenja narodovega duha, doseganja vseobsegajočih spoznanj, ustvarjanja resničnosti za dostojno življenje. Množice so večinoma sledile verski organizaciji in vladarju. Kako to razumeti?

Le Sokrat ve, da premalo ve

Če bi vprašali človeka, navadnega posameznika, bogaboječega in neverujočega, vladarja in verskega dostojanstvenika, kaj želi – svet nenehnega ubijanja in potokov krvi, uničevanja rastlinskih in živalskih vrst, množičnega umiranja zaradi lakote in debelosti; svet, v katerem zadovoljujemo spolne potrebe tudi z otročički in živalmi, zabavamo pa se streljajoč v ene in druge; ali želi svet, v katerem se morebitni zapleti rešujejo skozi pogovor, svet brez lačnih in predebelih, svet plemenite spolnosti in krepčilne zabave? – bi se vsi opredelili za slednje. Iskreno (le kakšen Grozni bi morda predlagal takšno ali drugačno »sestavljenko«).

Nikolaj Pirnat: *Ribelli slavi*

Francisco Goya: *Vseeno*

Ali to pomeni, da je človek samopodirajoče strukturiran? Da zavestno reže vejo, na kateri sedi? Sokrat je povedal, da nihče zavestno ne povzroča škode samemu sebi. To je zagotovo dober odgovor. Vsa tragična početja človeške vrste poraja in krepi nevednost. In prav Sokrat je to najmočneje ozavestil in se do tega spoznanja najodgovorneje opredelil. *Vem, da nič ne vem* – ta Sokratova ugotovitev je zagotovo najvišji dosežek človeškega duha. Preprosto: Ozaveščanje nevednosti je prvi korak na poti samoizpopolnjevanja. A tudi največ znanja je premalo glede na globino logosa duše. Najvišja spoznanja odšumelih stoletij in trepet preprostih, lepotoželjnih duš, so se v Sokratovem geniju stopili v poživljajočo veličastnost duha. Ta duh, ki je dojel brezmejnost logosa, je boleče doživljal pičlo človeško pamet, ki »vse ve«. Če že ne vsega, pa »sama najbolje ve, kaj potrebuje«.

In ker »sam najbolje ve, kaj potrebuje«, človek skrbi za atletsko postavo namesto za enakomeren razvoj vseh delov telesa in uglašeno delovanje vseh sestavin bitja (stoletje pred Sokratom je, vidimo, Ksenofan obsojal kult športnih zvezdnikov, Sokrat pa je na zagovoru izrekel tudi to: »... Ker boljša kot sila mož ali konj je pa le zmeraj še moja modrost.«).

Krsto Hegedušić: *Anno Domini 1573*

In ker »sam najbolje ve, kaj potrebuje«, človek sproža vojne, organizira gladiatorske boje, sežiga Ivano Orleansko in druge »čarovnice«, si izmisli jedrsko bombo, organizira izlete v oblegano Sarajevo (izletniki pa se prav posebej zabavajo, streljajoč otroke) in tako naprej, in vse temu podobno; ker »sam najbolje ve, kaj potrebuje«, človek vzhičeno stopa (vzhičeno, ker »ve, kaj potrebuje«) pred matičarja; ker »sam najbolje ve, kaj potrebuje«, človek krade, posiljuje, kolje, žre, se opija, trpinči živali, povzroča zlo najbližjim, se kot opica reži vsemu vzvišenemu, ponareja dokumente, zaposluje poklicne morilce, trguje s človeškimi organi, organizira pasje boje, povzroča epidemije nalezljivih bolezni, da bi prodal več lastnega zdravila, prodaja lastne otroke seksualnim manijakom, vadi brezčutnost, seksualno zlorablja udomačene živali, sežiga knjižnice ... Ja, človek »sam najbolje ve, kaj potrebuje«.

Enost vseobstoječega, vsesplošne zakonitosti Univerzuma (»Niti Sonce ne more presegati lastne mere.«) je pred Sokratom prepričljivo pojasnil Heraklit. Temeljno spoznanje za doseganje življenjskega smisla – interes posameznika je neločljiv od vseobstoječega – je torej Sokratov čas imel. Ljudje pa so živeli, kot da bi vsak imel lastni univerzum, s posebno pametjo, z drugimi zakonitostmi. Kot nihče v zgodovini človeške vrste je Sokrat dojel tragičnost tega stanja. In kaj je počel? Največ, kar je lahko. Poglejmo izsek iz zagovora pred atensko poroto: *Ta nevednost, ki misli, da ve, česar ne ve, je vsekakor vredna najostrejše graje in obsodbe. ... Zato pa – dokler se mi ne utrga poslednji dih iz prsi in bom še pri moči, ne bom nehal filozofirati pa vas opominjati in osvetljevati resnico vsakomur, kogar bom srečal, govoreč, kakor sem vajen: »Prijatelj moj ljubi, Atenec si, meščan največjega, po znanosti in moči najslavnejšega mesta na svetu, pa te ni sram, da se pehaš samo za tem, kako bi si pridobil čim več denarja pa slave in časti, na sprevidevnost in resnico in spopolnitev duše pa niti v sanjah ne misliš?« In če bo kateri tajil in zatrjeval, da teh reči ne pozablja znémar, ga ne bom kar tako odslovil ne sam odšel, ne: na rešeto ga bom del pa dodobra presejal pa do dna preizkusil. In če bom našel, da navzlic zatrjevanju ni dobrosti v njem, ga bom pokaral, ker zanemarja najvažnejše dobrine in se žene za ničevostmi. Tako bom ravnal z vsakomer, kogar bom srečal, z mladim in starim, s tujcem in z domačinom, zlasti pa z vami, meščani, ker ste mi bližji po rodu. ... Bogastvo ne rodi kreposti, narobe, krepost prinaša bogastvo in vse druge dobrine v zasebnem in javnem življenju.*

Tone Kralj: *Karneval*

Ves čas obstoja, človek išče odgovor na vprašanje: Kako živeti? Ves ta čas pa zgrešeno živi in zaradi tega nesrečen umira. Spotoma pa še usmeri v zgrešenost lastne otroke ter zagotovi »hvalevreden prispevek« k uničevanju narave in razgrajevanju zakonitosti Univerzuma. Odgovor na to usodno vprašanje pa ima že skoraj dva tisoč let in pol na dosegu roke (na knjižni polici). Namesto da bi uporabil krhko pamet tako, da bi kar najpravilneje sledil izvoljencem krilatih misli, človek iz stanja nedoraslosti išče »svoje« dveri prihodnosti. A Sokrat je tudi to povedal: »Delati krivo, kajpak, in biti neposlušen do boljšega,

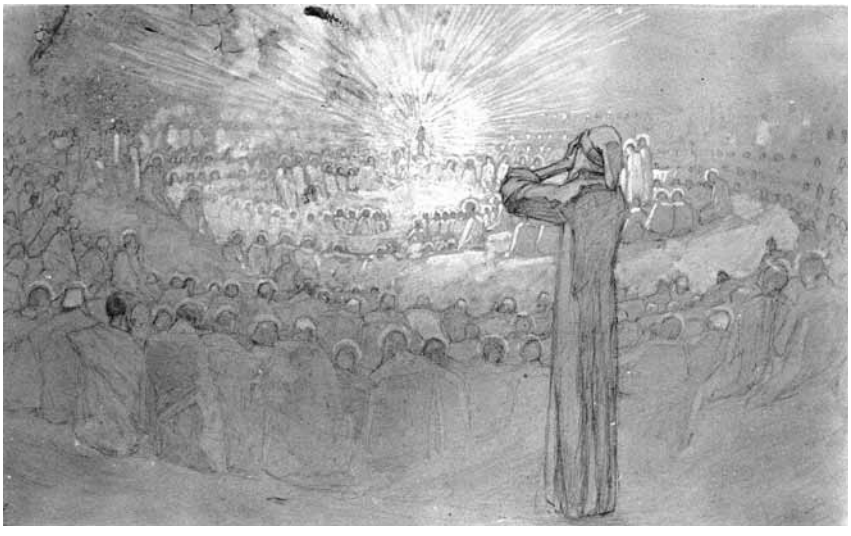

Mirko Rački: *Rajska roža*

Mirko Rački: *Dante med zvezdami*

Miha Maleš: *Obrazi iz sanj 3*

bodi boga, bodi človeka, to pa vem, da je slabo in sramotno.«

Antično miselnost kot pribežišče upov so zagovarjali Boetij (»Atene pripadajo ozvezdju, ki je ugaslo, toda nam še vedno sveti.«), Hölderlin (»Kdor ne živi z nebom in zemljo v enaki ljubezni in protiljubezni, kdor v tem smislu ne živi skladno z elementom, v katerem se giblje, tudi po naravi ni skladen v sebi in večne lepote ne doživlja, vsaj ne tako zlahka kakor Grk.«), Nietzsche (»... je bilo to, s čimer je Grkom uspela zmaga nad vsemi drugimi kulturami, višja sila *nravstvene* narave ...«) in še nekateri sinovi srčnih globin. Genij torej nima težav s priznavanjem višjega, nezreli posameznik pa »vse ve«. S sledenjem Sokratovemu nauku in sprejetjem resnice o sebi: *Nič ne vem,* bi se človek rešil. Z zavestjo, da nič ne ve, bi se dal poučiti. Že pri Heraklitu bi dojel: Jaz sem del Univerzuma, moj interes je torej neločljiv od vseobstoječega. In ker ima Univerzum svoje zakonitosti, svoje potrebe, svojo pamet, bom na tej podlagi oblikoval lastni interes. Neskončnost harmonije nasprotij mi omogoča božansko samosvojost in sij.

Vse, kar je zapisano o smislu življenja – ko gre za resne razprave – temelji na ugotovitvah antičnih mislecev. Prihajajoči Sinovi Sonca so nam – na njihovi sledi – bližali smisel življenja: »Od človeka se prav gotovo zahteva to, da koristi drugim ljudem: če je mogoče, mnogim, če ne, maloštevilnim, če ne maloštevilnim, potem svojim najbližjim, če pa niti to ne, tedaj vsaj samemu sebi.« (Seneka: *O srečnem življenju*); »Tam po najbližjih zmožnostih razpravljamo ne o slavi, ki je nekaj ničevega in otročjega, temveč o življenju samem in o nekem upanju na duhovno srečo ... Verjemi mi, zelo si boš čestital, da te niso premamili blagri tega sveta skoraj z nobenim srečnim uspehom, ki si ga tako žele nevedni ljudje.« (Avguštin: *Proti akademikom*); »Prazen sloves ustvarja minljive vezi; le modrost plete trajne.« (Rousseau: *Družbena pogodba*); »Tvoje življenje naj bo čisto; to je edina rešitev, ki jo vidim zate. Če se boš trdno oklepal resnice, bodo tvoji sovražniki prej ali slej osramočeni.« (Stendhal: *Rdeče in črno*); »Resnično nihče nima v višji stopnji upravičenosti do naše častitve kakor tisti, ki ima nagon in moč za pravičnost.« (Nietzsche: *Času neprimerna premišljanja*); »Ponos je v mojem srcu: kljub

vsem naukom, opominom, očitkom, kljub zasmehu, zmerjanju in natolcevanju je vse moje življenje in nehanje služilo najvišji ideji: resnici!« (Cankar: *Bela krizantema*); »Smisel mojega življenja je v moji eksistenci sami, ne v mojem imetju, je v meni, ne zunaj mene.« (Anton Trstenjak: *Skozi prizmo besede*); »Človek je poslanec celote« (Srečko Kosovel: *Pravica*); oziroma poudarjajo prežemanje človeka z naravnim in družbenim okoljem: »Biti eno z vsem, to je življenje božanstva, to so nebesa človeka.« (Hölderlin: *Hiperion*); »Zdrav človek je osebnost, ki živi v družbi in z družbo, njegov način življenja pa je takšen, da družba od njega ima korist.« (Alfred Adler: *Spoznavaje življenja*); »Moramo se učiti in obupane ljudi učiti, da ne gre nikdar za to, kaj še lahko pričakujemo od življenja, marveč za to, kaj življenje od nas pričakuje.« (Viktor E. Frankl: *Psiholog v taborišču smrti*); »Človek je družbeno bitje, zato si ne sme postavljati za svoj smoter nečesa, kar škoduje drugim ali ruši družbo.« (Janez Janžekovič: *Smisel življenja*).

Friedrich Hölderlin

Srečko Kosovel

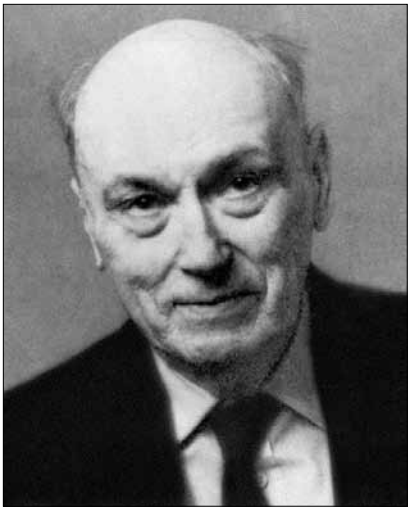
Anton Trstenjak

Roditi sebe kot dobrega človeka

Tovrstnih primerov je veliko – knjižnice knjig so izpisane na temo osmišljevanja življenja. Toda najgloblje bistvo celote obstoja so nam izročili antični misleci. Pa še v kratkih zapisih svete preprostosti. V poživljajočem ljubimkanju modrosti in poezije. Spomniti na razloge za vrnitev k antični misli, pa še morda dopovedati nujnost tega početja, je največ, kar mislec danes lahko naredi. Razlog je najpreprostejši in najbolj življenjski: Višjega ni!

Obstoj vsakega živega bitja, živali in rastline, se prepleta – človeku vidno ali skrito, razumljivo ali nedojemljivo – z življenjem drugih bitij. Človek praviloma pozna poslanstvo le nekaterih, denimo, čebele (poživljevalka vesolja), deževnika (»črevesje tal« - Aristotel), rastlin v zagotavljanju kisika in tako naprej. Dejstvo pa je, da milijoni in milijarde bitij, znanih in neznanih, nenehno ustvarjajo koristnost za sobivajoče. Tudi za človeka. In nobena žival ali rastlina ne živi brez prežemanja z drugimi vrstami. Ni sama sebi smoter. Ni izločena iz kroga vseobstoječega (hrošč, ki živi pod skorjo dreves, potrebuje bukev ali hrast, detel potrebuje ličinko hrošča, drevo detla ...). Vsa nasprotja (detel-hrošč, divja mačka-detel, volk-mačka ... tako kot noč in dan, rojstvo in smrt, mladost in starost ...) se zlivajo v harmonijo Univerzuma. Smoter detla namreč ni iztrebiti hrošča, le vzame si obrok hrane. S tem pomaga hrastu in tudi vrsti hrošča. Če tega ne bi počel, bi bilo morda čez nekaj tisoč let toliko ličink, da bi pojedle vsa drevesa,

Božidar Jakac: *Zamišljeni*

s tem pa bi vrsta izumrla. Isto je z drugimi nasprotji – ob sitem dremajočem levu se srna lahko mirno pase; na poti okrog Sonca Zemlja ne zapušča določene ji steze in dan vedno zamenja noč – Univerzum bistvuje po enotni ureditvi, logosu (»vsesplošna zakonomernost« – Heraklit).

S svojimi zakonitostmi Univerzum zagotavlja obstoj in polnost življenja vsem rastlinam in živalskim vrstam, te pa po nekem izvirnem vzgibu ravnajo v okviru »zakonov« (če celota skrbi za dele, se ji deli lahko podrejajo). Prispevati vsem in imeti na voljo sadove delovanja vseh – človek na najvišji ravni učlovečenja to razume kot najvišji življenjski smoter – je vsem živim bitjem zagotovljeno že s konstituiranjem Univerzuma. Moreče breme iskanja življenjskega smisla si je človek naprtil v trenutku, ko je odstopil od enotne ureditve vseobstoječega. S tem pa je – in to je krivica svetopisemskih razsežnosti – prinesel gorje vsem delom Univerzuma, povzročil trpljenje in izginotje številnim živalskim in rastlinskih vrstam. Pripadnike lastne vrste, ki z vseobstoječim živijo v ljubezni in protiljubezni, je oropal za številne življenjske vsebine in jim razvrednotil obstoj. Z izstopom iz bratstva Univerzuma se je človek znašel v stanju nedoletnosti. Pri drugih bitjih ni tega stanja – takoj ko se orel rodi, se približno ve, kako bo ravnal do konca življenja. Tako je z metuljem, s hrastom ... Ko se rodi človek, pa ne vemo: bo ta prihodnji odrasli poživljal ali ubijal, se je rodil Leonardo da Vinci ali Džingiskan! Z biološkim rojstvom je človeku zagotovljena možnost – breme in srečna danost – da samega sebe, pojasnjenega rodi (genetski del substance lahko vpliva na življenjsko pot prihodnjega odraslega, nikakor pa je ne določa).

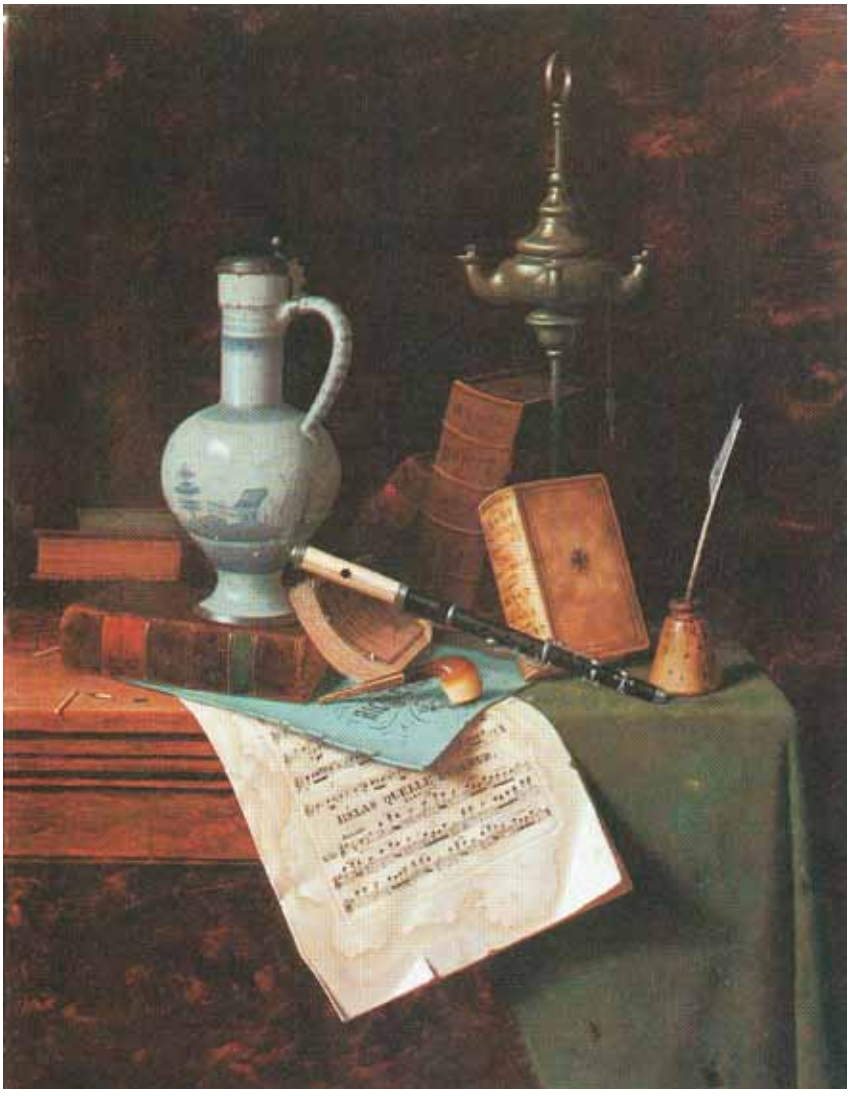

William Michael Harnett: *Moje dragocenosti*

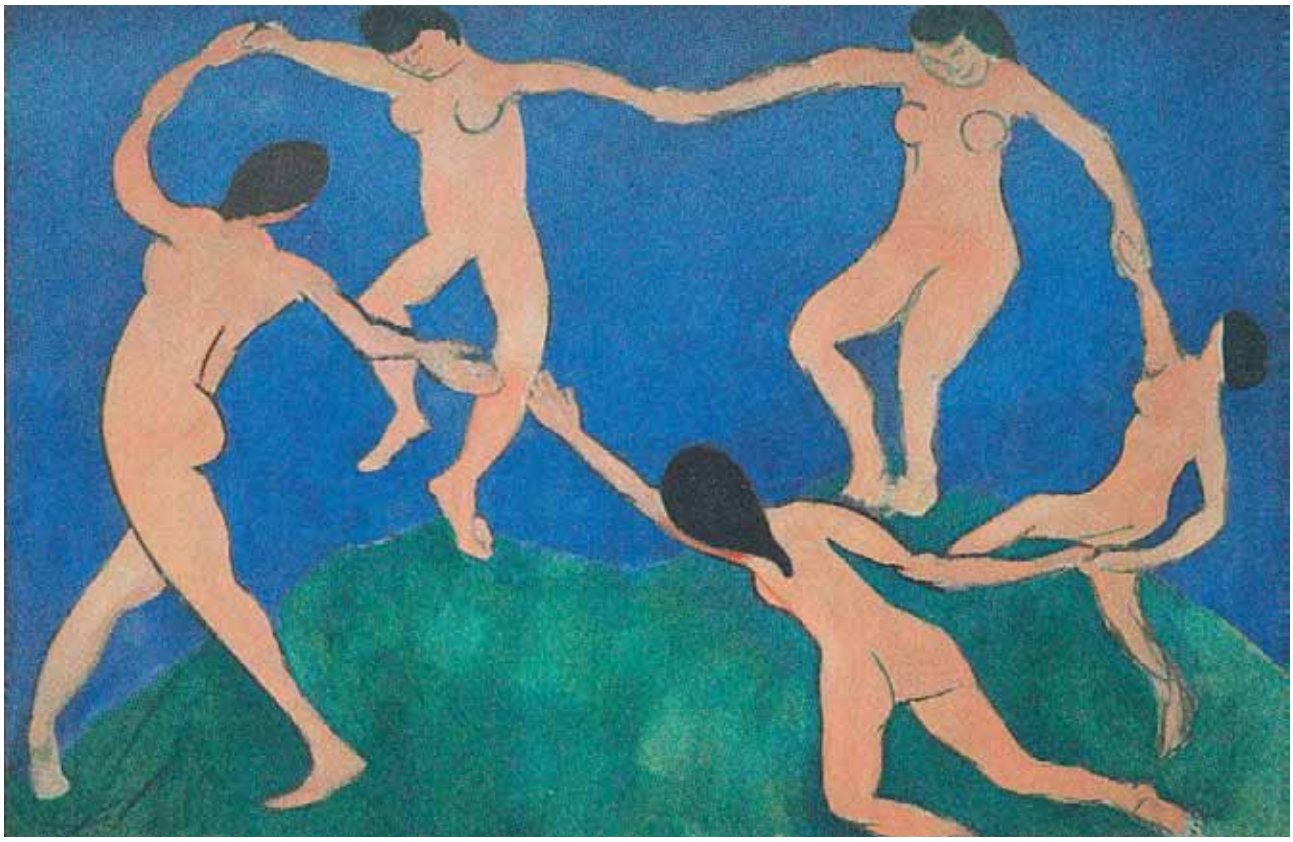

Henri Matisse: *Ples*

Zakaj smo na tem svetu? Kaj je smisel življenja?

Pojmovna zgradba človeštva hrani odgovore na ta in podobna vprašanja, vsebuje vse življenjske kažipote. Preverjene in potrjene s tisočletnimi življenjskimi izkušnjami. Sedeti v preddverju te zgradbe in razmišljati o odgovorih na ta vprašanja, je nesmisel, ki ga zmore le človek. Treba je stopiti v zgradbo – najbolje na oddelek antične umetnosti in filozofije – in pogledati. In imamo na dlani: Na tem svetu smo zato, da dajemo (čebelam zagotavljamo pogoje za življenje, vsem živalim dovolj prostora za zadovoljevanje naravnih potreb, sočloveku primerno pozornost) in prejemamo (vsako jutro zaužijemo žličko medu, poslušamo ptičje petje in opazujemo galop konj na zeleni jasi, uživamo v poživljajočem odnosu s sočlovekom). Takšnemu ravnanju najpogosteje rečemo: Biti dober!

Roditi sebe kot dobrega človeka – je najvišji smoter življenja.

Kot vemo, človek čebele zastruplja, zelene jase asfaltira, lastno vrsto obrezdušuje, najsvetlejše moralne like na grmadi sežiga. Tako je tudi učlovečenega sočloveka oropal za zdravilno žličko medu, za življenjsko poezijo zelene jase, za zanosna medčloveška doživetja, pa mu še zagrozil z grmado.

Bojevanje proti razkrojevalcem vseenosti, onemogočanje tistih, ki onemogočajo lepo človeškost, je nadaljnja možnost, da se kot ljudje uresničimo in življenjski smisel dosežemo. To pa je možno le, če smo sebe kot dobrega človeka rodili.

Le eno je torej: Roditi sebe kot dobrega človeka!

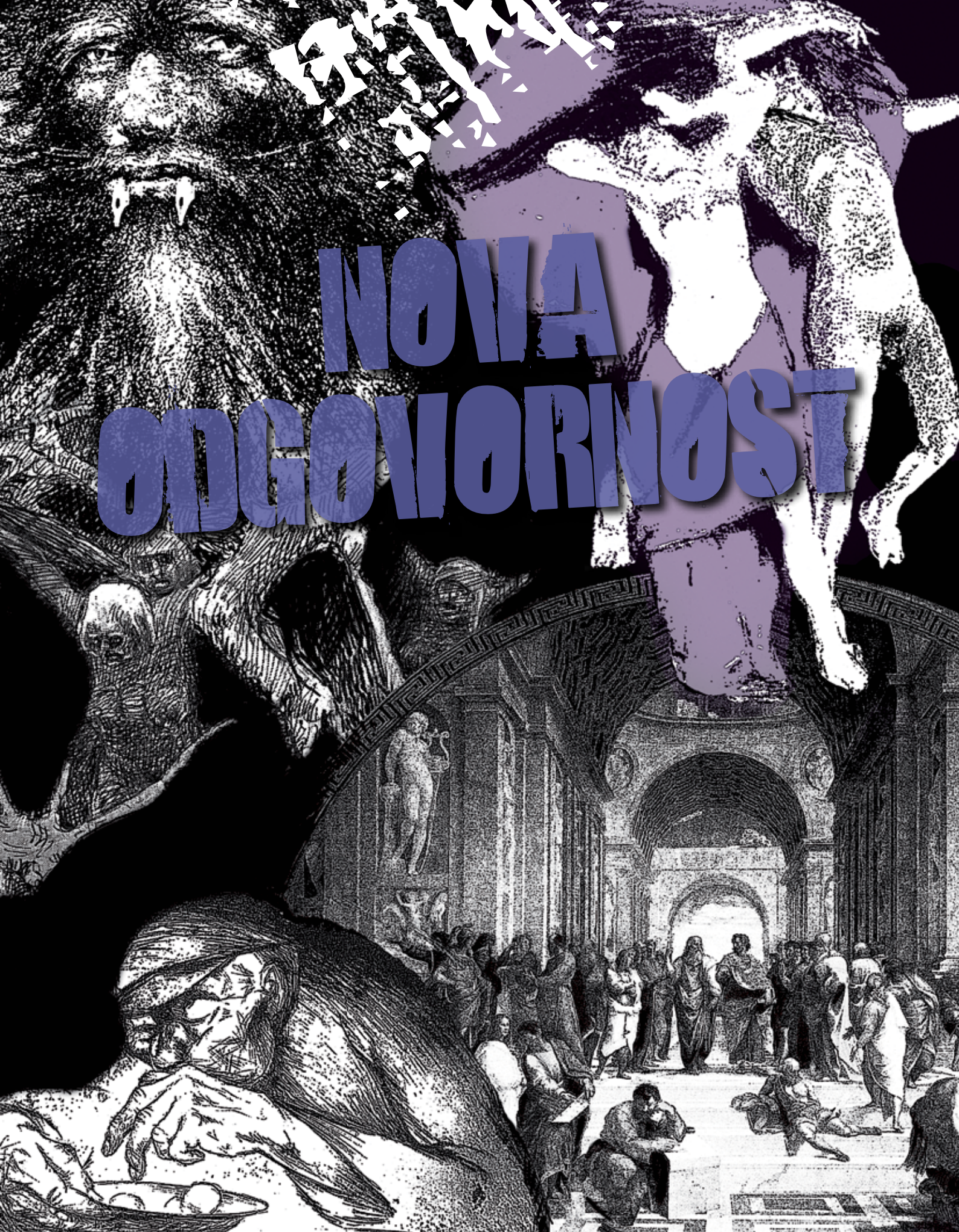
NOVA
ODGOVORNOST

V JEDRO PROBLEMA

Vse je dovoljeno razen: Biti dober! To ni posebnost našega časa – vemo, kako so se imeli Sokrat in vsi drugi dobri. Nikoli v zgodovini človeške vrste pa ni bilo družbeno priznanih toliko oblik človeške ogabnosti, niti ni bilo toliko odpora do lepe človeškosti, kot ga je v našem času. In seveda nikoli ni bilo tako učinkovitega orodja – moči javnih občil – za onemogočanje učlovečujočih hotenj in za razgradnjo lepote. Če ne more biti dober, pa dober človek ne more (ne zna ali noče) živeti. In boljši del človeštva je nekaj desetletij v stanju predsmrtnega obupa. Nekaj je treba storiti – nujno bi morali spregovoriti o tragičnih zablodah časa, povedati, da je cesar nag – toda kako?

Časa je malo. Več kot dve tisočletji je nedorasli človek zapravil in časa za »uporabo« Sokrata (Kant bi rekel, za razsvetljenstvo kot izhod iz nedoletnosti) zmanjkuje. A nedoletni so se toliko namnožili, da planet postaja pretesen, hrane in vode že dolgo zmanjkuje, na obzorju je pomanjkanje kisika, živalski in rastlinski svet izginjata (njun življenjski prostor prevzema zajedava glota); nedoletni izumljajo nove oblike zabave: igračkajo se z virusi nalezljivih bolezni, z jedrsko energijo, s poseganjem v nezavedni del uma množic pred televizijskimi zasloni, s kloniranjem ... Zemlja hrope, »bogovi so pobegnili« (Heidegger), »igra je preigrana, kaj početi po orgiji« (Jean Baudrillard), kaj storiti v času »podganje dirke demoraliziranih sinov, ki se zapuščeni od vseh dobrih rojstnih duhov čutijo obsojeni na izpraznjeno dinamiko« (Peter Sloterdijk)?

Fran Tratnik: *Obup*

Preigrane igre

Tiranija, demokracija, aristokracija, Bog, Übermensch, Stalin, nacionalizem, multikulturalizem, new age, orgija (stanje eksplozivne osvoboditve nezavednih gonov, seksualnosti, instantne ustvarjalnosti, razbrzdanosti, kršenja večnih pravil, čaščenja modnosti) – vse možnosti so preigrane. Eden izmed največjih mislecev našega časa pa vidi stvarnost kot podganjo dirko od boga zapuščenih otrok. In zares: dirka za nakup donosnih podjetij in elitnih parcel na morski obali, dirka za prevlado na trgu z drogo in na nacionalni televiziji, dirka za

naklonjenost premierja in kralja rumenega tiska. Po duhovnem izročilu Antike in evropskega razsvetljenstva – podganja dirka! Neverjetno!

Kaj naj stori človek danes, navaden posameznik, ki počasi hodi, mehko spušča stopalo, pazeč, da ne pohodi mravlje; človek, ki na obrazu mimoidočega opaža nemi krč zaradi strašne slutnje, a skozi plašne oči kužka vidi krvaveče srce? Kaj lahko danes naredi mislec, umetnik, kdorkoli? Kako je treba urediti družbo, kaj je dobro, čigava sta Zemlja in Nebo – vse je povedano. Brezupni stvarnosti navkljub, ne more človek, posameznik z minimumom občutka za spodobnost, biti nemi opazovalec razčlovečevanja človeštva. Razkrojevanja Zemlje in Neba. Že zaradi lastne vesti, zaradi sebe jutrišnjega, mora danes dvigniti glas. Dobro je, če to stori na način, ki bi lahko bil učinkovitejši od dosedanjih poskusov.

Mirko Rački: *Historia mundi*

Z odprtim pismom predsedniku republike v aferi Dreyfus, je Zola močneje vplival na stvarnost kot s celotnim, sicer obsežnim in sijajnim literarnim opusom. Voltaira in Rousseauja so preganjali in zapirali predvsem zaradi časopisnih razprav, s katerimi sta kazala s prstom na konkretne nosilce različnih grdobij. Za konservativno Evropo je Erazem Rotterdamski postal kuga in zlodej zaradi razprav o papežu in drugih vplivnih posameznikih z imeni in s priimki. Tudi Cankar si je nagrmadil več sovražnikov in preganjalcev s časopisnimi odzivi na sramotna početja sodobnikov, kot z literarnimi deli, v ječo pa so ga stlačili po nekem nagovoru množic. Podobnih primerov je veliko. Tistim, ki se neimenovani prepoznajo v literarnem delu, namreč ni treba stopati pred obraz javnosti. Niso poimenovani. Povsem drugo pa je, če je kdo zaradi umazanega početja ali kriminalne dejavnosti osebno javno pozvan. V Erazmovem in Voltairovem času so imeli vladarji in cerkveni dostojanstveniki pri

Krsto Hegedušić: *Okupacija*

Miljenko Stančić: *Krleža*

oblikovanju zakonov in pri različnih odločitvah nenehno v mislih: ali me bo Erazem javno osramotil; kaj bo rekel Voltaire? V novejši evropski zgodovini je bil hrvaški pisatelj Miroslav Krleža najsijajnejši primer vztrajnega, lahko bi rekli, vsakdanjega dramilca zaspane pameti in strogega opazovalca zlobnih hotenj. In je z nenehno »prežo« odvrnil marsikaterega »intelektualnega vrabca« in »kardinalskega propagandista laži« od škodljivih početij; iz krempljev zla pa je, tako kot Voltaire in Zola, iztrgal nekaj nedolžnih posameznikov.

Vsi dramilci

Naloga dramilca – z Zolajevim angažmajem v aferi Dreyfus je zaživela besedna zveza *javni intelektualec* – je zahtevna in nevarna, je pa za krepitev etične vitalnosti družbe dragocena. O svoji vlogi dramilca je Sokrat na zagovoru rekel: »Jaz mislim, da ni bila vam in našemu mestu nikoli naklonjena večja sreča nego ta moja služba Apolonu.«

Ta vloga – dramilec samega sebe, ožjega okrožja, družbe ... – je zanesljiv način, da se oddolžimo življenju in se izognemo dvomu o smiselnosti obstoja. Intelektualci, seveda, imajo dodatno obveznost – kot »vest družbe«, so čaščeni in na različne načine privilegirani, hkrati pa imajo več možnosti vplivanja na družbene procese. Morebitna nevarnost je le potrditev nujnosti vztrajanja. Na kazensko ovadbo v aferi Dreyfus, se je Zola odzval z besedami: »Moja dolžnost je govoriti. Nočem biti sokriv ... Kar vse naj mi oropajo, vse stvari prodajo, da ne bom imel ničesar več v Franciji ... Začel sem v revščini – naj pride spet – ne bojim se je!«

Stane Kumar: *Čakanje*

Vse možnosti so preigrane, smo v stanju podganje dirke, časa zmanjkuje, zato poskusimo s to možnostjo: Vsi dramilci! Ovrednotimo vsako lastno dejanje po večnih etičnih merilih! Če nam je zgnilo sadje, povzročimo si nemirno vest – lahko bi ga dali siromaku ali nastavili ptičkam! Če mimoidoči vrže cigaretno škatlo na zelenico, naj sliši, da je to grdo. Odzivajmo se na lepoto in grdoto, lastno in tujo – poživljajmo lepo v sebi in drugem, krepimo odpor do ničevosti! Na morebitne pripombe: *Brigaj se zase!*; *Le lepa beseda je učinkovita,* in podobno odgovorimo: *Ta igra je preigrana, rezultat je podganja dirka*!

Zato je nujno dvomiti v »civilizacijske dosežke«, ki ne temeljijo na večnih vrednotah in etičnem ustroju človeštva. Nenehno jih je treba preizpraševati. Kot spodbudo in uvod v morebitno temeljito obravnavo neživljenjske stvarnosti, nakazujem nekaj možnosti za bližanje jedru življenja.

BESEDA

Izgovorjena beseda je dejanje. Kot je igra na citrah ali aktiviranje jedrske bombe. Kot ukaz (začni igrati; pritisni gumb!), predlog (predlagam, da to storiš) ali spoznavno gradivo (ozavestiti stanje in ravnati v skladu s spoznavnim ustrojem človeštva) – beseda ima moč. Zato je seveda od nekdaj zlorabljena. Človeštvu pa je veliko gorja prinesla tudi beseda iz ust dobronamernih bedakov (od tod stališče, da nevednež ne more biti dober, lahko je dobroželjen). Ena izmed tragičnih zablod je prepričanje, da je pri popravljanju človeka in sveta učinkovita le lepa beseda.

Na pripravljenosti človeka, da namesto primerne, prave, uporabi oziroma sprejme »lepo« besedo, temelji hipnotično delovanje le-teh. S tem pa se razširja prostor za neslutene zlorabe besed. Tudi če bi ocena *Ti si krasen fant,* odvrnila kriminalca od novih kriminalnih dejanj – to sicer ni dovolj raziskano – je nedopustna. S tem, ko si je izmislil besedo, ki odraža neki občutek, stanje, dejanje, je naš daljni prednik sprožil procese učlovečevanja. Beseda je človeku zagotovila spoznavanje občutkov, doživetij in početij drugih ljudi. S tem so ustvarjeni pogoji za oplajanje človeške duhovne substance. Beseda kot most med več plemenitimi dejanji, jih krepi in poraja nove spodbude.

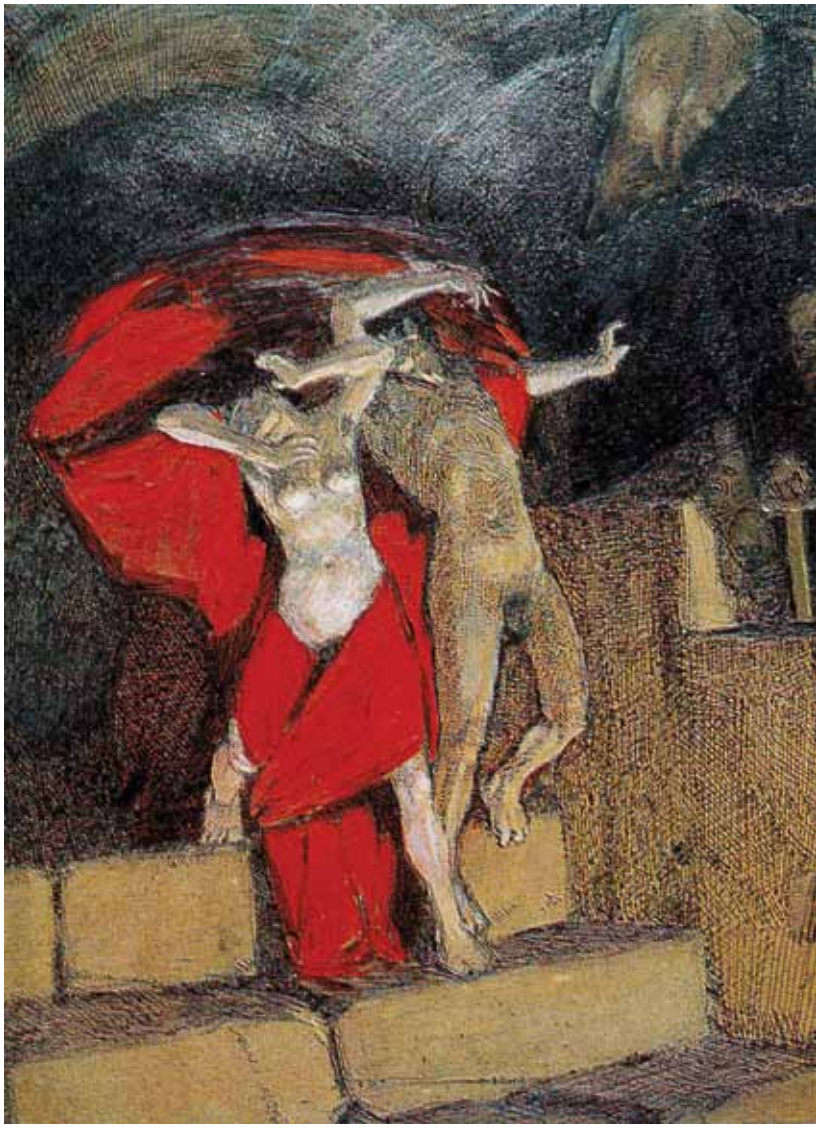

Mirko Rački: *Francesca in Paolo*

Beseda je (ne)misel, (ne)misel je dejanje

Ko pa je človek v nekem trenutku uporabil neprimerno besedo – namesto meč je izgovoril citre – je prišlo do »nesporazuma«. Ta »nesporazum« je eni strani morda zagotovil navidezno korist, in

Brad Holland: *Ura geometrije*

tako se je začelo kvarjenje človeka in sveta. Slika, ki jo v naši zavesti ustvari beseda citre – igra na citrah, vonj lipovine, izmenjava misli ob kozarcu vina (ali podobno, odvisno od življenjskih izkušenj in domišljije) – je spodbuda, da sprejmemo neko povabilo. Zato ni, oziroma ne bi smelo biti takoimenovanega vljudnostnega ali terapevtskega razloga za ločitev besede od vtisa, ki se v njej zrcali. Če pa to sprejmemo, smo udeleženci v procesu razčlovečevanja človeka. Zato mora človek uporabljati primerne besede – v vlogi dramilca je to posebej pomembno. Tistega, ki zavestno potvarja dejstva, moramo poimenovati lažnivec. Če bi rekli, da ne govori resnice, bi uporabili neprimerno besedo in dejansko ponaredili neko stanje. Isto bi, seveda, storili, če bi poimenovali lažnivec tistega, ki iz nevednosti podaja neresnična sporočila.

Neživljenjska pravila lepega vedenja so zelo moteča pri odraščanju človeka. Ljudje si ne upajo izgovoriti besede, ki je odraz razjedajočega obupa ali prekipevajoče sreče. V rabi so večinoma prilizljive besede. Z njimi politiki šarmirajo omahljive množice, a intelektualci brezdušne politike. Tako eni kot drugi vgrajujejo svojo votlo vljudnost v pravila vedenja in v zakonske norme (na neprimerni besedi temelji zelo nevarna »igra«, ki jo poznamo pod imenom manipulacija). Danes več ni lažnivcev, ni zločincev, ni moralnih idiotov, a ni niti bisernih ljudi, svetlih likov. Prvih ni, ker smo »vljudni« (spomnimo se, kaj je Cankar zapisal o slavnem italijanskem pesniku D'Annunziu, ko je ta podprl Mussolinija: »pokvarjen ... okradel narod ... opeval tatvino ...«, a Krleža mu je sporočil: »kriminalni pustolovec«), drugih ne more biti, ker neizgrajen človek ne pozna teh stanj (spomnimo se, kaj je Platon povedal o Sokratu: »Najboljši, najrazumnejši in najpravičnejši.«).

Francesco Hayez: *Poljub*

Človeški dolžnosti pa lahko resnično sledimo in lastni obstoj opravičujemo le, če ozavestimo pomen besede.

PRILAGAJANJE

Ni si težko predstavljati tega stanja: človek se znajde pred razmesarjenim človeškim truplom in pade v nezavest. Kasneje se s tem prizorom srečuje pogosteje, doživlja pa ga manj stresno. Nenadoma ugotovi, da ga takšni prizori ne prizadenejo.

Karla Bulovec: *Vijolček*

Prilagodljivost, ta kdaj pa kdaj rešilna lastnost, je velika ovira pri ohranjanju človečnosti. Posebej danes, ko nas javna občila pitajo s »predelano« resničnostjo – prizore, ki bi nas morali zgroziti, predstavljajo kot nekaj »nič posebnega«; izrojenost kot zaželeno drugačnost, izprijene osebnosti častijo ...

Številni projekti obrezdušenja človeka in kvarjenja sveta, temeljijo na prilagodljivosti.

V predgovoru *Hiperionu,* je Hölderlin zapisal: »Sramoval sem se, ker me je verjetna sodba občinstva naredila tako pretirano prilagodljivega.«

Človek, ki je vzvišeno sledil etičnemu ustroju Antike in je ostal samomorilsko neprilagodljiv do kraja – zadnjih trideset let je preživel v samosvojem svetu, »nor« – se je sramoval prilagodljivosti. Kako to razumeti?

Slikovito razlago nam je zapustil Wittgenstein: »Kadar črno postane belo, nekateri pravijo: 'V bistvu je še vedno enako.' Drugi pa, kadar postane barva le za neznaten odtenek temnejša, rečejo: 'Zdaj se je pa *popolnoma* spremenilo.'«

Francisco Goya: *Spanec razuma poraja pošasti*

Prekletstvo prilagodljivosti

Kdaj pa kdaj se na *spremembo barve za neznaten odtenek* niso odzivali niti največji moralni liki. Ne glede na razloge – vpliv okolja, nevarnost, utrujenost, nepozornost ... – so to obžalovali. Se, kot vidimo, sramovali. Preprosto: učlovečen človek nikoli – niti ko gre za smrtno nevarnost – ne sme pozabiti na kazalce človečnosti. Ne sme zaradi sebe – ni isto živeti z vsemi sestavinami bitja ali životariti le z nekaterimi deli telesa – in zaradi vseobstoječega.

France Mihelič: *Lobanja*

Hölderlin se je zavedal, da vsebinsko ni razlike med spremembo za neznaten odtenek in med prehajanjem belega v črno. Spremembe za odtenek pa so nevarnejše. Neopazne so in jih večina sprejema kot nekaj »nič pomembnega«. Očitnemu zlodejskemu naskoku, bi se del človeštva uprl. Past lastnosti, ki ji rečemo prilagodljivost, bi lahko preizkusili, denimo, na stezi, ki pelje do razkošne palače (rajski otok, obljubljena dežela ...), v kateri se uresničujejo vse človekove želje. Če bi nam neki Absolut povedal – poskusimo si to predstavljati! – da bomo na tej poti morali usmrtiti človeka ali zatreti kakšno ljudstvo, bi se številni odpovedali sanjski palači in uresničitvi želja. Če pa bi morali usmrtiti deževnika ali metulja, bi šli – vsaj večina bi to storila – naprej. Ko bi se na to navadili, bi – če bi to bil pogoj – usmrtili čebelo ali ptičko. Ko bi to postalo običajno stanje, ne bi imeli večjih težav z usmrtitvijo katerekoli živali. Gre za »odtenke«, na to se hitro navadimo, za »odtenek« se spremenimo, nehote in tudi zavestno, če so »objektivni« razlogi, bog moj, »odtenek je le odtenek«; in ko postanemo odporni na usmrtitev živali, s katero ustvarjamo močne vezi (pes, konj ...), smo že pred zadnjim »odtenkom«.

Mirko Rački: *Siromašni Lazar*

Noben pripadnik človeške vrste ni rojen kot dovršen človek, iz nedoletnosti v zrelost pa ne pride z enim skokom. Kultiviranje občutkov in oduhovljenje genetske substance, se dogaja – če se dogaja – v procesu. Po odtenkih. Enako je z ogrobljanjem in z obrezdušenjem človeka. Posameznik, ki noče pohoditi mravlje, ne bo iz koristoljubja ubil človeka. Postopno – od »odtenka« do »odtenka« – pa lahko pride v to stanje.

Rešilnost občutkov za odtenke

Resničnost je prepojena s tragičnimi učinki prilagajanja. Naj omenim le en primer za streznitev. V petdesetih letih prejšnjega stoletja je bil v Jugoslaviji obsojen na smrt neki delavec, ki je iz tovarne skušal pretihotapiti določeno količino bakrene žice (ovil jo je okrog telesa, pod plaščem, toda vratar je to opazil). V časopisih so nekaj časa potekale razprave o (ne)upravičenosti te

kazni. Nad dejanjem obsojenca so se vsi zgražali – kakšen je to človek, ki si lahko prilasti nekaj, kar pripada vsem – okrog kazni pa so bila mnenja deljena. Del pravne stroke in drugih razpravljavcev je menil, da je kazen krivična – na smrt bi lahko obsodili le tistega, ki drugemu zavestno odvzame življenje – drugi so mislili drugače. Jedro razlag: ukradenih nekaj metrov žice ali celo imetje je isto; eno in drugo kaže na neko stanje posameznika; ovrednoten in kaznovan je neki življenjski nazor – gre za človeka, ki bi iz koristoljubja, brez težav, drugim povzročil trpljenje in tudi smrt, če bi okoliščine to omogočale.

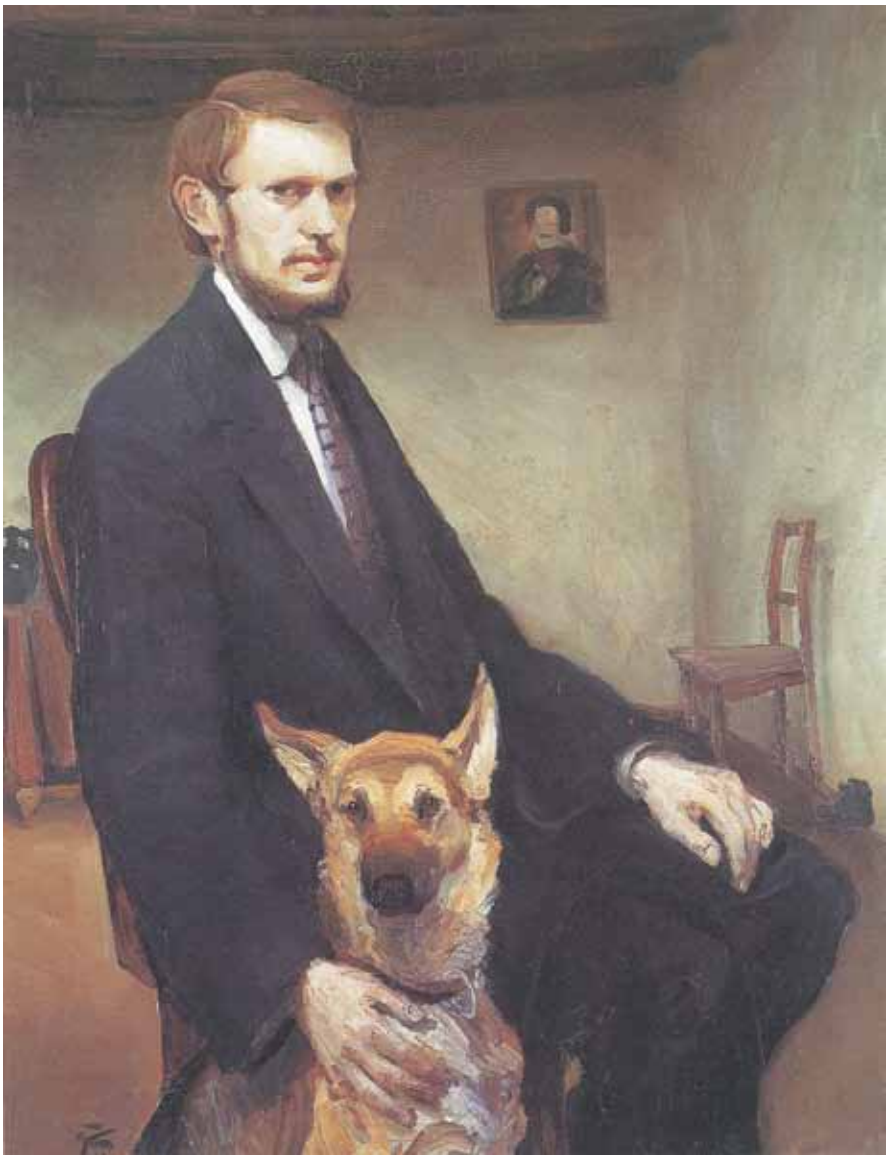

Miroslav Kraljević: *Avtoportret s psom*

Nad dejanjem posameznika, ki danes s položaja lastnika podjetja prenese ves kapital na osebni bančni račun, delavcem, ki so ta kapital ustvarili, ga vzame, jih oropa za dostojanstvo, up in tudi življenje (nekateri se odločajo za samomor), ni toliko zgražanja, kot ga je bilo prej zaradi kraje nekaj metrov žice (vmes so seveda bili »odtenki«). V nekaj desetletjih pa takšno redčenje duhovne substance človeka – zastrašujoče!

Uglašenost z zakonitostmi Univerzuma in odpor do prilagajanja neživljenjskim sodbam množic ali normam organizirane družbe, sta bistvena predpogoja osmišljanja življenja.

Krepitev občutljivosti za odtenke je edini način, da učlovečen človek ohrani človečnost. Zato se je Hölderlin – iz večinske perspektive povsem neprilagodljiv – sramoval prilagodljivosti. In zato je dragoceno Wittgensteinovo opozorilo o odtenkih.

Wilhelm Leibl: *Materine roke*

ROJEVANJE IN VZGOJA OTROK

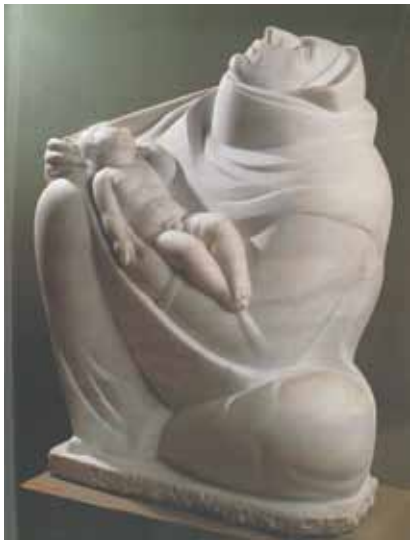

Ivan Meštrović: *Mati zavezuje otroka*

Spolno razmnoževanje je danost narave. Kot je, denimo, krepitev telesnih moči s počitkom. Večina ljudi pa doživlja rojstvo otroka kot najmočnejšo potrditev življenjske samouresničitve. Kako preprosto do najvišjega smisla življenja!

Z občutkom, da se je oddolžil življenju – novo bitje je tu, rod se nadaljuje – človek osvobaja samega sebe naporov samoizgrajevanja. Neizgrajen, pa ne more dojeti prežemanja vseobstoječega, priti v stanje polnosti življenja – biti eno z vsem. Čuteč – trajno ali občasno, megleno ali jasneje – da življenju nekaj manjka, se človek močneje usmerja na otroka. S tem je praviloma »zacementirana« zgrešenost lastnega življenja in usode otroka.

Uvajanje otroka v odraslost, je zagotovo najzahtevnejša naloga, ki lahko doleti človeka. Usposobiti se za kirurški poseg na srcu, je bistveno lažje, kot se pripraviti za vzgojo otroka. In prav to najzahtevnejše, počnemo vsi, brez ene pripravljalne učne ure.

Nevzgojeni kot vzgojitelji

Jerolim Miše: *Deklica veze*

Starševsko doživljanje otrok in pravna ureditev tega področja, sta najučinkovitejša dejavnika razčlovečevanja človeka in pačenja podobe življenja. Da bi se razvil v celovito osebnost, mora biti človek najprej otrok; otrok, v katerem sta le čistost in svoboda, kot v mačjem mladičku. Potem pa mora skozi proces učenja in kultiviranja surovih občutkov; mora spoznati trdoto življenja (trdo delo za preživetje, gradnja bivališča ...), negotovost, valovanje občutkov skozi doživetje ljubezni, umetnosti, narave, skozi pomoč ogroženim bitjem ter občekoristna dejanja in tako naprej. Vendar necelovit starš ne razume, da otrok mora biti otrok – življenje, ki je ena sama radost, ena sama čistost; življenje, ki ne pozna preračunljivosti. In »skrben« starš otročička poučuje, ga barva v kameleonsko barvo odraslih, pospešuje odraščanje – iztrga ga iz lepega krogotoka Narave. A ko bi odraščajoče bitje lahko začelo kultivirati občutke in estetizirati pojavnost – in to bi moralo početi – je otrok »najpametnejši« in »najlepši«, osvobojen vseh naporov pripravljanja jutrišnjega sebe. In ker je moj otrok »najpametnejši« in »najlepši«, zasluži, da mu zagotovim službo, hišo, morda tudi doživljenjsko rento. Tako sta oropani dve življenji: skrbeč za otroka, se je starš odpovedal številnim življenjskim vsebinam, brez katerih ni polnosti življenja, hkrati pa je za vse bistvene življenjske vsebine oropal

otroka oziroma prihodnjega odraslega. Svet, ki ga imamo danes, pa je seštevek teh zgrešenih življenj.

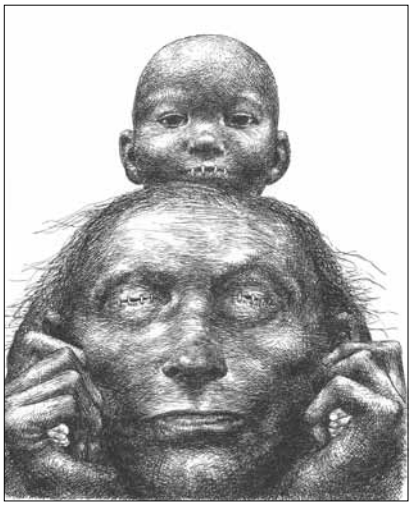

Brad Holland

Poslavljajoč se od življenja, je Sokrat prosil državo, da bi bila do njegovih otrok stroga, kot je bil on do države. Ko je za Perikla oblikoval predlog družbene ureditve atenske države, je Platon posebej opozoril na vzgojo otrok. Ker se je zavedal, da je vzgoja odločilna za duhovno zdravje družbe, je predlagal izključitev staršev iz vzgojnega procesa, odraščanje otrok v zavodih – vzgojo bi izvajali najbolj usposobljeni pedagogi. Na tragičnost starševske vzgoje otrok, so opozarjali številni misleci in subtilni preizpraševalci življenja: Cervantes (*Don Kihot*), Swift (*Guliverjeva potovanja*), Tolstoj (*Ana Karenina*), Nietzsche (*Tako je govoril Zaratustra*), Krleža (*Na robu pameti*), če omenim le nekatere.

S tem ko so organizirane družbe dovolile starševsko vzgojo otrok, so zagotovile svetovno prevlado sodrge (za vladarje prav fino). Posledično: dokončno izginjanje boljšega dela človeštva. Z božanstvenjem intime – v odločitve zakoncev glede rojevanja in vzgoje otrok se nihče ne sme vmešavati – države pospešujejo odmiranje bolj človečnih. Države so namreč odmislile dejstvo, da rojstvo zaradi psihofizičnega stanja ali materialnega položaja nekaterih staršev, lahko pomeni obsodbo otroka na trpljenje, poniževanje in tudi smrt. Ali pa obsodbo vseh davkoplačevalcev na strošek vzdrževanja še enega člana družbe. To pa so razlogi za brezvoljnost do življenja pri odgovornem posamezniku.

Franz von Lenbach: *Kmetica z otrokom*

Ozaveščeni bi morali, izvajajoč poslanstvo dramilca, nenehno opozarjati: rojevanje otroka – podaljševanje vrste in zagotavljanje kulturne opremljenosti novega bitja – je najvišja oblika človeške odgovornosti in nikakor ne sme biti sredstvo za omilitev posledic zgrešenosti življenja ali doseganje drugih, občeškodljivih ciljev (ljudje rojevajo, da bi prispevali k prevladi nacije ali določenega življenjskega nazora, si zagotovili socialno skrb in brezdelno življenje, pridobili nove člane kakšnega ubijalskega odreda oziroma interesne skupine ...). Države morajo zagotoviti pravilno uvajanje otroka v odraslost – nujno je treba vgraditi uvid in posege pedagogov v vzgojni proces, omejiti pravice staršev in jih postopoma izključevati iz te usodne in

Andrej Ajdič: *Spomin*

Brad Holland

najzahtevnejše naloge. Tistim, ki nimajo sredstev za dostojno preživetje otroka, ter zlohotnim in izrojenim, morajo države onemogočiti rojevanje. Število otrok pa je treba omejiti vsem.

Zastrašujočo razčlovečenost voditeljev modernih držav kaže prav organizirana obravnava otrok. Izobraževalni sistemi opremljajo otroke z znanjem, tudi nepotrebnim, sploh pa jih ne opremljajo s pametjo in kultiviranostjo. S prepovedjo telesnega kaznovanja otrok in mladostnikov – povsem nenaravno stanje – nas novodobni vladarji prepričujejo v lastno tankočutnost, hkrati dovoljujejo najbolj brezdušno izkoriščanje otrok pri služenju denarja in v vojni. Proizvajalci različnih rob, praviloma nepotrebnih, neredko škodljivih, vidijo otroka kot prazno kaseto, na katero posnamejo umetelno ustvarjene potrebe. Nagovori, namenjeni otrokom, so tako izpopolnjeni, da se mišljenje otroka oblikuje kot seštevek teh nagovorov. S takšnim mišljenjem otrok prehaja v odraslost. Otroka kot prazno kaseto, obravnavajo tudi založniki – kakšen paradoks – škodljivih slikanic (država jih pogosto finančno podpira), aktivisti različnih verskih skupin in nosilci izrojenih spolnih praks[2]. Organiziranje otroške prostitucije je le za odtenek strašnejše.

Zločini držav in verskih skupnosti

Le zaradi dejstva, da smo se – po odtenkih – privadili na zločine, v tej obravnavi otrok ne vidimo zločina. To pa še niso najhujši zločini nad otrokom. Poskusimo se vživeti v bitje otroka, preden ga izsušena srca povlečejo v odraslost! Otrok je kot mlada rastlina, ki se odpira jutranjemu soncu – čistost in mir, del lepega krogotoka Narave, kot je to sapica zefirja. Bitje otroka je uglašeno z bitjem Narave. Odrasli, ki čutijo trepetanje narave, opažajo naslednje: ko fantek prime za roko deklico, se nekaj zgodi v očeh in na obrazu njega in nje – neki tresljaj v krogu punčice, sapica zefirja na obrazu. In ta tresljaj in ta sapica se zgodita le v lepem krogotoku Narave, del katerega je neka substanca, ki je samo ženska, in substanca, ki je samo moška. In zdaj, potopimo se v srce otroka in poskusimo doživeti razlago odraslih: *Tako kot*

Oskar Kokoschka: *Otroka pri igri*

2 Celovita razlaga v moji knjigi *Kam greš, Evropa*, Ljubljana, 2008

se ljubita fant in punca, se lahko ljubita dva fanta ali dve punci. Tako kot imamo mamo in atija, lahko imamo dve mami in dva atija. Človek, ki tega ne doživlja kot zločin, kot strašen zločin, je razčlovečen do strašnosti. Države danes pa poučujejo otroke o istosti naravne in istospolne spolnosti in jih izročajo istospolnim skupnostim (razdalja med naravno spolnostjo in istospolnostjo je bistveno večja kot razdalja med istospolnostjo in pedofilijo, zoofilijo ali nekrofilijo). Z minimumom občutka za realnost je ugotovljivo, da je otrok v istospolni skupnosti vnaprej izgubljen za pravo stran življenja.

Že zaradi sebe jutrišnjega, mora učlovečen posameznik to pravilno poimenovati: Zločin strašni.

Podoben zločin izvajajo država in verske skupnosti v objemu. Poslati v cerkev (katerokoli versko inštitucijo) otroka, ki v uglašenosti z naravo razume izmenjavo dneva in noči, da posluša: *Vse ureja Bog* – kakšen Bog, kje je, kdo ga je videl, zakaj ne stopi pred nas, kje so sledi, morda to, da imam dva atija? – je kazalec zastrašujoče razčlovečenosti.

Kaj lahko naredijo tisti redki starši, ki so zmožni pravilne vzgoje? Koliko imajo možnosti v stanju, ko je ta otrok nenehno izpostavljen vabljivim vtisom od zunaj – televizija, časopisi, internet, ulica ... – ki poneumljajo, napačno usmerjajo, ogrobljajo, poživljajo nizkotne gone, razčlovečujejo. Dodatna nesreča: dobičkonosna logika postopno prežema tudi šole, tako da je čedalje več škodljivih učbenikov in drugih knjig (tudi obveznega branja); kot gostujoči predavatelji prihajajo v šole nosilci različnih ideologij in sprevrženih spolnih praks; »mamini sinki« čedalje pogosteje motijo učne procese, se nasilno vedejo, pretepajo vrstnike, neredko tudi učitelje. Misleči starš se sooča tudi z dilemo: ali naj otroka pripravlja na obzirnost, poštenost, nesebičnost? Kakšno življenje bo imel takšen odrasli v okrožju pokvarjenih, brezčutnih, sebičnih? Zaradi vsepreženajoče blagovne logike, čedalje ostrejšega bojevanja za preživetje ter migracij neučlovečenega dela svetovnega prebivalstva, pa se odnos med spodobnimi in razosebljenimi prebivalci kateregakoli dela sveta, spreminja iz dneva v dan. Učlovečen človek že postaja »ogrožena vrsta«. Kako v tej stvarnosti vzgajati otroka?

Z razjedajočo floskulo *Vsi drugačni, vsi enakopravni,* si sodobni vladarji zagotavljajo zaželeno javno podobo: do otrok posebej občutljivi, do družine spoštljivi, nasploh pa demokratično naravnani. Naredili pa so vse, kar lahko, da se otrok ne bi razvil v učlovečenega odraslega. Ozavestiti to in povedati, nenehno opozarjati na njihovo gnilobo, je prvi korak v reševanju človeka in sveta.

Miha Maleš: *Delavska družina*

Jugoslav Vlahović: *Dojenček s povečevalnim steklom*

DOBER IN SLAB ČLOVEK

Katja Gorenc: *Naše nebo*

Vsi ljudje so dobri – ta veličastni nesmisel deluje v glavah dobršnega dela človeštva. Prav neverjetno! Kot da svet ni imel Nerona, Džingiskana, Ivana Groznega ... To pa niso osamljeni primeri – le »uspešnejši« so bili od milijonov drugih, podobno strukturiranih. Poglejmo človeštvo danes – na eni strani spodoben človek, ki se zaveda človeške odgovornosti, uči, dela, skrbi zase, prispeva v državno blagajno; na drugi neizgrajen posameznik, lenuh, ki skuša živeti na račun drugih, če ne gre drugače, pa krade, izsiljuje in tudi ubija! Na eni strani človek, ki čuti potrebo po splošno koristnem početju in lepšem svetu, na drugi brezdušen sebičnež, ki se potrjuje s kopičenjem denarja, tudi s krvjo umazanega. Katerih je več, ne vemo – do tod smo prišli.

Pomehkuženi humanizem – kvaritelj človeštva

To pomehkuženo, krščansko, demokratično, amnesty-internationalno, ezoterično, sluzasto-humano opredeljevanje do ljudi je močan dejavnik kvarjenja sveta: pokvarjene opogumlja, spodobne spravlja v stanje brezupa, neodločne usmerja na napačno stran. Posebej je tragično, da organizirana družba z zakonskimi predpisi in etičnimi okvirji, sledi tej popačeni podobi življenja.

Zoran Mušič: *Dachau*

Vsi pripadniki človeške vrste smo podobno biološko opremljeni. Telesni in duhovni ustroj posameznika pa je rezultat genetskega in naučenega (nekoliko je še vplivov podnebja, vode, hrane ...). Zato dva istovetna, »preslikana« ustroja nista možna – pahljača različnosti pa je neskončna. En organizem, z dvajsetimi prejšnjimi generacijami, za seboj ima 2.097.159 prednikov; vsi pa sodelujejo z več ali manj dejavniki dedovanja – z geni – pri spočetju; le eden od teh prednikov pa lahko da več kot šestdeset različnih tipov potomcev. V tej pahljači so tudi ponesrečene in tudi tragično ponesrečene kombinacije sestavin človeškega bitja. In so posamezniki, ki so naravnost nesreča za ožje in širše okolje. Za razliko od živalskih vrst, ki jim notranji refleks ne dovoli ubijanja pripadnikov iste vrste ali trpinčenja katerekoli živali (ko maček počne vse tisto z napol živo miško, poučuje, pripravlja na življenje svojega mladička; ko volk pregrizne goltanec srni ali ko lastovka pogoltne mušico, temu ne moremo reči trpinčenje – je naravno stanje), pri človeku tega univerzalnega mehanizma ni. Zato nekateri pripadniki človeške vrste

ubijajo druge brez razloga, trpinčijo in ubijajo zaradi zabave; izpopolnjujejo metode trpinčenja do neverjetnih razsežnosti in v tem uživajo. Uživajo tudi v uničevanju vseobstoječega, posebej tistega, kar učlovečeni del človeštva najbolj spoštuje.

Še preden je človek organiziral življenje v širši skupnosti in določil obvezujoča pravila vedenja, je življenjska nuja izoblikovala zavest o dobrem in zlem. Narava človeka je že »zarisala« neki etični okvir, še preden so bili napisani prvi zakoni. V duhovni ustroj človeštva je vgrajeno spoznanje, da so nekatera dejanja sama po sebi dobra ali zla. V ljudskem izročilu in v velikih delih klasične literature in filozofije so smernice za pravilno in pravično opredeljevanje ob vsaki življenjski dilemi. Tudi ko je neki zakon napačno napisan ali začasno odpravljen – nikakor pa zakoni ne morejo obravnavati vsega človeškega početja, odnosov in dilem – tudi tedaj univerzalni etični ustroj deluje, ideja pravičnosti živi.

Theodor Alt: *Babica in vnukinja*

Dobro in zlo nista zacementirana

Etični kodeks in zakoni – tudi takrat, ko so izvrstni – ne morejo odpraviti niti grozodejstev, niti drobnih krivic med ljudmi. Kajti človek je popravljiv ali pokvarljiv le do določene mere (no, nekateri zatrjujejo, da je pokvarjenost neomejena). Odvisno od »količine« in »gostote« določene genetske osnove, so pri vsakem posamezniku te možnosti drugačne. Če pride na svet otrok z večjo količino substance, iz katere klije razdiralno hotenje, in če je ta substanca gostejša, je realna možnost, da bo ta posameznik slab človek. Ni pa nujno. Ustvarjena količina in moč nove substance (tisto, kar otrok pridobi od staršev, šole, vrednostnega sistema družbe in tudi narave) lahko omili ali celo nevtralizira podedovano. In nasprotno. Seveda niti genetska niti novoustvarjena sestavina človeškega bitja, nista v čisti obliki: samo svetli ali samo temni. In človek je rezultanta odnosa teh sestavin, ki se oglašajo v nešteto različicah. Zato smo ljudje različni – od angelskih do pohudičenih. Tudi zelo, zelo zlodejskih. Zaradi tega bi morala biti prva naloga vsake organizirane skupnosti, zagotavljanje najboljših možnih pogojev za ustvarjanje kvalitetne duhovne substance: otrokom in odraslim. S pridobljeno substanco, iz katere bi klilo plemenitilno, je možno oslabiti in tudi izničiti nezaželene podedovanosti. Tako bi se razmerje med boljšimi in slabšimi ljudmi, med dobrim in zlim, nenehno spreminjalo in svet bi lahko postal prijazno bivališče. Za državo to ne bi smela biti posebna težava. Bilo bi dovolj, da napiše zakone v skladu z naravnimi zakonitostmi in etičnim ustrojem človeštva ter na tej osnovi konstituira lastni vrednostni sistem.

Ivana Kobilca: *Likarice*

Mirko Rački: *Prodaja sužnje*

Ivan Grohar: *Sejalec*

Kako ustvariti pogoje, v katerih bi se posameznik razvil v dobrega človeka – to bi morala biti prva funkcija države. Državna blagajna bi morala biti namenjena predvsem uresničevanju te funkcije. Skupnost dobrih ljudi pa ne bi potrebovala armad, močnih policijskih struktur, številnih zaporov, varnostnih naprav na vsakem vogalu, zatemnjenih neprebojnih avtomobilov in tako naprej. S tem bi del državne blagajne lahko usmerili v resnično dobrobit državljanov. Sodobne države namenjajo sredstva za duhovni razvoj državljanov (izobraževanje, umetnost ...), človek pa čedalje manj ve o bistvu življenja. Povsem logično. Šolski sistem nalaga na »prazno kaseto« znanje, ne pa modrosti – danes vrhunski znanstveniki ničesar ne vedo o smislu življenja. Ministrstva za kulturo so donatorji razčlovečujočih vsebin, zapakiranih v celofan umetnosti (avantgardna umetnost, stvaritve marginalnih skupin ...). V stanju planetarne zmede in strahu, se kot novodobna kuga množijo jasnovidci, bogsigavedi kakšni preroki in drugi »božji odposlanci«, ponujajoč »hitre tečaje modrosti«, ki zagotavljajo srečo (tečaji se seveda plačajo). Z vsem tem neživljenjskim učenjem se je večji del človeštva še bolj oddaljil od bistva življenja. Kolikor dlje pa je od osrčja življenja, toliko bliže je polju zločina.

Osvajalski Azijci, zaspani Afričani, zmedeni Evropejci

Treba je ozavestiti: Od nekdaj so dobri in slabi ljudje, v vsakem ljudstvu so takšni in drugačni. Odnos pa se spreminja: vsak izsek zgodovine je imel drugačno razmerje med učlovečenim in razčlovečenim delom bivajočih; po ravni učlovečenosti se razlikujejo tudi ljudstva med seboj. Duhovno zdravje nekega ljudstva se spreminja – na bolje ali slabše – iz različnih razlogov. Znano je, da etično vitalnost poživljajo pravične vojne, nesreče velikih razsežnosti, samomorilski pogum visokih moralnih likov, družbena ureditev, ki sledi ideji pravičnosti. Slednje je vsekakor najbolj zaželeno krepčilo lepega v človeku. Osvajalske vojne, materialno blagostanje brez dramilcev vesti, slabi zakoni, skaljen naravni red vrednot in tako naprej, pa poživljajo nizkotno v človeku.

Francisco Goya: *Ni več časa*

Podnebje, obličje okrožja, zgodovinska razvojna pot in številni drugi manj pomembni dejavniki, so vplivali na razlike med narodi. Najstarejši celovitejši zapisi o začetkih civilizacijske poti navajajo na ugotovitev, da je osnovna razlika med narodi v načinu življenja plemenskih skupin v goratem območju srednje Azije, afriških plemen in starih Grkov. To je nekoliko razumljivo – avtohtona ljudstva Amerike in Avstralije so skoraj izginila. Plemena srednje Azije so zaradi gibljivosti in agresivnosti opazno vplivala na raz-

vejano pot večjega dela sveta; afriška plemena so obstala in se namnožila; Grki so vplivali na druge narode z močjo duha.

Jean Francois Millet: *Pobiralke klasja*

Ko se je naš pra-prednik v neprijaznem okolju srednje Azije ločil od živalskega sveta, je verjetno takoj moral ubiti kakšno žival za preživetje. Tisti v centralni Afriki (prvi človek) je imel nenehno na dosegu roke sadje. Na območju današnje Grčije pa je bilo drugače: prvi človek je v nekem trenutku imel na voljo sadje, potem sadja ni bilo več, pa se je – kakšna skrivnost – spet zgodilo. Izmenjava letnih časov in različnost okolja (doline-gore-morje) so krepili radovednost in domišljijo bivajočih na tem območju.

Življenjska nuja je opremila azijska plemena s telesno kondicijo, z gibljivostjo in s spretnostjo uporabe meča, oni pa so, otopeli za kri živali, z lahkoto ubijali tudi ljudi zaradi zagotavljanja hrane. Vdiranje na območja sosednjih plemen in odvzemanje hrane, je sčasoma postalo običajen način zagotavljanja preživetja. Ljudstva, ki so konstituirana na tem območju oziroma pod vplivom tega življenjskega nazora, so postala največji osvajalci in zatiralci drugih narodov. Ko so grški državniki in misleci razpravljali o tem, kako prebivalstvu zagotoviti kar največ pravičnosti, so v sosednji Perziji doumljali, kako pokoriti grške in evropske države. Zgodovina Perzije je pokoravanje drugih narodov in življenje od njihovega ustvarjanja. Džingiskan je pokoril polovico Evrope, isto so storili Turki. Zagotoviti si lagodno življenje brez dela, na račun drugih – to je bil glavni motiv osvajalskih vojn (ideološki razlogi so nastali kasneje). Ta refleks – živeti na račun drugih, tudi z močjo sile in zločina, če ne gre drugače – je pri teh ljudstvih še vedno precej močan.

Théodore Géricault: *Huzarski oficir*

Večno poletje in obilje sadežev, torej odsotnost skrbi za preživetje, sta oblikovali življenjski nazor našega pra-prednika na afriških tleh: narava bo

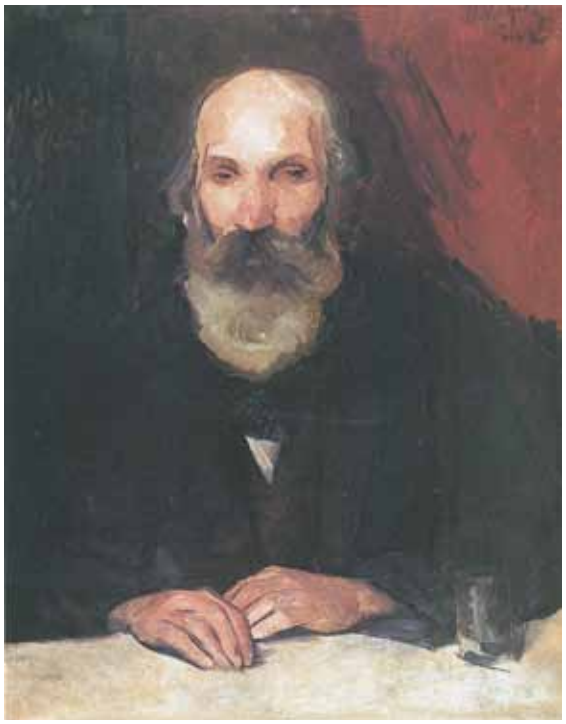

Miroslav Kraljević: *Starec s čašo*

vse uredila – nič mi ni treba početi. To simpatično razumevanje življenja preide v težavo, ko človek izstopi iz lepega krogotoka Narave. Afriški človek je to storil – preveč se je razmnožil, ravnovesje je porušeno, narava ne zagotavlja dovolj hrane, za druge možnosti se ni pripravil in zdaj umira od lakote. A človek, soočen s smrtjo, je lahko brutalen.

Ko je na območju Grčije naš daljni prednik stopil iz nature v kulturo, je, zdi se, najprej spil kozarec vina. To pa je vzvalovilo občutke. V prekipevanju občutkov pa se porajajo globoke misli in visoke harmonije, krepi se volja do življenja. V prijaznem naravnem okolju je grški človek od začetka enačil svoje življenje z življenjem živali in rastlin. In že stari Grki so prišli do spoznanj o neločljivosti človeka in narave ter nujnosti harmoničnega sobivanja vseh živih bitij. Lepoto in sladkost bivanja so povezovali le z zemljo. To jih je spodbujalo k raziskovanju skrivnosti življenja. Zato je že homerski človek toliko vedel o bistvu življenja, da se današnji ljudje od njega lahko s spoštovanjem le učimo. Toda stari Grki so bili v precepu: na eni strani potreba po spoznavanju človeka in sveta, na drugi osvajalsko naravnani sosedi. To stanje je v znatni meri vplivalo na civilizacijsko pot in življenjski nazor evropskih ljudstev. Prosvetiteljsko hotenje na eni, in preža pred nenehnimi osvajalskimi ali roparskimi vdori azijskih narodov na drugi strani – to je zgodovina Evrope (dejstvo, da se v našem času – do zdaj najhujša oblika neživljenjske demokracije in najbolj brutalni kapitalizem – prav Grki najteže znajdejo in so najbliže institucionalnemu bankrotu, potrjuje izvirno pripadnost k človečnejšemu svetu).

Wilhelm Leibl: *Slikar s psom*

Do življenja odgovoren posameznik se mora nenehno upirati neinteligentni dobroti in humanosti (sprejemanju vsega, kar prihaja od človeka). Tisti, za katere je vsak človek dober, so velika nesreča za človeštvo. Kot so nesreča, denimo, roparji ali lenuhi, ki bi radi živeli od tuje muke. V bojevanju za človečnost – vse, kar je ljudsko, ni namreč človečno – moramo vsakomur povedati resnico: nekdo je slab človek, ker je lenuh, drug je slab, ker je ropar, tretji, ker je neinteligentno dober, in tako naprej. Ne le za učlovečenega človeka, resnica je predvsem koristna za tiste, ki so z njo prizadeti. Je namreč prvi korak k očiščenju greha.

RASIZEM – NACIONALIZEM – KOZMOPOLITIZEM

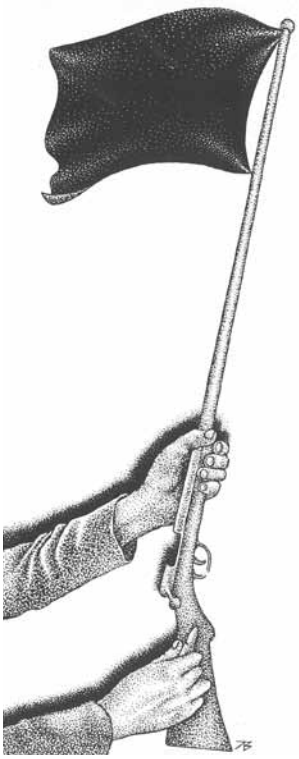

Jugoslav Vlahović: *Zastava*

Posameznik, ki meni, da je belec boljši od črnca že zaradi tega, ker je belec, je predvsem neumen. Potem pa rasist.

Res je, da je Evropa v presledku med Dantejem in Nietzschejem (pet stoletij) izročila človeštvu več vrhunskih filozofskih, literarnih in likovnih del, kot Afrika v svoji celotni zgodovini (rasisti dokazujejo svoje trditve praviloma s tovrstno argumentacijo). Še prepričljivejših je pet stoletij – od Homerja do Aristotela – na tleh stare Grčije: vsa ljudstva sveta niso v zgodovini izročila človeštvu toliko najvišjih stvaritev duha. Toda človek je dober na nešteto načinov, ne le z duhovnim ustvarjanjem. Drugič, človek ni definiran (dokončan) z genetsko substanco – je učeče se bitje in lahko rodi samega sebe kot dobrega človeka ne glede na genetski nahrbtnik. Opredeljevanje do človeka na osnovi barve kože je nesmiselno in grdo do te mere, da rasist ne prizna, da je to, kar je, in skuša ta nesmisel »prodati« v kakšni vabljivi embalaži (le Bog ne skriva, da je rasist – poznavalci *Svetega pisma* vedo, da je Noetov sin Jafet, sicer oče bele rase, božji ljubljenec, Ham, oče črne rase, pa je od Boga preklet).

Temni nagoni rasizma

Jože Ciuha: *Variacija na temo VII.*

Neumnost rasista je primerljiva le z neumnostjo moškega šovinista, za katerega so ženske nižja bitja. Dokaz: devetindevetdeset odstotkov vrhunskih umetniških del so ustvarili moški. To (približno) drži, toda umetnost je le eden izmed številnih dejavnikov osmišljevanja življenja; življenje pozna potrebe in naloge, pomembnejše od umetnosti, a jih predvsem ženske dobro razumejo in opravljajo. Smisel in čarovnija moško-ženskega bivanja je v različnosti, v dejstvu, da je del moške duhovne substance le moški, del ženske pa le ženski. Neumnost moških šovinistov je tako monumentalna, da jo presega le neumnost feministk (tudi v tej zvijači je Bog jasno opredeljen – precej je uglašen z moškimi šovinisti).

Rasistična teorija – večvrednost bele rase, nespremenljivost življenjskega nazora »nižjih« ras – se je krepila, ko je bilo treba pred svetom opravičiti ali omiliti kakšno nedopustnost belcev. Po odkritju Amerike,

Lovis Corinth: *Nedeljski mir*

so Španci in drugi evropski priseljenci brutalno odvzemali življenjski prostor Inkom, Majem, Aztekom in drugemu avtohtonemu prebivalstvu, temu pa so rekli *kultiviranje zaostalega življenja*. S podobnimi razlagami so evropske države opravičevale kolonizacijo afriških in azijskih dežel (zaradi polnejše resnice je treba opozoriti na bistveno razliko: evropski priseljenci so domorodce Amerike iztrebljali; kasnejša kolonializacija nekaterih delov Afrike in Azije pa je bila nekaj drugega – več v nadaljevanju). Z razlagami, da le izbrana (arijska) »rasa« lahko reši svet, je Hitler poživil nizke strasti pri množicah in začel vojno proti vsem.

Zaradi nesmisla teorije o izbrani rasi in njenih tragičnih posledicah, se spodobnemu posamezniku upira že pomisel o tovrstni razpravi (vsak posameznik na tem svetu korenini v prvih ljudeh). To je nekako postala prepovedana tema. Posledica tega pa je molk o številnih pomembnih vprašanjih le zaradi tega, ker »dišijo« po rasizmu. Danes si nihče ne upa javno povedati, da razlike med Evropejci, Azijci in Afričani so. Seveda jih ni določila barva kože, temveč evolucijska pot enih, drugih in tretjih. Evropejci so – seveda vedno govorimo o povprečju – na višji ravni učlovečenosti. To pa iz omenjenih razlogov ni osnova za občutek večvrednosti Evropejca, oziroma manjvrednosti Azijca in Afričana. Je pa nujno ozavestiti in javno povedati. Za dobro enih, drugih in tretjih.

Jacques Callot: *Obešenci*

Med narodi so razlike

Že v homerskih časih so te razlike ugotovljive – civilizacijska pot jih je nenehno potrjevala. Ko so Grki premišljali o poetizaciji življenja, so Perzijci oblikovali načrt osvajanja drugih dežel. Njihov motiv, kot motiv Mongolov in Turkov kasneje, je bil le en: nič delati, ne ustvarjati, temveč uživati na garanju pokorjenih ljudstev. Ko pa so Evropejci kolonizirali del Afrike in Azije, niso prenehali

delati, ustvarjati. Res je, da so vzeli zase več, res pa je, da so ustvarjali pogoje za boljše življenje tudi v kolonijah. Danes je to očitno: afriške dežele, ki so bile kolonije Francije, Anglije, Nizozemske ..., so bistveno bolj razvite, kot tiste, ki so bile ves čas samostojne. Ko so osvobojena ljudstva spoznala vladavino lastnega gospodarja, so ugotovile, da jim je bilo pod osvajalcem bolje. Danes vidimo, da afriški voditelji izčrpavajo lastne dežele bolj brezčutno, kot so to počeli evropski kolonizatorji. Z briljantno razpravo (*New York Daily Tribune*, z dne 8. avgusta 1853) je Marx pokazal, koliko je britansko gospodarjenje koristilo Indiji. Pasivna, medsebojno skregana indijska plemena so klicala osvajalce. In če ne bi prišli Angleži, ki so spreminjali neživljenjske ezoterične navade neukega prebivalstva, gradili, izobraževali in ustvarjali realne pogoje za višjo življenjsko raven, bi jim zagospodarili Turki, Mongoli ali Perzijci, ki bi jih le izčrpavali. Slikovit primer je tudi Balkan. Ta mali prostor so osvajali Azijci (Turki so nekaj stoletij imeli Srbijo, Makedonijo in Bosno) in Evropejci (Slovenija, Hrvaška in Vojvodina so imele za gospodarje Avstrijce, Madžare in Napoleona). Turki so le izčrpavali pokorjena ljudstva. Avstrijci, Madžari in Francozi so izkoriščali, so pa tudi izgrajevali dežele, ustvarjali pogoje za boljše življenje vseh. Danes je ta razlika na dlani – razlika v materialnem standardu in ravni učlovečenja.

Vincent van Gogh: *Gospodična Gachet za klavirjem*

Človek (ljudstvo) se spreminja, le če ozavesti nujnost spreminjanja. Dokler ga trepljaš po rami, potrebe po spreminjanju ni. Afričanom bo najbolj pomagal tisti, ki jim bo povedal, da je grdo mrtvoudno čakati na pomoč od zunaj. Pa še ni rešitev. Trajna rešitev je le v tem, da naprezaš misel (odmisliš Boga in vrača, onemogočiš voditelja v bolnem kopičenju bogastva, pravično razdeliš nacionalni dohodek) in mišice (začneš trdo delati). Potomcem Džingiskana (in drugim nosilcem njegovega nazora), ki so se razkropili po Evropi, ter na kraji, ropanju, zastraševanju in umorih, oblikovali poklic, je treba povedati, da so grdi ljudje. Za človeštvo bo veliko naredil tisti, ki bo Kitajcem in Indijcem povedal, da je planet Zemlja lastnina vseh. Če kdo resnično želi pomagati Romom, naj jim pove: Sami ste krivi, da vas nihče ne mara! Evropejcem je treba povedati, da so čedalje manjši po duhu ter da so z idejo linearnega humanizma okrepili procese razčlovečevanja. Ne razpravljati o teh vprašanjih – to

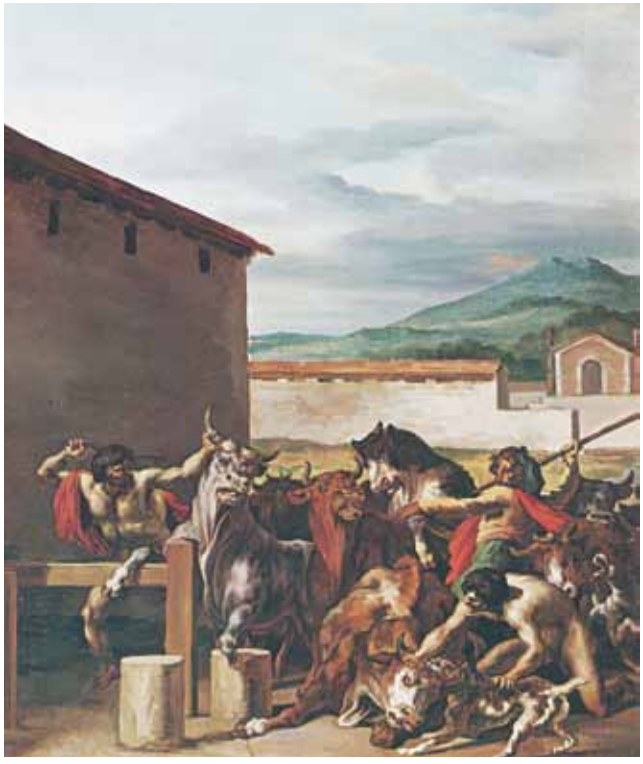

Théodore Géricault: *Tržnica z voli*

France Slana: *Zidanica*

pa z rasizmom nima nič skupnega – pomeni: Zemljo dokončno izročiti slabšemu delu človeštva.

Plemenitilni in ponarejeni nacionalizem

Na (ne)razumevanju pojma nacionalizem, potrjuje današnji človek lastno nevednost in miselno omejenost. Evropska levica pa je na tem vprašanju dokončno razgalila svojo intelektualno bedo. Največ je namreč prispevala k »evoluciji« pojma nacionalizem, ki ima danes le negativen predznak. Kot rasizem. Nacionalista pa sta bila, vzemimo, Marx in Engels (kaj, če bi evropski levičarji malo pogledali Marxov *Neue Rheinische Zeitung*, vsaj številki 222 in 223 z dne 15. in 16. februarja 1849 – v razpravi o panslavizmu sta velika misleca prepričljivo spregovorila o duhovni neizgrajenosti in nedržavotvornosti južnoslovanskih narodov), kot je nacionalist vsak misleči človek.

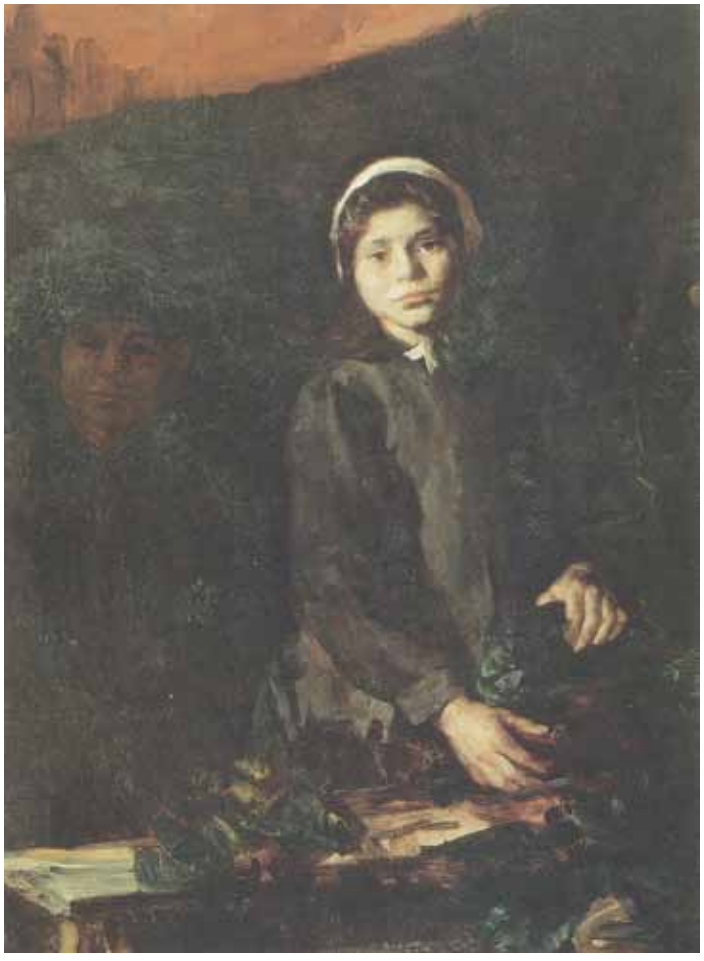

Ivana Kobilca: *Pariška branjevka*

Nacionalizem, kot obliko organiziranja družbene skupnosti – osnova suverenosti državne skupnosti in nosilec splošnih družbenih interesov je zgodovinsko izoblikovana, zrela nacija – so premišljali in sooblikovali misleci na najvišji ravni učlovečenja. V filozofiji nacionalizma Rousseauja, Herderja, Fichteja in še nekaterih mislecev, je v harmoničnem vzajemnem odnosu svobode posameznika in svobode nacije, uglašena ideja človeškosti in ideja politične skupnosti. Tako kot vsaka svetost, je seveda tudi nacionalizem pogosto zlorabljen s strani neučlovečenih posameznikov in interesnih skupin, predvsem politikov. Necelovit posameznik, človek, ki se ne uresničuje skozi družbeno koristno delo, ustvarjalne rezultate, s prispevanjem ideji pravičnosti in na podobne načine, potrebuje ponarejeni nacionalizem kot možnost takojšnjega samopotrjevanja. In če si pripadnik »izbranega ljudstva«, si takoj kot človek potrjen. Zato so različne ponarejene oblike nacionalizma tako privlačne za neuke množice. Na tem so razčlovečeni vladarji gradili – to še vedno počnejo – moč, slavo, bogastvo, in prinašali nesreče svetopisemskih razsežnosti.

Kaj pa so v zadnjih nekaj desetletjih naredili evropski intelektualci, predvsem takoimenovana levica? Namesto bojevanja proti ponarejanju filozofije nacionalizma, so z močjo medijev spremenili zavest o nacionalizmu – ubili pojem. Ogabno! A kulturološko-plemenitilni nacionalizem je pogoj za ohranjanje življenjskega večglasja in – naj bom malo patetičen – čarovnije sveta. Navsezadnje je pogoj za obstoj Francozov, Švedov, Švicarjev, Slovencev, Grkov ...

S ponarejanjem filozofije nacionalizma in z božanstvenjem domislice *Vsi drugačni, vsi enakopravni,* se je evropska levica dokončno potrdila kot grobar lepe človeškosti.

Edgar Degas: *Zvezda*

Ugankarski kozmopolitizem

Niti okrog kozmopolitizma (življenjski nazor, ki, nasprotno patriotizmu, zagovarja enotnost ljudi vsega sveta) ne gre brez nesporazumov. Nekateri ga razumejo kot enotnost posebnih svetovljanov (posebno uspešnih, posebno nadarjenih, posebno pametnih – ni povsem jasno), drugi pa kot enotnost vseh. Nazor, po katerem je vseeno, kje posameznik živi, če se lahko uresničuje kot človek in sledi filozofiji nacionalizma (na Švedskem je švedski nacionalist, na Hrvaškem je hrvaški nacionalist, in tako naprej), bi bil dragocen. Že zaradi neprebavljive sluzavosti patriotizma in ponarejenih oblik nacionalizma, bi bilo koristno zagovarjati tako definiran kozmopolitizem.

O rasizmu, nacionalizmu in kozmopolitizmu je nujno spregovoriti človeško odgovorno. In takoj. Časa je malo.

Vincent van Gogh: *Kavarniška terasa ponoči*

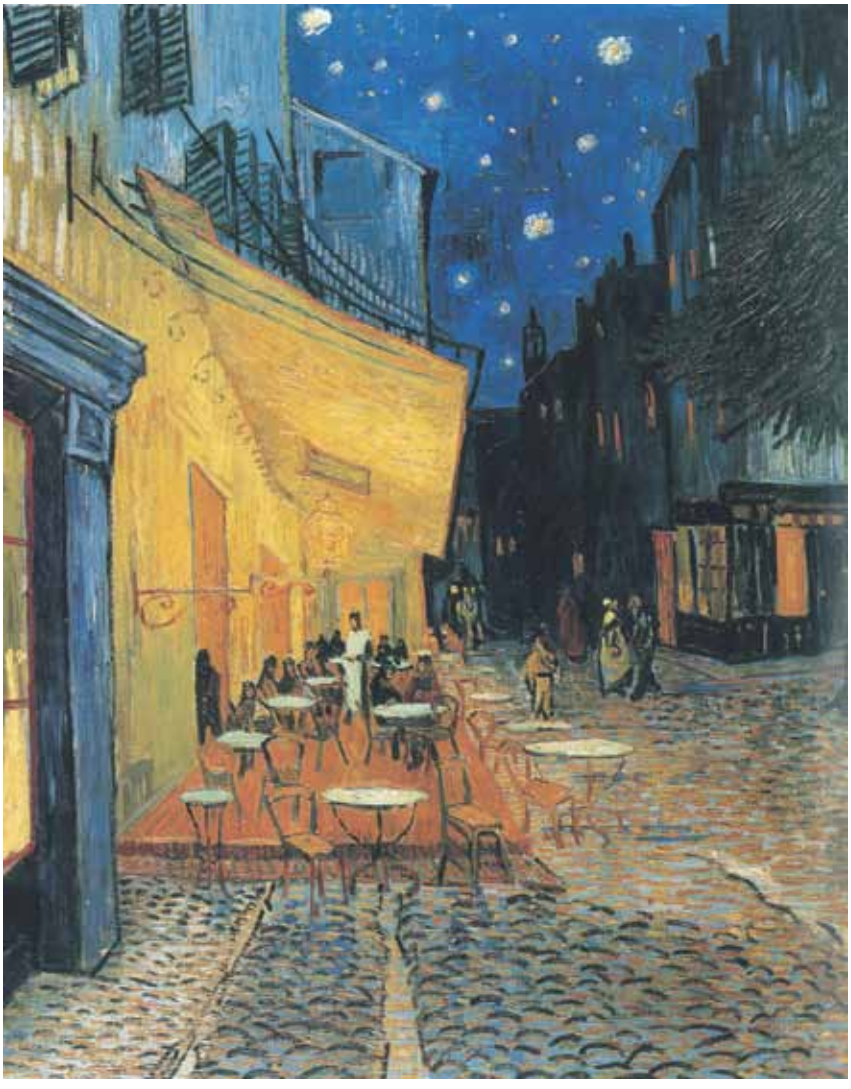

PREBIVALSTVO – SELITVE – GLOBALIZACIJA

René Magritte: *Golconda*

Vgrajeni refleks nekaterim živalskim vrstam ne dovoli, da bi se razmnoževale, če so se bivalni pogoji tako spremenili, da mladiči nimajo možnosti za preživetje. Iz teh prvinskih razlogov del človeštva, zagotovo manjši del, ne rojeva več. Izračunljivo je namreč (Denis de Rougemont: *L'Avenir est notre affaire*), da bo leta 2575 – predstavljajte si, to ni tako daleč! – če se svetovni voditelji ne spametujejo, na Zemlji živelo 450 000 milijard ljudi. Nekaj let po tem pa bi se vsako človeško bitje z izproženo roko dotikalo drugega. Seveda do tega ne more priti – prej se bomo medsebojno poklali za zadnji požirek pitne vode ali pomrli zaradi pomanjkanja kisika.

Kataklizmično večanje prebivalstva

To je bilo predvidljivo že zdavnaj. Po raziskavah Združenih narodov, je na začetku našega štetja na Zemlji živelo okrog 200 milijonov ljudi (znotraj Rimskega cesarstva je živelo okrog 57 milijonov prebivalcev, v Kitajskem cesarstvu pa 75 milijonov). Tisoč let kasneje je svet imel le 10 milijonov prebivalcev več. Leta 1650 je prebivalstvo sveta štelo 500 milijonov, 1750 – 745 milijonov, 1850 – 1.235 milijonov, 1900 – 1.655 milijonov, 1930 – 2.008 milijonov, 1950 – 2.501 milijonov, 1976 – 4.044 milijonov, 2000 – šest milijard, danes nas je okrog sedem milijard. Za prvo podvajanje števila prebivalstva je bilo potrebnih šestnajst stoletij, za drugo dve stoletji, za tretje 80 let, za četrto le 46 let. Z visoko stopnjo zanesljivosti je v omenjeni študiji Denis de Rougemont zatrdil, da bo leta 2070 na Zemlji živelo 24 milijard ljudi, leta 2175 pa 192 milijard, in tako naprej.

Constantin Ciosu

Od leta 1750 (prvo zanesljivo štetje prebivalstva) do leta 2000 se je prebivalstvo Afrike povečalo za 820 milijonov, na azijski celini se je v tem obdobju zvišalo za 3.390 milijonov, v Evropi pa za 450 milijonov. Planet bodo torej v naslednjih desetletjih preplavili predvsem Kitajci, Indijci in Afričani (to je sicer nekaj, kar se vidi – bister pogled ne potrebuje tovrstnih statističnih podatkov). V veči-

ni evropskih držav se avtohtono prebivalstvo že nekaj desetletij zmanjšuje, število bivajočih pa se rahlo viša (priseljenci, azilanti).

Evropski človek vidi, da naši potomci nimajo možnosti za dostojno življenje. In nočejo imeti otrok. Ljudstva na višji ravni učlovečenja torej odmirajo. S prostovoljnim izginjanjem pa ne rešujejo človeštva in Zemlje – le zagotavljajo nekaj prostora in časa neučlovečenemu delu človeštva.

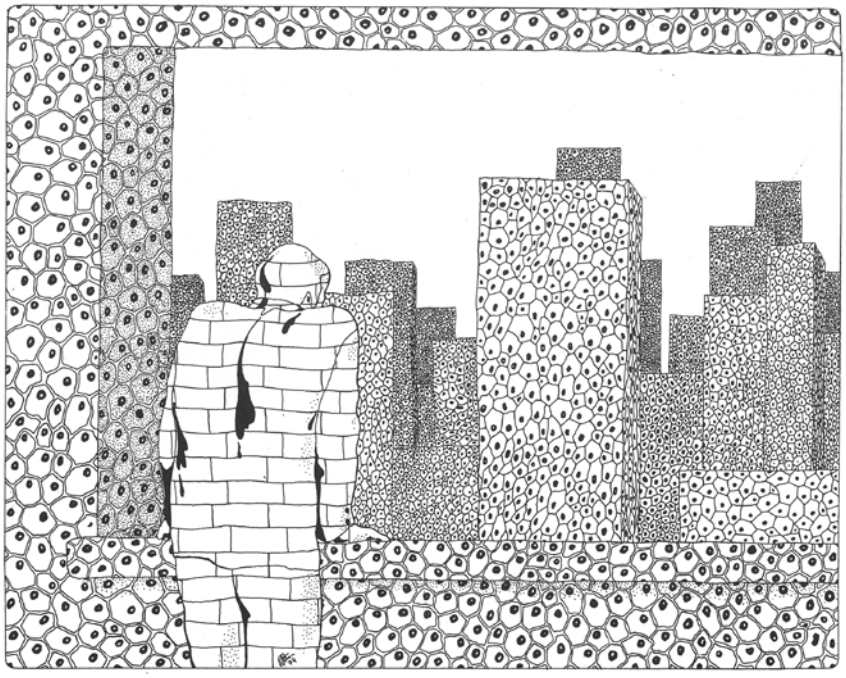

Priit Pärn: *Celica*

Za ustvarjalca *Utopije*, pretanjenega misleca Thomasa Mora, je bil planet, videli smo, v petnajstem stoletju prenaseljen. Na rojevanje kot samouresničevanje in na druge človeške zablode je nenehno opozarjal, opozarjanje pa stopnjeval, dokler ga ni dal vsemogočni vladar umoriti. Sodobni misleci pa niso nič posebej vznemirjeni.

Med različnimi živalskimi vrstami je čedalje več pojavov, da starši ubijajo ali požrejo mladičke. Sprožanje »alarma«, ki opozarja na nezmožnost preživetja – če je že prišlo do rojstva – je torej čedalje pogostejše. Vzrok je preprost: človek (del človeštva) se razmnožuje, ne da bi mislil na živalski in rastlinski svet, potrebuje nov življenjski prostor in ga jemlje živalim in rastlinam. Poleg novega prostora človek mrzlično išče vire zaslužka kot možnost za preživetje in razvija »domišljijo«. »Boljšim« restavracijam prodaja srca ptic pevk, prestižnim trgovinam kožo in krzno izginjajočih živalskih vrst. Prireja bojevanje med živalmi do smrti, kar je pri nekaterih ljudstvih priljubljena oblika »zabave«. V nekaterih delih Kitajske so, denimo, konjski boji na življenje in smrt bolj priljubljeni od nogometa. Nogometne stadione polni tudi metanje jagenjčkov in manjših živali čez ograjo tigrom in levom. Zaradi teh pojavov, ki niso »zapisani« v genetski substanci živalskih vrst in nanje nimajo odgovorov – zraven je topljenje ledenikov in zastrupljenost vseobstoječega – živali izginjajo. Tudi prostovoljno. Kot boljši človek.

Giuseppe Arcimboldo: *Zemlja*

Samomor človeštva

Veno Pilon: *Lakota*

Théodore Géricault: *Odsekani glavi*

Anja Kranjc

Višek ljudi pa predvsem ogroža lastno vrsto. Že z zaničevanjem živalskega in rastlinskega sveta, izvaja človeštvo počasen, a zanesljiv samomor. V bojevanju za golo preživetje od danes do jutri, je človek oropan življenjskih vsebin in izvirnega dostojanstva. S prevladujočimi formulami obstoja – preseljevanje v razviti svet in izročanje lastne usode v roke (takoimenovani) humanitarni organizaciji, beračenje, kraja, prostitucija, trgovina z mamili in s telesnimi organi, izsiljevanje, umori po naročilu in druge oblike kriminala – je povsem razvrednotil življenje. Višek ljudi in kapitalistična miselnost ustvarjata nov tip človeka – gre za neko »sprejemljivo pošast« – ki ga ni na Darwinovi lestvici vrst.

Trenutno stanje: milijarda ljudi je lačnih. Od lakote umre vsak dan 40 tisoč otrok. Kitajska država denarno stimulira izseljevanje lastnega prebivalstva. Med 70 in 80 odstotkov kaznivih dejanj na tleh Evropske unije, povzroči 10 do 20 odstotkov priseljencev. Evropa se ponaša s številnimi nevladnimi organizacijami, ki skrbijo za človekove pravice. Čigave? Pravice manjšin, torej priseljencev in Romov, kajti – tako novodobni intelektualci – le večina lahko ogroža manjšino. Razmerje med storilci kaznivih dejanj pa potrjuje, da manjšina že dlje časa ogroža večino (zgodovina je prepričljiva: več terorja je izvajala manjšina nad večino kot nasprotno; razlaga: močnejši vlada, slabši izvaja teror).

Če bi milijardo lačnih danes preselili v razviti svet, se nerazviti (Afrika, del Azije in Južne Amerike) ne bi približal Evropi. Začasno bi se nekoliko sprostili, čez kakšno desetletje bi bili na istem. Evropa pa bi se v istem trenutku približala Afriki. Če bi polovico prebivalstva Kitajske danes preselili v Evropo, bi bil rezultat: dve Kitajski. Dva problema.

S preseljevanjem ljudstev se agonija nerazvitega in prenaseljenega sveta nadaljuje, kakovost življenja evropskih ljudstev pa nenehno niža. Dokler nerazviti in prenaseljeni del sveta lahko preloži del težav na Evropo, se ne bo spremenil. Če bi pred pol stoletja Evropa (in Združene države) onemogočila priseljevanje, bi Kitajska že zdavnaj rešila ta strašanski nesmisel prekomernega rojevanja; Indija in ljudstva na afriški celini bi ozavestila novo realnost. Evropska ljudstva pa ne bi prenehala z zmernim rojevanjem otrok. In zdaj imamo resničnost: vsi smo na slabšem. S perspektivo: čez nekaj desetletij bodo evropska ljudstva v lastnih deželah manjšina – njihove države torej ne bodo njihove – čez stoletje ali dve jih ne bo;

razosebljene množice – novi tip človeka – bodo usmerjali verski fanatiki in mafijske združbe.

Na koga je treba – če sprejmemo vlogo dramilca – pokazati s prstom; kdo je izročil Evropo Kitajcem, Afričanom in Indijcem?

Multikulturalizem – teror antikulture

Seveda, nekaj desetletij nam evropski intelektualci, različni mirovniki in borci za človekove pravice, v zboru dopovedujejo, da so priseljenci sreča za Evropo: mešanje kultur nas bogati, priseljenci osvežujejo življenjsko potenco utrujene Evrope, kitajska in muslimanska tradicija krepita etično vitalnost evropskih ljudstev, in tako naprej. Zato je najprej treba nekaj reči o naših intelektualcih. Voltaire je nekoč opozoril, da se nikoli ne razpravlja o tem, ali je opoldan dan. In zares: razpravljati o nečem, kar se povsem jasno vidi – iz dneva v dan, dobesedno iz dneva v dan, je v vsakem kraju Evropske unije več Kitajcev in Afričanov; čedalje več je odročnih manjših mest, v katerih so večinsko prebivalstvo; podoba evropskih ulic in pokrajin vsebuje čedalje več elementov muslimanske tradicije; prepoznavna estetska podoba evropskih mest in pokrajin izginja; avtohtono prebivalstvo je čedalje manj vidno, ljudje so prestrašeni, družabnega življenja več ni – o tem, tako vidnem, razpravljati, si odgovoren posameznik ne dovoli. Intelektualcem in takoimenovanim borcem za človekove pravice pa je treba jasno povedati: opravljate najbolj umazane naloge, kar jih svet pozna.

Ali je preseljevanje ljudstev spontano samoniklo zaradi težke stvarnosti, ali je del načrta – mnenja so deljena (govorim o mnenjih duhovno zdravih ljudi; mnenja politikov, intelektualcev, mirovnikov in verskih dostojanstvenikov so osredinjena na prevaro). Nekateri menijo, da Kitajci funkcionirajo po logiki povodnji. Če se na nekem prostoru zbere preveč vode, mora nekam odtekati. In išče razpoke. Čedna Kitajka obišče Evropo kot turistka. Zgodi se »ljubezen na prvi pogled« in nova domovina. »Ljubezen« kmalu zbledi, no, ona je državljanka Evropske unije in v lastni restavraciji lahko zaposli Kitajce. In tako naprej – nova državljanstva, nove zaposlitve, novi otroci, novi obiski, nove »ljubezni na prvi pogled«, in vse od začetka – geometrijska progresija. Po isti formuli in na številne druge načine prihajajo Afričani, Indijci ... Pri njih gre pogosto za elementarno nujo: če nekam ne odide, bo umrl zaradi lakote oziroma ga bodo usmrtili.

So pa tudi razlage, po katerih Kitajska kupuje možnost priseljevanja svojih državljanov, pa tudi, da je islamizacija Evrope skupni projekt arabskih in evropskih voditeljev.

Brad Holland

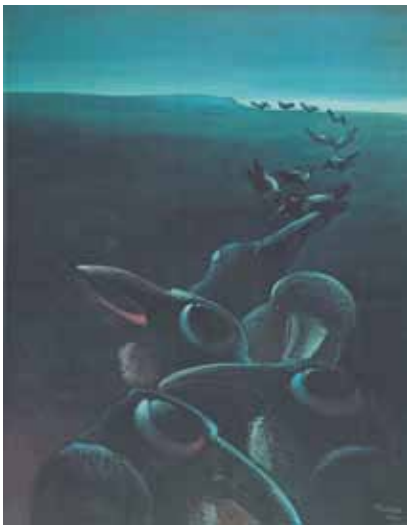

Ivan Tisnikar: *Slutnja*

Francisco Goya: *Žalostne slutnje prihajajočih dogodkov*

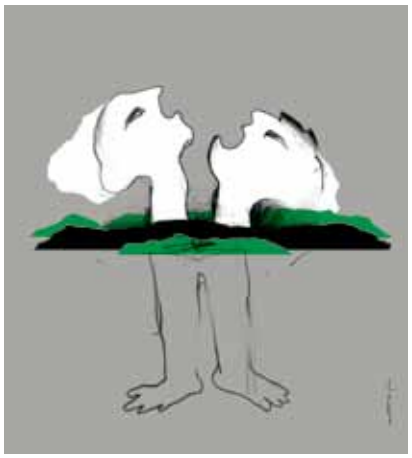

Jože Domjan: *Bolečina*

Kitajska je iz razumljivih razlogov sanjska poslovna priložnost za vsako deželo. Z enim boljšim poslom s Kitajsko, lahko neka država začasno opazno izboljša gospodarsko stanje, predsednik vlade pa si zagotovi še en mandat. Pri tem bo, seveda, neopazno spremenil v zakonodaji nekaj, kar bo omogočilo večji priliv Kitajcev, jim zagotovilo socialno varnost in pridobitev državljanstva. Opazno večanje števila Kitajcev v Evropi in Združenih državah, potrjuje, da ta formula deluje.

Evropska unija – projekt arabskega združenja *OPEC*

Človeku, ki je včeraj nekje na Bližnjem vzhodu ali v Afriki gledal smrti v oči – lakota in državljanske vojne so žal stalnica na tem območju – ne bi danes, ob prihodu v Evropo, prva skrb resnično mogla biti džamija, vrtec in šola v arabščini, vgrajevanje arabske kulture v izobraževalni sistem, pravica do burke (naglavno ogrinjalo, ki pokriva celotno glavo in ima le odprtine za oči) in podobno. Večina priseljencev pa zahteva prav to, evropski voditelji pa s klobukom v roki uresničujejo želje. Očitno so torej v ozadju dogovori, trgovina, javnosti neznani posli. Nekaj pa se ve in je preverljivo. *Association France-Pays Arabes* (Združenje Francija-arabske države) iz Pariza, *Middle East International Group* (Bližnjevzhodna mednarodna skupina) iz Londona, *Groupe d'Etudes sur le Moyen Orient* (Skupina za študije o Bližnjem vzhodu) iz Ženeve in *Evropski komite za koordinacijo združenj prijateljstva z arabskim svetom,* so leta 1975 ustanovili časopis *Eurabia*. Isti »konzorcij« je nekako na hitro ustanovil združenje EGS (*Evropska gospodarska skupnost*), a to je bil – pozor! – najpomembnejši korak v konstituiranju Evropske unije. V uvodniku prve številke glasila *Eurabia* je zapisano, da je prihodnost Evrope neposredno povezana s prihodnostjo Bližnjega vzhoda. Že v drugi številki pa:

Mirko Ilić: *Ekonomski summit*

»Srednjeročno in dolgoročno politiko je treba odslej oblikovati prek izmenjave evropske tehnologije s surovo nafto in z rezervami arabske delovne sile ... *Parlamentarno združenje evropsko-arabskega sodelovanja* zahteva od evropskih vlad, naj pripravijo posebne ukrepe za zaščito svobodnega gibanja arabskih delavcev, ki se bodo priselili v Evropo, pa tudi za spoštovanje njihovih temeljnih pravic. Takšne pravice morajo biti enakovredne pravicam domačega prebivalstva. Poleg tega jih bo treba enakovredno obravnavati pri zaposlitvi, nastanitvi, zdravstveni oskrbi, brezplačnem šolanju in tako naprej.«

Iz resolucije *Parlamentarnega združenja evropsko-arabskega sodelovanja* objavlja *Eurabia* tudi navodilo: »... da bo priseljencem in njihovim družinam omogočeno prakticirati versko in kulturno življenje Arabcev ... da bi s pomočjo tiska in različnih informativnih služb ustvarili ozračje, naklonjeno priseljencem in njihovim družinam ... s pomočjo tiska in akademskega sveta povzdignili prispevek, ki ga je doprinesla arabska kultura k evropskemu razvoju ... Skupaj z neodtujljivo pravico prakticirati svojo religijo in ohranjati tesne vezi s svojimi domačimi državami bodo imeli priseljenci tudi pravico, da izvozijo v Evropo svojo kulturo. To je, da jo propagirajo in jo širijo.«

Trditev, da je današnja *Evropska unija* dejansko projekt združenja *OPEC* (Savdska Arabija, Kuvajt, Iran, Irak, Katar, Abu Dhabi, Bahrajn, Alžirija, Libija ...) – cilj: okupacija in islamizacija Evrope brez vojne – in da so evropski voditelji klonili pred argumentom NAFTA, je neverjetna le na prvi pogled. Preprosto: glavni argument evropskih politikov in intelektualcev, multikulturnost bogati, je okrogli kvadrat. Mešanje kultur kot pridobitev je nemogoče že po definiciji. Kajti rezultat mešanja je vedno nekaj tretjega. Mešanje je torej izginjanje. Tudi tistega, kar se je kristaliziralo tisočletja in je nenadomestljivo. Nenadomestljivo je, ker gre za življenjsko izkušnjo, ki se je na določenem prostoru preizpraševala skozi celotno zgodovino ljudstev. To je kot z mešanjem vina in kakšne druge tekočine. Po mešanju ni več vina niti te druge tekočine. Tudi če bi nova tekočina bila dober napitek, bi človeštvo veliko izgubilo – vina več ni.

Tone Kralj: *Zamorjeni cvet*

Čigav je planet zemlja?

Danes je pred našimi očmi le teror antikulture nad kulturo, je spreminjanje estetske podobe Evrope, je izničevanje sledi neke življenjske izkušnje – unifikacija človeštva na nižji ravni učlovečenosti. Če torej nekdo (politiki, intelektualci, humanitarci, mirovniki) časti cesarjeva nova oblačila, mi pa gledamo rahitično nago telo, pomeni, da je ta nekdo skorumpiran ali prestrašen. Arabski svet ima namreč nafto

Andrej Ajdič: *Kost*

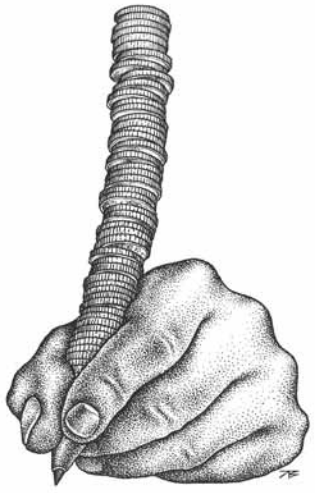

Jugoslav Vlahović: *Nalivno pero iz kovancev*

in denar, toliko denarja, da ne ve, kam bi z njim, evropski politiki in intelektualci pa se pustijo skorumpirati. V letu 2011 je neki novinar zaigral lobista neke interesne skupine in poslancem evropskega parlamenta iz Avstrije (Ernst Strasser), Slovenije (Zoran Thaler) in Romunije (Adrian Severin) ponudil denar za predlog in potrditev nekega zakona. Poslanci so prejeli nagrado in predlog zakona je šel v proceduro. V istem letu so slovenski časopisi objavili – kot hvalnico – da je evropska poslanka iz Slovenije (Tanja Fajon) prejela od neke nevladne organizacije iz Albanije deset tisoč evrov kot nagrado za odpravo vizumov za albanske državljane pri vstopu v Evropsko unijo – poslanka je namreč predlagala odpravo vizumov in si strastno prizadevala za uspeh predloga. Ker je prejeti denar (menda) darovala neki bolnišnici, ni v tem nihče prepoznal korupcije – kakšna otopelost misli in občutkov! Še več, vsi jo častijo, kot da je izročila denar iz lastne denarnice.

Tisti, ki ima denar, ima, seveda, možnost tudi za ustrahovanje in maščevanje. Posebej če gre za ljudi, ki so pripravljeni umreti za idejo, oziroma ki verjamejo, da jih po samomorilskem napadu čaka rajski vrt. V Evropi je čedalje več primerov neukrepanja policije in tožilstva ter očitno krivičnih sodnih sodb, ko gre za priseljence, le zaradi strahu. Navsezadnje smo trditev o »doprinosu arabske kulture k evropskemu razvoju in o pravici izvoza te kulture v Evropo« prebrali v časopisu, ki ga je ustanovilo združenje, ki je konstituiralo Evropsko unijo. Zagnanost, s katero nam evropski medijski komentatorji dopovedujejo, da je opolnoči poldan, vsiljuje ugotovitev, da so za to mastno plačani. Še neko dejstvo navaja na ugotovitev, da se »povzdigovanje prispevanja arabske kulture v evropskem razvoju« izvaja sistematično. Iz blagajne Evropske unije in vsake članice posebej, se vsako leto namenjajo precejšnja sredstva za izdajo knjig in časopisov na določene teme. Katere? Kakorkoli so poimenovane – *Vsi drugačni, vsi enakopravni; Multikulturnost nas bogati* ... – iz tega gradiva izhaja, da so muslimanske svete knjige, filozofija in življenjski nazor, edini odgovor na zablode časa (sicer se besede Koran, Alah, islam ... redko omenjajo).

Fran Tratnik: *Blazni*

Miselna predelava resničnosti vsiljuje ugotovitev, da bi Evropska unija – kakšna ironija: o združenih državah Evrope kot obrazcu za organizacijo prihodnjega miroljubnega in pravičnega sveta so v XVII. stoletju sanjali William Penn, opat Saint-Pierre, po tem Kant (projekt *Večnega miru*), Victor Hugo ... – lahko bila skupni projekt najvplivnejših evropskih voditeljev in združenja *OPEC* (Oriane Fallaci, ki s knjigo *Moč razuma* to potrjuje, nihče ni poskusil zanikati; so pa jo številni intelektualno ubijali, eksistencialno ogrožali in jo oropali za svobodo gibanja). To pa bi seveda bil zločin proti človeštvu – zločin evropskih voditeljev – nedoumljivih razsežnosti.

Kako je mogoče, da se evropski prostor izroča neevropskim ljudstvom brez upora evropskega človeka?

Razlogov je več. Prvič, izvaja se nevidno. Po logiki prilagajanja. En odstotek novih obrazov na ulicah je neviden oziroma nemoteč. Na to se hitro navadimo. Ko je en odstotek tujcev običajno stanje, ne opazimo (hitro se privadimo) nadaljnjega odstotka. Razlike med enim odstotkom in dvema – zdi se nam – ni. Kot je ni med 10 in 11 ali med 35 in 36. To je prekletstvo prilagajanja, ki ga je boleče doživljal Hölderlin, in pomanjkanja občutka za odtenke, kar nam je dopovedoval Wittgenstein. Če bi danes vstal od mrtvih in obiskal svoje mesto Evropejec, ki je umrl pred štirimi ali petimi desetletji, bi obnemel in zbežal v grob. Drugič, mediji in drugi javnosti neznani »laboratoriji« za ustvarjanje želene zavesti posameznika in splošnega vzdušja, so tako izpopolnjeni, da propagandisti in znanstveniki oblikujejo naše (ne)odzive na stvarnost. Do te mere so že razredčili duhovno substanco točasnega človeka, da je ta, kot je napovedal Huxley, vzljubil suženjstvo. Tistih z močnejšo duhovno substanco, ki so še zmožni ozavestiti resničnost, je premalo za kolektivni upor. Nekateri se upirajo na različne načine individualno, drugi tonejo v malodušje in se odpovedujejo potomcem. Tako Evropa odmira.

Andrej Ajdič: *Slepec*

Smradni učinki globalizacije

Selitev narodov so okrepili procesi takoimenovane globalizacije. Temu rečejo »svoboden pretok blaga in duhovnih dobrin«, gre pa za to, preprosto povedano, da ves svet funkcionira kot en trg. In tako je v nekem trenutku delavka v evropski živilski industriji morala opustiti navado, da si po uporabi stranišča umije roke. Kajti tega ne počne njena kolegica na Daljnem vzhodu in je zato »produktivnejša«. In imeli smo na dlani – pravzaprav v ustih – prvi rezultat opevane globalizacije.

Krsto Hegedušić: *Otroci celice št. 8*

Ker lastniki kapitala v Indiji, na Kitajskem, Tajskem ... zaposlujejo tudi otroke, ki delajo za skorjo kruha – dobesedno za golo preživetje, pa še ves dan – opustitev umivanja rok evropskega delavca v nadaljnjem zaostrovanju pogojev poslovanja ni zadostovala za konkurenčnost njegovega izdelka. Delavci, ki se niso povsem odpovedali človeškemu dostojanstvu, so se tako znašli na cesti, lastnik pa je preselil proizvodnjo na vzhod ali pa uvozil delavce, ki nič ne vprašajo. Nenehno zaklenjena vrata hiše evropskega človeka in jeklene rešetke na oknih namesto cvetja, so nadaljnja pridobitev globalizacije. In seveda nove in nove armade brezposelnih.

Moralna pohabljenost intelektualcev in mirovnikov

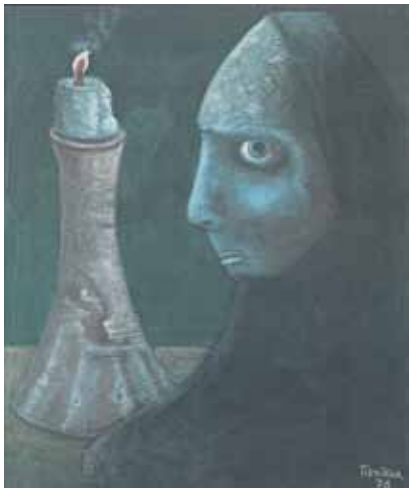

Jože Tisnikar: *Dogorela sveča*

In če nekako dojamemo (nikakor pa ne smemo sprejeti) zadovoljstvo lastnika kapitala zaradi globalizacije, kako razumeti intelektualca? To formulo vseobsegajočega in dokončnega razčlovečenja človeka, ubijanje zadnjih občutkov za človeško dostojanstvo in zadnjih ostankov lepe človeškosti, intelektualci opevajo. Gniloba človeška!

Vsem stvarnostim navkljub, je vlogo dramilca treba sprejeti. In narediti, kar lahko. Nikakor pa ne voliti politika, ki se ne opredeli ali se neživljenjsko opredeli do priseljevanja in takoimenovanega mešanja kultur. Treba je ozavestiti dejstvo, da je večina intelektualcev bedno pasivnih, da pa številni opravljajo umazane naloge in so velika nesreča za človeštvo. Vsekakor pa pravih intelektualcev več ni, in v skladu s tem spoznanjem se je treba opredeljevati do vseh nosilcev intelektualnega naslova. Različnim miroljubnim in humanitarnim organizacijam oziroma samostojnim zagovornikom pravic manjšin, je treba povedati, da smo razkrili njihovo načelo delovanja: Če si tujec ali Rom – lahko si stokrat morilec – vse bom naredil, da te zaščitim; če si Francoz, Danec, Slovenec ..., ti lahko nenehno in najbolj brutalno teptajo temeljne pravice, lahko te izločijo iz sistema pravne varnosti – ne zanimaš nas. Naprej jih je treba razkrinkavati, ker so plačani iz državnih blagajn (pa še iz tujine), oblast pa to uporablja kot dokaz skrbi za pravičnost ter čuta za najbolj ranljive skupine prebivalstva. Novinarje moramo obravnavati kot miselno omejene ledene trgovce – trgovce s čimerkoli, tudi z najglobljimi človeškimi občutki – in glodalce sreče soljudi.

Frano Kršinić: *Streljan*

Kako se opredeljevati do priseljencev? Zavedajoč se dejstva, da so prišli z namenom – praviloma – da postopoma prevzamejo kotiček planeta, ki pripada nam, da nas izrinejo z našega mesta pod soncem, se je treba do njih opredeljevati v skladu s Homerjevim spoznanjem (»... redkega čaka prijazen sprejem, ki pride od zunaj« – *Odiseja*), torej z večnim pravilom: na dostojen način jim dajati vedeti, da se z njihovim priseljevanjem ne strinjamo, da jih med seboj ne želimo.

BOG

Ko sem v hotelski sobi nekega zdravilišča, v neki ceneni izdaji in nepismenem prevodu, prebral (da, v vsaki sobi čaka gosta na mizi *Sveto pismo*), da je »Bog obljubil blagoslov po svoji besedi, obrodila bo sad, ki ga bo častil«, sem, sledeč prvemu vzgibu, na robu knjižice zapisal (in se podpisal): *Danes je (in jutri bo) umrlo od lakote 40.000 otročičkov; je to ta božji blagoslov – idiot; in kdaj bo ta sad obrodil, otročički umirajo tisočletja – kreten!*

Bartolomé Esteban Murillo: *Brezmadežno spočetje*

Bog kot strašilo

In zares: s tem, da je prišlo na ta svet, je novo bitje pridobilo možnost, da rodi sebe kot človeka. Pripadnik človeške vrste, ki danes sporoča, da »Bog blagoslavlja«, danes pa je 40.000 otrok umrlo od lakote (to je dnevno povprečje že dlje časa); zraven pa je še neštето drugih krivic, bolečih do neznosnosti, je le pripadnik vrste, ni pa človek. Eden od pogojev, da sebe rodimo kot človeka, pa je, da nenehno, ob vsaki priliki, nasprotujemo nečloveku. In moj prvi vzgib je bil: upreti se tej capinski distribuciji škodljive knjige, čeprav z zapisom v enem izmed 1.200 milijonov izvodov, razdeljenih, kot je v uvodu zapisano, »po hotelih, motelih, kazenskih zavodih, vojakom, mladini v šolah in osebju v bolnišnicah«, torej upreti se na način simbolne učinkovitosti, pa še ne vem, ali nisem storil kaznivega dejanja poškodovanja tuje imovine, žalitve ali česa podobnega, toda upreti se nesmislu je nujno že zaradi ohranjanja lastne mentalne opremljenosti.

Že antični misleci so vedeli, da je Bog izmišljen, in zakaj je to storjeno (»Bog je izmišljen, da bi brzdal človeška dejanja.« – Kritija). Kako pa je mogoče, da je nekaj izmišljenega tako močno zaživelo? In spet že antična misel (Demokrit, Lukrecij ...) zagotavlja odgovor: Strah pred neznanim potrebuje Boga. Verjetno je strah pred smrtjo – »smrtni strah«, vrhunec strahu, strah vseh strahov – oziroma želja, da se ne umre, najmočnejši razlog za Boga. Za človeka, verujočega v Boga, je namreč smrt le meja med dvema oblikama življenja – smrtno in posmrtno. Poleg tega se številnim vernikom zdi, da doživljajo božjo navzočnost, to pa jim zagotavlja močnejša doživetja in občutek varnosti.

Antonello da Messina: *Križanje*

Ali Bog je ali ga ni – med misleci skoraj ni nesoglasja. Mnenja so deljena le okrog tega, ali ima človeštvo od te nebeške utvare več koristi ali škode. Strah pred Bogom kot Absolutom, ki upravlja s

Tizian: *Marijino vnebovzetje*

svetom in človeškimi usodami, je zagotovo velikokrat preprečil ali omilil izživljanje nizkotnih strasti človeka. In tudi nesreč večjih razsežnosti. To je nekakšen argument za »strašilo«. Zaradi tega bi bil po mnenju nekaterih mislecev svet brez Boga še slabši, morda povsem kaotičen.

O nesmislu verovanja v Boga, manipulacijah, zlorabah in izkoriščanju vernikov, o dvoličnosti in pokvarjenosti »božjih odposlancev«, o protičloveški naravnanosti verskega ustroja ... so izpisane knjižnice knjig. Pomenljivo je, da so najprepričljivejše analize delovanja verskih organizacij in dokaze o tragičnosti njihovega poslanstva, zagotovili misleci, ki so bili del tega sistema – opravljali so »božjo službo«, se šolali za verskega služabnika ali so bili vzgojeni v duhovniških krogih. Boetij, Erazem Rotterdamski, Giordano Bruno, Campanella, Spinoza, Swift, Diderot, Nietzsche ... so le nekatera bolj znana imena.

Devica Marija – negacija Boga

Z močjo znanstvene analize, skozi literarizirana spoznanja ali kako drugače, so misleci povedali, da vernika vodi vrsta občutkov, ki ne podlega logični ali moralni razsoji. Že s tem, da človeka pripravlja na verovanje namesto na spoznavanje, je vsaka vera globoko antikulturna. S tem, da ne preizprašuje pravilnosti in pravičnosti božjega ravnanja – le verjame – se verujoči samoukinja kot misleče bitje. Verovanje je svojevrstna negacija človeka.

S svetopisemsko pravljico o Devici Mariji, je posebej ponižana žena-mati. Vera je namreč uzakonila: čaščenja in oboževanja je vredna ženska, ki je zanosila kot devica, ki je tudi po porodu devica. To brezčutno roganje človeški pameti, to ogabno zaničevanje narave, to mračnjaško zavračanje življenja, je obenem prepričljiva negacija Boga. Po *Stari zavezi*, je namreč Bog vse ustvaril, ter zakonitosti nastajanja, bivanja in izginjanja določil. S tem, da je zanosila v nasprotju z zakonitostmi narave, to pa je ustvaril Bog, je Devica Marija izničila Boga.

Alenka Gerlovič: *Obešenci*

Na mitičnem odnosu do Boga se izvajajo najrazličnejše manipulacije z verujočimi, tudi tiste zastrašujoče. Če je Bog »zapovedal«, denimo, *Križarske vojne* ali *Džihad*, verujoči sledijo. Resnično pa sledijo nekemu načrtu vladarja. Če Bog »zagotovi« mesto v raju tistim, ki se žrtvujejo za »sveti cilj«, imamo samomorilske napade na vsakem vogalu. Sledeč nasvetu božjega služabnika (ta pa vedno govori »v imenu Boga«: *Ne upreti se tiranu, Bog ga bo kaznoval, vaše trpljenje nagradil),* verujoči zagotavljajo moč tiranu. Da bi jih

še naprej tiraniziral. Bog je možnost, da suženj vzljubi suženjstvo. Da človek zatre človeka v sebi. Se razčloveči.

Kljub zastrašujočemu nesmislu in vsemu, kar so povedali pametni ljudje – »Ves Kristusov nauk ne uči drugega nego krotkost, strpljivost in zaničevanje življenja ...« (Erazem Rotterdamski); »Kadar se človek pogrezne na dno življenjske revščine, se oprime nebeških utvar.« (Zola); »Bog ustavlja delovanje vernikovega razuma ... Skrivnost božje milosti: moralna amnestija je trajna ... Bog je namišljen občutek varnosti za bedne in slabotne ... Od nekdaj so bolniki, ki iščejo tolažbo v čudežnih rastlinah in hodžinih zapisih, v laži in Bogu torej ...« (Krleža); »Če bi bil Bog neskončno milosten, bi mu moralo zaradi neizmernega trpljenja človeštva že zdavnaj počiti srce ... Alah in krščanski Bog imata veliko skupnega: med drugim tudi to, da mirne duše gledata, kako se njuni otroci med seboj pobijajo.« (Rudi Ringbauer) – torej vsem stvarnostim navkljub, se človek (del človeštva) noče odpovedati Bogu.

Tone Demšar: *Optimist*

Ob znanih razlagah za Boga – strah, želja po neumrljivosti, nezmožnost razlage vseobstoječega, nedojemanje bistva življenja ... – se mi zdi, da je treba opozoriti na izvirno človeško potrebo: *Biti dober*. S tem, da je pomoč trpečemu pripadniku svoje ali druge živalske vrste ozavestil – pasivno dobroto (vse rastline in živali so pasivno dobre) je prevedel v višji red: delujočo dobroto – se je naš najstarejši prednik izločil iz živalskega sveta in stopil na stezo učlovečenja. *Biti dober* – je globoko zakoreninjen vzgib, neizbrisen genetski zapis. To potrebo pa človek od nekdaj zadovoljuje z dobrimi deli, z obče koristnem početjem, z ustvarjalnimi rezultati, od katerih imajo koristi drugi, z bojevanjem za idejo pravičnosti, in s podobnim. Vse te oblike potrjevanja dobrote pa zahtevajo napor. In Bog je idealna možnost: večno potrebo po *biti dober,* lahko človek zadovolji brez kakršnegakoli napora – verujoči je dober. Še več: tudi če naredi kaj grdega, in tudi pošastnega, človek je dober, če gre v sveti hram, prizna božjemu služabniku svoj greh, izrazi obžalovanje ... (in pusti denar v sveti skrinjici).

Bog kot kvaritelj človeka

Mrtvičenje človeškega duha in razvrednotenje univerzalnih vrednot, se časovno ujemata z ustoličenjem Boga, ki je milostljiv in vse odpušča. Stari Grki so, kot vemo, imeli zahtevne bogove, ki so človeške grdobije strogo kaznovali. Tudi svetopisemski Bog Jahve je neusmiljen do človeka, ki greši. In Rimljani so si izmislili novega Boga – Sin božji – ki vse odpušča, a druščina »new age modrecev« je v aleksandrijski knjižnici zapisala dodatek k *Svetemu pismu* –

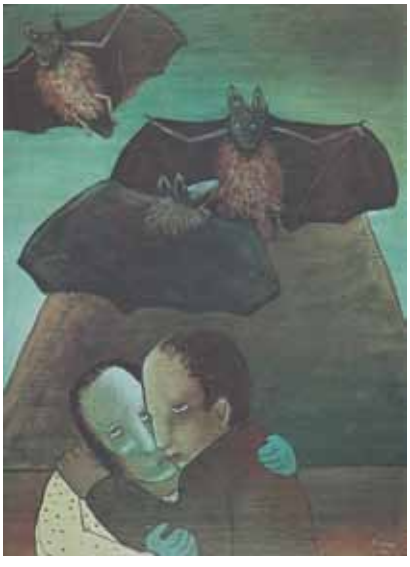

Jože Tisnikar: *Na Kristusovi poti*

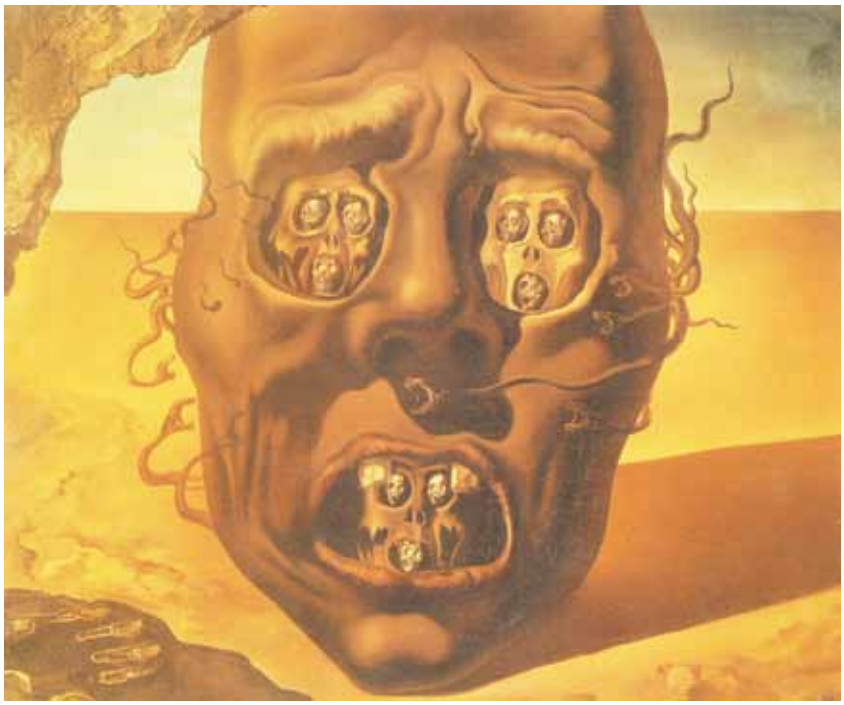

Salvador Dalí: *Obraz vojne*

Novo zavezo. Tako so postavljeni temelji *krasnemu novemu svetu*. Dobrih šest stoletij pozneje je brihtni Arabec Mohamed »izpopolnil« *Sveto pismo* – pravičnost in vsemogočnost Boga Alaha (Allah, tisti, h komur je treba moliti) je predstavljena s tako močnim vplivom na občutke in voljo posameznika, da se mu razkrije najveličastnejša možnost življenjske samouresničitve: brezpogojno služiti Alahu – razglasil novo sveto knjigo *Koran* (arabsko Kur'an – tisto, kar je treba brati) in ustanovil novo religijo islam (vdanost).

Brez možnosti, da prek Boga zadovoljuje večno potrebo po *biti dober*, človek zagotovo ne bi bil tako slab. In ne bi vsak dan 40.000 otrok umrlo od lakote. Zaradi tega in številnih drugih razlogov se je treba postaviti tudi proti argumentu: *Bog kot brzdanje človeške zlohotnosti*. Z isto verjetnostjo namreč lahko trdimo, da je Bog spodbujevalec vsega nečloveškega. Če ne bi bilo Boga, ki odpušča in tako pomirja vest grešnika, bi bil človek prepuščen le vesti, ki praviloma ne odpušča. Razen tega, ali ni najhujši zločin, držati človeka v stanju neozaveščenosti – oropati ga čarovnije večplastnosti življenja? In ali ni strašen zločin, ustrahovati človeka z Bogom in ga držati v strahu do konca dni? Naravnost to pa je prva skrb organizirane družbe in verskih skupnosti – praviloma to počnejo v objemu – od vzpona Bude (s svojo »srednjo potjo« je dodatno omrtvil človeške čute) in žrtvovanja Sokrata, do današnjega dne. Usmerjajoč voljo množic, verske skupnosti pomagajo oblastnikom da obdržijo položaj (tudi izvajalcem najhujših zločinov proti človeštvu), države pa jim z zakoni zagotavljajo posebne ugodnosti gospodarjenja (to so od nekdaj najdonosnejša podjetja; najbolj brezdušne metode bogatenja danes prakticirajo verske organizacije) in ščitijo najhujše oblike izprijenosti verskih odličnikov (posiljevanja, pedofilija ...).

Stane Jagodič: *Spiritus Amen*

Dobri dve tisočletji, že od Bude in Jezusa, žrtvuje človek Bogu vse, kar ima – jagenjčke in vino, čast hčera in življenje sinov, čarovnijo življenja in človeško dostojanstvo – rezultat pa je ta: 40.000 otrok je danes umrlo od lakote. Ker so vse igre preigrane, je za rešitev človeštva le ena možnost: Žrtvujmo Boga!

NOVINARSTVO

Jugoslav Vlahović: *Zvezde*

Če so na pravi strani življenja, je koristnost časopisov in drugih javnih občil neprecenljiva. Ja, novinar je bil Karl Marx. To je tisti filozof, ki je s svojimi deli v nekem zgodovinskem obdobju prepričal polovico človeštva (tudi z močjo časopisov *Neue Rheinische Zeitung, Daily Tribune, Die Neue Zeit, Socialdemokrat, Volksstaat, Deutsch-Französische Jahrbücher* in drugih, s katerimi je sodeloval), da bi bilo pravično, da vsi prispevamo družbeni skupnosti v skladu z lastnimi možnostmi, a iz državne blagajne vzamemo toliko, kolikor resnično potrebujemo. Ker se je bojeval za idejo pravičnosti, se je njegov *Neue Rheinische Zeitung* večkrat znašel na sodišču. »Res, kaj preostane od svobode tiska, če to, kar *zasluži* javni prezir, ne sme biti več prepuščeno javnemu preziru? ... Grdobije početi je dovoljeno, opozarjati na grda početja je prepovedano,« je Marx z močno argumentacijo in enciklopedično erudicijo dokazoval škodljivost neupravičenega posega v uredniško avtonomijo.

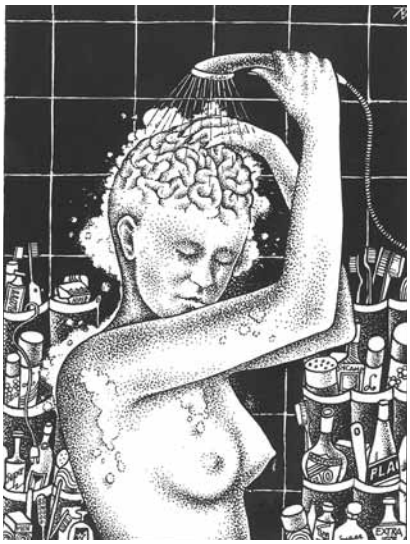

Jugoslav Vlahović: *Dekle pod tušem*

Sij in beda novinarstva

Kot novinar je številne krivice popravljal in tudi življenja reševal neutrudljivi pravičnik, veliki mislec Voltaire. Tudi Zola je svoj legendarni *Obtožujem*, razpravo, s katero je rešil nedolžnega, na smrt obsojenega generala Dreyfusa, objavil v časopisu. Z razkrivanjem grdobij države je legendarna *Bakla* Karla Krausa povzročila Avstriji več glavobola, kot vsi drugi »zunanji in notranji sovražniki« skupaj. Ne le kot literati, tudi kot novinarji so bili nemirna vest družbe Victor Hugo, Camus, Krleža, Russell, Leszek Kołakowski in številne druge intelektualno-moralne avtoritete novejše zgodovine.

Andrej Ajdič: *Risba*

Tako je razložljivo spoštovanje in tudi strahospoštovanje do novinarjev.

Novinar pa je tudi Vlado Taneski, do nedavnega vplivni kolumnist makedonskih časopisov. Naslov prodornega raziskovalnega novinarja in novinarsko slavo si je zagotavljal tako, da se je vedno prvi znašel na kraju zločina in do podrobnosti natančno poročal o številnih umorih. Da pa se je lahko prvi znašel na kraju zločina, je uporabil »preprosto«, a zanesljivo formulo: moril je. Verižno. In postal uspešen novinar.

Camus je nekoč zapisal, da »neka družba velja toliko, kolikor njeno časopisje« (*Combat,* 31. oktobra 1944), še prej je isto ugotovil Cankar

Francisco Goya: *Zoper splošno blaginjo*

(»... Časopis je dobro merilo za duševno in miselno višino, na katero se je narod povzpel.« – *Politični spisi*).

Že v času nastajanja oziroma prvega razmaha časopisov, so na njihov pogubni učinek opozarjali Hugo (»Beseda je, to je treba vedeti, živo bitje.«); Flaubert (»Časopisi so šola za poneumljanje – osvobajajo človeka od mišljenja.«); Tolstoj (»Novinarska dejavnost pripada intelektualnemu kupleraju, iz katerega ni izhoda.«); Nietzsche (»Ne vidiš duš, kako visijo kakor mlahave umazane cunje? – Iz teh cunj delajo še časopise!«); Wilde (»Nekoč so ljudje imeli pljuvalnice – danes imajo časopise.«); Karl Kraus (»Največji osvajalec sveta in vladar sveta je tisk.«) ter številni drugi misleči in pretanjeni posamezniki.

Prvi časopisi so objavljali le zapise o dogodkih. Informacije pa je lahko zbiral kdorkoli, ki je znal pisati. In to niso bile izgrajene osebnosti. Hitro pa se je pokazalo, da lahko določena obvestila nekaterim koristijo ali škodujejo. Novica o, denimo, navzočnosti neke princese na gledališki predstavi, ji je zagotovila obiskanost in komercialni uspeh. Tako so neizgrajeni zbiralci obvestil začeli trgovati s poklicem. Kvarjenje novinarjev se je stopnjevalo s ponarejanjem in predelavo obvestil, s komentiranjem in z ocenjevanjem dogodkov. Od časopisa, ki je obveščal, do časopisa, ki je lažno obveščal, je majhen razmak; še manjši pa od časopisa, ki je lažno obveščal, do časopisa, ki je z ocenami in s komentarji sooblikoval zavest bralcev. In stanje, v katerem so bili časopisi odraz vrednostnega sistema družbe, je bilo hitro spremenjeno v stanje, v katerem je vrednostni sistem družbe odraz stanja v časopisih. Danes se z močjo časopisov in drugih javnih občil ureja svet. Dobesedno. Javna občila rušijo in ustoličujejo ministre, predsednike držav; uničujejo podjetja oziroma jim zagotavljajo ogromne zaslužke; izvajajo moralno-intelektualne umore posameznikov in fizične likvidacije; iz javnega življenja izločajo tudi najdragocenejše strokovnjake in najsvetlejše moralne like; ubijajo plemenite stvaritve duha; posvečujejo najhujše gnusobe življenja. Skratka: ubijajo pojem o človeku! Kolikor učinkovitejši v ubijanju – toliko uspešnejši v poklicu. Ja, novinarstvo – umetelnost ubijanja!

Brad Holland

To je razložljivo. Novinar je po naravi zbiralec notic. Novinarstvo je konstituirano na zbiranju notic. In ko se je »izpopolnilo« do prirejanja notic, in še več, do ocenjevanja in komentiranja (prirejenih) notic – je osnova vsega še naprej zbiranje notic. Enako kot pred 100 leti se danes novinarska kariera začne – to je pravilo – z zbiranjem notic. Vsi danes čaščeni komentatorji in strahospoštovani kolumnisti so začeli kot zbiralci notic. Prvi odtis, ki je nastal v duši zbiralca notic (potem ko je pohvalil kolekcijo lastnice butika, ga je ona, ognjevita, spravila v posteljo; ko je izvedel za grdobijo župana, zaradi katere bi ta moral odstopiti, in jo je zamolčal, je dobil kadrovsko stanovanje), je najmočnejši. Zato je on, čeprav zares le zbiralec notic, siva ničla, cunja na vetru, poslednja drhal ... (to ni res, jaz nisem zbiralec notic, jaz nisem siva ničla, jaz nisem cunja na vetru, jaz nisem poslednja drhal; glejte, kakšen pogled mi namenja ona, lastnica butika, okrog katere se lomijo toliki pomembneži; glejte, župan mi plačuje pijačo, župnik se mi klanja, uspešni podjetnik me vabi na križarjenje, tudi Playboyeve zajčice bodo zraven, seveda ...) uspešen novinar, družbeni odličnik. In od tega trenutka obdaja zbiralca notic toliko lepljivih vtisov, da nima časa – tega časa ne bo do konca njegovih dni – da bi prebral eno samo klasično literarno ali filozofsko delo. In človek, ki ni stopil na polje učlovečenosti, deluje na takšni preizkušnji kot prazna disketa, na katero lastnik medija snema svoje potrebe po mili volji. Nekaj prostora pa še ostane za zapise lastnice butika, župana, župnika, organizatorja izbora za miss, lastnika bordela, trgovca z ljudmi in s človeškimi organi, vodjo mamilarske združbe ... Poseben prostor na tej disketi je zagotovljen za zapise politikov (danes novinarji ustvarjajo vzdušje za krvave gostije, zagotavljajo vladarjem kritje za vojne in najhujše zločine, za spreminjanje držav v ječe narodov), tistih, ki trgujejo s prepričanji, in propagandistov izrojene spolnosti.

Floris Oblak: *Veseli ženin*

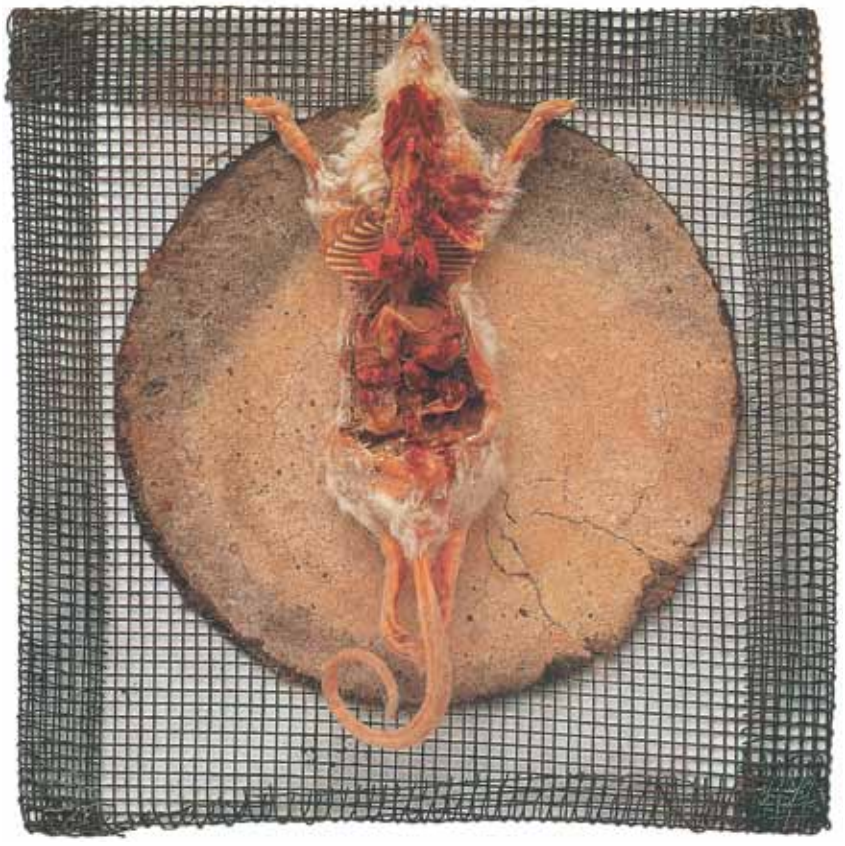

Stane Jagodič: *Razpelo v laboratoriju*

Pišoča sodrga ureja svet

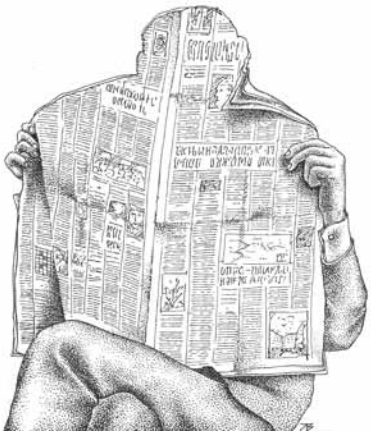

Jugoslav Vlahović: *Gospod iz časopisa*

Zaradi dejstva, da je javno občilo »tovarna zavesti«, ki lahko ustvari odklonilno vzdušje do kogarkoli, se nihče noče zameriti lastniku, uredniku, novinarju, njihovim prijateljem ... Tudi tisti, ki bi poklicno morali ščititi pravni red in ukrepati proti novinarju ali založniku, se temu izogibajo. Nekatera stanja, ki bi bila za Voltaira velika tema – novinarju-disketi, perverznemu zbiralcu gnojnih pljunkov, se na ulici klanjajo resni ljudje, tudi tisti, ki živijo najvišje življenjske programe – so danes neopazna običajnost. Tako so javna občila ves čas v posebnem pravnem položaju. In od nekdaj razgrajujejo pravni red, povzročajo krivice, kvarijo svet. Preprosto: narava javnega sporočila v znatni meri določa vedenje neizgrajenega bralca, poslušalca. Ko je leta 1962 zaradi hude zime ostal Mineapolis nekaj mesecev brez časopisov, se je število kaznivih dejanj zmanjšalo za okrog 40 odstotkov.

Paradoksalno pa je, da so največ zaščite novinarski sodrgi zagotovili redki genialni založniki in uredniki, ki so z močjo časopisnega poročila vnašali smisel v vseobdajajoči nesmisel: Marx, Karl Kraus, Krleža, Camus ... Z njihovimi genialnimi formulacijami o pomenu svobode javne besede in o bedi cenzure, danes zmagujejo na sodiščih duševno pohabljeni uredniki in novinarji, ljudje-diskete, nezmožni najminimalnejše človeške samouresničitve.

France Mihelič: *Kronist*

V rokah učlovečenega posameznika, bi javna občila bistveno prispevala k zaželeni preobrazbi sveta. V rokah neizgrajenih ljudi, so najučinkovitejši dejavnik razkrojevanja človečnosti – ubijajo lepoto, onemogočajo dobroto. Preprosto, z močjo medijev je prepovedan Človek! Kdorkoli se danes odloči za višji življenjski program – početi le dobro, upirati se grdobijam – bo z močjo javnih občil »pretvorjen« v grdega človeka, onemogočen bo v vsakem višjem hotenju, tudi izobčen. V stanju, ko z lastnimi dejanji ne določa lastne javne podobe – danes človek ni tisto, kar je, temveč tisto, kar je o njem v javnih občilih – Človeka ni!

Prostitucija nacionalne televizije

Mirko Ilić: *Nalog za likvidacijo*

Tisto, česar še niso postorili komercialni mediji – omrtvičiti zadnje ostanke voltairovskih strasti – opravljajo nacionalne televizije. S tem da ob različnih očitnih piramidah človeške neumnosti, obveščajo o novih stvaritvah na področju umetnosti ter zagotavljajo razprave na aktualne družbene teme, ohranjajo videz resnosti. Zato so posebej učinkovite. V program pa ne pridejo posamezniki in umetniške stvaritve, ki bi lahko skalili uredniško zamisel, preusmerili načrtovani potek oddaje, škodovali podobi televizije. Zato imajo uredniki vedno pri roki svoje stalne goste, »priložnostne intelektualce«, ki lahko spregovorijo o vsem, nikoli pa ne bodo neprijetno presenetili. Za potrebe časa je televizija izoblikovala »univerzalnega misleca«, ki misli hitreje od svetlobe, misli v stanjih, ko bi zdrav človek onemel, nehal misliti. Če pa se v kakšni debati zgodi logična misel, pojasnjevalna, počasna, pristna beseda, jo voditelj, »v imenu povprečnega gledalca, ki tega ne bo razumel«, pretrga.

Oddaje so torej – tako se zdi – različne, vse pa so narejene iz perspektive »povprečnega gledalca« (večinski del volilnega telesa) in vse so v isti funkciji: oblikovanje zaželene zavesti »povprečnega gledalca«.

Dejstvo, da v novinarstvu delujejo tudi misleči in bojeviti posamezniki, ne spremeni pravilne Tolstojeve ugotovitve, da gre za »kupleraj, iz katerega ni izhoda«. Oni so namreč »misleči« in »bojujoči se« le do določene mere. To mero pa vedno določa nekdo drug – »misleči« in »bojujoči se« novinar praviloma ne izgublja službe zaradi »misli« in »bojevitosti«. Še več: z obetavnim komentatorjem na tretji strani časopisa, zagotavlja urednik oziroma lastnik kritje za razjedajoč smrad na vseh drugih straneh. Koliko je avtor komentarja na tretji strani resnično »misleč« in »bojujoč se«, priča dejstvo, da ta »misel« in »bojevitost«, nikoli nista bili usmerjeni proti gnojnim pljunkom na straneh istega časopisa.

René Magritte: *Aleksandrove muke*

Ali je učlovečeni del človeštva zares povsem nemočen pred novinarsko besnečo drhaljo? Pri tej dilemi se je treba spomniti na neko večno resnico: da bi se človeštvo osvobodilo od katerekoli pošasti,

jo je treba razglasiti za tisto, kar je. Čeprav so na tragične učinke novinarskega poklica opozarjali številni genialni posamezniki, človeštvo nima polne resnice o novinarstvu. To je razumljivo – v času Heraklita, Ajshila in Sokrata, ga ni bilo.

Novinarji – zločinci

Na osnovi izrečenega o novinarstvu v zadnjih dveh stoletjih in tistega, kar človek bistrega pogleda vidi na vsakem vogalu, je treba jasno povedati: Novinarstvo je vranični prisad človeštva. Treba je namreč vedeti, da omenjeni makedonski »spoštovani kolumnist« ni izjema; armada novinarjev, le na manj ekspresiven način, po vsem svetu izsiljuje in ubija. Zaradi izsiljevanja je slovenska policija aretirala (julij 2012) lastnika komercialne televizije Vladimirja Voduška, znanega političnega komentatorja, pred katerim so se tresla kolena najvišjih politikov (lastnikom najbogatejših podjetij je kazal gradivo, ki bi jih lahko osramotilo, poslovno uničilo ali spravilo v zapor, in zahteval velike vsote denarja, »sicer bo vse objavil«). Metodo je sicer že prej izpopolnil kralj slovenskega rumenega tiska, najbolj strastni zbiralec strupenih, gnojnih pljunkov, Bojan Požar. Od kakšne neprijetne traparije do zelo resnih grehov o vsakem »pomembnejšem« državljanu, vse izve prek razvite mreže vohunov in s tem trguje v maniri izbrušenega mafijca – previdno, a ubijalsko. Kaj vse si je pridobil z najavljanjem sramotilne knjige o Borutu Pahorju, ko je ta bil predsednik vlade, nikoli pa je ni objavil (razen da mu je hčer dobila sanjsko službo v predsednikovem kabinetu). Dlje časa trajajoče njegove ljudožderske gozbe brez kazni pa kažejo: veliko. In ne le od Pahorja.

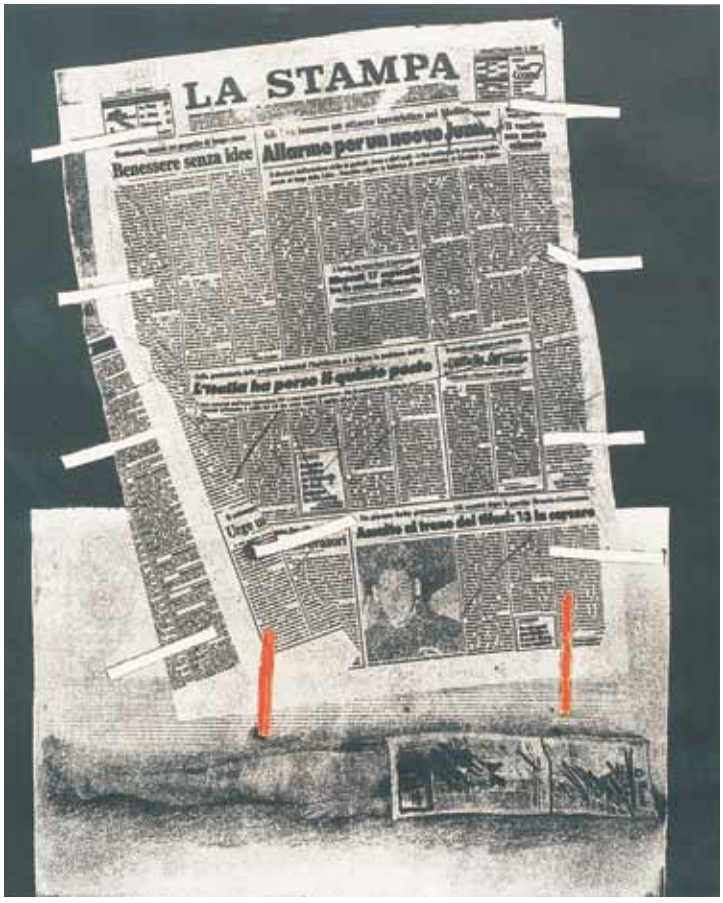

Andrej Ajdič: *La Stampa*

Ta oblika novinarskega kriminala, je resnično družbeno pogubnejša od vsega, kar počnejo gangsterske horde.

Če bi človeštvo resnično dojelo tragično vlogo novinarstva, začutilo to rakasto tvorbo na telesu vseh, bi odmislilo javna občila. To pa bi bil konec novinarstva kot takšnega. Dokler se to ne zgodi, se mora ozaveščen posameznik do novinarjev opredeljevati kot do zločincev.

DRUŽBENA UREDITEV

Sokrat je bil zaradi »pohujšanja mladine« (mimoidočim je »pridigal«: »Prijatelj moj ljubi, bogastvo ne rodi kreposti, narobe, krepost prinaša bogastvo in vse druge dobrine v zasebnem in javnem življenju.«) obsojen na smrt. Povsem zakonito. Sodilo mu je najvišje atensko sodišče, ki je štelo 500 porotnikov. Težko si je predstavljati višjo obliko demokracije. Po pravilih demokracije je prišel na oblast Hitler, ki je dolga leta vodil nemško ljudstvo skozi zgodovino.

Demokracija – vladavina sodrge

Kot nasprotje samovoljni vladavini posameznika ali skupine – monarhija (z državo doživljenjsko upravlja ena oseba), tiranija (z državo povsem samovoljno upravlja posameznik), aristokracija (državo vodi najuglednejši, najboljši, najčastitljivejši posameznik), oligarhija (z državo upravlja interesna skupina), plutokracija (državo vodi skupina bogatih) – je demokracija (z državo upravlja

Rafael: *Atenska šola*

Božidar Jakac: *Borba za svetlobo*

ljudstvo, neposredno ali prek izvoljenih predstavnikov) obetavna in privlačna družbena ureditev. O vprašanjih, ki so pomembna za vse, odločamo vsi. Sanjska rešitev, se zdi. Zgodovina pa je prepričljiva: Narodi so sami sebi pisali najstrašnejše sodbe.

Že Sokrat, čeprav človek iz ljudstva, je bil oster kritik zgrešenosti vladavine neuke večine in odločen zagovornik aristokracije kot »vladavine najboljših«. S temeljito argumentacijo sta odklanjala demokracijo in zagovarjala vladavino najčastitljivejših Platon v *Državi* in Aristotel v *Politiki*. Alkibiad je opozarjal, da je demokracija »uzakonjena neumnost«. Atene so že prej imele izkušnjo z nedemokratično družbeno ureditvijo, ki je zagotavljala združljivost materialnega napredka in plemenitenja človeka. Solon, eden izmed sedmih atenskih modrecev, je prevzel vodenje propadajoče države 594 p.n.št. (danes bi temu rekli: prisilni upravitelj) in v enem letu so bile Atene moralno in gospodarsko prerojene. In kakšen čudež je udejanil? Poslušajmo ga: *Navadi se poslušati, pa boš znal ukazovati ...! Slabi zakoni so vzrok mestu najhujšega zla ... Ljudstvu sem dal pravic le toliko, kolikor mu gre, nisem mu vzel časti, nisem primaknil je več ... Ne svetuj meščanom, kar jim godi, temveč kar jim koristi!*

Čeprav potomec kraljevega rodu, je Solon začel odpravljati socialne krivice. Osvobodil je sužnje, ki so tlačanili upnikom za odplačilo dolgov, in odkupil tiste, ki so bili prodani v tujino. Odpisal je dolgove in izbrisal hipotekarne obremenitve. Obsojenim sužnjem je zagotovil zemljo z agrarno reformo: posameznikom, ki so imeli preveč, je nekaj odvzel. Določil je zgornjo mejo bogastva, prepovedal luksuz, obveznosti do državne blagajne uglasil z višino dohodka. Napisal je jasne zakone, dal je besedo in določil obveznosti kmetu in plemiču, organiziral je vzgojo mladine, prebivalstvu približal pojem svobode, ki se kaže v skrbi vseh za vse, za dobro vseh. V enem letu poslušanja in ukazovanja (Solon je edini državnik, ki je javno povedal, da človek ne potrebuje neomejene svobode – možnost, da počne, kar se mu zljubi, je za človeka škodljiva – ter da je neizgrajenemu posamezniku, ki hrepeni po zadovoljevanju navideznih potreb, treba pomagati, da dojame, kaj resnično potrebuje) je državo, ki je bila

Ferdo Vesel: *Pri južini*

zaradi neznosnih socialnih nasprotij in krvavih sporov med plemstvom na robu revolucije in razpada, pretvoril v gospodarsko in etično najvitalnejšo v njeni zgodovini.

Demokracija – peklenska iznajdba

Ko dobro premisli, pride človek do ugotovitve, da je demokracija peklenska iznajdba. Tako kot vera. Z geslom *Sami o sebi odločamo,* je vabljiva in lepljiva kot Bog. In nič manj lažna. Vsaka demokratična odločitev je namreč seštevek stališč spodobnega in problematičnega posameznika, plemenitega in pokvarjenega, misleca in banavza. V zgodovini človeštva pa pametni in plemeniti nikoli niso bili večina. Absurd demokracije se posebej kaže v sodobnem času, ko različna množična občila vplivajo na oblikovanje življenjskega nazora celovitih osebnosti, kaj šele neizgrajenih množic (Rousseau je ugotovil, da »Ljudstva ni mogoče podkupiti, pač ga pogosto varajo, in tedaj se zdi, da si ljudstvo želi nekaj, kar je slabo«). Mediji pa vedno sledijo interesom (bolj ali manj skritega) gospodarja, ki so nasprotni potrebam ljudstva. A listek, ki ga v volilno skrinjico spusti redki posameznik na najvišji ravni učlovečenja, ki je ponotranjil etični ustroj človeštva, in tisti, ki ga je izpolnila moralna spaka, ki vrednoti življenje s kalkulatorjem v roki, sta enakovredna. Težko si predstavljam hujše ponižanje človeškega etosa. In učinkovitejše mrtvičenje visokih hotenj.

Politične stranke – razsulo pameti

O trajnem siromašenju človeške pameti in njeni že tragični ravni, priča ustanavljanje političnih strank. Pičla pamet v tem vidi vsesplošno dobrobit, čeprav je na dlani razsulo zadnjih ostankov človeške logike. Tisto malo pameti in strokovnosti, ki ju zmore neka družba – tega pa je tragično premalo in čedalje manj – in bi lahko bilo v funkciji splošnega napredka, stranke namreč učinkovito razbijajo. V vodenje države bo namreč vgrajen le tisti delček znanja in duha, ki ga zmore zmagovalna stranka. Pa še to se izčrpava v medstrankarskih bojih. Bitje politične stranke – le ona skrbi za narodov blagor, le ona ima prav – kaže, da je to iznajdba bolne družbe. Dva, pet ali deset nasprotujočih si stališč – vsi skrbijo za ljudstvo, vsakdo poseduje resnico – interes ljudstva pa je en: dostojno življenje! Kakšno ponižanje človeške logike, kakšno norčevanje iz ljudstva! Večstrankarski sistem je formula relativizacije vseh vrednot (zato se je Sokrat strastno upiral moralnemu relativizmu) in možnost, da na oblast pride kdorkoli, če ima denar. In stranke kot vsaka interesna skupina onemogočajo napredek družbe. Če je v opoziciji, porabi

Jovčo Savov

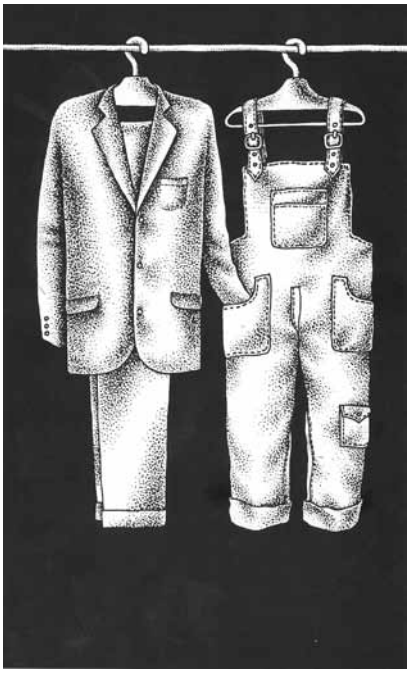

Jugoslav Vlahović: *Obleke*

Tone Demšar: *Sklepnik*

Andrej Ajdič: *Ikarus*

stranka ves čas, znanje in energijo za rušenje vladajoče stranke; ko pride na oblast, porabi ves čas, znanje in energijo za nevtraliziranje manevrov opozicije in izumljanje načinov za okoriščanje (posameznikov in stranke). Četudi bi kdo hotel narediti kaj koristnega za družbo, mu zmanjka časa in energije.

Resnično je večstrankarski sistem le učinkovita formula izčrpavanja nacionalnega bogastva. Medsebojna kontrola, kot argument za večstrankarski sistem, je priznanje, da so politiki pokvarjeni in da jim je cilj kraja. Tovrstni cilji pa jih pogosto zedinijo. Vse stranke imajo namreč veliko skupnega, resnično nasprotje je strankarski »establishment« na eni strani in državljani na drugi. Da pa nas pred pokvarjenimi ščitijo pokvarjeni, to je zunaj pameti. Človeštvo mora konstituirati družbeno ureditev, ki ne bo »proizvajala« pokvarjenosti.

Demokracija je svojevrstna formula narkotizacije življenja. V stanju, ko ljudstvo odloča le o tem, kdo ga bo v naslednjem mandatnem obdobju izkoriščal, živi v iluziji, da odloča o vseh pomembnih vprašanjih. Kako je možno, da se ljudstvo ne spomni, da bi lahko (so)odločalo o tem, kako (po kakšnem ključu) razdeliti ustvarjeni nacionalni dohodek? Ali čigavi naj bodo tovarne in druga sredstva za proizvodnjo: last bogatih posameznikov ali vseh državljanov? Ne, država je ljudstvu podtaknila »svobodo izražanja«, vsak lahko javno pove, kar se mu zljubi, tako si sprošča morebitno napetost in živi v prepričanju, da je neki dejavnik v družbenih procesih, za državo pa je to nenevarno; tudi javnega izražanja nezadovoljstva je čedalje manj, sodobne države so z močjo javnih občil že pomehkužile občutke in opustošile pamet množic, hkrati pa vsaki lastni grdobiji zagotavljajo demokratični, človekoljubni, znanstveni, intelektualni ... pečat.

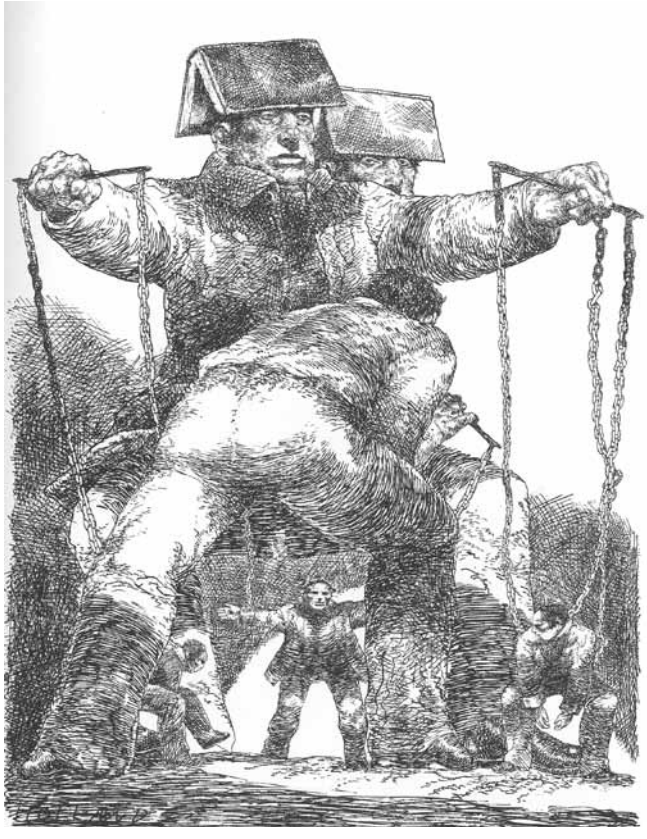

Brad Holland

Kapitalizem – zakonito ropanje vseobstoječega

Posebna grdost družbene ureditve, ki ji rečemo demokracija, je kapitalistična organizacija proizvodnje. Torej v državi, s katero »upravlja ljudstvo«, so tovarne in vsa druga sredstva za proizvodnjo v lasti bogatih posameznikov. Pa ne le tovarne, v zasebni lasti so – ali postajajo – banke, zavarovalnice, bolnišnice, železnice, ceste, medijske in druge založniške hiše, šole,

vrtci, znanstvene inštitucije ... Ljudstvo, ki »upravlja z državo«, pa si zagotavlja preživetje v najemnem odnosu z lastnikom kapitala. Onstran vsake logike!

René Magritte: *Mag*

Po »volji ljudstva« torej živimo v družbeno-gospodarskem sistemu, ki je konstituiran kot boleče kričičen in razčlovečujoč. Tisti trenutek, ko je človek postal lastnik nečesa, kar prizadeva tudi druge, je bil sprožen nezaustavljiv proces razčlovečevanja. Človek je izvirno, po naravnem pravu torej, lastnik obleke, bivališča, orodja za zagotavljanje hrane ... (tako kot je, denimo, medved lastnik svojega kožuha, brloga ...). Gozd, voda, nebo ... pripadajo vsem – ljudem in živalim. Tovarna prizadeva vse zaposlene in bi po naravnem pravu in zdravi logiki, morala biti last vseh (primerljivo: pripadniki nekaterih živalskih vrst se občasno združijo zaradi lažjega zagotavljanja hrane; nikoli pa se ne zgodi, da si telesno najmočnejši prilasti ves plen). Že pripravljenost posameznika, da si prilasti tovarno, šolo ali karkoli, kar prizadeva druge, kaže na razčlovečenost. Človek potrebuje tovarno kot možnost, da zasluži za hrano, hišo, knjige, potovanja ... – iz teh razlogov jo potrebujemo vsi. Posameznik, ki si je pripravljen v izhodišču prilastiti nekaj, kar pripada (tudi) drugim, sebe povišati, druge ponižati, je duhovno razgrajen, je grd, je manj človek. Države pa so napisale zakone, ki negirajo naravno pravo in etični ustroj človeštva (sistem vsesplošnih vrednot, ki so ga skozi zgodovino oblikovale življenjske izkušnje, stvaritve duha in vzvišena drža izjemnih posameznikov), in tako omogočile zakonito ropanje bogastva, ki pripada vsem. Nekaj, kar pripada vsem, prihaja v roke bogatih posameznikov – kataklizmično!

Vincent van Gogh: *Jedci krompirja*

S tem sprevrženim ustrojem je ta svet za duhovno zdravega človeka postal neznosen. Zrak je izpolnjen z nemimi kriki otrok, ki so danes umrli od lakote – 40 000 jih je (povprečno) – in tistih, ki bodo umrli jutri, pojutrišnjem ...; človeka obdajajo plašne oči in strašne slutnje tistih, ki danes garajo za skorjico kruha, ne vedo pa, kaj bo jutri; ta srca morajo izkrvaveti, ker lastniku kapitala ni dovolj ena tovarna, en hotel, ena ladja, en otok, ena milijarda – auri sacra fames.[3] In:

James Ensor: *Okostnjaka se borita za slanika*

3 *Prekleti pohlep po zlatu* – Vergilij.

Brad Holland

učlovečen človek več ne rojeva, boljši del človeštva izginja; surovi nagoni se plodijo, dobrote polni, blodijo.

Kapitalizem – dejavnik izrojevanja človeštva

Z logično družbeno ureditvijo in organizacijo proizvodnje, bi danes povprečno razvita država lahko zagotovila vsem bivajočim spodobno življenje: vsi bi lahko imeli službo, stanovanje, denar za zadovoljevanje duhovnih potreb ... V teh državah pa je 10 do 20 odstotkov lačnega prebivalstva. Razlog je preprost: pogača, ki je namenjena vsem, je krivično razdeljena. Stanje krivične razdelitve nacionalnega dohodka se nadaljuje in zaostruje, in smo že pred tem, da bo en odstotek svetovnega prebivalstva razpolagal z 99 odstotki bogastva. In vse na zakonit način.

In preden vse države bankrotirajo in mafija uradno prevzame urejanje sveta, mora človek, ki je še celovita osebnost, opazovati razjedajoči obup na bledih licih ponižanih, poslušati smrtno hropenje prezgodaj odhajajočih. Pa še biti priča medijskega čaščenja orgiastičnih zabav in poveličevanja izrojenih oblik spolnosti – priljubljenih praks razkrojevalcev lepe človeškosti.

Da, poveličevanje izrojenosti. Ko človek nagrabi toliko denarja, da preprosto ne ve, kako ga zapraviti, ko je potrdil »uspešnost« na vse možne načine, ko je poskusil vse, kar se ne sme, in zadovoljil vse temne nesocialne nagone, občasno megleno začuti, da vendar nekaj »ne štima«. In da je njegov delavec bližji osrčju življenja. V takšnem stanju ima ta pošast močno potrebo, da sočloveku odvzame še zadnjo vsebino, ki ga drži pri življenju. Le spoznanje, da nihče nima nič od življenja, ga bo rešilo, si misli. Vsebina, ki tudi največjega siromaka drži pri življenju, in mu še zagotavlja nekaj upa, pa je čarovnija naravne spolnosti in rojevanja otrok. Zato je izprijena elita ukazala svojim »psom čuvajem« v javnih občilih, naj poveličujejo homoseksualnost. Ko pa se človek privadi na to obliko izrojenosti, se bo privadil tudi na pedofilijo, zoofilijo, nekrofilijo (naši odličniki to že prakticirajo, za zdaj bolj v zaprtih krogih) in

Anonimni avtor v knjigi Gillesa Néreta *Erotica universalis*

druge, v tem trenutku nepredstavljive oblike izrojenosti (vsaka spirala je neskončna, tako je tudi s spiralo izrojevanja). Z razgradnjo naravne spolnosti je (bo) pretrgana poslednja nit, ki je spajala človeka s pratemeljem, z jedrom življenja (že prej je kapitalistični marketing razgradil druge dejavnike učlovečenja: Umetnost, Dobroto, Lepoto). S tem bo pojem o človeku dokončno ubit. Človeka, ki ga poznamo z Darwinove lestvice vrst, kmalu ne bo več. In famozni »en odstotek« bo »rešen«.

Anton Ažbe: *Pri časopisu*

Težave s komunizmom

Bister pogled skozi okno, nam razkrije tragičnost demokracije in pošastnost kapitalizma. Na preizkušnji pa se znajdemo pri iskanju primerne družbene ureditve. Človeštvo je namreč spoznalo vladavino osebe z najbolj modro krvjo, vladavino absolutista, najuglednejšega posameznika, modreca; preizkusilo je vladavino najbogatejših, najzaslužnejših; spoznalo je suženjstvo, fevdalizem in prvo fazo komunizma (socializem) z družbeno lastnino. Pri tem je treba reči, da so bile po temeljnem načelu komunizma – vsak prispeva po lastni zmožnosti, vsak dobi po resnični potrebi – organizirane rodovne skupnosti v prazgodovini, v srednjem veku pa skupnosti v gorskem svetu Švice, grško-katoliški samostani na Atosu ... Prva faza Marxovega programa komunizma (socializem) se prežema z ureditvijo atenske države, v času Solona. Razen komunizma in modreca na čelu države, so vse oblike družbene ureditve, tako kot kapitalizem in demokracija, že po

Maksim Sedej starejši: *Na balkonu*

definiciji nečloveške. A človeštvo vendar ni udejanilo ideje komunizma, niti modreca na čelu države.

Kako to razumeti? Ustroj demokratične družbe ne omogoča voditelju uveljavljanja lastnih zamisli na človeški način – to je možno le skozi povezovanje z določenimi interesnimi skupinami. Zato mislec niti ne poskuša dospeti na čelo države. Ideja komunizma je najbližja ideji pravičnosti in lepemu krogotoku vseobstoječega, o čemer sanjajo pesniki in drugi Nebeščani, toda za uresničenje te zamisli svet ni nikoli imel dovolj oduhovljene substance. Globoko človeška zamisel – vsi delovno sposobni imajo primerno službo, plačani so v skladu z rezultatom dela, nihče torej ni lačen ali izjemno bogat, kar omogoča, da se velik del nacionalnega dohodka usmeri za zadovoljevanje skupnih potreb (zdravstvo, izobraževanje, varnost, duhovnost, rekreacija ...), s plansko organizacijo proizvodnje in storitev, zagotavlja država možnost zadovoljevanja vseh resničnih potreb prebivalstva, spodbuja uglašeno zadovoljevanje materialnih in duhovnih potreb ... – ni bila nikoli povsem uresničena (če govorimo o novejši zgodovini in socializmu). V nekaterih deželah, ki so sprejele to ureditev, so bili voditelji necelovite osebnosti, nezmožni realnega, vseobsegajočega vpogleda v resničnost, in čeprav zvesti ideji, so vlekli napačne poteze, povzročali krivice in se oddaljevali od izvirnega programa. Nekateri pa se preprosto niso mogli upreti omamljanju položaja. Komunizem ni izpopolnil instrumentarija, ki bi omogočil vodenje države le najboljšemu. Ko pa je država imela modrega in moralno stabilnega voditelja, se je pokazala človeška nedoraslost in prepletenost različnih (političnih, gospodarskih, verskih ...) globalnih interesov. Del prebivalstva je pogrešal bleščeče kazalce »uspešnosti«, zadovoljevanje nekultiviranih nagonov, možnost, da javno pove, kar se mu zljubi ... Procesi plemenitenja duhovne substance prebivalstva pa so bili upočasnjeni ali izničeni z zelo dodelano propagando iz kapitalističnega sveta in s subtilnim delovanjem različnih verskih krogov (vsi so se zedinili proti »strašilu

Ivan Vavpotič: *Veliki trg v Idriji*

komunizma«). In najboljši voditelji niso med prebivalstvom zagotovili dovolj oduhovljene substance za celovito uresničenje ideje pravičnosti. A bila je na obzorju.

Nande Vidmar: *Nočne blodnje*

Možnost prevlade učlovečenega dela človeštva v oblikovanju globalne resničnosti, ki se je zaiskrila po drugi svetovni vojni, je zedinila in mobilizirala kapitaliste in verske skupnosti, mafijske združbe in znanstvene laboratorije. To pa je že bil čas, ko je tehnika oblikovala in usmerjala svetovne pojave. Z močjo instrumentarija za proizvodnjo zaželene zavesti, predvsem javnih občil, je bilo v podzavest množic uskladiščenih toliko »informacij« o pošastnosti komunizma (tudi prek nezavednega dela uma – od leta 1957 izvajajo propagandisti prikrite projekcije sporočil; med filmsko projekcijo ali televizijskim programom, projicirajo besede ali slike le za milijoninko sekunde; naš um tega ne zaznava, optični živci jih posnamejo, in ta sporočila, »uskladiščena« v podzavesti, delujejo pri oblikovanju zavestne misli; v *Krasnem novem svetu – revizija, je to* prepričljivo razložil Huxley), da ljudje več niso bili zmožni kvalitetno predelavati stvarnosti. Premislimo le eno tipičnost tistega časa: pride človek iz dežele s socialistično ureditvijo, torej iz okolja, v katerem ima vsaka vasica dom kulture, knjižnico, zdravstveni dom, trgovino z vsem, kar človek resnično potrebuje; iz dežele, v kateri skoraj ni brezdomcev in brezposelnih, ni kriminala in bolečih lastninskih nasprotij, v gorah in na morju pa so počitniški domovi za vse; pride v deželo s kapitalistično ureditvijo in je očaran. Nad čim? Namesto klasične trgovine – bleščeči trgovski center; namesto enega pralnega praška – dvajset. In povprečen posameznik se ni odločil za popravljanje napak socialistične ureditve, temveč za nasprotje – kapitalizem.

Enver Kaljanac: *Reciklaža*

Pekel

Tisti, ki odločajo, tisti, ki vladarje podpirajo, in tisti, ki so pasivni – sodelujejo v »proizvodnji« bolnih ljudi. Bolezni, tudi tistih skrajnih, do včeraj nepredstavljivih, je že toliko, da

Edvard Sore: *Ples svetovnih voditeljev*

jih več ne opažamo. Zamislimo se: lastnik gradbenega podjetja zaposli skupino delavcev, ki garajo, garajo, ko več ne more prelagati plačila, jih ubije (»Majavi gradbeni odri, kaj češ ...«). Vemo, da je to že praksa, med nami je tudi knjiga, ki to opisuje (Roberto Saviano: *Gomora*), podobnim dogodkom smo neposredna priča iz dneva v dan, in se posebej ne vznemirjamo. Smo se že privadili. Da bi pospešil bleščečo kariero, je makedonski novinar Vlado Taneski moril in nato prvi, natančno do podrobnosti, obveščal javnost o »skrivnostnih umorih«. Policija ga je odkrila po četrtem umoru ženske, vsi to vemo, slišali smo in brali, toda umori prihajajo kot dež, navajeni smo, logika kapitalizma, bog moj! V iskanju »tržne niše« je neki italijanski kapitalist organiziral v času bosanske vojne izlete v oblegano Sarajevo. Otroke s sarajevskih ulic je zagotavljal turistom za zadovoljevanje seksualnih nagonov in kot »žive cilje« za »uživanje v lovu«. Vrstni red ni bil določen (nekateri ljubijo mrtvece). In vsi to vemo, vemo, da ta oblika »turizma« cveti po vsem svetu – in nič; služiti je treba, bog moj, trg je trg, kaj hočemo ...

Andrej Ajdič: *Pošiljka*

Ali smo se resnično vsi sprijaznili s takšnim svetom? Ali se zavedamo: Tisti, ki se zločinu ne upira, v zločinu sodeluje! Vse, ki nočemo tega sveta, pozivam: Izkoristimo vsako priložnost, in zabrusimo tistim, ki odločajo (politiki, njihovi propagandisti in sponzorji), tistim, ki oblikujejo mnenjsko klimo (novinarji, medijski zvezdniki ...), in molčečim intelektualcem: pokvarjeni ste – ubijate!

Že zaradi sebe jutrišnjih – tudi jutri bomo v zrcalu srečali lastni obraz – počnimo to! A morda še poživimo spominjajoče, spominjajoče na bit. Tudi pri ubijalcih. Morda je na zemlji še zadosti plodnih tal za življenjsko sapico!

Četudi ne bi vedel nič o možni boljši ureditvi sveta, se posameznik z minimumom človeškosti, mora upreti neznosnosti kapitalizma. Tudi danes je 40 000 otrok umrlo zaradi lakote; tudi danes so številni starši prodali ledvico, da bi vsaj za nekaj časa zagotovili hra-

no za otroka; tudi danes so se številni odpravili na pedofilske izlete in »veliki lov«; tudi danes so umrli številni otroci le zaradi tega, ker so nekateri bogati potrebovali zdravo srce ali jetra; tudi danes so številni okuženi s smrtonosnim virusom le zaradi tega, da bi neki farmacevtski »velikan« prodal ogromno količino že pripravljenega zdravila; tudi danes so številni izročili zadnji cent ugrabiteljem svojega otroka; tudi danes so se številni rešili z vrvjo okrog vratu. Vse to je zraven, med nami je; ločijo nas le bleščeči se trgovski center, teniško igrišče, zavajajoča beseda, duhovna otopelost, sramotna previdnost.

Mirko Rački: *Gozd samomorilcev*

Korak do spodobnosti

Če bi podržavili sredstva za proizvodnjo in druge dobrine, ki po naravnem pravu pripadajo vsem, ter razlastili nepravično obogatele, bi se Severna Amerika in skoraj vse evropske države lahko organizirale po načelu komunizma: Skupnosti prispevamo po lastnih zmožnostih, iz državne blagajne jemljemo po resničnih potrebah. Ne le tisti, ki danes umirajo od lakote ali po 16 ur garajo za skorjo kruha, enako bi bili na boljšem tudi živčno in emotivno razrvani milijarderji. Z dvosobnim stanovanjem in s počitniško brunarico, z avtom srednjega razreda in s solidnimi prihranki za potovanje in za vsakdanje »majhne reči, ki veliko pomenijo«, ob brezplačnem celotnem »servisu« države, z dovolj prostega časa za medčloveške stike in – izjemno pomembno – ob iskreno božajoči besedi sobivajočih in spokojnem spancu, bi začutili – prvič – polnost življenja. Solon je to vedel (»Ne svetuj meščanom, kar jim godi, temveč, kar jim koristi!«).

Takšna Evropa in Amerika bi lahko rešili ves nerazviti svet. Zapreti meje, onemogočiti priseljevanje in jasno povedati: *Donirali vam ne bomo niti vas izkoriščali; na vsako obliko obojestransko koristnega sodelovanja, smo pripravljeni. Na dlani imate formulo, po kateri smo se rešili mi, po isti formuli se lahko, ob postopnem manjšanju prebivalstva, rešite tudi vi.*

Ernst Zimmermann: *Dekle pri čiščenju zelenjave*

Vilko Šeferov: *Otroka iz predmestja*

Svet izvaja zločin nad otroki: zakonito

V razpravah o organizaciji družbe, je treba opozoriti na neko pravico otrok, ki je usodnega pomena, o njej pa nihče – ja, zares, kako je to mogoče? – ne govori. In je človeštvo ne upošteva. In otroku se godi krivica. Od nekdaj. V največji meri pa je pogojena z opevano dedno pravico, ki je resnično zastrašujoče krivična in za razvoj družbe tragična praksa. Pravica otroka, da po naravni poti pride v odraslost, da izživi vse razvojne kroge, je najuniverzalnejša pravica. Gre za pravico, da se pripravi na življenje. To je usodno. Za posameznika in družbo. Otrok najprej mora biti brezskrben otrok. Potem mora biti učeče se bitje. Vstop v odraslost mora potrditi z zagotovitvijo bivališča in ustvarjanjem pogojev za rojstvo lastnega otroka.

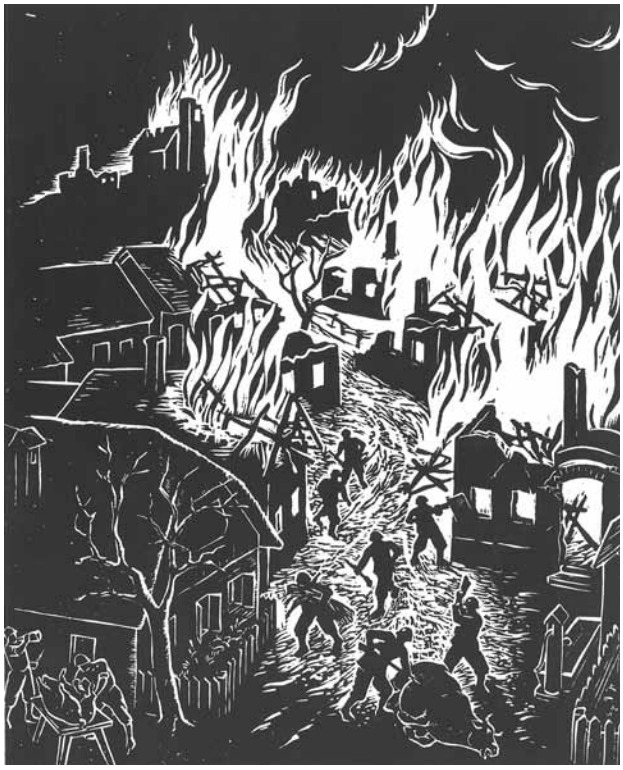

Vlado Jordan: *Kresovi*

Posameznik, ki ni najprej bil otrok, nič odrasli, le otrok; otrok, ki potem ni bil učeči se, trdo učeči se; ki kot mladenič ni gradil hiše (ali trdo garal in hranil za stanovanje), tako kot ptička gradi gnezdo, ki ni začutil sladkosti napora ustvarjanja pogojev za rojstvo svojega otroka, je življenjsko oropan. Odraslega, ki ni bil popoln otrok, ki ni prestal mukotrpnega zagotavljanja »gnezda«, ne spremlja občutek življenjske samouresničitve. Ta otrokom kratena pravica je torej hkrati pravica, kratena odraslim. Ti odrasli pogrešajo človeško samopotrjevanje. Kot necelovite osebnosti, težko najdejo možnost za potrjevanje na pravi strani življenja, zgrabijo vsako, tudi navidezno možnost za doseganje občutka življenjske samouresničitve. Iz te kategorije prebivalstva rekrutirajo države vojskovodje, vohune, specialce za posebne naloge, topovsko hrano; neuresničeni posamezniki so tiste ovčice, ki romajo v svetišča, in tisti mrakobni rablji kriminalnih združb, zaradi katerih nam ledeni kri. V službi najmočnejših so torej. In je zagotovo tudi to razlog, da se države in verske skupnosti opredeljujejo do dedovanja kot svetosti.

Dedovanje – najhujša zabloda človeštva

Da dva novorojenčka (bitji brez kakršnegakoli dejanja, s katerim bi vplivali na lastni položaj v družbi, torej nič krivi, nič zaslužni) morata imeti enake izhodiščne možnosti, je univerzalna pravica, ki izhaja iz naravnega prava in etičnega ustroja človeštva. Toda ne,

človek je uzakonil dedovanje, s katerim je izničil to najprimarnejšo pravico otroka. In resničnost je takšna: en otrok je rojen bogatim staršem (mati je podedovala tovarno in nekaj velikih hiš, oče je nakopičil ogromno bogastvo kot trgovec z mamili), drugi proletarcema, ki živita v vlažni najemniški sobi brez elektrike in tople vode. Prvi bo živel življenje v lagodju, zapravljajoč, drugi bo namesto v šolo šel v tovarno in bo zaradi podhranjenosti in zgaranosti hitro zbolel in prezgodaj umrl. Zastrašujoči nesmisel; do krvi boleča krivica. Hkrati pa: ne eden ne drug nista dosegla občutka smiselnosti življenja. Morala pa bi – in lahko bi ga – oba.

V logično urejeni, zdravi družbi, bi vsi otroci imeli enako možnost, da živijo primarno, čisto otroštvo, v tem, da se pripravijo za neki poklic, naprej pa: usodo v lastne roke. Univerzum tako funkcionira. Za tisto, kar so starši (ali drugi predniki) imeli ali niso, potomec ni niti zaslužen niti kriv. S tem nima nič (enako kot, denimo, z njihovo ideološko opredelitvijo), življenje bi moral urejati po lastni meri. Kam pa z imetjem umrlih? Pravična družba bi ustanovila javni sklad za zagotavljanje enakih možnosti za otroke, v katerega bi pritekala ta imetja. Na ta način bi bila dokončno in brez težav pozdravljena najgrozovitejša rana človeštva: trpljenje otrok.

Odprava dedovanja – možnost za rešitev človeštva

Z odpravo dedovanja bi tako rekoč skopneli številni človeški nesmisli in bi bili ustvarjeni bistveni pogoji za zdravo družbo. Starši bi v trenutku prenehali nerazumno kopičiti bogastvo zaradi otrok. Kakšna korist zanje (lahko bi se posvečali sebi); kakšna korist za otroke (po naravni poti bi prišli v odraslost); kakšna korist za družbo (manj oropana državna blagajna, duhovno bolj zdravo prebivalstvo)! Tisti, ki so krpali luknje v duši z

François Boucher: *Zajtrk*

Tone Kralj: *Rudarska mati*

Miroslav Kraljević: *Paša*

Jerolim Miše: *Deklica riše*

mrzlično gradnjo spomenikov lastni pomembnosti (palače, elitni športni centri, unikatni avtomobili ...), bi se ob zavedanju, da bo imetje šlo brez njihovega »pečata« v javni sklad, v trenutku obrnili k življenju. Kakšna pridobitev zanje (znašli bi se na pravi strani življenja); kakšna pridobitev za družbo (manj odtujenega javnega denarja, etično vitalnejše prebivalstvo)!

S tem ukrepom, ki je povsem v skladu z naravnim redom in idejo pravičnosti, bi preprosto izginili motivi za kopičenje bogastva. Danes rušilnega in nerešljivega problema korupcije in sistemskega izčrpavanja nacionalnega bogastva, preprosto ne bi bilo. Človek bi si zagotavljal tisto, kar resnično potrebuje v realnem življenju (tudi če bi si zagotavljal življenje na veliki nogi, je to neprimerljivo s tem, kar počne danes). Človeku bi se nenadoma zgodil prosti čas, možnost za številne nove življenjske vsebine; duhovna sestavina bitja bi se sprostila, talenti bi se oplajali (koliko talentov in tudi genijev je neuresničenih, ker toliki revčki niso preživeli otroštva, oziroma so otroci bogatih staršev usmerjeni na napačno stran življenja), raznovrstnost na pravi strani življenja bi se večala.

V takšnem ozračju bi se nenehno krepili plemeniti vzgibi prebivalstva, človek bi postajal boljši, poduhovljena substanca človeštva bi bila prevladujoča in bi se nenehno višala. Države bi se le morale zavarovati pred možnostjo, da pride za upravljavca kakšen priliznjen izrojenec, ki bi spreminjal zakone. Zato bi države zapisale v ustavi, da morajo vsi zakoni izvirati iz naravnega prava in etičnega ustroja človeštva, ter da v upravljanju z državo ne morejo sodelovati morebitne politične stranke ali kakršnekoli interesne skupine. Zakonodajo bi potrjeval in oblastniške funkcije dodeljeval častitljivi zbor – primerno število dokazanih mislecev s trdnimi moralnimi načeli. Ta zbor bi izbiral in odpokliceval predsednika države, nosilce izvršne oblasti in javnih funkcij.

Auguste Renoir: *Le Moulin de la gallete*

Življenjska zasnova organizacije družbe, resnično življenjska, bi povrnila človeka v njegovo bistvo. In bi zavela življenjska sapa.

ZATON MISLECEV

Razburljiva evropska devetdeseta dvajsetega stoletja – na vzhodu eksplozija nacionalizmov in sesuvanje držav s socialistično družbeno ureditvijo; na zahodu krepitev Evropske unije in popularizacija filozofske misli. Bernarda-Henrija Lévyja iščejo mediji kot Madonno ali Cicciolino. Planetarni zvezdniki postajajo tudi drugi misleci – izstopata filozof Alain Finkielkraut in pisatelj Peter Handke. Na območju Jugoslavije vojna. Ena raven vojne – klavnica v Bosni in na Hrvaškem, kakršno lahko uprizorijo le krvni bratje – je krvava in je na dlani; druga – ozadje medijskih komentarjev, s katerimi skušajo najvišje intelektualno-moralne avtoritete dopovedati, kdo je agresor, a kdo žrtev – je globoko skrita. V vojno posegajo filozofski težkokategorniki. Lévy strastno dopoveduje, da so muslimani žrtev, Srbi in Hrvati agresorji (vmes je Iran podelil voditelju bosanskih muslimanov Aliji Izetbegoviću posebno nagrado za »izvoz islama v Evropo«); Finkielkraut enako strastno prepričuje svet, da so Hrvati žrtev, Srbi in muslimani agresorji; Handke opeva Slobodana Miloševića, dokazuje biblijsko krivico do Srbov, Hrvati in muslimani (in ves svet) so, jasno, agresorji.

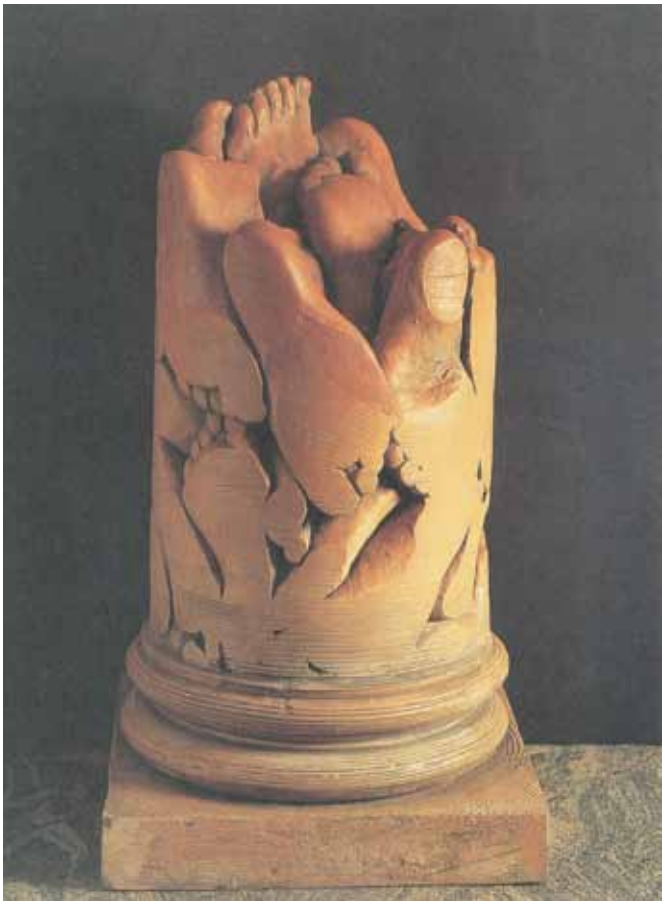

Tone Demšar: *Leto 1991*

Misleci častijo zločince

Kakšna uglašenost največjih miselnih avtoritet epohe! Petnajst let kasneje so nosilci najvišjih funkcij ene, druge in tretje strani obdolženi vojnih zločinov proti človeštvu (Tuđmana in Izetbegovića je »rešila« naravna smrt). Povprečno obveščenim je bilo takoj jasno, da so hoteli to vojno voditelji enih, drugih in tretjih – Srbi in Hrvati so računali na širitev meja, motiv muslimanov pa je bil prva islamska država v Evropi. Kot beli dan je bilo jasno: Handke, Finkielkraut in Lévy zagovarjajo osvajalno vojno, oziroma izvoz islama v Evropo. Častijo zločince. Iz nevednosti? Elementarna logika pravi: Za nagrado! Vse vpletene strani so namenjale propagandi veliko denarja.

Čuden čut nam točasni misleci kažejo. Ozrimo se dobrohotno!

Misleci ubijajo stilsko večglasje

Četudi bi Kitajci, Indijci in Afričani živeli najvišje življenjske programe in zagotavljali največ osvetljenosti življenja, če bi bili torej najboljša ljudstva, je strašno, da bodo kmalu zapolnili vse kotičke planeta. Če bi Kitajka ali Afričanka s svojo navzočnostjo poživljala duha in poetizirala okrožje močneje od evropske ženske, bi bil svet siromašnejši brez pegastih lic Švedinje, sozvočja biti Francozinje ... Z nekaj več etične vitalnosti se je del človeštva pred petimi desetletji uprl »kokakolizaciji« sveta. Če bi bila coca-cola najboljši napitek na svetu, bi bilo za človeštvo slabo, da iz trgovin in gostiln zaradi nje izginejo jabolčni sok, zelnica, teranov liker ... Danes po zahodnem svetu dnevno izginjajo gostišča s tisočerimi nacionalnimi jedmi, nadomeščajo pa jih burekđinice in kitajske restavracije.

Josip Račić: *Žena, naslonjena na roko*

Iztrgati svet iz preobilja življenjskih izkušenj in ga osrediniti na en ali dva nazora, je kataklizmično dejanje. Da bo potomcem evropskih narodov, kot manjšini, do dokončnega izginotja vsiljen življenjski program, nasproten njihovemu bistvu, je do krvi boleče spoznanje.

Čeprav je v zadnjih desetletjih proces izginjanja evropskih narodov in kulture tega prostora tako napredujoč, da je dnevno opazen, se noben mislec ni vznemirjal. Vem, nevarno je, toda ... *A nam, o pesniki, je naloženo, da stojimo pod božjimi nevihtami z razkrito glavo, da z lastno roko ujamemo Očetov blisk in da ljudem ponudimo v pesem ovit nebeški dar.*

Tako je Hölderlin na samosvoj način ubesedil poslanstvo mislecev – redkih posameznikov, ki so spoznali celoto človeškega

obstoja in vztrajajo na stezi kreposti. Od Ajshila in Sofokleja, preko Sokrata, Seneke, Boetija, Danteja, Cervantesa, Erazma Rotterdamskega, Giordana Bruna, Galileja, Shakespearja, Spinoze, Swiffta, Montaigna, Voltaira, Goetheja, Schillerja, Hugoja, Dostojevskega, do Hölderlina in Nietzscheja, so najsijajnejši vrhovi življenja utrjevali pojmovno zgradbo človeštva. In posledično, pojem o mislecu, ki opravlja človeško dolžnost, ne misleč na posledice (»Treba je reči resnico in se žrtvovati.« – Voltaire). In mnogi so, opravljajoč to dolžnost, šli zavestno v smrt; to so počenjali, gledajoč v zvezde, samozavestnejši od tistih, ki so jim sodili. Zato človeštvo, in vsako okolje, časti izvoljence misli in besede, dramilce brezbrižnosti in zaspane vesti.

Édouard Manet: *Portret Émila Zolaja*

Misleci – sužnji kapitala

Kaj pa misleci danes – Zolajev odziv na afero Dreyfus je zadnje stopanje pesnika pod božje nevihte, čemur se je poklonil učlovečeni del človeštva. A svet danes, bolj kot kadarkoli, potrebuje *v pesem ovit nebeški dar*. Ozavestimo resničnost! Po podatkih Združenih narodov, vsak dan s krulečim želodcem zaspi okrog milijarda ljudi; 40.000 otrok, mlajših od pet let, pa umre od lakote, oziroma bolezni, ki so posledica podhranjenosti. Iz dneva v dan – to je naša stvarnost. V zraku, ki je izpolnjen z nemimi kriki štirideset tisoč od lakote umirajočih otrok, v dnevu, ki je odnesel štirideset tisoč kot eter čistih otroških duš, v stanju, ko nemih krikov štiridesetih tisoč od lakote umirajočih otrok nihče ne sliši, sprejemajo misleci najvišje časti. Zahvaljujoč Zolaju. Ki je iz krvavih krempljev dnevne politike zaslišal neme krike nedolžnega človeka, opustil literarno delo, se spustil v bojevanje z oblastjo, in, po enem letu, ponudil človeštvu *v pesem ovit nebeški dar*. Zaradi Zolaja in drugih Sinov Sonca, ki jih je zabolel vsak napačen akord v harmoniji sfer, so danes čaščeni sužnji kapitala, ki, ogrnjeni s togo misleca, zagotavljajo spoštovanje največjim gnusobam življenja.

Božidar Jakac: *Porušeno ognjišče*

Kakšne grozote intelektualci danes nemo opazujejo, kakšne peklenske načrte posvečujejo, kakšno razkrojevanje življenja intelektualno organizirajo – o tem bo nekdo moral celoviteje spregovoriti. Le nekaj primerov zlodejevskega učinkovanja intelektualcev, spravlja naravnega človeka v stanje razjedajočega obupa.

Fran Tratnik: *Žrtve*

Ustanovitelj Facebooka Mark Zuckerberg se je v letu 2012 uvrstil na čelo najbogatejših gospodarstvenikov sveta, je lastnik delnic, vrednih 19,1 milijarde dolarjev. Bogastvo pa je zaslužil v zelo kratkem času; star je namreč 29 let. Nad njegovim poslovanjem ni senc, služi zakonito. Razdeliti ustvarjeno vrednost v neki družbi tako, da posameznik v nekaj letih zasluži več kot 19 milijard dolarjev, je torej v skladu z družbeno ureditvijo. Multimilijarder si lahko po črki zakona.

Ker nobena država ne ustvarja nacionalnega dohodka, ki bi po naravnem pravu ali elementarni pravičnosti omogočil milijonarje (kaj šele milijarderje in multimilijarderje), je drugi del resničnosti ta: Da ne umrejo od lakote, ljudje že množično prodajajo dele lastnega telesa. Ko so namreč prodali vse, kar so imeli, in če ne gre z beračenjem, v družini pa ni deklice, ki bi se prostituirala, a človek ni pripravljen na prevaro in rop, lahko proda eno ledvico, del jeter ... Kaj pa, ko človek porabi tako pridobljen denar? Ostala mu je le ena ledvica, le košček jeter. Brez skrbi, kapitalizem je vitalen družbeni sistem. Na začetku leta 2012 so novinarji za »posebne naloge« po vsem svetu poročali o »novem znanstvenem odkritju«: *Jedi iz človeških zarodkov krepijo zdravje in povečujejo spolno slo*. Svet je postopoma izvedel, v kateri »priljubljeni« restavraciji dobite juho iz novorojencev in zelišč, kje ponujajo meso novorojencev na žaru, a kje ocvrto, kdo zagotavlja posebno »specialiteto« (moški fetus mladih žensk iz prve nosečnosti). Novinar *Seoul Timesa* je bil posebej prepričljiv, kajti – sam se je prepričal. Ja, novinar! Tovrstne restavracije postajajo modne, družinam, ki so že prodale ledvico in polovico jeter, so se odprle nove možnosti: lahko jim prodajo novorojenčka.

Andrej Ajdič: *Omizje*

Misleci – propagandisti pošastne družbene ureditve

Ker so potrebe elit precejšnje, je premalo tisto, kar je možno vzeti delavcu, kmetu, nižjemu uradniku ... Zato bo kapitalist pri gradnji stolpnice vgradil manj dragega veznega materiala, ladjo bo uporabljal brez remonta, dokler ne »izdihne« nekje pri Galapagosu, privarčeval bo tudi pri posodabljanju tovarne kemičnih izdelkov. Država pa je poskrbela za zakonodajo, po kateri ni nihče odgovoren za sesutje stolpnice (in nekaj sto umrlih) pri prvi nevihti, za nekaj milijonov mrtvih ptic in rib pri Galapagosu, za rdeče blato, ki je iz kemične tovarne preplavilo pokrajino, uničilo naravo, zastrupilo ljudi, živali, tla ...

To je bitje kapitalizma. In tudi to: kriminalne združbe ustvarijo okrog 2.000 milijard dolarjev prometa na leto. S takšno ekonomsko močjo, z vrhunsko oborožitvijo in z brutalnimi metodami delovanja, so dragocen partner politikom pri uresničevanju osebnih ciljev in ohranjanju kapitalizma. Ker gre za podobno duhovno substanco, isti temeljni cilj – obdržati človeštvo na napačni strani življenja in se bogatiti – se dobro razumejo in tvorno sodelujejo. Zaradi pomirjanja javnosti, občasno zaigrajo spopad (kdaj pa kdaj je v imenu »višjega cilja« neizogibno kakšno žrtvovanje), toda prežemanje ostaja naravno stanje in je trajno. In tako nas ti »tvorni« partnerji oblasti nekaznovano ustrahujejo, ropajo, posiljujejo, ponižujejo, ubijajo.

Brad Holland

Da, bitje kapitalizma! In kaj intelektualci?

Eni molčijo in se redijo. Drugi ga častijo. In se redijo. Ko pa neki nesrečnik, ki je vse življenje krvavel za bolj človečen svet, ugotovi, da so okrog njega nepremagljive skale zla; ko začuti, da mu v tem breznu oropanih upanj zmanjkuje zraka, da se duši, in začne pri zamegljeni zavesti streljati naokrog – v Evropi in Ameriki je, žal, tovrstnega izražanja obupa vse več – vsi smo zaprepadeni. *Človek-zver*, slišimo. Intelektualce pa častimo. Častimo tiste, ki z močjo besede – beseda je dejanje – zagotavljajo znanstveno in intelektualno kritje kapitalizmu. Stanju, ki normalne ljudi pripelje do obupa in nekontroliranih odzivov. Zato je zločin nesrečnika, ki je v stanju razjedajočega obupa streljal naokrog, v primerjavi z zločinom sodobnega intelektualca, le žalostni spev. On, intelektualec – poglejmo njegove kolumne v sobotnih prilogah najvplivnejših evropskih dnevnih časopisov! – je ustvaril duhovno klimo za uzakonitev zločina. Najhujšega zločina. Zločina planetarnih razsežnosti. On, čaščeni intelektualec, je resnično zločinec. On je človek-zver!

France Slana: *Obup*

V odnosu do nemočnih – otrok in živali – človek najjasneje kaže raven človečnosti. Cankar je nekoč opustil (sicer na kratko) nastajajoče literarno delo zaradi novice v časopisu. Prispevek o samomoru fantka (lačni fantek je, ko je ostal sam doma, pojedel ves kruh, kolikor ga je bilo pri hiši; zaradi nemirne vesti – kaj bosta lačna starša – se je obesil) je urednik objavil v rubriki *Domače novice*. Zaradi neotesanosti urednika, za katerega je bil ta tragični dogodek le »domača

George Stubbs: *Lev napade konja*

novica«, je Cankar vzkipel in se ni umiril, dokler ni napisal pripovedi *Domače novice* in povedal uredniškemu hlodu, kar mu gre. Danes ni misleca ali pesnika, ki bi imel kaj povedati uredniku, ki v rubriki *Zanimivosti,* obvešča bralce o posebni »kulinarični ponudbi«: *Juha iz novorojencev in zelišč*. Ali tistemu, ki objavlja oglase turistične agencije: »posebna zabava ... streljanje v otroke in uživanje v spolnosti z njimi.« Danes (december 2012) se noben mislec na tem svetu ni odzval na javno zahtevo Marthijna Uittenbogaarda, predsednika nizozemske pedofilske organizacije *Marthijn*, da se »družbeno sprejme spolnost med odraslimi in otroki« (dejstvo, da sodišča in parlamenti danes to zavračajo, nič ne pomeni – jutri se bodo, v drugačnem javnem vzdušju, opredelili drugače).

Dostojevski je tako močno doživel prizor bičanja konja, ki na neki vzpetini ni mogel povleči voza, da ga je literariziral. Cankar je napisal odo kužki Ledi, ki »je begala, zaletavala se, plesala v kolobarju, spenjala se kvišku in presunljivo lajala ... bi rada povedala vsem ali vsaj enemu nekaj prav posebnega, sila važnega, kar bi bilo potreba slišati in vedeti brez odlašanja, še isti trenutek ... nihče se ni zmenil zanjo ... nisem mogel odvrniti ne pogleda, ne misli od teh svetlih, rjavih oči, ki so mirno izprašujoče strmele naravnost name ...«. Jahanje leva in tigra na do neznosnosti prestrašenem konju, ali metanje jagenjčkov čez ograjo stadiona tigrom – to počnejo predvsem »mamini sinki« – sta na Kitajskem najbolj priljubljeni obliki zabave. Te prireditve zagotovijo več obiskovalcev kot nogomet. Pred obupanim pogledom konja in blagim odsevom v očesu jagenjčka, se ne zgane srce sodobnega pesnika; v »uživanju« otrok na takšnih zabavah misleci ne vidijo uspešnih priprav otrok za prihodnje klavce soljudi. Niti prehrambene navade Kitajcev iz »boljših« družin – okrog vratu objamejo opico s posebnim obročem, ki ji podpira glavo; z manjšo žago in kladivom zarežejo v lobanjo v obliki kroga ter privzdignejo izrezani del; s čajnimi žličkami zajemajo možgane, ki jih je treba pojesti, preden opica umre – danes niso vredne pozornosti intelek-

Gerard Terborch: *Deček svojemu psu obira bolhe*

tualca. Zaprepadene oči nedolžne opice, ki so nemo opazovale žrtje lastnih možganov, niso vzvalovile duše pesnika – svete žalosti ne bo. O, stud!

Ivan Grohar: *Mož z vozom*

Kaj bi storil Voltaire?

Najbogatejši državnik našega časa je tajski kralj Bhumibol Adulyadej. Po dostopnih podatkih je vrednost njegovega premoženja okrog 29 milijard dolarjev. Približno šesttisočkrat je bogatejši od družine ameriškega predsednika Obame (ob tem je treba reči, da si je Obama približno polovico premoženja zagotovil v zadnjih dveh letih s prodajo avtorskih pravic svojih knjig *Sanje mojega očeta* in *Pogum za upanje*). Po bogastvu so svetlobna leta pred Obamo in voditelji članic Evropske unije vsi arabski voditelji in – pozor! – skoraj vsi voditelji afriških držav. Premoženje številnih afriških voditeljev presega letne proračune njihovih lastnih držav, v katerih je več kot polovica prebivalcev lačnih, a vsakih nekaj minut umre otrok od lakote.

In zares: kaj bi danes storil Voltaire? Zagotovo bi voditeljem revnih držav napisal odprto pismo. Pred očmi sveta bi v polni jasnosti pokazal njihovo duševno pohabljenost. Če ne pohabljenci sami, bi se nad njihovo podobo zamislili njihovi davkoplačevalci in voditelji držav, s katerimi se nastavljajo televizijskim kameram. In jim ne bi bilo vseeno. Rousseau bi še enkrat napisal *Družbeno pogodbo*. Če je pred dvestopetdesetimi leti zapisal, da »noben državljan ne sme biti tako bogat, da bi lahko kupil drugega, in nihče tako siromašen, da bi se bil prisiljen prodati« ter »da bo vsakogar, ki bi se upiral podrejati obči volji, k temu prisililo vse telo«, bi danes jasno povedal, da je treba vse bogate voditelje držav zrušiti že zaradi tega, ker so bogati. Razlaga je preprosta: Tudi če bi bili vsi bivajoči Zemljani ozaveščeni in delovni, a družbena ureditev pravična, vsi ne bi bili bogati – takšno je stanje vseobstoječega. Bogastvo, ki presega resnične potrebe posameznika, je najverodostojnejše potrdilo neučlovečenosti oziroma pokvarjenosti. Bedo posvečenih razlag – *Kdor veliko dela, naj veliko ima; vse, kar je zakonito pridobljeno, je opravičljivo* – je treba dokončno razkriti. Kdor veliko dela za zaslužek, je slab človek. Če pa posameznik že ni zmožen sprehajati se in brati dobrih knjig, naj dela za splošno dobro. Glede zakonitosti: po zakoniti poti je možno vse; na zakonit način izvajajo sodobne države najhujše zločine

Fran Tratnik: *Zločin*

Hans Thoma: Š*ivilja*

proti človeštvu. Slaboumne ali zlohotne zagovornike »pošteno pridobljenega bogastva« je treba javno osramotiti. Tega pa nihče ne počne.

Suverenost države ni sončna tirnica

Neznosna resničnost – voditelj ima več kot njegova država, a vsakih nekaj minut mu umre otrok od lakote – vsiljuje novo videnje suverenosti držav. Danes je po mednarodnem pravu, posebej pa po prizadevanjih mislecev in takoimenovane civilne družbe, državna suverenost nedotakljiva. Kot sončna tirnica. Tudi če polovica prebivalstva umira na obroke zaradi lakote, na suverenovem bančnem računu (v Švici) pa je več denarja kot v državni blagajni. O, bog – kakšna duhovna otopelost je prežela človeštvo! Svet bi moral izoblikovati sistem vrednot – kje ste, misleci? – po katerem je suverenost pogojena s sledenjem življenjskosti in ideji pravičnosti. Če država od tega odstopi, bi se suverenost avtomatično prenesla na drugega. Zaradi izsušenih src, ki tega ne bi spoštovala, mora svet imeti brezprizivnega arbitra. Te naloge ne morejo izvajati *Združeni narodi*, ker so, tako kot državni parlamenti, izvoljenci sodrge. In so, logično – zbor sodrge. Tudi ne Združene države Amerike kot največja gospodarska in vojna sila, ker so s svojo kapitalistično družbeno ureditvijo, že po definiciji, zločinska asociacija. Arbiter bi lahko bila le skupina najmodrejših zemljanov (*Halo, pametnjakovič, kdo pa je ta, ki nam bo povedal, kdo so »najmodrejši zemljani?*« – že slišim zaletavo intelektualno drhal. Nova odgovornost – vsi dramilci s primernimi besedami – bi nas pripeljala do bivanja v »stekleni hiši«. V stanju, ko resnično vidimo, kdo je kdo; imamo pa zanesljiva merila človečnosti – etični ustroj človeštva – bi imeli najmodrejše zemljane na dlani).

Thomas Rowlandson: *Harem*

Noben intelektualec se ni zamislil niti nad tem umskim opustošenjem: Združene države Amerike in Evropska unija namenjajo iz državne blagajne velika sredstva narodom, katerih voditelji so tisočkrat ali več bogatejši od Obame in vseh evropskih predsednikov. Da evropski

človek, ki odgovorno, a težko in čedalje težje živi, pošilja denar v neko afriško deželo, v kateri bi lahko vsi spodobno živeli, če bi se pravilno organizirali, je postalo samoumevno. Še več – obvezujoče. Zares, težko predstavljivo, kakšna pičla pamet vodi svet! A s to »dobroto« razvitega sveta se le ohranja obstoječe stanje v nerazvitem svetu – lačno prebivalstvo in nedojemljivo premožen vladar – in se poglablja malodušje pri bolj ozaveščenem delu človeštva. Prav vročično napreduje človeška neumnost.

Jože Ciuha: *Variacija na temo x*

Misleci večje zlo od politikov

Nemška kanclerka Angela Merkel je ugotovila – pisalo se je leto 2010 – da je evropski projekt mešanja kultur propadel. Potem so ji pritrdili francoski predsednik Sarkozy, britanski premier Cameron ... Intelektualci še naprej opevajo dobrobit multikulturalizma, pa še strastno obračunavajo z »rigidno evropsko desnico«. In so nenehno na preži. Zaradi skrbi za resnično človeškost? Poglejmo! Pred kratkim so se vznemirili zaradi volilne kampanje v Švici – na plakatih stranke SVP je pisalo: »Ivan posiljuje – Izmir neupravičeno dobiva socialno podporo – Detlef zlorablja otroke.«

Kot ponarejanje dejanskosti, bi bilo to sporočilo vredno najostrejše obsodbe; kot odraz stanja, pa je človeško odgovorno dejanje. V enem preživetem dnevu v kateremkoli večjem evropskem mestu je ugotovljivo, da veliko večino grdobij – od »zanemarljivega« pljuvanja po tleh do najhujših zločinov – počnejo priseljenci. Od 70 do 90 odstotkov vseh kaznivih dejanj v članicah Evropske unije, zagrešijo priseljenci. Ti dajejo »pečat« vsakemu okolju, tudi ko jih je le nekaj odstotkov. Človeka, ki pozna dežele, iz katerih prihajajo, to ne preseneča. Poglejmo le nekaj podatkov, ki posredno marsikaj pojasnijo. V Afganistanu okrog 70 odstotkov žensk prisilno stopa v zakon. V Pakistanu več kot 1000 žensk na leto umorijo zaradi časti. V prejšnjem stoletju je 55 milijonov žensk v Indiji »izginilo« zaradi splavov ženskih fetusov in umorov nezaželenih deklic, 100 milijonov deklic in odraslih žensk pa je žrtev trgovine z ljudmi. V Somaliji 95 odstotkov žensk živi brez

Brad Holland

Ivana Kobilca: *Deklica v rdečem brezrokavniku*

klitorisa in tudi širšega dela vagine – moški jim to odrežejo, ker ženska »ne sme uživati«. In tako naprej, ti podatki pa kažejo, da so evropski otroci in ženske dodatno v nevarnosti zaradi prihajajočih moških iz teh in drugih okolij s podobnimi navadami. Za ugotovitev, da so do socialne podpore v evropskih državah upravičeni številni priseljenci, ki se »poklicno« ukvarjajo z izsiljevanjem, s trgovino z ljudmi in s telesnimi organi, z mamili, z otroško prostitucijo, in tudi poklicni morilci, zadostuje nekaj vpogleda v evropsko zakonodajo, malo zdrave logike in miselna predelava časopisnih kronik. In, seveda, da nisi evropski intelektualec.

Duhovno otopeli ali skorumpirani evropski intelektualec se ne more ali noče vživeti v bitje posiljene ženske ali spolno zlorabljenega otroka – pozna le »linearni humanizem« in sramotno previdnost. In ko neki zadnji ostanek zdrave kmečke logike iz švicarskih Alp (spomnimo se, da so Švicarji v visokogorju organizirali v srednjem veku življenje po formuli: vsi prispevajo lokalni skupnosti po lastnih zmožnostih, od skupine vzamejo, kar resnično potrebujejo) izreče logično besedo (omenjeni plakat je vseboval le eno nepreciznost: najpogostejši posiljevalci švicarskih žensk so Afričani, potem sledijo Slovani), zakričijo evropski intelektualci: *To je kratenje človekovih pravic*.

Za današnjega misleca je resničnost tisto, kar ga bode v oči. On vidi zapisano na plakatu: »Detlef zlorablja otroke«, ne vidi pa stanja, odraz katerega je ta zapis. Torej »ksenofobični Švicarji kratijo človekove pravice priseljencev«. Voltaire bi takoj zaslišal številne neme krike zlorabljenih otrok in ponižanih mater, opustil bi literarno delo in najavil vojno državi, ki to omogoča. Ali: sodobni mislec vidi v Švici »le štiri minarete, ki se dvigujejo v nebo«, in se čudi, da to Švicarje moti, čeprav »ne ogrožajo večinskega krščanskega prebivalstva«. Hölderlin bi en minaret doživel kot napačen akord v harmoniji sfer. Minaret je namreč življenjska izkušnja nekega drugega prostora in je v Švici (kjerkoli zunaj musli-

Andrej Ajdič: *Zadnja večerja*

manskega sveta) tujek in napačen podatek o tem okolju. Naravni vzgib opozarja švicarskega človeka na nevarnost: Priseljenec, ki ima potrebo, da njegov nazorski simbol presega simbole domačinov, je neuvideven, potem pa nevaren. Dominirajoči simbol kaže, da mora tudi življenjski nazor, ki ga simbol odraža, nadgornjiti nazor domačinov. Splošno znano, skozi zgodovino neštetokrat potrjeno.

Čeprav imajo močne razloge za zagovarjanje mešanja kultur – odvisnost od arabske nafte, poceni afriška delovna sila, obetavnost kitajskega trga – dojemajo evropski politiki, da je tvegano hvaliti »cesarjeva nova oblačila«. Da bodo evropske navade oplemenitili tisti, ki zasužnjujejo otroke in uživajo v brezdelju, ki deklice silijo v zakon in jim režejo ščegetavčke, tisti, za katere so najvišja oblika zabave mesarjenje živih živali, a umetniška oblika ples medveda v verigah; da nam bo lepše, ko se z nami pomešajo tisti, ki so že od malih nog osredinjeni na prevaro – o, intelektualna trohnoba! O, gnoj!

Jože Tisnikar: *Mali angeli*

Živali se odločajo za samomor – priseljenci in Romi se množijo

Spomladi je obšla svet novica, da je par štorkelj v kraju Markt Schwaben na Bavarskem, pobil mladiče. Vzrok tragedije je bil obup mladega para, ker v okolici ni dovolj hrane. V istem času so bulvarski časopisi promovirali novega junaka – Američana afriškega rodu Desmonda Hatchetta, ki je s 33 leti dobil 30. otroka. In, seveda, zaprosil državo za dodatno pomoč. Svet je izvedel tudi to: v Severni Koreji se je pojavil kanibalizem – shirani ljudje jedo meso umrlih.

France Slana: *Sam*

Wilhelm Leibl: *Predice*

Geografi, tisti resni, opozarjajo[4], da je svetovnega prebivalstva preveč za dva planeta (za Thomasa Mora je bil, videli smo, planet prenaseljen že v 16. stoletju), a v naslednjih 40 letih se bo, denimo, prebivalstvo Nigerije povečalo za 64 milijonov, Indije za 52 milijonov. Da je pred nami kataklizmično opustošenje planeta (jemanje prostora živalim in rastlinam), zastrašujoče stopnjevanje nasilja – to stanje že živimo – da bodo naši potomci resnično živeli v peklu, vse to ne prizadeva sodobnih intelektualcev. Če pa naraven posameznik opozori na antikulturno vedenje priseljencev ali Romov, so na nogah. Da ena romska družina greni življenje bivajočih v nekem kraju – onesnaževanje okolja, ustvarjanje hrupa, nadlegovanje, ustrahovanje, ropanje, izsiljevanje – s tem se evropski človek preprosto mora sprijazniti. Pa še prek državne blagajne mora prispevati denar tistemu, ki lenari in ga tiranizira (povprečna brezposelna romska družina s petimi otroki dobi v Sloveniji vsak mesec iz državne blagajne 651 evrov otroških dodatkov ter 733 evrov socialne pomoči – 16.602 evrov na leto, dobi torej 31 minimalnih plač, za katere gara 40.000 zaposlenih). Za odstranitev Romov, ki so se »kar tako« naselili na farmi Dale, je britansko sodstvo potrebovalo deset let – intelektualci in številne »človekoljubne« nevladne organizacije z najboljšimi odvetniki, so strastno branili »ogroženo manjšino« – davkoplačevalce pa je postopek stal – pozor! – 18 milijonov britanskih funtov. Lastnik farme je deset let nemočno vpil: »Zemlja je moja, trdo sem garal in se marsičemu odpovedal, da sem jo kupil.«

Rembrandt: *Oslepitev Samsona*

Pred kratkim je, kot čisto zrcalo našim mislecem, sramežljivo prišla v javnost še ena tragična zgodba mešanja kultur (sramežljivo, kajti osrednji mediji jih prikrivajo): v neko trgovino v predmestju Pariza vstopi oče s petletnim sinom in dobroizgledajoči dami za pultom komplimentira: »Vaš bleščeči obraz kaže lepotoželjno dušo – vi ste dama, vredna opevanja.« Iz pisarne stopi moški in mu reče: »Mi Albanci nismo zahrbtni, povem vam naravnost v obraz, da za nadlegovanje žena režemo vratove.« In

4 Knjiga *Zemlja ima srce*, Jasa, Ljubljana, 2009

mu prereže goltanec. V navzočnosti petletnega otroka. Zakaj? Naredil je le nekaj, kar je počel od nekdaj, nekaj v skladu s pričakovanjem okolja. Evropska žena je vesela kultiviranega komplimenta. In praviloma prizna: »Polepšali ste mi dan,« ali: »Škoda, da tega ne sliši moj mož.« Zaradi mešanja kultur, ki ga nekaj desetletij propagirajo evropski misleci, je moral umreti človek na pravi strani življenja. Morilec je le simbolno kaznovan – odvetniki »človekoljubnih« organizacij so prepričali sodišče, da je to globoko zakoreninjeno vprašanje časti, in da je on to moral storiti. Omenjam ta primer, ker je po naravi – s takšnimi in z drugačnimi posledicami – evropska stalnica. Zaradi navdihnjenega liričnega komplimentiranja damam, bi danes Voltairu stokrat prerezali goltanec. To so plodovi prizadevanja evropske intelektualne sodrge.

Francisco Goya: *Zakaj*

Moralno izprijeni misleci

Prav neverjetno, do kakšnega absurda je pripeljala skrb za manjšine, ki po razlagi intelektualcev »ne morejo ogrožati večine«.

Intelektualci imajo možgane le za tisto, kar jim je pred nosom. Pa še tu ne za odtenke. Kaj šele, da bi se z močjo duhovne predelave videnega »preselili« v stanja, ki so rodila tisto pred nosom. Ali da bi »odpotovali« v prihodnost in doživeli stanje, ki bo plod tistega pred nosom. Lev na hrbtu konja je za njega le novodobna oblika zabave. Žareče zbegani pogled konja, ki odraža sveto čistost življenja, pripravljenost, da za človeškega prijatelja vleče plug do onemoglosti, ter obup zaradi »nove naloge«, sta za misleca neviden »odtenek«. Tako kot vsa bičanja in druge oblike trpinčenja, s katerimi je to kakor jutro nedolžno bitje, pripravljeno za »nove oblike zabave« in tekmovalnega športa. A od misleca pričakujemo, da odpotuje v prihodnost – zato ga častimo – in nam

Mirko Rački: *Na robu globljega pekla*

Jane Alexander: *Klavci*

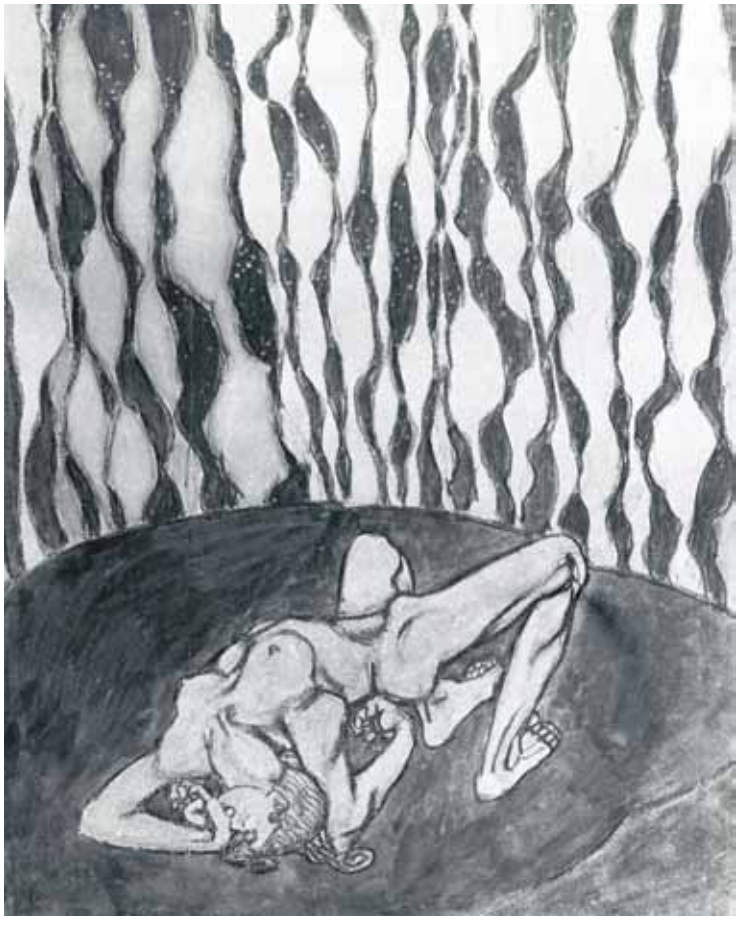

Mirko Rački: *Trpljenje*

pove, kakšen življenjski program bo živel prihodnji odrasli, ki danes kot otrok uživa v »novi nalogi« konja in v metanju jagenjčkov na stadion, po katerem se sprehajajo tigri. To je usodno, kajti ti prihodnji odrasli bodo jutri sooblikovali življenje na evropskem prostoru. Skupaj z evropskim človekom, ki je bil kot otrok poučen, da imajo vse živali srce tako kot mi. In se je že opredelil proti bikoborbi. In proti ritualnemu lovu na lisice. Odpovedal se je stoletnim navadam, ker so grde. Usodo pa bo delil s tistimi, ki si zaradi zaslužka ali zadovoljevanja nizkotnih nagonov, izmišljajo nove peklenske oblike trpinčenja in ubijanja najčistejših življenj.

Nietzsche je z močjo celovite miselne predelave takratne stvarnosti, brez težav »odpotoval« stoletje v prihodnost in o resničnosti Evrope našega časa zapisal: »... Majhno in nizko, ki izpolnjuje vse kote sveta in se kot težek zemeljski zrak dimi okrog vsega velikega, se vrže zaviralno, zavajajoče, puhteče, zadušljivo na pot, po kateri mora veliko iti nasproti nesmrtnosti.« (*Času neprimerna premišljevanja*). Čeprav imamo vsak dan, v vsakem kraju Evrope, nove dokaze unifikacije duha na nizki in čedalje nižji ravni – višje je prisiljeno bližati se nižjemu – nam evropski misleci dopovedujejo božanskost mešanja kultur.

Zadnje opozorilo o škodljivosti tekmovalnega športa, je imelo človeštvo pred dvema tisočletjema in pol (Ksenofan in Sokrat). Danes, ko na milijarde ljudi po televiziji in internetu spremlja izživljanje in poživljanje najnizkotnejših nagonov množic na stadionih in v širšem okrožju, ko smo priče umiranju športnikov na

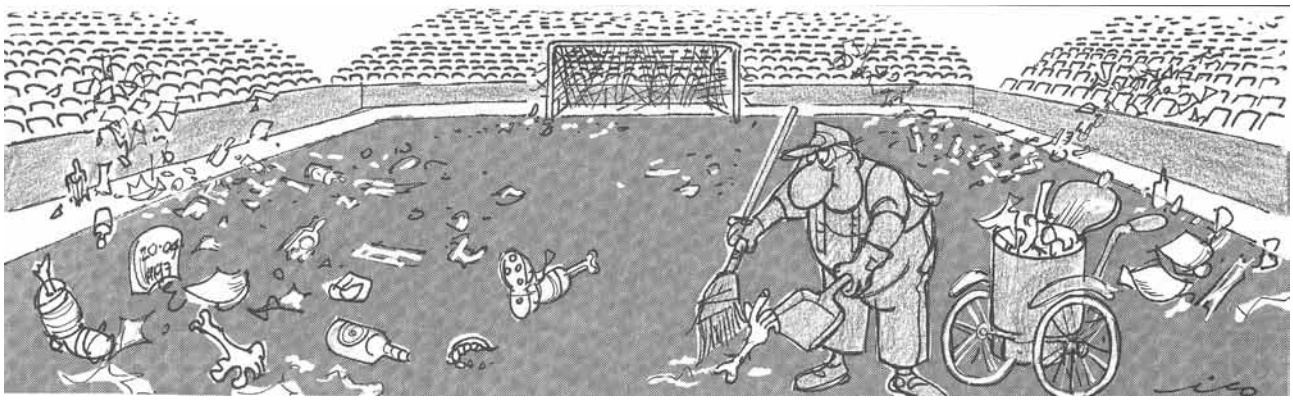

Ico Voljevica

igriščih zaradi jemanja kemičnih poživil, ko sta na dlani zastrašujoče ogrobljanje človeka in razlepotenje sveta kot posledici tekmovalnega športa, ni misleca, ki bi povedal: Tekmovalni šport je dejavnik razčlovečevanja. Že po definiciji uničuje lepo človeškost – vir sreče tekmovalca je namreč v porazu, torej nesreči sotekmovalca.

V rekreacijskem športu sta lepota in zdravje, v tekmovalnem pa veliko denarja in odmaknjenost od resničnih težav v družbi. In razumemo, da ga podpirajo pokvarjeni vladarji. Kaj naj mislimo o intelektualcih, ki molčijo ali ga častijo? Sledimo logiki: Človeška gniloba!

Podobno je na področju umetnosti. Iz umetnosti kot najučinkovitejšega dejavnika učlovečevanja človeka, so sodobne države ustvarile zelo učinkovito orodje razčlovečevanja. Shakespearjeva stvaritev, ki nam razširja obzorja, nas poduhovlja in nam pomaga dojeti pratemelj obstoja, je obravnavana pod istim imenovalcem kot neka takoimenovana avantgardna tvorba, ki oži kroge zavesti in podžiga nizkotne strasti. Isto je na področju likovnosti, glasbe, uprizoritvene umetnosti. V izvajanju procesa razčlovečenja človeka, namenjajo sodobne države opazna sredstva »moderni umetnosti«. Še en kazalec pokvarjenosti oblastnikov. Svet ne potrebuje veliko umetniških del – potrebuje dobra dela; svet ne potrebuje »moderne umetnosti« – potrebuje umetnost.

Damien Hirst

Kaj pa misleci? V preteklosti so bili s pravo umetnostjo v objemu. Sokrat se je skliceval na Ksenofana, Seneka je vztrajno častil Epikurja in Vergilija, Marx je opozarjal na antično umetnost, Shakespearja in Goetheja, za Heideggerja je bil Hölderlin trajni navdih ... Današnji mislec ne bere literature, ne ustvarja estetskega odnosa s klasično likovnostjo in z glasbo – v najboljšem primeru posluša punk. Brez zadržka bo prispeval recenzentski podpis za vsako tvorbo – ni mu je treba prebrati, videti ali poslušati – takoimenovanih marginalnih

James Ensor: *Čudne maske*

avtorjev (homoseksualci, Romi, azilanti ...). Z lastnim podpisom bo zagotovil spoštovanje največjemu gnusu, če prihaja s strani »ogroženih«. Z vsem, kar diši po klasiki, večnosti, pa so zelo, zelo previdni. Beda od bede!

Spolna izrojenost – uvod v dokončno razčlovečenje človeka

S teorijo, da ena plus ena nista nujno dve, ali da je neko naravno stanje »naravno«, ker je to povedal človek, je razsrediščen pratemelj vseobstoječega. Če naravni red ni v veljavi, je možno opravičiti vse – z relativizacijami tega in onega, so posvečeni najhujši zločini v zgodovini človeške vrste. Z relativizacijo naravne spolnosti, izvaja duševno razsrediščeni del človeštva (»izgnan iz resnice biti« – Heidegger) najhujši duševni razkroj naše vrste: zadovoljevanje seksualnega nagona z otroki, živalmi, mrtveci ... Prvi, največji in odločilni korak na tej zlodjevi poti, je bil uspešen – demokratične države že uzakonjajo istospolne zakonske zveze in jim zaupajo vzgojo otrok (ve pa se, da že situacijski dejavniki lahko otroka oziroma vsako neizgrajeno osebo, preusmerijo na polje istospolnosti). Drugi del poti – uzakonitev »obstoječega stanja« (pedofilija in zoofilija sta zelo razširjeni praksi, čedalje več je tudi nekrofilije) – bo lahkotnejši. Umsko in duševno pohabljen človek vse to potrebuje. Zato demokratične države namenjajo precejšnja sredstva nevladnim organizacijam in drugim »odprtim« inštitucijam, ki že v vrtcih in osnovnih šolah občasno poučujejo: »Ljubezen je ljubezen« (iz seksualnosti ni nihče izločen, niti živali in mrtveci.) Ko bo proces sesuvanja spoznavne opremljenosti človeštva končan – seksualno izrojevanje k temu bistveno prispeva – bodo vladarji in lastniki kapitala »na zakonit način« izvajali najhujša hudodelstva, zadovoljevali najnizkotnejše nagone. Najstrašnejše je, da se bodo otroci znašli v Sodomi in Gomori, nihče pa jim ne bo mogel pomagati. Zato je danes treba povedati – toda kdo bo to storil? – da se ne razpravlja o tem, ali je izmenjava dneva in noči naravno stanje. Tistim, ki prepričujejo druge, da je istospolnost naravno stanje, je treba jasno povedati, da so miselno in duševno hudo pohabljeni, zase in za člo-

Andrej Ajdič: *Help*

veštvo pa zelo nevarni. Kakršnakoli dogovorna oblika zadovoljevanja spolnega nagona med odraslimi je zasebna stvar, nujno pa jo je treba pravilno poimenovati. Tistim, ki uzakonjajo relativizacije naravnih zakonitosti (izmenjava dneva in noči ni naravno stanje zaradi tega, ker je človek povedal, da je to naravno stanje, temveč zaradi tega, ker je) in večnih vrednot ter izrojene spolne prakse, je treba povedati, da so zločinci.

Vendar kdo naj to pove? Tisti, katerih beseda ima težo, so prodali dušo zlodeju. Ali so miselno in čustveno izhlapeli. Navajam neki tipičen primer. V razprave okrog (ne)upravičenosti organiziranja gejevskih parad, je posegel tudi evropski intelektualec (hrvaškega rodu) Predrag Matvejević. Javnosti je sporočil (junij 2012), da gre na parado, kajti »homoseksualci so bili Michelangelo, Da Vinci, Wilde, Rimbaud ... Bog jim je dodelil genialnost ...«.

Tone Kralj: *Slepec*

In imamo na dlani modrost vrabca. A ta intelektualni vrabec je evropska intelektualna znamka. Zares žalostno. Poglejmo, prvič, ta deklarirani levičar se sklicuje na Boga. Mimogrede ponaredi Marxa in *Sveto pismo*. Drugič, evropski intelektualec ne razume bistva umetnosti – umetnost nastaja v stanju prekipevajoče čutnosti, na meji norosti. V takšnih stanjih umetnik počne toliko nesmotrnega, česar kot neumetnik nikoli ne bi počel, niti nikomur svetoval. Oscar Wilde (sicer je bil poročen, imel je dva sinova) je po homoseksualni izkušnji napisal sijajno izpovedno knjigo *De profundis,* v kateri je homoseksualno avanturo poimenoval »nizkotnost v iskanju novih dražljajev«. Evropski intelektualni mrčes tega ne ve ali skriva. In ponareja resničnost. Ali da bi nam bil vzor Rimbaud (sicer pesniški meteor)? Gre za neizobraženega, neurejenega pesnika, ki je bil vse na področju spolnosti. In sicer. Končal je kot trgovec z orožjem. Patografija (opis bolezni) Rimbauda, Wilda, Michelangela, tako kot vseh (stvarnih ali situacijskih) homoseksualcev pravi: degenerik oziroma višji degenerik (dr. Vladimir Stanojević: *Tragedija genija*). Ker pa je Michelangelo (sicer višji degenerik) avtor nesmrtnega *Stvarjenja človeka,* pošilja evropski intelektualec množice na polje razčlovečenja. Navsezadnje Matvejević, tako kot drugi evro-misleci, sploh ne razume, o čem se v tem primeru pogovarjamo. Tako kot je eksplozija jedrske bombe le zadnje izlitje nečesa, kar se je

Matthias Grünewald: *Skušnjava sv. Antona*

Nikolaj Pirnat: *Vdrli so v naše domove*

zgodilo zdavnaj (denimo, sporočila nekega »misleca«, da je treba uresničiti vse, kar je tehnično izvedljivo), tako bo prihodnja zmaga pedofilskih strank na volitvah, le izlitje nečesa, kar se je zgodilo v juniju 2012 – njegovega apela: »Gremo na gejevsko parado!«

Evropska intelektualna trohnoba ne dojema, da, razpravljajoč o spolnosti, razpravljamo o učlovečenju oziroma razčlovečenju človeka – evropski intelektualni vrabčki nič ne vedo o življenju.

Odprava smrtne kazni – ubijanje ideje pravičnosti[5]

Nihče ne sme drugemu odvzeti pravice do življenja, so sporočili demokratični vladarji in svojo »dobroto« uzakonili: Smrtne kazni ne bo. Intelektualci so, seveda, ploskali. Niso pa se spomnili, da sta Dobrota in dobronamernost (ko resnično gre za dobronamernost) povsem različna pojma. Dober je lahko le pameten človek, dobronamerni butlji so ena med rakastimi tvorbami na telesu človeštva (dobronamerni vodijo, denimo, *Amnesty International,* ta pa je po učinkih – številnim morilcem so zagotovili prostost in omogočili nove zločine – zločinska organizacija). Z odpravo smrtne kazni pa so demokratične države okrepile odvzemanje pravice do življenja. Zločin in kazen imata dva polčasa, dobronamerni se ukvarjajo le z drugim. In imamo dobronamerno logiko: v prvem polčasu je odvzemanje temeljne pravice dovoljeno, v drugem se zavzemajo za kar najnižjo kazen in hotelske pogoje zapornega bivanja. In so primeri, ko se (po logiki kriminalno strukturiranega posameznika) umori še kako splačajo – morilec si zagotovi veliko denarja ali kakšno možnost za donosne aktivnosti, a kazen bo neboleča, poleg tega pa obstaja še možnost, da ga ne odkrijejo. In ker »nihče ne sme drugemu vzeti življenja«, je odvzemov čedalje več.

John Heartfield: *Justitia*

Po pogodbi – akt o državljanstvu – je država dolžna vsakemu državljanu varovati pravico do življenja. Tej pravici se lahko odpove le posameznik sam – s samomorom ali z naklepnim umorom drugega. S tem ko zavestno odvzame življenje drugemu, je posameznik obvezal državo, da odvzame življenje njemu. Z enim dnem pravnosti in pravičnosti, bi vsi zakoni o odpravi smrtne kazni postali nični. Vladarjem in tej »človekoljubni« sodrgi je treba povedati, da z odpravo smrtne kazni, onemogočajo izvajanje ideje pravičnosti. A kako je

5 »Luksuz«, da se do nekaterih občutljivih vprašanj opredeljujem brez celovitejše razlage, si tokrat lahko dovolim, ker gre za teme – resnična in navidezna umetnost; smrtna kazen; škodljivost tekmovalnega športa; plemenitilna in razkrajajoča lepota ... – ki so temeljito problematizirane v mojih knjigah *Kam greš, Evropa* (Ljubljana, 2008) in *Kamo sutra* (Zagreb, 2011), mojih ugotovitev pa nihče ni niti skušal zanikati.

mogoče, da duhovno zdrav človek živi brez ideje pravičnosti, če je ta temelj medčloveškega bivanja in obstoja človeka kot človeka? »Človekoljubna« drhal spodbuja umore. Torej so zločinci. Vendar kdo naj jim to pove? Tisti, ki so poklicani, so soizvajalci zločinov.

Brad Holland

Sodnik, ki je pod pritiskom oblasti obsodil na smrt nedolžnega Dreyfusa, je sodbo podpisal »V imenu ljudstva.« In tako iz dneva v dan, vsa ljudstva sveta obsojajo nedolžne ljudi, medtem ko na prostost, torej v nove avanture, pošiljajo najokrutnejše morilce. Da zaradi različnih pritiskov, za denar ali iz maščevalnih razlogov, podpisujejo sodniki »v imenu ljudstva« krivične sodbe, je znano že dve tisočletji. Sodnik *Evropskega sodišča za človekove pravice*, duhovno dokaj dobro opremljeni filozof in literat Boštjan M. Zupančič, pa je razkril še en razlog za krivične sodbe: mentalna prizadetost sodnikov. Povedal je: »Vem za konkretne primere ljudi, ki so bili retardirani, in so naredili pravno fakulteto, ker jih nihče ni vprašal, koliko je dve in dve.« (*Večer*, 3. marca 2012). Sodbe teh retardirancev pa je podpisalo neko ljudstvo. To je nagnusen način povzročanja strahospoštovanja do sodbe oziroma do sodnika, in neverjetno norčevanje iz ljudstva. Sodniku je torej zagotovljena raven legitimnosti (»v imenu ljudstva«) in božanska nedotakljivost (trajni mandat), ljudstvo pa je pomirjeno z inštitutom zagovornika (odvetniki naj bi onemogočali krivične sodbe). Kakšna pokvarjenost države! Prav zaradi božanskega položaja (država ga je zagotovila in ga lahko spremeni) so sodniki neodporni na interese oblasti, odsotnost kontrole (odvetniki niso plačani za pravično sodbo, temveč za zagotavljanje nepripadajoče pravice svojemu klientu, so torej že po definiciji pokvarjeni; drugi kontrolni mehanizmi so še večja farsa, ker so znotraj stroke) jim omogoča trgovanje s položajem. Pa še retardiranost. In to sodstvo naj bi bilo zadnji porok varovanja človekovih pravic – o, bog!

Edvard Munch: *Krik*

Pokvarjenost držav, ki se kaže v organizaciji sodstva, je nujno treba razkriti. Ljudstvo je treba takoj zavarovati pred to blamažo (sodba mora biti v imenu sodnika, sodnega senata ali države), trajni mandat in inštitut zagovornika pa odpraviti. Sledeč bistvu sodnega postopka (ugotavljanje resnice) in bitju sodbe (spoj pravnosti in pravičnosti), morajo v sodnem senatu sedeti sodniki in potrjeni pravičniki. Do takrat bomo, v organizaciji države, živeli v

razjedajočem obupu. Toda kaj storiti? Tisti, ki bi po logiki poklica lahko kaj naredili – misleci – z vladarji »flirtajo«. In se redijo.

Plačujemo ubijanje sebe

Stanje sveta: stabilno! Vladarji, verske skupnosti, intelektualci, kriminalne združbe: uglašeni. Ubijanje duha poteka nemoteno. Ker pa je to zahtevna naloga, stane! S prispevanjem v državne blagajne, to davkoplačevalci ubogljivo plačujemo. Mirno plačujemo izvajanje zločinske zakonodaje. Nad seboj. Plačujemo delovanje verskih skupnosti, da lahko naše otroke iztrgajo iz lepega krogotoka Narave in da ustrahujejo vse živo – le sebe ne – z izmišljenim strašilom: Bogom! Plačujemo državne založbe, knjižnice in galerije, festivale in folk parade, namišljene umetnike in spretne managerje, da nas pitajo s tvorbami, ki ubijajo lepo v človeku. Plačujemo takoimenovani vrhunski šport, ki v nas poživlja lovske, ubijalske vzgibe, nas pelje na polje iracionalnosti, kjer postajamo uporabni v vsaki zlohotnosti vladarja ali mafijske združbe. Plačujemo delovanje »človekoljubnih« organizacij in njihovih duševno prizadetih aktivistov, za katere obstaja le »človekova pravica« zločinca. Prispevamo nevladnim organizacijam, dejavnost katerih je: prodajanje megle, izkoriščanje srčnih, a naivnih državljanov, tihotapljenje vzhodnjaške religije v šolski sistem, razširjanje izrojenih spolnih praks, pranje denarja ter zagotavljanje vladarju »izkaznice« skrbnika za (tudi) civilno družbo. Prispevamo v socialno blagajno, da bi tisti, ki nočejo delati, lepo živeli. Plačujemo višje življenjske standarde zapornikom, ker to vzpodbudno deluje na tiste, ki nam z nasilnim vedenjem in z drugimi kriminalnimi dejanji, nižajo kakovost življenja. Plačujemo mnogoštevilno pasmo v *Združenih narodih*, ki odločajo po sistemu: ena država – en glas (ta glas je praviloma glas vladarja države, iz katere uradnik prihaja), izvajajo pa ukrepe, s katerimi človeka, naravnega posameznika, ki nekaj ve o življenju, spravljajo v stanje obupa.

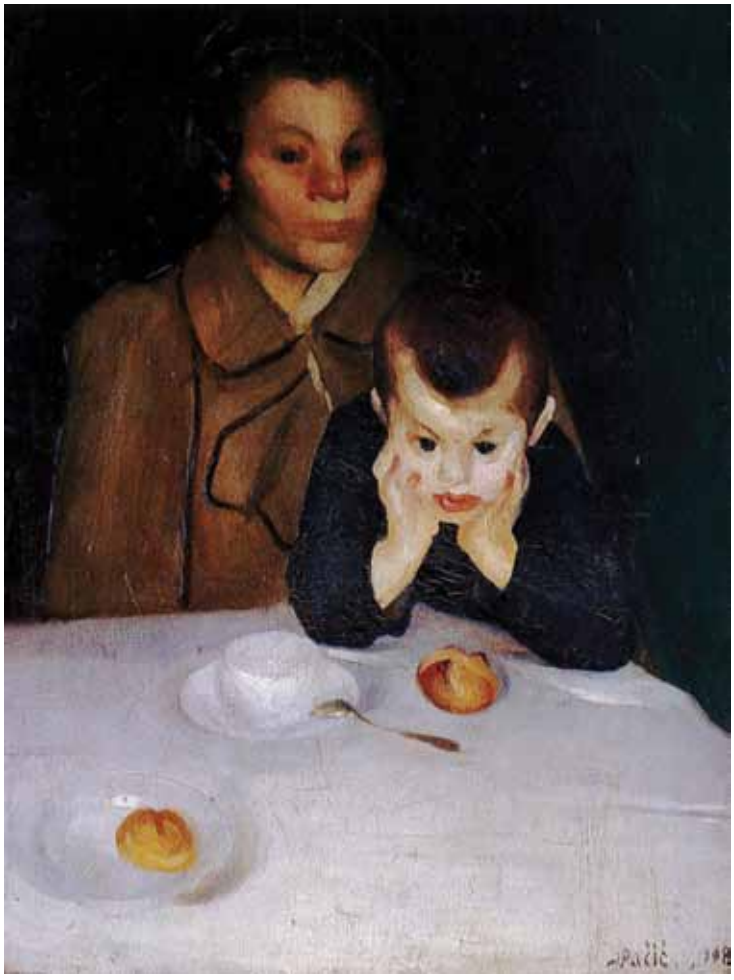

Josip Račić: *Mati in otrok*

In tako je, kot je že pred stoletjem pravilno ugotovil Karl Kraus, stanje, v katerem živimo, resnični zaton sveta: stabilno. Omrtvičen duh je namreč pogoj stabilnosti zločinske ureditve sveta. Zato toliko naporov pri ubijanju duha.

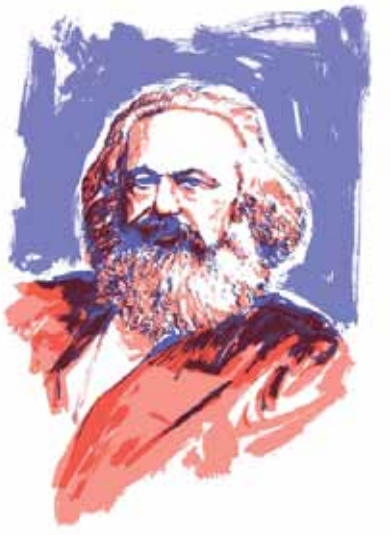

Karl Marx

»Prenovljeni komunisti« – iznajdba kapitalističnega marketinga

Čeprav dejavniki kvarjenja človeka in sveta obstajajo od nekdaj – lahko rečemo, da so nastali z nastankom človeka – je šele z globalno demokratizacijo v zadnjih petih desetletjih, duhovni ustroj človeštva razgrajen do stanja neozdravljivosti. Odločilni prispevek k razčlovečenju človeka, k razgradnji duhovnega ustroja sveta in k enotnosti v ničevosti, je namreč zagotovila sodobna levica. Predvsem evropska. In imamo navidezni paradoks: kar skozi tisočletja ni uspelo neučlovečenemu delu svetovnega prebivalstva, verskim organizacijam, razredno organiziranim državam in drugim dejavnikom razčlovečenja, je v nekaj desetletjih opravila »prenovljena-levica«. Prenovljeni komunisti so najprej – in to je bilo odločilno – ubili Marxa. Marxov nauk je namreč tako celovit in vseobsegajoč, pa je še potrjen v praksi – Solon – da so se vsi ideologi kapitalizma in drugi kritiki marksizma le smešili – v napadih na Marxa so delovali kot intelektualni vrabčki in dejansko krepili njegovo učenje. Marxa je možno oslabiti le tako, da kot deklariran marksist, izvajaš tisto, čemur je Marx strastno nasprotoval. Torej z zavajanjem množic. Zdi se, da so »prenovljeni komunisti« najpomembnejša iznajdba kapitalističnega marketinga.

Hans Thoma: *Počitniški večer*

V svojo zamisel družbene ureditve je Marx vgradil visoke miselne dosežke številnih mislecev, posebej modrega Solona, ki jih je nadgradil s posebnostmi svojega časa in z lastnim genijem. Iz razpadajoče atenske države je namreč Solon v enem letu ustvaril državo vseh državljanov, spodobno skupnost, prežeto z optimizmom in z nesluteno umetniško ustvarjalnostjo. To pa je zagotovil na preprost, logičen način: napisal je pravične zakone, izvedel agrarno reformo, omejil bogastvo in dedovanje, odpravil socialne krivice, zagotovil vzgojo in ustvaril vzdušje za umetniško ustvarja-

Božidar Jakac: *Mati*

nje, nikomur ni vzel časti niti dal preveč pravic, ljudem je svetoval tisto, kar jim resnično koristi, a ne tistega, kar jim je všeč. In razumljivo je, da so nam misleci skozi zgodovino – Boetij, Thomas More, Hölderlin, Nietzsche ... – dopovedovali nujnost vrnitve k antičnim miselnim dosežkom. Z nekaj zdrave pameti je ugotovljivo, da bi razjedajoči nesmisel današnjega sveta (približno polovica držav je resnično pred bankrotom; na površju so le še tisti, ki so razvili trgovino z mamili, s človeškimi organi ter izkoriščanje otrok v proizvodnih procesih, prostituciji ter v »poživljajoči« prehrani) hitro, morda v enem letu, razrešili s Solonovo oziroma Marxovo formulo družbene ureditve. Seveda, ob agrarni reformi bi bila nujna »reforma« bančnih računov (Solonu tega ni bilo treba), registrov pravnih oseb in zemljiških knjig (pred tremi desetletji je župan andaluzijskega kraja Marinaleda organiziral svojo občino po Solon-Marxovi formuli, in glej: Španija in polovica sveta pred bankrotom, ljudstva v samomorilskem obupu, v njegovi »državi« pa vsi živijo spodobno življenje; zdaj bi se vsi Španci preselili v vas Marinaleda).

Če bi milijarde danes onečaščenih in ponižanih vedele za izvirni Marxov program organizacije družbe, bi ga strastno sprejele. Vendar so »prenovljeni komunisti« povedali – množice razumejo: v imenu Marxa – da je v novih okoliščinah možen kapitalizem s človeškim obrazom (Marx je zapisal, da je bitje kapitalizma – da, bitje, slišiš, »prenovljena« gniloba – nora trgovina s človeškim mesom); novodobni komunisti so vsako državno tvorbo (to pa bi lahko bila tudi tvorba skupine kanibalov) razglasili za svetost vseh svetosti (Marx je prepričljivo pokazal, da je za Indijo koristno, da je bila del britanske skupnosti narodov; da so južnoslovanski narodi nedržavotvorni); »vitalnost« gospodarstva »komunistične« Kitajske temelji na ponižanju človeka, kakršnega ne pozna noben izsek kapitalizma, niti svetopisemska Sodoma in Gomora, niti literatura (po Marxu bi bila prva skrb države sprostiti v človeku nagon učlovečenja); v tako imenovani avantgardni umetnosti (to je tudi vlečenje drobovja iz še živega bika ali »sočni« opisi seksa kakšne gorile v človeški podobi z otrokom) vidi novodobna levica širjenje meja

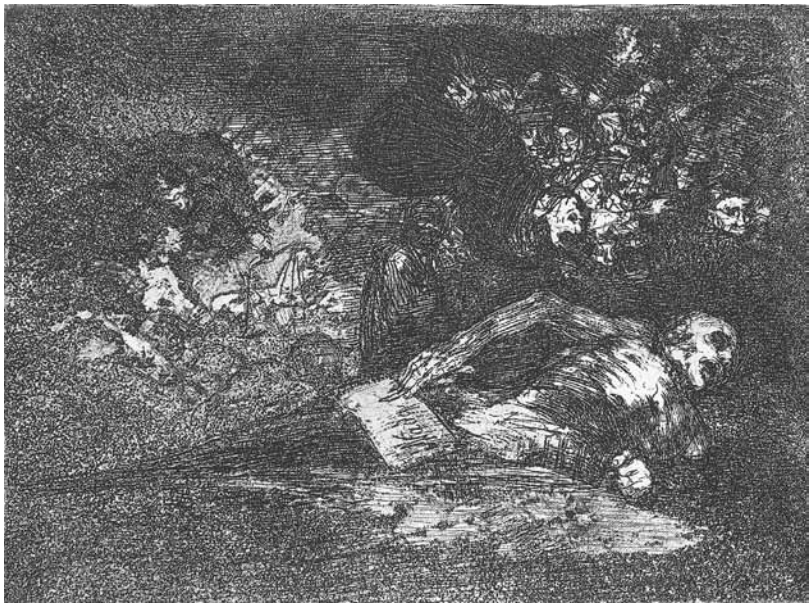

Francisco Goya: *To bo pojasnilo*

umetniškega ustvarjanja in ga strastno podpira (Marx je citiral Ajshila, Shakespeara, Goetheja ...); »obnovljeni komunisti« brezpogojno podpirajo »demokratične« dosežke: »vsak najbolje zase ve, kaj potrebuje«, s tem pa zdaj mahajo pedofili, narkomani, poklicni morilci, milijarderji ... (Marx nam je, tako kot Solon, dopovedoval pomen razlike med resničnimi in namišljenimi potrebami). In tako naprej, in temu podobno.

Francisco Goya: *Uspehi*

Po tem očetomoru in izničenju zadnjega oprijemališča človeškosti, se takoimenovanim levim intelektualcem zdi položaj družbenih odličnikov povsem samoumeven. O, stud – O, gnoj! Najhujši zločin nad lepo človeškostjo tako kapitalizirati! Najstrašnejše moralne spake – častivredni misleci! Resnični zaton sveta: Stanje stabilno.

Voltaire in Lévi – sijajni lik in moralna spaka: isti akademski naslov

Mirko Rački: *Lucifer*

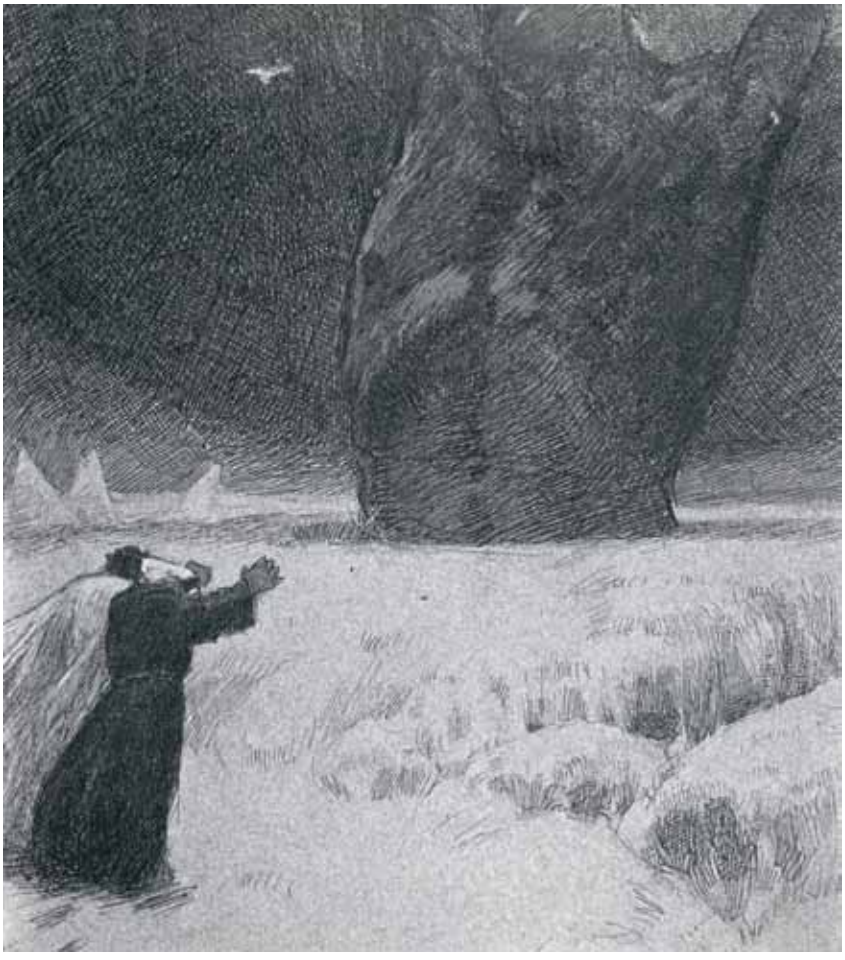

Podoba misleca, zakoreninjena v naši zavesti: Živi življenje vseh. Bivajočih in prihajajočih. Če je na obrazu mimoidočega krč, mislec ne more biti srečen. Če se komurkoli godi krivica, mislec trpi. Neobetavna prihodnost je razlog za nezadovoljstvo s samim seboj.

S takšno občutljivostjo in spoznavanjem zakonitosti Univerzuma, mislec lahko »odpotuje« v prihodnost, tudi v daljno. Vsak dan lahko ugotovimo, da so kakšen izsek naše stvarnosti opisali Homer, Ajshil, Platon, Seneka, Dante, Voltaire, Diderot, Rousseau, Nietzsche, Fromm, Huxley ... Poglejmo le to spoznanje Seneke, namenjeno prav današnjemu času: »Ni sreče niti nesreče za posamezni-

Roman Cieslewicz: *Tluja*

ka: živimo v skupnosti ... Za drugega moraš živeti, če hočeš živeti zase ... Mnogim je ugasnilo življenje, medtem ko so zbirali živila.« Sodobni misleci niso zmožni izročiti ene večne poživljajoče resnice; nasprotno, razčlovečujejo človeka in razkrajajo enost planeta, obdani pa so s častmi, kot da so doumeli najvišje resnice.

Zakaj je sodobni intelektualec razkrojevalec človeštva? Le dve razlagi sta: ali je nezmožen mišljenja (ima možgane le za tisto, kar mu je pred nosom; malo sočneje: zabit je kot hlod) ali za nagrado opravlja naloge za Velikega brata oziroma kakšnega iz kopice malih. Ugotovitev, da ničesar ne moreš spremeniti in je najbolje prilagoditi se duhu časa, ni tretja razlaga: je dokaz zabitosti. Naloga intelektualca – v mejah zmožnosti tudi slehernega posameznika – je oduhovljanje, torej nenehno spreminjanje resničnosti. S tem da je dovolil, da resničnost spremeni njega, je prodal dušo hudiču. In bo umrl, ne da bi živel. Hlod!

Vsak čas pozna kakšnega modrijana ali pesnika, ki je prodal dušo zlodeju. Toda v zgodovini človeške vrste je le naš čas obdobje brez mislecev kot bojevnikov za pravo stran življenja. Že nekaj desetletij ni intelektualca, ki bi se z močjo avtoritete, pripravljen da tvega življenje, vmešaval v vodenje države. Nekateri pa zelo spretno ustvarjajo ta vtis. V javnih nastopih so božji odposlanci, opravljajo pa najbolj umazane naloge. Za naš čas je tipičen že omenjeni Lévy. Ko človek bere njegovo knjigo *Eloge des intellectuels* (»Intelektualec, kot sem rekel, to je resnica, razum, pravica. To je iluzija možnosti ustvarjanja nekega sveta, kjer bi lahko pretehtale vrednosti univerzalnega. Intelektualec, to je posebnost, da se v odnosu na strast, javno mnenje, pobudo, zares igra brezhibno na karto inteligence. To je zares malce absurdno. Malce smešno. Toda ne glede na njegov učinek, njegov neuspeh ali njegovo udarjanje v prazno, to malce smešno ni brez določenih posledic za konkretno usodo sveta.«), bi takoj dal roko v ogenj za vse zapisano. A ta človek je – O, ljudje božji! – ljubljenček nacionalne televizije (»Resničen umetnik stoji z

Dževad Hozo: Z *zvezanimi rokami*

mirom v nasprotju in v boju s svojo družbo, s svojim narodom in s svojo dobo.« – Cankar). Človek, ki naj bi s tem, da je, kot sam pravi, »resnica, razum, pravica«, spreminjal svet – prvi korak je osramotitev družbene ureditve in nosilcev oblasti – pride na nacionalno televizijo (da ne bo pomote: televizijo, ki jo kontrolira država), kadar želi. Ljubljenček oblasti naj bi spreminjal svet! – O, gnusoba življenja!

Mislec se potrdi, ko stopi iz anonimnosti neosebnega delovanja in se upre resničnosti. Naš čas ima dovolj javnih intelektualcev, nima pa niti enega izumitelja novih vrednot. Nima osebnosti s smislom za veliko. In nima junaka, ki bi z močjo logične misli osramotil oblast. A to je pogoj za nevarni prestop na pravo stran življenja – da bi spremenili svetovni red, je treba obstoječega razglasiti za tisto, kar je.

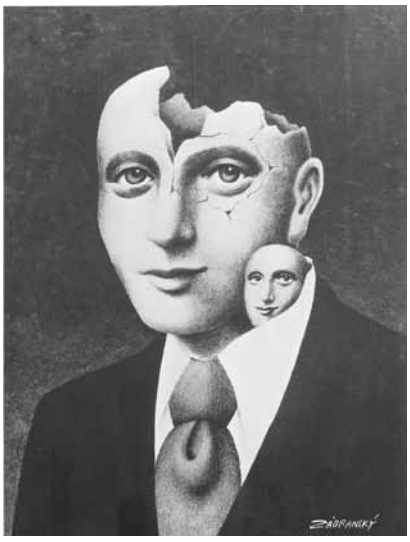

Vlasta Zabransky

Iskanje pribežališča upov

Človek danes. Sleherni posameznik in mislec. V stanju, ki je resnični zaton sveta: stabilno. Kaj narediti? Kako stopati skozi življenje? Kako se opredeljevati do stvarnosti? Odgovori so. Odločam se za Hölderlina: »Ne slediti duši vodi velikokrat v prepad, toda slediti ji pač menda tudi. Najbolje je, da greš, zakaj to je večje ... Bolje je umreti, ker si živel, kakor živeti, ker nikoli nisi živel ... Ne bom umrl nevredne smrti.« (*Hiperion*)

Kot da bi slišali glas Hölderlina, tako so skozi življenje stopali vsi Sinovi Sonca – od Heraklita in Sokrata do Cankarja in Krleže. In množice neznanih. Takšno razumevanje življenja je najzanesljivejše zagotovilo spokojne smrti. Zato bi se danes vsi, v mejah lastnih zmožnosti, morali odločiti za vlogo dramilca. Biti torej ne-

Giovanni da Modena: *Pekel*

Ljubo Babić: *Mrtva narava s knjigo*

mirna vest! Vsaj nemirna vest sebe. In, če je možno, ožjega okrožja. Mislec, ki še ohranja vez z duhovnim izročilom človeštva, se mora odločiti za dramilca širšega okrožja oziroma za nemirno vest epohe. Čeprav je izhod negotov, je treba slediti večjemu. Že zaradi sebe. In čeprav združevanje ni v naturi misleca – celovite osebnosti so osamljene; združuje se prestrašena mrčes, ki, združena, povozi lepega človeka, osredinjenega na čarovnijo življenja – bi morali ozavestiti potrebo po združevanju. Živimo namreč v stanju, ko so močni nemočni, a nemočni močni. Zato bi se misleci – izvirno močni, v stanju vseobsegajoče sprevrženosti, nemočni – morali združiti okrog vrnitve bistva vseobstoječemu.

Jedro duhovne zapuščine človeštva bi morali ubesediti v nekaj preprostih stavkih, in jih ponuditi človeštvu kot zanesljivo oprijemališče. Z že domišljenim, in z novo odgovornostjo – s primernimi besedami, vsi dramilci – bi vsadili novo klico upanja. Z večanjem podpore takšnemu programu – s strani mislecev in slehernega posameznika – bi se manjšala moč zločincev (da, zločincev, treba je uporabiti prave besede), ki vodijo svet. Rastoče zbiranje okrog pratemelja, bi lahko bilo neka možnost. Zato predlagam deset dramilnih zapovedi, kot možno izhodišče za oblikovanje celovitega programa, ki bi lahko zaživel kot pribežališče upov.

Deset dramilnih zapovedi

1. Državne zakonodaje morajo biti usklajene z zakonitostmi narave in etičnim ustrojem človeštva (v nasprotnem je možno uzakoniti vse: kanibalizem, asfaltiranje planeta, zakonsko zvezo med človekom in jagenjčkom, karkoli). Tistim, ki predlagajo, potrjujejo in izvajajo nenaravne in neetične zakone, je treba povedati, da so duhovno pohabljeni.
2. Človek ne sme jemati življenjskega prostora živalim in rastlinam (po izvirnem, naravnem pravu, pripada planet Zemlja vsem). Nobeno ljudstvo nima pravice nasilno ali s »plazečo se« okupacijo, jemati življenjskega prostora drugim narodom. Človeška vrsta mora takoj zaustaviti prirast prebivalstva. Vsakomur, ki bi temu nasprotoval, je treba povedati, da je neučlovečen.

Franc Vozelj: *Homo, Sedeči*

3. Rojevanje in vzgoja otrok nista zasebna stvar, niti oblika samouresničitve posameznika. Gre za življenja, za to pa je odgovorna organizirana družba. Države morajo omejiti rojevanje na število, ki mu lahko zagotovijo naravno otroštvo in primerno vzgojo. Vsi otroci morajo imeti enake izhodiščne možnosti. Vladarjem, ki tega ne zagotavljajo, je treba povedati, da so zločinci.
4. Vsem bivajočim morajo države zagotoviti pravico do življenja. V izvajanju te pravice pa morajo slediti ideji pravičnosti: Tisti, ki drugemu naklepno odvzame življenje, se je odpovedal lastnemu. Vladarje, ki različno vrednotijo življenje žrtve in zavestnega morilca, je treba pravilno poimenovati: zločinci.
5. Smoter življenja je: *Biti.* Stanje *imeti,* kot najmočnejši dejavnik odvračanja človeka od smotra življenja, morajo države spremeniti. Zato je nujno odpraviti inštitut dedovanja, zasebno lastnino pa omejiti na tisto, kar služi zadovoljevanju resničnih potreb. Vsako nasprotovanje pomeni – in to je treba jasno povedati – pokvarjenost.
6. Vsem članom družbene skupnosti, ki prispevajo k skupni blaginji, in tistim, ki to želijo, morajo države zagotoviti dostojno življenje. S pravično razdelitvijo nacionalnega dohodka je to uresničljivo. Tisti, ki zavestno odklanjajo delo, so se odločili za smrt zaradi lakote. Vladarji, ki tega ne bi uzakonili, so maloumni ali pokvarjeni.

Božidar Jakac: *Sam na polju*

Nikolaj Pirnat: *Visoka pesem*

Zoran Rožič: *Vizija*

7. S krepitvijo potreb po Umetnosti, Lepoti, tvorni družabnosti, in z drugimi dejavniki učlovečenja človeka, morajo države nujno zaustaviti procese razčlovečevanja in izrojevanja prebivalstva. Iz istih razlogov je nujno treba prepovedati lažne umetniške stvaritve, pornografijo, poveličevanje izrojene spolnosti, tekmovalni šport, trpinčenje živali in druge dejavnike razkrojevanja lepe človeškosti. Vladarji, ki tega ne bi uzakonili, so maloumni ali izrojeni.
8. Vsi moramo dojeti, da uresničujejo najvišje poslanstvo v organizirani družbi tisti, ki neposredno varujejo naša življenja – policisti – in tisti, ki zdravijo bolne – zdravniki. Čuvajem javnega reda in zdravnikom, morajo države zagotoviti najboljše pogoje za delo in najvišje časti. Vsako nasprotovanje temu, je kazalec neumnosti ali zlohotnosti.
9. Vladarji morajo dojeti smisel oziroma nesmisel tehnike. Človek potrebuje tehnične pripomočke, ne tehnike, ki bi »funkcionirala« namesto njega. S tehniko, ki »funkcionira«, se je začel kataklizmični proces izkoreninjanja človeka. Tehnika mora biti služabnica dobrobiti. Zloraba tehnike je zločin.
10. Nihče ne sme uporabljati Boga za kakršnokoli razlago. Suveren, ki predstavlja svojo vladavino ali stanje v državi kot »božjo voljo«, je dejanski ali potencialni zločinec. Kdor s strašenjem z nebeškimi utvarami kakorkoli izkorišča človeško nevednost in stisko, je moralna spaka. Če se je pripravljen odpovedati človeškemu dostojanstvu, ima lahko posameznik za Absoluta karkoli, lahko tudi klopa, toda za državo, Bog ne obstaja.

Roditi sebe kot dobrega človeka – rešiti se

V sedanji nuji časa – krivica je postala zakon, duh je pred izginotjem – je nujna nova vzgoja (»opustitev dozdajšnjega mišljenja« – Heidegger). Vsak pojav, dejanje in lik posameznika, morata mislec-vzgojitelj in sleherni posameznik pravilno poimenovati.

Če bi človek občasno slišal resnico o sebi, bi se iz narkotiziranih prividov vrnil k resničnemu sebi. Kot če bi se znašli v stekleni hiši – nenehno srečujemo lastni obraz; neprenehoma nas kdo opazuje – bi začeli odgovorneje živeti. Se bližati *biti*. Stanju: *Biti*. Sestavina *biti* je tudi dramljenje. Sebe in drugih okrog sebe. Dramljenje bi zaživelo kot poganjajoča spoznavnost. In kot očiščenje. V »stekleni hiši« bi se znašli tudi čaščeni misleci. In, ko bi ti nagnusni trgovci s človeškimi občutki, srečali v zrcalu svoj popačeni obraz; in, ko bi ta mešanica razvalin, dojela, da vsi vidimo le človeško gnilobo, bi se morda poklonila Sokratu in Boetiju. In znanje, ki ga imajo, bi prepojili z lepo človeškostjo. *Zločinec si* – bi svetovnemu voditelju zabrusili; *Bog je utvara* – bi zagovornikom utvare sporočili. In bi sebe kot človeka rodili. In se za vzgojitelja vzgojili. In vzgajati začeli.

Ivan Meštrović: *Vrelec življenja*

Nam, navadnim, ni treba na novodobnega misleca čakati. Lepi krogotok Narave doživeti, sporočilo tukaj omenjenih Sinov Sonca ponotranjiti – je dovolj, da sebe kot dobrega človeka rodimo. In se rešimo.

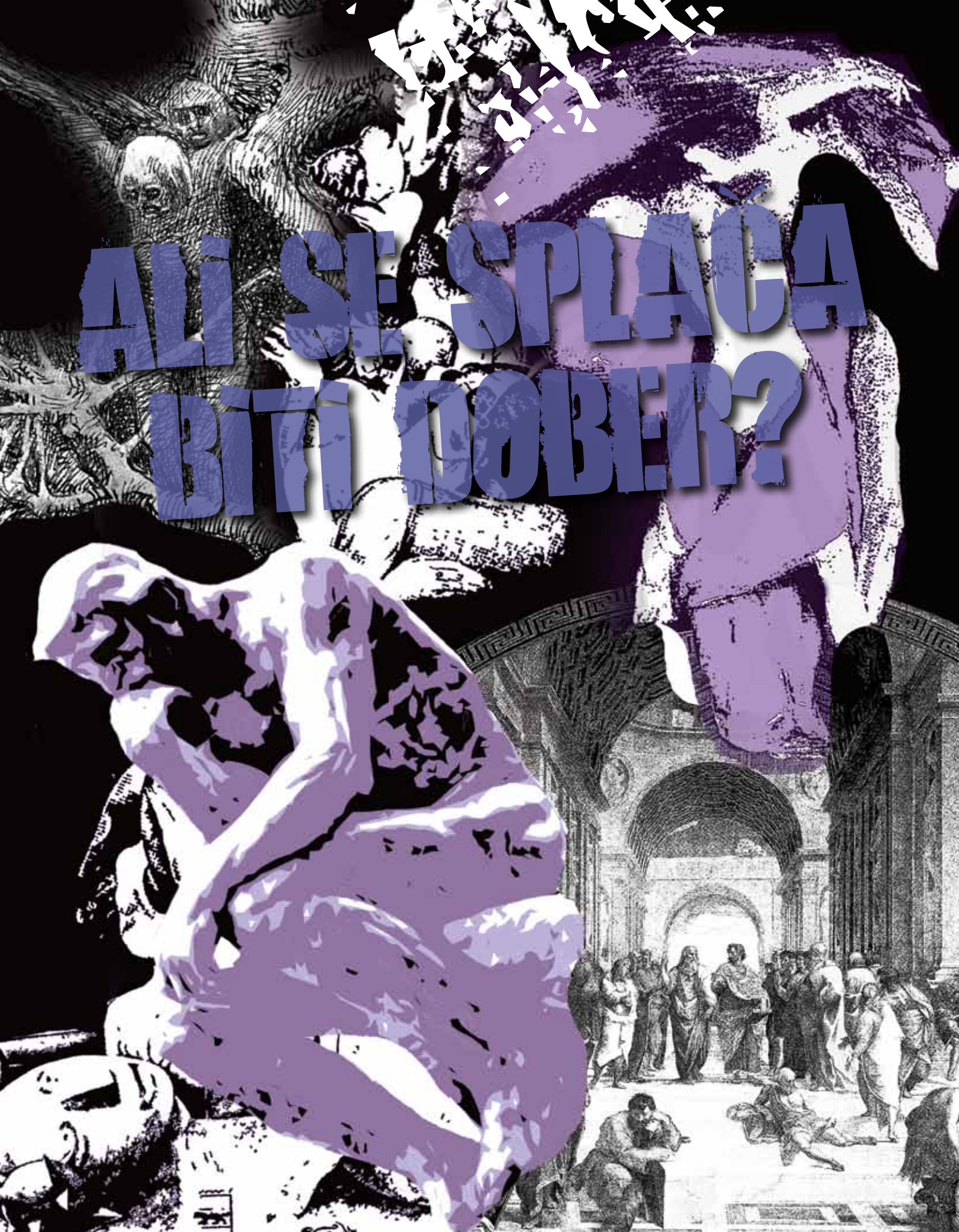
ALI SE SPLAČA
BITI DOBER?

PRATEMELJ VEČNO

Ali se Soncu splača greti in svetiti; čebeli od cveta do cveta letati; slavčku peti?

Sokrat ali njegov tožilec – v čigavi koži bi vsi mi raje bili?

Z dvomi v smiselnost Dobrote (*Dobrota – sirota*) je človek iz lepega krogotoka Narave izstopil. In umira ne da bi mizo pospravil, preden je življenje dokončal. Nesrečen.

Le z *Biti dober*, lahko življenjske naloge opravimo, pred smrtjo življenje končamo. A po tem je vsak dan darilo. In to je največ.

Jerolim Miše: *Medo*

BESEDA O AVTORJU

Samouki ustvarjalec Anej Sam je bil rojen kot Spaso Čanković 22. maja 1947 v odročni bosanski vasici Bošnjaci, v siromašni kmečki družini. Že za nemirni, raziskovalni duh dijaka, so gimnazija v Sanskem mostu in življenjska pravila okrožja postali preozki – brez dokončane šole se je podal v širni svet, življenjski negotovosti naproti.

Nekaj let se je preživljal z opravljanjem različnih fizičnih del v kmetijskih zadrugah v Vojvodini in na novosadskih gradbiščih. Po odsluženi vojski je preživel nekaj let v Banjaluki, kjer si je služil proletarski kruh v *Tovarni viskoze*. Potem ga je (leta 1971) življenjska radovednost pripeljala v Zagreb, tu pa je v trgovskem podjetju *Trgopromet* dobil pisarniško službo z dobrimi možnostmi za napredovanje. In tu je končno dočakal, da lahko brez strahu in skrbi za golo preživetje prebere knjigo. Prva spokojno prebrana knjiga – Krležev roman *Na robu pameti* – je bistveno vplivala na njegovo življenjsko pot. Da bi lahko več bral, se je odpovedal možni poslovni karieri, zaposlil se je kot nočni čuvaj na zagrebškem pokopališču *Mirogoj* in nadaljeval sistematično branje. Prebral je jugoslovanske klasike in se vrnil h Krleži. Potem je bral svetovno klasično literaturo in filozofijo, in se spet vrnil h Krleži. Po njegovi zaslugi je s posebno pozornostjo prebral Karla Krausa, Nietzscheja, Hölderlina in Cankarja, ki so ga dokončno utrdili kot strastnega borca za večne vrednote in vztrajnega nasprotnika človeški grdobiji.

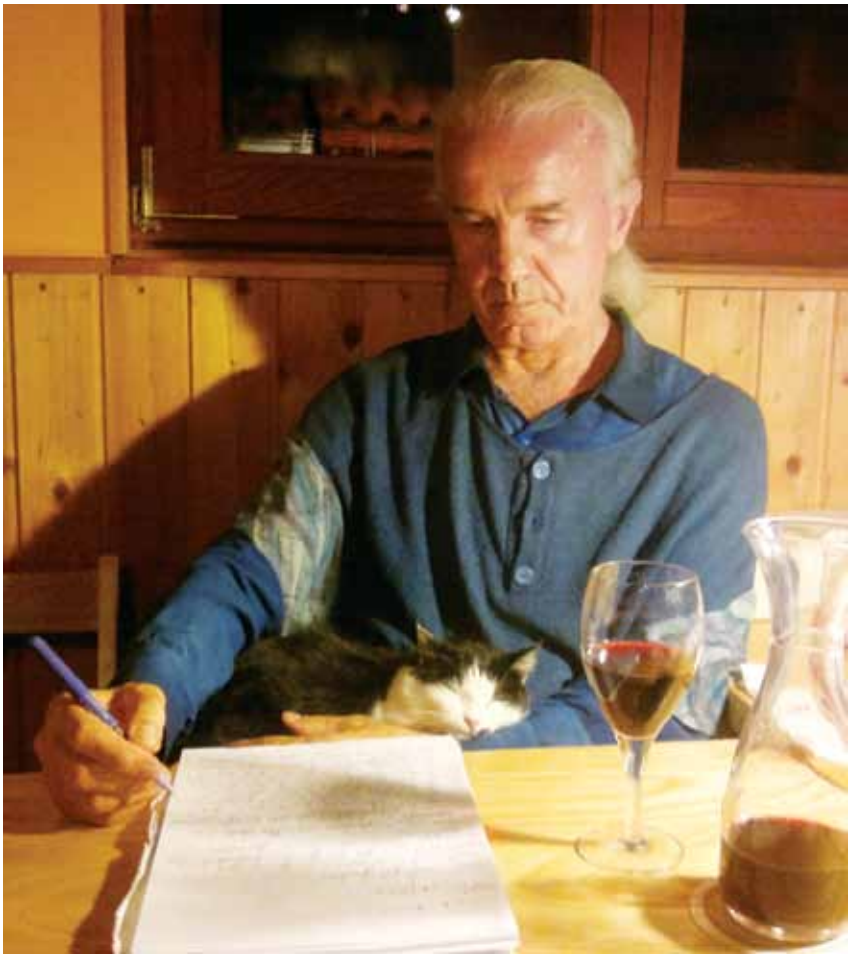

V časopisih – najprej v zagrebškem *Vjesniku* in *Oku*, potem v vseh pomembnejših v Jugoslaviji – se je začenjal odzivati na izzive časa. Ne varčujoč z lepimi besedami za visoka hotenja in strastno obračunavajoč z vsemi oblikami razčlovečenja – nikogar ni puščal ravnodušnega.

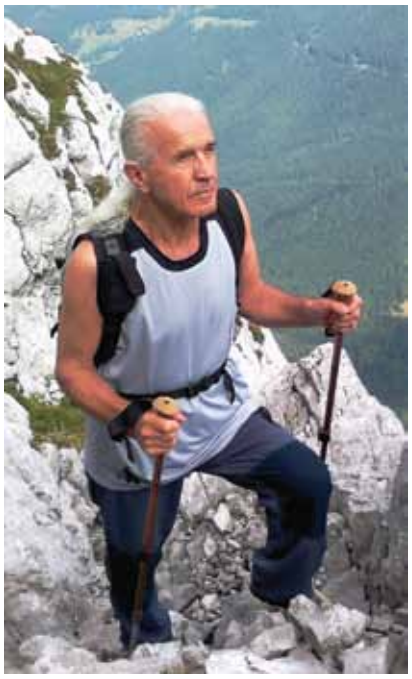

Po petnajstih burnih zagrebških letih je (leta 1986) zamenjal metropolo kulture za neko zapuščeno kmetijo na prekmurskem Goričkem. Po petih letih samote – času, v katerem je postal najplodovitejši slovenski publicist – je med nadaljevanjem poti za deželo *Utopija* pristal v Ljubljani. Ustanovil je nevladno organizacijo *Jasa* in si zamislil originalno knjižno zbirko *Onežimo svet*, ki je zaživela kot resnično založniško presenečenje. Večina knjig te zbirke je vgrajenih v različne izobraževalne procese, poznavalci opažajo, da te knjige v zavesti prebivalstva zapuščajo plemenite sledi.

Od leta 2008 vodi Anej Sam še ljubljansko-zagrebško nevladno organizacijo *Plamenica*, ki si drzne ... Tisto, kar človek mora izvedeti, a si nihče ne upa povedati, izroča bralcem *Plamenica*.

V nekem življenjskem obdobju je dojel, da ga rojstno ime nepopolno predstavlja, in se vživel v antično ime Anej in samosvoj priimek Sam (od leta 1990 sta to njegovo ime in priimek tudi uradno).

Kot Spaso Čanković je objavil knjigi *Govor odjeće* (*Govorica obleke*; Zagreb, 1986) in *Ljudi govore o modi* (*Ljudje pripovedujejo o modi;* Murska Sobota, 1987), za otroke in odrasle je Anej Sam napisal: *Ljepotice i zvijeri* (*Lepotice in zveri*; Pula, 1990), *Izpraševanje duš* (Ljubljana, 1994), *Balade zavrženih* (Ljubljana, 1995), *Oblačenje* (Ljubljana, 2000), *Tudi otroci se oblačijo* (Ljubljana, 2001), *Maček Maček* (Ljubljana, 2003), *Milena* (Ljubljana, 2003), *Oblačenje in moda* (dopolnjena izdaja knjige *Oblačenje*, Ljubljana, 2006), *Zgodba o knjigi* (Ljubljana, 2006), *Kam greš, Evropa* (Ljubljana, 2008), *Kamo sutra* (Kaj bo z nami; Ljubljana-Zagreb, 2010) in *Otroci in moda* (dopolnjena izdaja knjige *Tudi otroci se oblačijo*, Ljubljana, 2011).

Je soavtor več knjig zbirke *Onežimo svet: Sijaj drugačnosti* (1999), *Žuborenje Slovenije* (2004), *Kresnica na dlani* (2006), *Sonce v brlogu* (2008) in *Zemlja ima srce* (2009).

Glede na dejstvo, da je večina knjig Aneja Sama nastala kot neposreden odziv na bolečo ali razveseljivo resničnost, je razumljiva žanrska raznolikost. Najpogosteje gre za prežemanje esejističnega in literarnega, čista literatura pa je večpomenski pravljični roman *Maček Maček*. Nekaj pa je vsem skupno: ko jih beremo, se nam zdi, da poslušamo grmenje. Čeprav sproža ta vremenska nevšečnost mešane občutke, nas prevzemajo krepčilna, obetavna čustva: po grmenju je zrak vedno čistejši, Nebo jasnejše. Zato si Anej Sam danes deli usodo s tistimi, ki so bili nemirna vest svojega časa.

... in človeštvo mora neke reči izvedeti,
a nihče si ne upa povedati. Zato ...

KNJIŽNA ZBIRKA PLAMENICA

KAM GREŠ, EVROPA

Ta knjiga ni tako dobra, da bi ob njej vsi onemeli – nekaj obvestil o izidu je bilo – je pa tako življenjsko močna, da vse literarne, medijske in družbene »odličnike« ob srečanju z njo spreleti vznemirjenost, prežame neugodje, srd ... Lepoteželjna duša pa uzre luč. kajti prinaša nekaj, kar potrebujemo kot zrak, a nihče si ne upa povedati.

Anej Sam s svojo najnovejšo knjigo. (Foto: MiM)

Evropa na poti v razčlovečenje

Knjiga Aneja Sama Kam greš, Evropa daje misliti

Pri založbi Plamenica je pred kratkim izšla knjižna novost, ki zahteva od bralca sicer nekaj več pozornosti pri branju in kar nekaj več bralnih ur - obsega preko 230 strani večjega formata, a v zameno ponuja vznemirljiva odkrivanja nevsakdanjih gledanj in razmislekov o sedanjem stanju evropske (in slovenske) družbe ter bralca vabi k novim premislekom o marsikateri »samoumevnosti« današnjega sveta.

Gre za knjigo Kam greš, Evropa Aneja Sama, kontroverz-

Kam greš, Evropa

Anej Sam

Plamenica, 2008, t. v., 235 str.

Novinar, ki je napisal tudi nekaj knjig za otroke, med njimi je verjetno najbolj poznana Zgodba o knjigi, se tokrat s kritičnim pogledom zazre v kulturno stanje družbe v Sloveniji. Njegovo natančno oko opaža marsikatero sumljivo situacijo in namiguje na vrsto težav, ki jih povzročajo posa-

Z dobro knjigo do smisla življenja

je bila prvič v zgodovini našega založništva uvedena posebna oblika avtorskega samozatajevanja in splošne koristnosti. Poglejte knjigo Kam greš, Evropa: tretjino prostora je avtor prepustil drugim. Na vsaki strani knjige so misli tistih, ki so (bili) najbližje jedru življenja – od Homerja do Saše Vuge. Z okrog tisoč pesniško ubesedenimi globokimi spoznanji nekaj sto mislecev, je ta del knjige reprezentančni izsek duhovnega ustroja človeštva. In zanesljiva kažipot bralcu. Zahvaljujoč knjigi Kam greš, Evropa, so številni bralci odkrili veličastnost Ajshilovega Uklenjenega Prometeja, Hölderlinovega Hiperiona, pa, če hočete, Cankarjevega Kralja Malhusa in Vuginega Opomina k čuječnosti. To novo samozatajevalno prakso afirmiranja drugih dobrih knjig bomo nadaljevali.

O knjigi, pravi knjigi, nihče ne more povedati toliko, kolikor knjiga sama ...

Odkrivanje okužb s HIV in hepatitisoma B in C

Brezplačno anonimno testiranje od danes do petka

Tako. Ko najstnik naredi prvi korak iz ograde otroštva – povsem razumljivo, da potrebuje potrditev odraslosti in samopotrditev –, ga dočaka spoštovani pisatelj, član *Društva slovenskih pisateljev*, Brane Mozetič s »poživitveno pilulo«, mu zagotovi občutek odraslosti in ga položi v vročo kopel.

Petnajst let plačuje država Slovenija tega pisatelja, deklariranega homoseksualca, da piše knjige, s katerimi se spreminja življenjski nazor mladih ljudi. In ga plačuje dobro. Toliko dobro, da, kot smo videli, s »poživitvenimi pilulami« in s kopelmi lahko začne v četrtek in konča v ponedeljek. Da ga resnično dobro plačuje, je preprosto ugotovljivo: le rezultate javnih razpisov je treba pogledati. Čeprav piše le ob torkih in sredah, ima rezultat. Napisal je veliko knjig, v vsaki pa učinkovito propagira homoseksualnost in »umirjenost« (citirani fragmenti so iz knjig *Angeli* in *Zgubljena zgodba*).

Denar državljanov za veliki gnus

Seveda pisatelj Brane Mozetič ni edini, ki na državne stroške, izkoriščajoč magičnost pojma umetnost, pači življenje in tragično preusmerja usode mladih ljudi. Je pa najbolj plodovit. Dobro pa je vedeti – tudi starši zablodelih mladostnikov se tega morajo zavedati –, da za njegovo početje vsi prispevamo denar.

Poleg *Ministrstva za kulturo* pomagajo na ta ali podobne načine pri osmišljanju življenja državljanov tudi druga ministrstva in številni vladni resorji (v letu 2005 s 773.752.480,00 tolarji neposredne podpore knjigi). In vse, kar nam zagotavljajo literarna dela – »najbolj lični pljunki«, »tip s Harleyem«, »bucike v ustih«, »roka v ritni odprtini najstnika« –, vsebuje v svoji različici tudi strokovna literatura in, vem, sliši se neverjetno, učbeniki. Da, učbeniki. Poglejmo, kako razlaga pojem in funkcije umetnosti in estetike Mateja Krašovec Pogorelčnik z učbenikom *Estetika oblačenja*: »Že sama beseda umetnost nam pove, da je to nekaj umet-

Vendar je verjetno boljše in pravilnejše, če trdim, da izvira vse zlo od slabega zgleda in da je slabost naše narave samo v tem, da smo prisiljeni posnemati slab zgled. Tudi sem prepričan, da je človeški rod prav posebej določen za to, da daje slab zgled.
E. T. A. Hoffmann: Življenjski nazori mačka Murra

Zakaj marsikdo piše? Ker nima dovolj značaja, da ne bi pisal.
Karl Kraus: Poslednji dnevi človeštva

Knjige za ves svet zmeraj smrdijo: drži se jih duh malih ljudi.
Friedrich Nietzsche: Onstran dobrega in zlega

Zlodejevska domišljija daje slajši plod kot sto resnic!
Saša Vuga: Opomin k čuječnosti

To ni pisanje, to je tipkanje.
Truman Capote (M. Likar: Enciklopedija citatov)

Gospod naj vas obvaruje zapeljevanj sveta; užitki, ki vam jih ponuja, so kratkotrajni, in prav lahko trdimo, da je v njih prekletstvo, ker propada boljše duhovno načelo v nepopisnem gnusu, v popolni onemoglosti, otopelosti za vse vzvišeno.
E. T. A.Hoffmann: Hudičevi napoji

med domačim prebivalstvom in priseljenci. Vidi se, da so priseljenci z različnimi oblikami kriminala bistveno zmanjšali kakovost življenja avtohtonega ljudstva. So okolja, v katerih je stanje na meji znosnosti. In vidi se – da, vidi se –, da poteka plazeča se okupacija Evrope. Elementarna logika pa ugotavlja: okupacijo Evrope je pripravila in jo vodi evropska pamet. Če ne bi bilo misije evropskih intelektualcev o »mešanju kultur« in »bogastvu raznolikosti«, bi evropska ljudstva že zdavnaj ozavestila tisto, kar se vidi. In bi vplivala na politične odločitve. V položaju, ko bi se nesmiselni procesi še lahko zaustavili brez tragičnih posledic.

Evropa umira

Kdor hoče res kaj, treba da se zbere.
Ni mojstrstva brez omejitve, mere,
in samo zakon nam svobodo daje.
Johann Wolfgang von Goethe: Narava in umetnost

Nacionalne kulture s številnimi različicami in univerzalne vrednote, ki so last sveta, so osnova, na kateri bi vsi na tem planetu lahko organizirali spodobno življenje. Le ohranitev nacionalnih kultur bi morali zagotoviti, univerzalne stvaritve in etiko pa vgrajevati v življenjski program. Evropska unija je bila neka možnost. Verjetno poslednja. Evropa bi po drugi svetovni vojni morala uskladiti tehnološki in gospodarski razvoj z resničnimi potrebami gospodarstva in se izogniti uvozu delovne sile. Priseljevanja iz nerazvitega sveta ne bi smelo biti. V izjemnih primerih bi dovoljenje za bivanje oziroma državljanstvo lahko dobil le posameznik, ki pozna in sprejema kulturo prostora, kamor prihaja, duhovne potrebe pa bi zadovoljeval z vsebinami oziroma stvaritvami, ki so na voljo v tem prostoru – stvaritve ljudstva, kamor prihaja, in stvaritve vseh ljudstev, ki so prišle v razred univerzalnega. Z zakonodajo, ki bi se bližala univerzalnemu etičnemu kodeksu – več časti za plemenito početje in strožje kazni za nedopustna dejanja –, bi se krepila etična vitalnost ljudstev. Z nenehnim nadgrajevanjem duhovnega standarda in s kultiviranjem vsakdana bi se Evropa uprla mistifikaciji bogastva in zapeljivo zavitim destruktivnim oblikam zabave. Ob spoznanju, da nacionalne kulture niso ogrožene in da se države pravilno opredeljujejo do nosilcev dobrega in zlega, evropskega človeka ne bi prepojila čustva brezizhodnosti in brezupa. Do trenda izumiranja evropskih ljudstev ne bi prišlo.

Prihodnost nas vznemirja, preteklost zadržuje. Zato torej nam sedanjost uhaja.
Gustave Flaubert (M. Hafner: Zlata pravila življenja)

S takšnim stališčem do priseljevanja bi si Evropa zagotovila še neko korist. Voditelji nerazvitih in prenaseljenih dežel bi dojeli, da svoje napačne politike ne morejo blažiti s preseljevanjem dela prebivalstva v razviti svet, bili bi prisiljeni k iskanju pravih rešitev. Prebivalstvo teh dežel bi šlo na volitve z več odgovornosti,

Pravičnost se spozna po tem, da vsakomur prisodi tisto, kar je njegovo.
Cicero (B. Aubelj: Sentence)

METAL EVE V MLADINSKEM CENTRU SEVNICA FOTO MATEJ LESKOVŠEK

Seveda je še huje, ko gre za likovne stvaritve, ki so produkt sprijene domišljije. Takšnih pa je čedalje več. Z relativizacijo oziroma s skrunitvijo večnih svetosti – Resnica, Dobrota, Lepota – se človeku jemlje poslednji intelektualni kažipot, zadnje oprijemališče. Potem je človek brez sebe – uporaben za vse. Prepuščajoč se demonstraciji trpinčenja in ubijanja živih bitij na odru – za umetnost gre, zato se prepušča –, človek nehote vadi brezčutnost. Tako stopa v proces razčlovečevanja. Že lep čas so v modi »kulturni« dogodki – razkazovanje genitalij brez umetniškega razloga, simuliranje spolnosti, pljuvanje, bruhanje … –, ki učinkovito spodbujajo najnizkotnejše strasti in opazno prispevajo k deestitizaciji in posurovelosti človeka. Z močjo »nove umetnosti« se odvračanje človeka od samega sebe stopnjuje do neslutenih razmer. Kulturne rubrikev osrednjih časopisih promovirajo poslikavo telesa kot umetniško dejanje. Tudi tako imenovani piercing (prebadanje nosu, obrvi, ustnic, jezika, ženskega ščegetavčka, moškega spolovila, popka) se obravnava kot umetniško delo.

Organizirana volja do niča

Vsi ti in številni podobni nesmisli prežemajo našo stvarnost že dolga desetletja. Pri tem je treba vedeti, da so prostor za razgradnjo umetnosti pripravili družbeni odličniki, ogrnjeni s talarji akademskega dostojanstva. Videli smo, da je v našem omenjenem učbeniku zapisano, da »se umetniki poslužujejo neharmoničnih, agresivnih učinkov, ki povzročajo šok in nelagodje …«. Danes je druščina na tej planetarni gala predstavi laži in blefa povsem raznolika. Univerzitetni profesorji, »genialni« boemi, humanisti-sleparji, likovni propagandisti, trgovci s človeškimi občutki, večni študenti

Kako čudno in zanimivo je, če se prasec, ko se je bil povaljal v mlaki, zamakne v solnce ter postane poet!

Ivan Cankar: V mesečini

Provincialec je zvestejši provinci kot sam sebi.

Radomir Konstantinović: Filozofija palanke (Filozofija province)

Komur je usoda preveč mila, ga naredi za bedaka.

Publilij Sir (B. Aubelj: Sentence)

Če je "Kumara" Vasilija Kandinskega vse, kar je bilo za povedati v zadnjih sto letih, in če sta Callot in Daumier trhli mumiji, a "Rinocerosi" V. Kandinskega ali Salvadorja Dalija vrača in od boga navdihnjena vodji, nam po tem ostane še – izginotje.

Miroslav Krleža: Panorama pogledo, pojavo i pojmovn (Panorama pogledov, pojavov in pojmov)

Človek se rodi svoboden, povsod pa je v verigah.

Jean Jacques Rousseau: Družbena pogodba

Beseda je žebelj. Nanj filozof obesi misel, vrag pa nas.

Saša Vuga: Opomin k čuječnosti

Drhali smo se izognili, vsem tem kričačem in pisunskim podrepnim muham, branjevskemu smradu, častihlepnemu cepetanju, gnili sapi – fej, živeti med drhaljo – fej, med drhaljo pomeniti prve! O, stud! Stud! Stud!

Friedrich Nietzsche: Tako je govoril Zaratustra

Največji osvajalec sveta in vladar sveta je tisk.

Karl Kraus: Poslednji dnevi človeštva

Mirno lahko trdimo, da se pračlovek sam še ni ukvarjal s premišljenim trpinčenjem. Bil je ravnodušen in v svojem srcu čist. Razbil je sicer svojemu sosedu glavo s kamnito sekiro, ampak iz potrebe in brez hudobije. V svetu, ki nam je znan, pa si lahko največji bedak izmisli grdo, žaljivo besedo ali pa pridoda navidez nedolžnemu stavku neusmiljen stranski pomen.

Joseph Conrad: Nostromo

Sodni mlini

Sodnica pristranska do nekdanje županje

Na nadaljevanju sojenja nekdanji ljubljanski županji Viktoriji Potočnik je zagovornik soobtoženega Steva Lekića, načelnika

Barvanje smrti

Za najhujša zločinska dejanja je Slovenija obljubljena dežela. Dobesedno. Na tem planetu so prav slovenski »humanisti« in parlamentarci zagotovili najnižjo maksimalno zagroženo kazen za tisto najhujše. Tako kot policisti se nasilnežev in novinarjev bojijo tudi sodniki. Maščevanje nasilnežev sodnikom in tožilcem je čedalje pogostejše, sodniki so čedalje pogosteje obravnavani v rumenem tisku.[37] Nezadovoljen z neko sodno sodbo, je urednik *Maga* Danilo Slivnik sugeriral javnosti ugotovitev o »seksualnih težavah zaradi perverznih nagnenj« sodnice *Okrožnega sodišča* v

IZJAVA DNEVA

»Celoten postopek sodne presoje je bil kompromitiran zaradi pristranskosti vrhovnega sodišča, kar je prava katastrofa ne le zame, ampak za vse državljane.«

ALEŠ ZALAR, ljubljanski okrožni sodnik, o ravnanju vrhovnega sodišča v njegovem primeru.

37 Sodniki so poslednji garant pravnosti in pravičnosti. Zato bi morali biti mediji in državljani z njimi posebej tankočutni: brez resničnega razloga nihče ne bi smel diskreditirati sodnika – to bi moralo biti strogo kaznivo; o dokazljivi neetičnosti sodnika pa je vsakdo dolžan javno spregovoriti. Zato opozarjam na dva primera zavestne zlorabe položaja, pri katerih so dokazi nevprašljivi. Iz sodnega spisa I K 328/99 je razvidno, da je sodnik *Okrožnega sodišča v Ljubljani* Mitja Šinkovec razčlovečen do stanja, ki mu rečemo moralni idiotizem. Iz spisa II K 185/2005 pa je ugotovljiva zastrašujoča notranja gniloba sodnice istega sodišča Sabine Višnjevec. To ne pomeni, da vedno izrekata krivične sodbe, temveč da sta tega zmožna. Zmožna sta peklensko potvarjati in lagati, da bi zagotovila argumente za krivično sodbo. Pri omenjeni sodnici je ugotovljiva stopnja destruiranosti, pri kateri posamezniki v danih okoliščinah lahko zafunkcionirajo kot ledeni morilci ali, recimo, psi vojne. (Vsak posameznik, ki ima ta interes, si lahko spisa ogleda; jaz ju bom objavil v knjigi o novinarstvu, ki bo kmalu izšla.)

ten nesmisel. Platonovi razlagi o možnosti kontemplativnega prežemanja z želeno osebo misleči človek nima kaj dodati ali odvzeti. Homoseksualnosti ni zraven.

Patografija homoseksualcev: izrojenci

Še nekaj – sicer ne veliko – je tovrstnih primerov. Toda homoseksualci in evropska pamet nikoli ne omenjajo – ne poznajo ali se delajo Francoze – patografije (zdravniška biografija s podatki o boleznih) omenjenih (in drugih) homoseksualcev (ko gre za homoseksualce). Treba je vedeti, da velika umetniška dela pogosto nastajajo na meji norosti. Michelangelo je bil izrazit psihopat, ki je trpel zaradi halucinacij in preganjavice. Verlaine je bil rojen kot višji degenerik, redkokdaj je bil trezen, nenehno v sporu z zakonom, tudi mater je skušal zadaviti. Kot višji degenerik je bil rojen tudi Wilde. Patografija znanih osebnosti, za katere se ve, da so bile istospolno seksualno usmerjene – trajno ali priložnostno –, je neizprosna: vse so bile izrojenci, večinoma višji degeneriki. Po tej formuli bi zagovorniki homoseksualnosti lahko zatrdili, da je, recimo, epilepsija naravno stanje; še več, da so epileptiki ljudje višjega reda. S to boleznijo so namreč živeli Herkules, Empedokles, Sokrat, Julij Cezar, apostol Janez, Mohamed, Machbeth, Karel Veliki, Petrarca, Dante, Peter Veliki, Napoleon, Dostojevski …

Hitler, Slobodan Milošević in drugi tovrstni »junaki« so med najbližjimi prijatelji in sodelavci radi videli homoseksualce; Hitler je svojemu dolgoletnemu prijatelju in varuhu Ernestu Röhmu, sicer deklariranemu homoseksualcu, zaupal zelo visoke vojaške funkcije. Homoseksualci iz Miloševićevega kroga so se z neverjetno strastjo borili za »veliko srbsko stvar«, ognjevite govore voždu je pisala (in pripravila knjigo *Godine raspleta*) lezbijka (sicer srbska pesniška ikona) Desanka Maksimović. Tovrstni primeri pa ne potrjujejo viteškega bojevanja – ta trditev je manipulacija zagovornikov homoseksualnosti –, temveč zagnanost, ki je praviloma posledica potrebe po nekakšni kompenzaciji.

Z isto zagnanostjo, s katero so si geji in lezbijke izborili, da jih okolje v Sloveniji in Evropi ne preganja – nihče jih o tem nič ne sprašuje, svojo spolnost nemoteno živijo –, se še naprej borijo z dokazovanjem, da je homoseksualnost višja raven spolnosti. To je še ena potrditev degeneracije – duhovno zdrav človek nima

Toliko ovinkov, da bi se živelo!
Karl Marx: Cenzura in svoboda tiska

Najtežje je opaziti tisto, kar je najbližje očesu.
William Golding: Free fall (Prosti pad)

Blaznost velikih ljudi ustvarja čudeže.
Vladimir Bartol: Alamut

Prazen sloves ustvarja minljive vezi; le modrost plete trajne.
Jean Jacques Rousseau: Družbena pogodba

Časopisi so šola za poneumljanje - osvobajajo človeka od misli.
Gustave Flaubert: Correspondance (Korespondenca)

Kdor spreminja svojo zunanjost, ta pač pripravlja prevaro in nima namena dati zadoščenja.
Petronij: Satirikon

Kača, ki nas je pripravila ob raj, se ponosno razkazuje v zlato bleščečem se luskinastem jopiču.
E. T. A. Hoffmann: Življenjski nazori mačka Murra

Telesna lepota je nekaj živalskega, če ni za njo razuma.
Demokrit (M. Hafner: Zlata pravila življenja)

Današnji človek – dušim se v njegovemu nečistemu dihu …
Friedrich Nietzsche: Der Antichrist (Antikrist)

sveta so od nekoga otroci –, posameznik kaže notranjo gnilobo. Otroci tega sveta so več kot moj otrok; večne vrednote so več kot družinska krparija – to je povzdigovanje duše (v tem smislu je dragocenost roman, zares genialni roman Miroslava Krleže *Na rubu pameti*; odnos njegovega junaka do lastne hčere je resnično povišanje duše).

DOMAČI TRAČI

NINA OREL

Lepa kulturnica

Nekdanja novinarka, zdaj pa vodja odnosov z javnostmi na ministrstvu za kulturo **Nina Orel**, je bila že pred nekaj časa izvoljena za najlepšo slovensko piarovko. Njeni službeni kolegi vedo povedati, da je pri delu ker je zanjo urejenost na prvem mestu, ima na delovni mizi stekleničko ali dve laka za nohte. Lakiranje nohtov je zanjo sprostitev, pa še hitra rešitev, če se ji odkruši barva.

Nikoli z okrušenimi nohti.

PLAYBOY

Ženski, ki nam je tiščala pod nos drobovje – Playboyeva zajčica Nina Orel –, je prvi kulturnik Slovenije Vasko Simoniti zaupal skrb za javno podobo *Ministrstva za kulturo*. A si predstavljate? Mariborski župan Franc Kangler je ugotovil, da bo k zaželeni podobi občine največ prispevala *mis Eurošporta* Urška Potočnik. Ja, še ena slovenska *zgodba o uspehu*. Telesni rasizem kot dejavnik razlepotičevanja in razčlovečevanja. In to z vrha: s strani prvega državnega vzgojitelja, prvega kulturnika, župana mestne občine … Prežemanje nizkotnosti in preračunljivosti kot *zgodba o uspehu*.

Nekoč smo srečevali lepe ženske. Na sprehajališču, v kavarni, v debatnem klubu. Spodbudna so bila ta srečanja v ravnotežju lepe človečnosti. Izmenjavali smo si misli – da, misli – v ravnotežju lepe človečnosti. Zaljubljali se. Pesnili Lepoto. Postajali boljši. Danes jih ni. Lepih žensk. Z javnih zbirališč so jih pregnale olepotičene capajdre in hrupna dejanskost. *Mis univerzum* in *mis nacional*, *mis plaže* in *mis oktana*, ta izsušena srca in ničeve prostakinje, ki se po vlačugarsko razkazujejo vsepovsod, so pregnale ženske z obzorjem – lepe ženske. Olepotičene vlačuge je v preganjanju lepih žensk podprlo sluzasto obsipavanje s komplimenti misicam s strani kičljudi, njihovo ničevo ustenje, pijana objestnost in razuzdana nizkotnost. Zraven pa je še neznosen smrad, ki prihaja iz modnih časopisov in drugih revij, smrad, ki zastruplja vsenaokrog. Lepo

KAMO SUTRA

Onemelost kot hvalnica, je doletela tudi našo drugo knjigo. Ob nekaj redkih odzivih tistih, ki hočejo *biti*, ter nekoliko več skritih (spletni forumi) izražanj upa, upa, da svet še ima možnosti, poteka sistematično ubijanje dobrega imena avtorja ...

A kakor trepetanja duše ne moreš ubiti – še več: z ubijanjem ga krepiš – knjiga močno živi.

knjige. "Ja sam uvjeren da u javnom životu ovovremene Europe nema čovjeka koji toliko laže koliko laže ona." Sve u svemu, nije čudno da je njihov privatni odnos nikakav, a na javnoj sceni konfrontiran. No autor širi temu smještajući je u šire kontekste, od smisla života do kritike suvremenih medija, tako da se na momente čini da se u upustio u "Moj obračun sa svima", što mu omogućuje da izloži osnove svoje životne filozofije. Razglašena ljepotica prikazuje se – uhvaćena u brojnim lažima – u skladu s još jednom narodnom poslovicom – kao kratkonoga nakaza. Njegova je kritika toliko bespoštedna da bi za Nives bilo možda najprobitačnije otkupiti cjelokupnu tiražu prije nego što krene u distribuciju i skloniti je daleko od očiju javnosti.

'Uvjeren sam da u javnom životu nema čovjeka koji laže toliko koliko laže ona'

Očeva je kritika tako bespoštedna da bi Nives bilo najboje otkupiti svu nakladu

"Moja je nova knjiga nastala iz potrebe da se suprotstavim zlu"

Da bi u startu presjekao sva nagađanja o komu i čemu govori njegova nova knjiga "Kamo sutra" čija je zagrebačka promocija 15. rujna, slovenski pisac Anej Sam priznaje:
– Knjiga je počela nastajati onog trenutka kad me je Playboyeva zečica uvukla u smradno okruženje. Rađala se dvije godine, a porodila ju je elementarna ljudska potreba da se suprotstavim zlu. Ova knjiga bit će toliko vrijedna koliko čitatelja očovječi, tema i likovi su sami po sebi nevažni. U njoj je Playboyeva zečica simbol raščovječenja, samo to nije knjiga o njoj ili o bilo komu, knjiga je o svima nama – kaže Anej Sam dodajući kako knjiga "Kamo sutra" nije napisana s ciljem da poboljša njegov narušeni ugled priznatog pisca.
– Knjige koje nastaju radi lijepe javne slike potpisnika nisu knjige! Koje su bile moje namjere tim djelom reći će vam i prva rečenica koju sam napisao u "Kako sutra": Dokaže li tko da ova knjiga nije knjiga u izvornom smislu, javno ću je spaliti – upečatljivo je poručio pisac koji u Sloveniji potpisuje nekoliko knjiga za djecu. Na pitanje kakve reakcije očekuje i opterećuje li ga što će neke od njih možda biti negativne, kaže: – Obavljajući ljudsku dužnost ne mislim na posljedice!

Anej Sam ne naziva Nives kćerkom već Playboyevom zečicom REUTERS

blog BETA

Adresa bloga: http://gosponprofesor.blog.hr

Anej Sam: prorok, a ne svetac

Starozavjetni proroci pojavljivali su se u mračnim vremenima kad bi stanje u društvu postalo krajnje zabrinjavajuće: kad bi narodni vođe zanemarili svoje poslanje i prepustili se sebično užitku moći, kad bi se razlike između siromašnih i bogatih drastično produbile, kad bi se narod dezorijentirao i moralno posrtao, kad bi se ljestvica vrijednosti izvrtala naglavce što je vodilo u svekoliko rasulo. Proroci su, često neobično oštrim riječima, šibali i svećenike, i vladajuće, kao i lažne proroke; osuđivali su kriminal u poslovanju, vjersko licemjerje, iskorištavanje nemoćnih, raskalašenost i klanjanje kumirima. Pozivali su obične ljude i političare, često po cijenu vlastitog ugleda, statusa i elementarne sigurnosti – Jeremija je klasični primjer – da se vrate na put istine, da poslušaju glas savjesti, da "obrežu srce", najavljujući u protivnom katastrofalne posljedice, koje su nerijetko i uslijedile.
Neki među njima bili su obrazovani ljudi iz svećeničkih obitelji koji su se i sami pripremali za svećenički poziv, poput Ezekiela. Daniel je bio državni službenik u Babilonu. Amos je, pak, bio pastir, a Mihej seljak iz neke zabiti na jugozapadu Judeje. Stvarni ljudi, krhki ljudi, ljudi prepuni mana, u konkretnim i kompleksnim okolnostima, društvenim i osobnim, često omalovažavani, neprepoznati i nepriznati. Ali, uvijek dosljedni i istinoljubivi, nepokolebljivi i čvrstog značaja, sposobni prepoznati "znakove vremena".

Da živimo u cinično doba u kojem svjedočimo spomenutim destruktivnim pojavama nije potrebno posebno isticati: svemu se zna cijena, a ničemu vrijednost. U informacijskom kukolju jedva se može pronaći pokoje hranjivo zrno. Ako se i pojavljuju relevantni tekstovi, brzo izblijede iz sjećanja pred navalom medijskog smeća. Tišina je nepoželjna, vremena za refleksiju nema, činjenicama se manipulira, lažima se vješto žonglira, vijest je zastarjela čim se objavi, *who wants yesterdays papers?*. Može se netko iz protesta zapaliti nasred trga: već sutra ćemo se baviti drugom jednodnevnom temom. Nekog su pravednika razapeli na križ? Rubrika: Bizarnosti. Neki nedužni profesor optužen da kvari mladež popio je otrov? Okreni stranicu, slijede "ekskluzivne" vijesti o tome čije je dupe snimljeno na plaži. Uistinu se možemo zapitati: kamo sutra?

Neke odgovore – ukoliko nas još uvijek zanimaju – možemo pronaći u istoimenoj knjizi novinara i književnika Aneja Sama (*Kamo sutra*, Plamenica, Zagreb, 2010.), neobične pojave na javnoj sceni Slovenije, a u posljednje vrijeme (iznova) i Hrvatske. Posve svjestan rizika da me se proglasi patetičnim i preuzetnim, možda i blasfemičnim, o knjizi o kojoj je riječ usuđujem se pisati kao o umnogome proročkoj, a o njezinom autoru kao o suvremenom proroku. Dakako, biti prorokom ne znači nužno biti pripadnikom određene vjerske zajednice ili njujdžovskim guruom, niti pak svecem. Ipak, ako je netko danas spreman uhvatiti se u koštac s medijskom hidrom i pisati o "znacima vremena" na način na koji to radi Anej Sam, ako je spreman, i to s dobrim razlogom, razgolititi svoju intimu na način nimalo nalik *Trenutku istine*, ako je spreman strpljivo, argumentirano i beskompromisno raskrinkavati aktere *chronique scandaleuse* koja se danomice odvija pred našim očima, i pritom neprestance pozivati na povratak univerzalnim i trajnim etičkim standardima, pozivati na "očovječenje", na slijeđenje uzora ("Sinova Sunca") poput Sokrata ili Voltairea, i svih onih kroz povijest kojima je bila draža istina od mrmora svjetine i lažnih autoriteta, onda ga se u ova sumračna vremena smije i treba nazvati prorokom.

U bavljenje "fenomenom" Cice Kaubojke, kako se Nives Zeljković u jednoj fazi svoje karijere bila prozvala, uistinu se ne bih bio upuštao: taj segment stvarnosti slabo me zanimao, premda je spomenutu gospođu bilo zapravo nemoguće ne primijetiti, posebice nakon "skandala" oko nagrade *Kiklop*. Da mi u ruke nije dospjela knjiga Kamo sutra, po svoj prilici o dotičnoj gospođi ne bih napisao ni retka. Budući da se po mnogočemu radi o posve izvanserijskom djelu, ipak sam se, čitajući ga, sa spomenutim "fenomenom" upoznao i više no što sam želio. Svejedno valja napomenuti: spram konkretnog slučaja kao takvog sam indiferentan, a s akterima mogu suosjećati na općeljudskoj razini. Nisam, dakle, "protiv" građanke Nives Zeljković Drpić niti sam "za" građanina Aneja Sama. Ne pada mi na pamet suditi niti procjenjivati tko je i koliko kriv. Ipak, knjigu ovoga potonjega smatram više nego vrijednom čitanja, naročito ukoliko ste pročitali i knjigu Nives Celzijus, *Gola istina*, ili želite steći dublji uvid u mehanizme "društva spektakla" i medijsku kloaku. No, vrijedna je ponajviše zbog spomenute proročke dimenzije: poziva na "očovječenje", gotovo bi se moglo reći – na obraćenje. Obraćenje u smislu potrage za srećom na način drugačiji od onoga na koji nas pozivaju *red carpeti* i *exclusivi*, modni mačci i *fashion* gurui.

Knjiga (oca) Aneja Sama predstavlja, u osnovi, odgovor na knjigu (kćeri) Nives Zeljković. Konkretno, ponajprije na navode da ju je kao petogodišnju djevojčicu seksualno zlostavljao, a potom i na navode da je općenito bio problematičan otac. To je lajtmotiv koji se provlači od prve do posljednje stranice – pokušaj jednog čovjeka da na sve moguće načine dokaže da je lažno oklevetan, u medijima prikazan i prokazan kao pedofil, pokušaj jednog po svemu sudeći etički visokorazvijenog pojedinca da sa sebe skine etiketu da je moralna nakaza i neotac. Neobično minuciozno, iznoseći na vidjelo vrlo osobne podatke, vješto izbjegavajući egzibicionističku gestu (premda se dojam da smo uvučeni u *reality*-show ipak ne da posve izbjeći), podastirući činjenice, autor nas upoznaje s pozadinom situacije i postavlja svoj slučaj u širi kontekst, obiteljski i društveni. Pred nama su razglednice, pisma, fotografije, genealogija, datumi, imena... obilje materijala iz kojega doista, s prilično dozom sigurnosti, čitatelji mogu donijeti određene zaključke. Opći dojam je da se čovjek bori za jedino što je uistinu bitno: elementarno ljudsko dostojanstvo koje mu se želi oduzeti. Raščlanjujući knjigu *Gola istina*, nastoji uvjeriti čitatelja da se – kad je riječ o njemu – radi o objedi maliciozno smišljenoj i plasiranoj iz najnižih pobuda – iz želje za zaradom i samopromocijom. Pritom, uvjerava nas, onima koji stoje iza projekta *Gola istina*, ništa nije sveto, a ponajmanje im je važan ugled čovjeka, njegov ugled, a u konačnici i sama Nives Zeljković Drpić.

Obračunavajući se u krležijanskoj maniri usput sa svima "njima", tj. "duhom koji je rodio *Golu istinu*", Anej Sam upire prstom u neke od najeksponiranijih ljudi u hrvatskim tiskanim medijima, a ne libi se spomenuti – u tom kontekstu – i đavola. Stranice su inače podijeljene u dva stupca; margine je autor popunio stotinama citata svjetskih i domaćih ljudi od duha i pera, vješto odabranih, ne bi li dodatno podcrtao vlastita promišljanja i ukazao na smjer kojim nam je ići.

Na kraju knjige, Anej Sam piše: "Običan smrtnik danas ne zna hoće li sutra imati minimalnu plaću, još manje hoće li u starosti uživati mirovinu – neće li, dakle, umrijeti od gladi. Niti jedna takozvana pravna država ne može danas čestitom čovjeku zajamčiti da sutra neće biti pribijen na stup srama... U rijetkim trenucima bistrenja svijesti, čovjek sa zaprepaštenjem shvati: danas mirno podnosi stanje, zbog kojega bi jučer bio duboko nesretan, bunio se, ili bi se ubio... Da je čovječanstvo dospjelo u stanje čovjeku dosad nepoznato, potvrđuje i sljedeća činjenica: čovjek ne zna tko je kriv za sveopće beznađe. Pretpostavimo da se u narodu rodi dovoljno htijenja za kolektivni protest, za bunt. Kamo će usmjeriti energije, protiv koga da se bori, tko je kriv? Da, svi smo krivi. A gdje su svi krivi – nitko nije kriv. Kakav đavolski plan!"

I zaključuje: "Činjenica da novodobne države i vlasnici kapitala iznalaze nove metode raščovječavanja – ubijanje pojma o umjetnosti, dobroti i ljepoti; čašćenje bludnica; sveobuhvatna relativizacija pojmova – govori da taj proces nije završen. Borba je, dakle, još smislena. S obzirom na usavršenost tih metoda, stalno iznalaženje novih te količinu umrtvljene duhovne supstance, za odluku: Kamo sutra, je vjerojatno zadnji trenutak. Ledena, plastična bludnica, ili topla, drhteća vagina; industrija laži ili kućna radinost istine – morat ćemo se odlučiti danas. Gdje je polazište, prvi smjerokaz? možda se pita dobronamjerni čitatelj. Drugi stupac ove knjige, odgovaram... I pri možebitnoj spoznaji da se sustav-čovjek mijenja u neki drugi, niži sustav, te da je taj proces nezaustavljiv, očovječen čovjek će se boriti. Kao što je već rečeno, žive samo oni koji se bore".

Anej Sam – čovjek proročkih nagnuća, nikako i svetac – u svojoj potrebi da istjera i lisicu i vuka, možda nije u potpunosti uspio izbjeći ponavljanja i stanovitu redundantnost; neki će mu spočitnuti i *ego-trip*, samopromociju i opsjenarstvo, no ostaje činjenica da knjiga – i mimo privatne dimenzije – sadrži dovoljno koncentrirane mudrosti i dovoljno poticaja na misao da za njom posegne – svatko.

Knjiga – činitelj očovječenja

Tko je došao na svijet da ga ozbiljno i u najvažnijim stvarima prouči, taj može reći da je sretan ako se izvuče zdrav i čitav.

Arthur Schopenhauer
(*Mudrosti svijeta*)

Iako nije puna istina, ta poslovica je – imamo li na umu knjigu izvorno – pouzdan životni putokaz. Čovjek, naime, može živjeti bez knjige, ali ostaje na nižoj ravni očovječenja. I manje ima od života. Zato su među nama pojedinci koje prati osjećaj smislenosti života i sa sobom su „u dobrim odnosima", i drugi, bez uporišta u sebi, koji neprekidno sumnjaju u ispravnost životnog puta, odnosno u smisao života.

Zašto jedni tako, drugi onako? Jednostavno: prvi su pripremljeni za život, drugi nisu. I pri opažanju prvog proljetnog pupoljka jednima srce veselo zaigra, drugi su ravnodušni. Veselo mahanje repićem nekog psića za jedne je potvrda božanstvenosti suživota, drugi su toga doživljaja lišeni. Prvi punoću života osjećaju, druge praznina prožima. Ili: za grčem na licu prolaznika jedni krvareće srce vide, drugi ga niti ne opaze. Prvi će utješnu besjedu ponuditi i osjećaj korisnosti osigurati. Drugi neće doživjeti taj plemenit osjećaj.

Stvaranje – to je veliko spasenje od patnjâ i olakšanje života.

Friedrich Nietzsche:
Tako je govorio Zaratustra

Da bi čovjek prepijevanje pahuljice doživio ili knedlu u grlu sučovjeka opazio, mora prvo sa sobom nešto učiniti. U tom činjenju je knjiga (i umjetnost uopće) najpouzdanije oruđe. Čitajući knjigu, mi, naime, koračamo stazom koju je prehodao pisac. Mi uranjamo u njegovo biće. S njim se radujemo i patimo. Snažno doživljavamo stanja prije nam nepoznata, i pojave koje ranije nismo opažali. Srce nam tako postaje nježnije, misao slojevitija, činjenja pravednija. Istančaniji, opažamo sve oko sebe – snažnije živimo. Misaono cjelovitiji, lakše rješavamo životne zaplete – uporište osiguravamo u vlastitom biću. Slijedeći ideju pravde, osiguravamo mirnu savjest i naklonjenost boljeg dijela sredine.

Najsretniji je onaj čovjek koji je sretnim učinio najviše drugih ljudi.

Denis Diderot
(*Mudrosti svijeta*)

Knjiga, dakle, bitno pridonosi višoj ravni očovječenja. Posljedično ljepšem svijetu i sretnijem životu pojedinca. Na to upozoravaju i razne krilatice o knjizi: *Svjetiljka u tami*, *Zvjezdani putokazi, Orfejska muzika*, *Glasovi budućnosti*.

Izuzetne knjige, one koje su u prošlosti utjecale na razvoj nekih naroda pa i na civilizacijski tijek, produbljivale su ukorijenjenost svijesti o uzvišenom poslanstvu knjige. Knjige francuskog mislioca Abelarda (1079.-1142.), koje su, doista, bile glasovi budućnosti, osjetno su utjecale na misaonost zapadne Europe – išle su iz ruke u ruku; o njegovim mislima se raspravljalo u selima i gradovima, po drumskim krčmama i na Papinom dvoru. Svaka knjiga Erazma Rotterdamskog (1474.-1536.), utjecala je na intelektualne krugove cijele Europe i poprilično uzdrmala temelje Rimokatoličke crkve. Konzervativnu Europu su razjedale i filozofske knjige Giordana Bruna (1548.-1600.) koje su se čitale kao čista poezija. S knjigom *Kopernik zauvijek* u misaonost Europe duboko je zarezao i Gallileo Galilei (1564.-1642.).

Književnik je čovjek kojemu pisanje ide teže nego drugim ljudima.

Thomas Mann
(*Mudrosti svijeta*)

Tjelesni rasizam

Tih poziva u pomoć je bezbroj, i svakim danom više. Na tom tragičnom stanju mladih djevojaka uspješno posluju brojne agencije za „osposobljavanje i plasman" manekenki i fotomodela, glasila novinskog žutila, bogzna kakve sve izvedenice televizijskih *Crveni tepih*–emisija, obezdušeni trgovci „svježim mesom", i tako dalje. Sasvim jasno je da i državni poglavari takvo stanje trebaju, inače bi drukčije bilo. „Poslužiteljske" ljepotice učinkovito razgrađuju etičku vitalnost društva i tako pridonose sveopćoj pometnji, a narodima bez duhovnog kompasa, lakše je vladati.

U pristojno uređenom društvu svaki je besmisao primjetljiv i uznemiruje ljude. Kad se nagomilaju, nevidljivi postanu i nikoga ne uzbuđuju. Kad su prije više od pola stoljeća počeli priređivati izbore za ljepoticu Jugoslavije, (prvog je, 1957. godine, upriličio beogradski časopis *Sport i svet* pod nazivom *Lepota devojka*), organizatore su, uz masovno odobravanje, doletjele i ozbiljne kritike. Misleći, prema životu odgovorni pojedinci, uzimali su pero u ruke, upozoravali na tragičnost prevođenja tjelesnosti u kategoriju ljepote, na umrtvljivanje viših htijenja i krijepljenje nekultiviranih osjećaja. Danas je službenih miss toliko – ima ih svako selo – da su nevidljive. Na te besmisle se nitko ne odaziva, ali ta praksa mijenja prirodu čovjeka. Još prije nekoliko desetljeća smo na ovim prostorima bili osjetljivi na svaki oblik rasizma, a danas je uobičajeno da je djevojka A privilegirana u odnosu na djevojku B (od sitnih olakšica na benzinskoj pumpi, do upisa na fakultet i zapošljavanja) jer je visoka 175 cm i pokazuje bedra, a djevojka B je visoka 166 cm i ne ističe erotično–dozivne dijelove tijela. Dobili smo, dakle, i prihvatili nov oblik rasizma, koji se suštinski ne razlikuje od klasičnog (osoba A je privilegirana u odnosu na osobu B jer je svijetle puti, a osoba B je tamne). I kao što ravnodušno uistinjuje tjelesni rasizam, izmijenjena ljudska priroda također je prihvatila prostituciju kao uobičajeno stanje. Potpisnica *Gole istine* – vidjet ćemo u nastavku – osigurava brojne privilegije na osnovi pojavnosti. Seksa se za novac. I s onima koji joj se gade. I s onima koji su je, prvo, pokušali silovati. Unatoč svemu tome je za stotine i stotine tisuća: junakinja. Za medije, također. Uzor je i za visokog predstavnika Rimokatoličke crkve. Duhovna supstanca ovovremenog čovjeka je, dakle, već tragično predrugačena. *Gola istina* je uvjerljiva, a intelektualci se ne uzrujavaju. I potpisnica *Gole istine* dobiva kolumne u najtiražnijim časopisima. Drugi njezine „misli" prenose. Ona u jednom tjednu ponudi životni program većem broju ljudi nego svi sveučilišni profesori na hrvatskom i srpskom jezičnom području zajedno. U određenim okolnostima, ona može odlučiti o budućem predsjedniku države ili vlade.

Opasno je igrati na jednu kartu (ne samo kad je o ljepoti riječ). Čovjek lako dospije u poziciju u kojoj nestaje sve ono zbog čega je bio poznat, priznat, voljen. Ako ne postoje i druge uporišne točke, druge dimenzije koje osiguravaju integritet, samopouzdanje, samopoštovanje – nastaju problemi.

Prof. dr. Vesna Pusić, sociologinja
(A. Sam: *Ljepotice i zvijeri*)

Čovjek ima i tu prednost pred strojem: zna se prodati.

Stanislav Jerzy Lec
(*Mudrosti svijeta*)

Najveći osvajač svijeta i vladar svijeta je štampa.

Karl Kraus: *Irrenhaus Österreich* (*Ludnica Austrija*)

Želiš li uistinu upoznati čovjeka, daj mu vlast.

Bijant (*Mudrosti grčke antike*)

Djelomično zbog činjenice da je ta izuzetno skupocjena knjiga primjetan trošak za nas, par dobrovoljaca, koji katkad nemamo novca za poštarinu, a svakako i iz načelnih razloga, s tom točkom na etičkom grafikonu urednika upoznali smo i dva vodeća čovjeka izdavačke kuće *EPH Medija:* Ninoslava Pavića i Stipu Oreškovića (prije četvrt stoljeća su, kao novinari i urednici omladinskih listova, i na puno bezazlenija potvrđivanja nečovječnosti strasno reagirali). I? Duplo ništa!

Ubiti se ili se boriti

Kako da se čovjek upire u život, ako nikome ne može učiniti ništa dobro?

André Gide: *Les faux-monnayeurs* (*Krivotvoritelji novca*)

I kad ne sadrži klice opasne bolesti, ispljuvak je gadan, odvratan. Odvratan je kao „supstanca“ (ono što ne treba niti jedna sastavnica organizma) i kao poruka: popljuvani je „supstanca“ koju ne treba niti jedna sastavnica Univerzuma (za razmisliti: zašto je najstrasnije ispljuvano nogometno igralište i, u novodobnom seksu, žensko međunožje?). Zato je potreba po uklanjanju ispljuvka s lica tako snažna. Ispljuvak – poruka: čovjek je svijetu suvišan – je, naime, vidljiv. Očovječen čovjek ne može živjeti kao čovječanstvu suvišan. I ustrajanje na čistom obrazu je, uistinu, ustrajanje u životu. Zato su novodobne demokracije učinkovita formula mijenjanja svijeta: usavršenost medija omogućuje masovna pljuvanja, „humano“ zakonodavstvo štiti pljuvače – popljuvani je nemoćan. Pojedinac na višoj ravni očovječenja ima dvije mogućnosti: pomiriti se sa životom suvišnog, dakle, spustiti se na nižu ravan čovječnosti, ili se ubiti. A upravo to – stalno sužavanje osviještenosti stanovništva – žele sve robno usmjerene države i sve vjerske zajednice.

Živjeti, znači biti stalno u opasnosti.

Friedrich Nietzsche (*Mudrosti svijeta*)

Jasno, oduvijek je postojala i treća mogućnost. Boriti se. Ustrajno, malim koracima popravljati krivice, približavati se istini. Ili odvažnim, velikim činom, uzdrmati savjest čovječanstva. Povijest poznaje i jedne i druge primjere. Voltaire je (pogledajmo jedan tipičan primjer) potrošio nekoliko godina života na poznatu „Aferu Calas“. Radilo se o samoubojstvu mladića, sinu nekog protestanta iz Toulousa. Zaneseni gradski katolici uvjerili su vlast da su mladića usmrtili otac i brat, jer se namjeravao pokatoličiti. Došlo je do suđenja i nesretni otac je osuđen na brutalnu smrt – raščetvorili su ga, brata su protjerali. Saznavši za to, Voltaire je privremeno prekinuo rad na pisanju, upotrijebio sve veze i sva raspoloživa sredstva, da ublaži krivnju. Poslije dužeg vremena je izborio obnovu postupka, krivnja je dokazana, osuđenima je posmrtno vraćen ugled, kralj je udovici pokojnika dodijelio doživotnu mirovinu. Kako Voltaire, tako su i drugi „Sinovi Sunca“ imali više takvih i sličnih primjera, u tome nisu vidjeli ništa posebno, to je bio način života. Očovječen pojedinac zna: briga za drugog je istovremeno briga za sebe.

Boj se smrti izvan opasnosti, u opasnosti pak ne; jer čovjek moraš biti.

Blaise Pascal: *Pensées* (*Misli*)

Izrođena spolnost ubija životnost

Kad je žena odjenula kratku suknju, njezina bedra su postala „opće dobro". Kao muhe po prljavom izlogu mesnice, po njima gmižu pogledi prolaznika. Žena se tako odrekla jedne svetinje. Na vašaru – život to neprekidno potvrđuje – nema svetinja. Osiromašeni smo za svetu opojnost i lebdenje u blaženoj udruženosti.

Svaki odjevni predmet, svaka naša gesta, su neka poruka, zapisana u kolektivnoj svijesti, tradiciji, kulturi. Pojedinac koji poruku ne poštuje ili je drukčije tumači, mora računati na neželjene odzive sredine.

Anej Sam: *Oblačenje in moda* (*Odjevanje i moda*)

Određeni dojam o sebi „utisnemo" u svijest subivajućih i negovornim porukama. Također odijevanjem i različitim načinima „uljepšavanja". Ljudi, žene posebno, na taj način potiču željene odjeke okoline. Ako žena oblikuje svoju pojavnost na način, uzmimo, Marlene Dietrich ili princeze Diane (koristim općepoznata imena), neće imati neugodnosti s nasrtljivim muškarcima, kao što ih nisu imale niti te dvije, inače lijepe žene. Ako razgali bedra, pokaže ili ocrta dojke, „otkrije" usne (upadljivim crvenim ružem) – općeprihvaćeni znaci za kupljivu spolnost – mora računati na odaziv muškaraca. Ako ih ne želi, ne bi smjela okrivljavati muškarce – za obmanjujuće poruke morao bi odgovarati obmanjivač. Ako različitim smicalicama na pozornici svakidašnjice čovjek (žena ili muškarac, svejedno) osigurava ove i one ugodnosti, pravilno je da možebitne neželjene posljedice snosi sam. Na takovrsnu „ponudu" žena, muškarci se različito odazivaju: prezirno, dvosmisleno, porugljivo, razulareno, nasilno, najčešće na način „ponude": pornografski.

Pornografija nastoji da uvredi seks, da ga ukalja. To je neoprostivo.

David Herbert Lawrence: *Goropadni eros*

Svakako treba reći da svaka nagost ili sočno izražavanje osjećaja nije pornografija. Tizianova Venera, primjerice, slavi žensko tijelo. Novele Boccaccia oživljuju zdravu spolnost.

Pornografija uvijek ponižava. Bez svijesti o „posvećenosti" dijelova ženskog tijela, spolnost se odvija kao „industrijski", „plastični" seks. Partneri su lišeni ljubavne igre i sladostrašća otkrivanja „onoga što se ne smije vidjeti". Sve je na pokretnoj traci i sve ima istu vrijednost: meki dodiri i bičevanje, poljupci i pljuvanje; otvor kroz koji smo ušli u život, i onaj kroz koji izlučujemo izmet. U takvom odnosu ne može biti prožimanja ljudskih bića i partnerske veze su, u pravilu, kratkotrajne (mogu trajati iz interesnih i drugih nesmislenih razloga). Na sajmu ništavosti se muškarci neprestano odzivaju na izazove drugih žena, a one otkrivaju još skrivane svetosti: kratku suknju i dalje skraćuju, vratni izrez produbljuju, usne boje crvenije (u stanju spolne uzbuđenosti, usne i usmine postaju zbog ubrzanog protoka krvi veće i rumenije; upadljivim crvenilom na usnama, žena upozorava na spolnu pripravljenost). Golotinje i seksa je sve više – privlačnosti i uživanja u spolnosti sve manje. Žene sve teže dospijevaju do orgazma, muškarci imaju sve više teškoća s erekcijom i preranim izlučivanjem sperme – beznađe je neizbježno. Krug se postupno zatvara.

Posve je isti slučaj sa knjigima koje se prodaju u sumnjivim četvrtima. Ili su ružne da vam se smuči, ili so bedaste do te mere da ih jedino kreteni ili prostaci mogu napisati, odnosno čitati... Čim seksualno uzbuđenje postoji istovremeno sa željom da se pljune na seksualno osećanje, te da se to osećanje ponizi i sroza, neminovno se javlja pornografija.

David Herbert Lawrence: *Goropadni eros*

KAMO SUTRA

Svijet u kome je još imalo smisla živjeti, bio je osuđen na propast. Svijet koji ga je odmijenio, ne zaslužuje da se u njemu živi.

Franz Kafka (*Mudrost i ljepota baštine*)

Sudbina čovječanstva je bila predvidljivija u predvečerjima svjetskih ratova, nego je danas. Pokretači tih katastrofa, motivi i ciljevi, bili su, više ili manje, poznati; čovjek je znao, barem približno, protiv koga se bori i zašto se bori. Preživjeli su po završetku rata bili pametniji nego prije. Imali su, više ili manje, izglednu budućnost. O vlastitoj sudbini je čovjek u znatnoj mjeri sam odlučivao.

Običan smrtnik danas ne zna hoće li sutra imati minimalnu plaću, još manje hoće li u starosti uživati mirovinu – neće li, dakle, umrijeti od gladi. Niti jedna takozvana pravna država ne može danas čestitom čovjeku zajamčiti da sutra neće biti pribijen na stup srama. Niti jedan društveni odličnik, i kad se radi o pristojnim ljudima, ne može biti siguran da neće završiti u zatvoru. U rijetkim trenucima bistrenja svijesti, čovjek sa zaprepaštenjem shvati: danas mirno podnosi stanje, zbog kojega bi jučer bio duboko nesretan, bunio se, ili bi se ubio. O odumiranju zdrave pameti tragično svjedoče i ovovremeni regionalni ratovi. Tko i zašto ih pokreće – uistinu – ratujući narodi ne znaju. Preživjeli iz rata izlaze potpuno raščovječeni, „pobjednici“ su jednako nesretni, svima je gore nego prije.

Nakon iskustva s novim gospodarom, stari se često oplakuje.

Ezop (*Mudrosti grčke antike*)

Da je čovječanstvo dospjelo u stanje čovjeku dosad nepoznato, potvrđuje i sljedeća činjenica: čovjek ne zna tko je kriv za sveopće beznađe. Pretpostavimo da se u narodu rodi dovoljno htijenja za kolektivni protest, za bunt. Kamo će usmjeriti energije, protiv koga da se bori, tko je kriv? Da, svi smo krivi. A gdje su svi krivi – nitko nije kriv. Kakav đavolski plan!

Za nerazumne je bolje da se njima vlada nego da oni vladaju.

Demokrit (*Mudrosti svijeta*)

U knjizi *Divni novi svijet – revizija*, Huxley je objasnio ugrađivanje potreba u sustav uvjetnih refleksa djece. Preko radija i televizije propagandist može uspostavljati odnos i s malom djecom. Kako nemaju znanja, funkcioniraju kao prazne kasete, na koje se snima ono što nepoznati netko želi. Neprekidni, usavršeni nagovori, kao kapi tekućeg voska prožmu dječji um, s njim se slijepe i promijene ga u nagovore same. Mišljenje djeteta se oblikuje kao sažetak tih nagovora. S takvim mišljenjem dijete prelazi u odraslost.

Što ste vi učinili od svoje znanosti? Što ste učinili od svojega humanizma? Gdje je vaše dostojanstvo, koje pripada misaonoj trsci?

Jean Paul Sartre: *Mučnina*

Na sličan način propagandisti opće s neosviještenim odraslima. I većinu obrazovanih ljudi je moguće približiti stanju „prazne kasete“. Huxley se u tom objašnjenju opire poznatim Pavlovljevim istraživanjima uvjetnih

Tako je oduvijek. Lijepi i ružni obraz svijeta, prava i pogrešna strana života. Biblijski: dobro i zlo. Na različitim dionicama civilizacijskog puta – različite mogućnosti za bolji i slabi dio čovječanstva. Nikada, međutim, zasigurno nikada, prostor na pravoj strani života nije bio tako sužen kao danas. Ljudi Božji! Zastanimo na trenutak! Pogledajmo, pogledajmo bistrim okom, što je oko nas; prelistajmo novine, pogledajmo televizijske programe, knjižarske police i ljestvice čitanosti u knjižnicama; osvrnimo se na ponašanja i činjenja ljudi oko nas. Uživimo se u biće djece, još čistih srca, koja zakoračuju u odraslost. Traže životnu stazu. Koliko je realno, da ih preuzme životni nazor bolničarke iz grupe *Liječnici bez granica*, ustanoviteljice *Društva za zaštitu životinja*, djevojke koja je osvijestila sudbinskost suživota s prirodom, a koliko da ih zamreži Nives Celzijus? Pa to je zastrašujuće. Kamo god se okrenu: ljepljiva laž. Na svakom koraku: trulež i blud. Ponuđeno kao: uspješan život.

Nitko među njima ne osjeća da kvari život, da ga svodi na šarene mjehurčiće.

Maksim Gorki: *Meščani* (*Malograđani*)

Kad temeljitije razmisli, čovjek shvati da je ta krađa života odvratnija od ropstva. Rob zna zašto je prikraćen za brojne životne sadržaje. S tim saznanjem je i dalje čovjek. Još postoji nada da dospije u slobodu. Odrastajući danas, u slobodi, ljudi magleno ili jasnije osjećaju da to nije život, a ne znaju što im nedostaje i tko im je to uskratio. Kad bi znali, borili bi se. Ovako, glavinjaju od jednog privida do drugog, vuku se za životom. Živi mrtvaci.

Biti nekoristan, to je biti mrtav.

Johann Wolfgang Goethe (*Mudrosti svijeta*)

Kako je moguće da svjetina s dna života danas zasmrađuje zadnje životne proplanke, ako znamo da je svako vrijeme imalo svoje Cice Kaubojke i svoje bakljonoše? Rimska Hetera, onovremena Cica Kaubojka, zatrovala je jednu ili par obitelji. Tada, naime, nije bilo umjetnih prijenosnika njezinih otrovnih klica. Hoće li misao bakljonoše Petronija ili Seneke otputovati među ljude, o tome nije odlučivao Heterin „dragi prijatelj". Duh Zoline *Nane* okužio je Pariz – otrovne klice muhe u sjaju dragog kamenja, samo su bulevarske novine prenosile. I nije ih bilo toliko, da knjige ne bi mogle disati. Kužni plin svakog podrigivanja Playboyeve zečice, danas elektronski mediji na sve četiri strane u trenu dostave, naredni dan ih revijalni listovi dopune. Od tih zaraznih klica, čovjek pobjeći ne može. U knjižnične čitaonice i starogradske kavane, PEN klubove i planinarske domove, taj smradni zadah se uvukao. Don Kaćunkova Marija Magdalena će se, vidjet ćete, i sa Svetog oltara oglasiti. Rijetku ljudsku misao, naslage medijskog smrada zagušuju, iz naših života posljednja cvjetna polja nestaju.

Bi li ijedan veliki mislilac uspio postići svoj cilj i stvoriti trajno i vječno djelo da je kao zvijezdu vodilju izabrao prevrtljivi divlji oganj javnog mnijenja, odnosno mišljenja ljudi kratke pameti.

Arthur Schopenhauer (*Mudrost i ljepota baštine*)

Sport – negacija ljudskog u čovjeku

„Nogometaše sam uvijek mogla namirisati." (*Gola istina* str. 207)

Nogometaši se puno znoje i vjerojatno ih nije teško „namirisati". A zašto je privlači baš taj „miris"? Jesu li u „mirisu" nogometaša kakve posebnosti?

U sramoti se osjećaju kao riba u vodi.

Jean Geuet: *Tužne trombe*

Deset dramilnih zapovedi

1. Državne zakonodaje morajo biti usklajene z zakonitostmi narave in etičnim ustrojem človeštva (v nasprotnem je možno uzakoniti vse: kanibalizem, asfaltiranje planeta, zakonsko zvezo med človekom in jagenjčkom, karkoli). Tistim, ki predlagajo, potrjujejo in izvajajo nenaravne in neetične zakone, je treba povedati, da so duhovno pohabljeni.

2. Človek ne sme jemati življenjskega prostora živalim in rastlinam (po izvirnem, naravnem pravu, pripada planet Zemlja vsem). Nobeno ljudstvo nima pravice nasilno ali s »plazečo se« okupacijo, jemati življenjskega prostora drugim narodom. Človeška vrsta mora takoj zaustaviti prirast prebivalstva. Vsakomur, ki bi temu nasprotoval, je treba povedati, da je neučlovečen.

3. Rojevanje in vzgoja otrok nista zasebna stvar, niti oblika samouresničitve posameznika. Gre za življenja, za to pa je odgovorna organizirana družba. Države morajo omejiti rojevanje na število, ki mu lahko zagotovijo naravno otroštvo in primerno vzgojo. Vsi otroci morajo imeti enake izhodiščne možnosti. Vladarjem, ki tega ne zagotavljajo, je treba povedati, da so zločinci.

4. Vsem bivajočim morajo države zagotoviti pravico do življenja. V izvajanju te pravice pa morajo slediti ideji pravičnosti: Tisti, ki drugemu naklepno odvzame življenje, se je odpovedal lastnemu. Vladarje, ki različno vrednotijo življenje žrtve in zavestnega morilca, je treba pravilno poimenovati: zločinci.

5. Smoter življenja je: Biti. Stanje imeti, kot najmočnejši dejavnik odvračanja človeka od smotra življenja, morajo države spremeniti. Zato je nujno odpraviti inštitut dedovanja, zasebno lastnino pa omejiti na tisto, kar služi zadovoljevanju resničnih potreb. Vsako nasprotovanje pomeni – in to je treba jasno povedati – pokvarjenost.

6. Vsem članom družbene skupnosti, ki prispevajo k skupni blaginji, in tistim, ki to želijo, morajo države zagotoviti dostojno življenje. S pravično razdelitvijo nacionalnega dohodka je to uresničljivo. Tisti, ki zavestno odklanjajo delo, so se odločili za smrt zaradi lakote. Vladarji, ki tega ne bi uzakonili, so maloumni ali pokvarjeni.

7. S krepitvijo potreb po Umetnosti, Lepoti, tvorni družabnosti, in z drugimi dejavniki učlovečenja človeka, morajo države nujno zaustaviti procese razčlovečevanja in izrojevanja prebivalstva. Iz istih razlogov je nujno treba prepovedati lažne umetniške stvaritve, pornografijo, poveličevanje izrojene spolnosti, tekmovalni šport, trpinčenje živali in druge dejavnike razkrojevanja lepe človeškosti. Vladarji, ki tega ne bi uzakonili, so maloumni ali izrojeni.

8. Vsi moramo dojeti, da uresničujejo najvišje poslanstvo v organizirani družbi tisti, ki neposredno varujejo naša življenja – policisti – in tisti, ki zdravijo bolne – zdravniki. Čuvajem javnega reda in zdravnikom, morajo države zagotoviti najboljše pogoje za delo in najvišje časti. Vsako nasprotovanje temu, je kazalec neumnosti ali zlohotnosti.

9. Vladarji morajo dojeti smisel oziroma nesmisel tehnike. Človek potrebuje tehnične pripomočke, ne tehnike, ki bi »funkcionirala« namesto njega. S tehniko, ki »funkcionira«, se je začel kataklizmični proces izkoreninjanja človeka. Tehnika mora biti služabnica dobrobiti. Zloraba tehnike je zločin.

10. Nihče ne sme uporabljati Boga za kakršnokoli razlago. Suveren, ki predstavlja svojo vladavino ali stanje v državi kot »božjo voljo«, je dejanski ali potencialni zločinec. Kdor s strašenjem z nebeškimi utvarami kakorkoli izkorišča človeško nevednost in stisko, je moralna spaka. Če se je pripravljen odpovedati človeškemu dostojanstvu, ima lahko posameznik za Absoluta karkoli, lahko tudi klopa, toda za državo, Bog ne obstaja.

PLAMENICA

ISBN 978-961-92373-1-1

9 789619 237311